

2022

HUMAN ACHIEVEMENT INDEX REPORT

รายงานดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2565

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม

คำนำ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานวางแผนระดับประเทศ และมีการปฏิบัติงานในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อน ในการดำเนินงาน การจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index - HAI) จึงเป็นชุดข้อมูล ด้านสังคมที่มีความสำคัญของประเทศไทย โดยเป็นข้อมูลที่นำเสนอและเผยแพร่ดัชนีความก้าวหน้าของคนพร้อม ผลการวิเคราะห์และการประเมินความก้าวหน้าทุกคนในระดับประเทศ ภาค และจังหวัด ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ จัดทำไปแล้ว 5 ฉบับในปี 2558 ปี 2560 ปี 2562 ปี 2563 ปี 2564 ตามลำดับ และ ปี 2565 เป็นฉบับที่ 6

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) เป็นกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมหลายด้าน โดยประกอบด้วยดัชนีย่อยทั้งหมด 8 ดัชนีย่อยในด้านสุขภาพ การศึกษา ชีวิตการงาน เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัยและ สภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม ซึ่งแต่ละดัชนีย่อย ประกอบด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 ตัวชี้วัดที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบ รวมเป็นจำนวนทั้งหมด 32 ตัวชี้วัด โดยการจัดทำ ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ประจำปี 2565 เป็นการจัดทำและประมวลผลข้อมูลแบบรายปี เพื่อให้ข้อมูลมี ความต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล สามารถติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันทั่วถึงและออกแบบนโยบายได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ทางสำนักงานฯ ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจาก หน่วยงานภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ เป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ท้ายนี้ สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2565 จะเป็นข้อมูลระดับจังหวัดที่ หน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนกลางและระดับจังหวัด ภาคเอกชน นักวิชาการ และประชาชนสามารถนำไปใช้ ประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กันยายน 2566

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร.....	ก
บทที่ 1 การจัดทำและปรับปรุงดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2565	1
1.1 บทนำ	1
1.2 แนวคิดและองค์ประกอบของดัชนีความก้าวหน้าของคน	2
1.3 วิธีการคำนวณดัชนีความก้าวหน้าของคน	6
1.4 การปรับปรุงการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน	8
บทที่ 2 สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาคคนของไทย ปี 2558 – 2565	13
2.1 บทนำ	13
2.2 การพัฒนาคคนในระดับประเทศ	13
2.3 การพัฒนาคคนในระดับภาค	16
2.4 การพัฒนาคคนในระดับจังหวัด	28
บทที่ 3 ความก้าวหน้าของการพัฒนาคคนในแต่ละด้าน	35
3.1 ความก้าวหน้าของคคนด้านสุขภาพ.....	35
3.2 ความก้าวหน้าของคคนด้านการศึกษา	42
3.3 ความก้าวหน้าของคคนด้านการชีวิตการงาน	49
3.4 ความก้าวหน้าของคคนด้านเศรษฐกิจ.....	56
3.5 ความก้าวหน้าของคคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม.....	63
3.6 ความก้าวหน้าของคคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน	69
3.7 ความก้าวหน้าของคคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร.....	75
3.8 ความก้าวหน้าของคคนด้านการมีส่วนร่วม.....	81
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	87
4.1 บทสรุป.....	87
4.2 ข้อเสนอแนะ	92
บรรณานุกรม	94
ภาคผนวก.....	96

บทสรุปผู้บริหาร

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index : HAI) เป็นเครื่องมือสำหรับติดตามและประเมินผลสถานการณ์การพัฒนาคนหรือระดับความก้าวหน้าของคนในระดับประเทศ ภูมิภาค และจังหวัด รวมถึงผลลัพธ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน และลำดับตำแหน่งความก้าวหน้าของจังหวัดแต่ละจังหวัดที่สามารถช่วยสะท้อนจุดเด่นและจุดที่ต้องปรับปรุง เพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นปัญหาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าของคน และดำเนินการแก้ไขปัญหามาตลอดจนการกำหนดแผนหรือเป้าหมายการพัฒนาในแต่ละจังหวัดที่สามารถยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในพื้นที่

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ประกอบด้วย ดัชนีย่อย 8 ด้าน ได้แก่ (1) ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ (2) ดัชนีย่อยด้านการศึกษา (3) ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน (4) ดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ (5) ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม (6) ดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน (7) ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และ (8) ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนามนุษย์ ซึ่งดัชนีย่อยในแต่ละด้านมีตัวชี้วัด 4 ตัว รวมทั้งสิ้น 32 ตัวชี้วัด และแต่ละตัวชี้วัดมีน้ำหนักเท่ากันภายในดัชนีย่อย โดยผลการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2565 พบว่า

ความก้าวหน้าของคนในปี 2565 ปรับตัวสูงขึ้นจากปี 2564 จาก 0.6376 มาอยู่ที่ 0.6445 และเป็น การปรับตัวสูงขึ้นของการพัฒนาคนใน 5 ด้าน จากทั้งหมด 8 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิตการงาน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ตามลำดับ โดย**ด้านชีวิตการงาน และด้านเศรษฐกิจ** มีอัตราการว่างงานและอัตราการทำงานต่ำระดับลดลง เป็นผลจากภาคการท่องเที่ยวเริ่มฟื้นตัว รวมทั้งมาตรการกระตุ้นการบริโภคจากภาครัฐส่งผลให้อุปสงค์ภายในประเทศเพิ่มขึ้น ทำให้ปี 2565 มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น รวมทั้งสัดส่วนประชากรยากจน และค่าดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย มีการปรับตัวลดลง ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานและด้านเศรษฐกิจดีขึ้น **ด้านการมีส่วนร่วม** จากการกลับมาดำเนินกิจกรรมตามปกติส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ มีการปรับตัวดีขึ้นจากปี 2564 ครึ่งเรือนสามารถเป็นสมาชิกหรือเข้าร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนได้มากขึ้น เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมของหมู่บ้านและจำนวนองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้น ในส่วนของการพัฒนาคน**ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร** มีค่าดัชนีย่อยปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากร้อยละของประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และร้อยละของประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น ปรับตัวตามแนวโน้มการเข้าถึงเทคโนโลยีของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะการมีโทรศัพท์มือถือหรือสมาร์ทโฟน และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มีการปรับตัวดีขึ้นจากในอดีตที่ผ่านมา **ด้านการศึกษา** ระดับการพัฒนาคนเพิ่มขึ้น โดยเป็นผลจากมาตรการให้ทุนการศึกษาในกลุ่มเด็กภาวะยากลำบาก รวมทั้งการค้นหาเด็กหลุดออกนอกระบบให้เด็กกลับมา จึงส่งผลให้จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้นจากร้อยละ 8.93 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 9.24 ในปี 2565 ส่วนการพัฒนาคนด้านอื่น ๆ ที่ปรับตัวลดลง ได้แก่ **ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม** เนื่องจากร้อยละครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองลดลงจาก 73.67 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 70.9 ในปี 2565 และประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้น ส่วน**ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน** มีการปรับตัวลดลง โดยอัตราเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยว และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินมีอัตราเพิ่มขึ้น **ด้านสุขภาพ** มีค่าดัชนีย่อยลดลงจากร้อยละประชากรที่พิการเพิ่มขึ้น จากการที่มีผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีภาวะติดเตียงเพิ่มมากขึ้น

ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายภาค ปี 2565 ระดับการพัฒนาคนสูงสุดอยู่ที่กรุงเทพมหานคร และต่ำสุดอยู่ที่ภาคเหนือ โดยปี 2565 กรุงเทพมหานครมีความก้าวหน้าของคน เท่ากับ 0.6707 โดยดัชนีย่อยด้านการพัฒนาคนที่สูงกว่าระดับประเทศมีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร โดยเฉพาะด้านการคมนาคมและการสื่อสารมีระดับการพัฒนาที่ค่อนข้างโดดเด่นเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ ส่วนภาคเหนือมีความก้าวหน้าการพัฒนาคน เท่ากับ 0.6306 โดยปรับตัวลดลงจาก 0.6359 ในปี 2564 เป็นผลมาจากการปรับตัวลดลงของดัชนีย่อยด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน เป็นผลมาจากจำนวนประชากรพิการ สัดส่วนประชากรยากจน ดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายกลับมาสูงขึ้น และจำนวนประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ทั้งนี้หากพิจารณาแนวโน้มของค่าดัชนีความก้าวหน้าการพัฒนาคนในช่วงระยะเวลา 8 ปีที่ผ่านมา ภาคเหนือมีการปรับตัวของค่าดัชนีการพัฒนาคนเพิ่มขึ้นในอัตราค่อนข้างต่ำ และกลับมีทิศทางของการพัฒนาที่ลดลงในปี 2563 จนถึงปี 2565 โดยมีค่าดัชนีที่ 0.6136 ในปี 2558 เพิ่มขึ้นเป็น 0.6306 ในปี 2565 หรือประมาณร้อยละ 2.8 ขณะที่ภาคอื่น ๆ มีการเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 – 8 ทำให้ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำที่สุด

ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายจังหวัด ปี 2565 มี 44 จาก 77 จังหวัดที่มีระดับความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนของประเทศ โดยจังหวัดที่มีระดับความก้าวหน้าของคนมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ชลบุรี นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี และกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ ขณะที่ 5 จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนน้อยที่สุด ได้แก่ สุรินทร์ แม่ฮ่องสอน หนองบัวลำภู สมุทรสาคร และชัยนาท ตามลำดับ สำหรับแนวโน้มความก้าวหน้าของคนระดับจังหวัด พบว่า **จังหวัดส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาคนเพิ่มขึ้น** โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้น จำนวน 58 จังหวัด และลดลงมีจำนวน 19 จังหวัด โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ภูเก็ต นราธิวาส เพชรบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนลดลงมากที่สุด ได้แก่ มุกดาหาร ลำปาง อุทัยธานี มหาสารคาม และน่าน ตามลำดับ

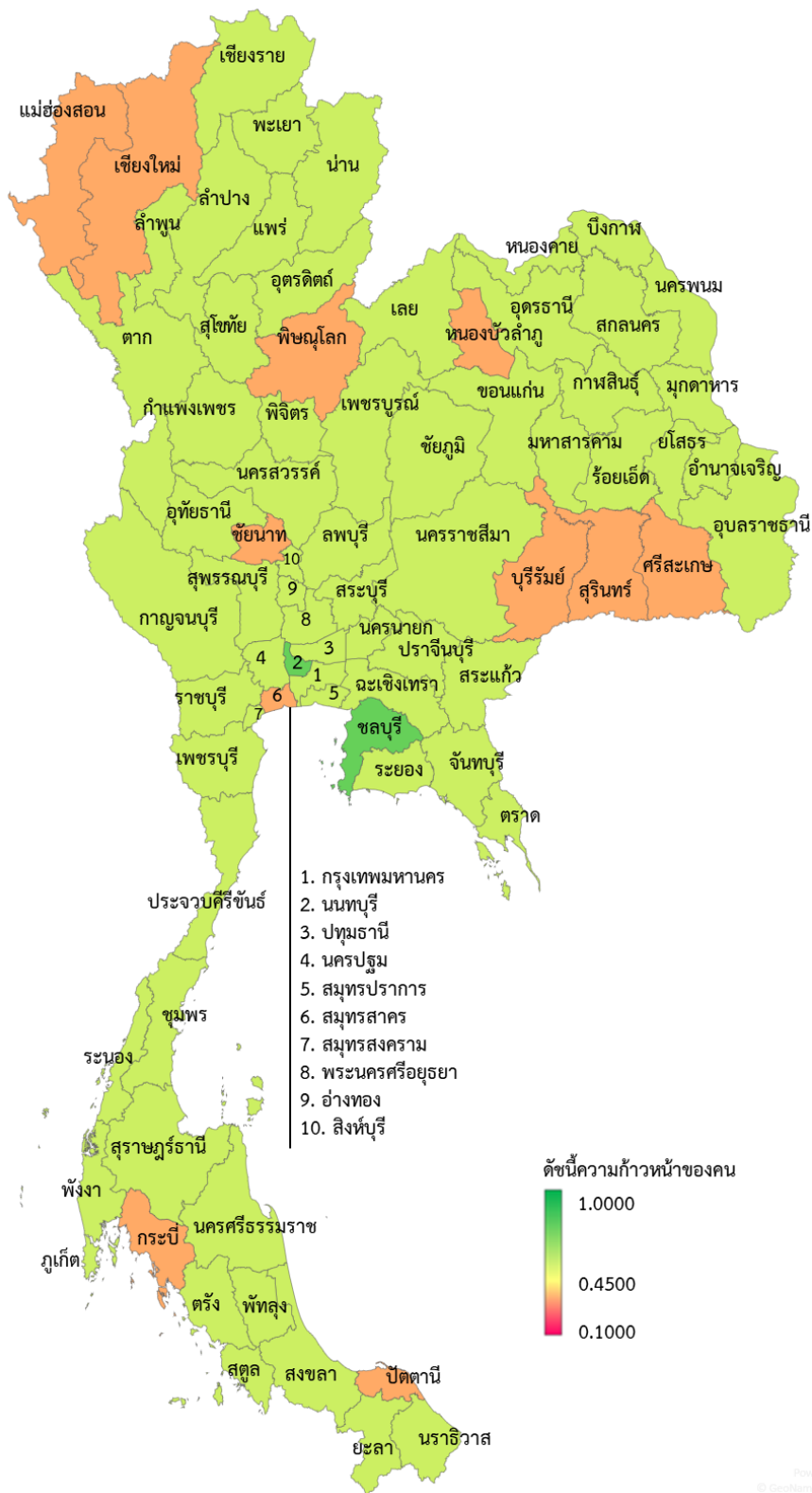
เมื่อพิจารณารายด้านที่มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น พบว่า **ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานเพิ่มขึ้นสูงสุด** โดยในปี 2565 มีค่าดัชนีย่อยด้านชีวิตการงานเพิ่มขึ้นเป็น 0.7711 จากเดิม 0.7367 ในปี 2564 หรือปรับตัวเพิ่มขึ้น 0.0344 จากการลดลงของอัตราการว่างงาน อัตราการทำงานต่ำระดับ และการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน ในช่วงปี 2558 – 2565 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 0.7057 ในปี 2558 เป็น 0.7711 ในปี 2565 เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมมาตรา 40 ณ ช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 ส่งผลให้แรงงานเข้าสู่ระบบประกันสังคมมากขึ้น รวมถึงการลดลงของอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน รองลงมาคือ **ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วม** โดยเท่ากับ 0.5517 ในปี 2564 เพิ่มขึ้นเป็น 0.5697 ในปี 2565 หรือปรับตัวเพิ่มขึ้น 0.0180 เป็นผลจากครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน และจำนวนองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้น ในช่วงปี 2558 – 2565 ดัชนีย่อยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นจาก 0.5478 ในปี 2558 เป็น 0.5697 ในปี 2565 โดยจำนวนองค์กรชุมชนและครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านที่เป็นตัวชี้วัดหลักทำให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมปรับตัวเพิ่มขึ้น ส่วน**ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจ** มีค่าดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจในปี 2565 อยู่ที่ 0.6753 จากเดิม 0.6648 ในปี 2564 หรือปรับตัวเพิ่มขึ้น 0.0105 เป็นผลจากภาครัฐได้ดำเนินนโยบายที่เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเริ่มฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรายได้และการจ้างงานเพิ่มขึ้น สัดส่วนประชากรยากจนปรับตัว และค่าดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายมีการปรับตัวลดลงเล็กน้อย โดยตั้งแต่ปี 2558 – 2565 พบว่าความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2559 และปรับลดลงในปี 2563 ตามอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลงถึงร้อยละ 6.2 สำหรับ **ความก้าวหน้าของคนด้าน**

การศึกษา ค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจาก 0.5110 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.5205 ในปี 2565 หรือปรับตัวเพิ่มขึ้น 0.0095 จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา และเด็กอายุ 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัย โดยในช่วงที่ผ่านมา (2558 - 2565) มีแนวโน้มลดลงเป็นผลจากการลดลงของคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละเด็กอายุ 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยลดลง สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถด้านการเรียนรู้ และคุณภาพการศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำระหว่างสังกัดโรงเรียน จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน เพื่อเป็นการยกระดับการเรียนรู้ และการพัฒนาคนด้านการศึกษาให้ดีขึ้น และ**ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร** โดยในปี 2564 มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.7468 เพิ่มขึ้นเป็น 0.7545 ในปี 2565 หรือปรับตัวเพิ่มขึ้น 0.0077 เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือและประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต โดยตั้งแต่ปี 2558 - 2565 ดัชนีย้อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 0.5063 ในปี 2558 เป็น 0.7574 ในปี 2565 จากการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น ประกอบกับแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีในการดำรงชีวิต รวมถึงการทำงานมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอินเทอร์เน็ตมากขึ้นจึงกลายเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับตัวในยุคใหม่

นอกจากนี้รายด้านที่มีการปรับตัวลดลง พบว่า **ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมปรับตัวลดลงมากที่สุด** โดยในปี 2564 อยู่ที่ 0.6351 ลดลงเป็น 0.6210 ในปี 2565 หรือปรับตัวลดลง 0.0141 เป็นผลจากประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้น ในขณะที่การลดลงของครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองที่ลดลง โดยในช่วงปี 2558 - 2565 ดัชนีย้อยความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมีแนวโน้มลดลงจาก 0.6356 ในปี 2558 มาอยู่ที่ 0.6210 ในปี 2565 เนื่องมาจากครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองลดลง รวมถึงอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ และประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้น รองลงมาคือ **ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน** จากเดิมในปี 2564 มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6487 ลดลงเป็น 0.6437 ในปี 2565 หรือปรับตัวลดลง 0.0050 เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นครัวเรือนเดี่ยวเพิ่มมากขึ้นและเป็นครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพังเพิ่มขึ้นอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการย้ายถิ่นของประชากร ส่งผลให้เกิดการลดขนาดของครอบครัวและเปลี่ยนเป็นครัวเรือนเดี่ยว ขณะเดียวกันการครองสถานภาพการสมรสมีแนวโน้มการเป็นโสด และการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น และผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวมีจำนวนมากขึ้น ในช่วงปี 2558 - 2565 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินลดลง ส่วน**ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ** ในปี 2565 มีค่าดัชนีเป็น 0.6392 เป็นการปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากเดิมที่ 0.6433 ในปี 2564 หรือปรับตัวลดลง 0.0040 เนื่องจากประชากรที่พิการเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพมีการปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมาจนถึงปี 2563 ที่สัดส่วนทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และสัดส่วนประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยในปรับตัวลดลงในช่วงปีดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการปรับตัวดีขึ้นเล็กน้อย ส่วนในช่วงปี 2564 - 2565 กลับมาปรับตัวลดลงเช่นเดิม สวนทางกับการพัฒนาคนในภาพรวมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปัจจัยหลักเกิดจากจำนวนประชากรที่พิการในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสวนทางกับจำนวนประชากรในประเทศที่ลดลง ส่งผลให้ตัวชี้วัดสัดส่วนผู้พิการเพิ่มขึ้นและเป็นหนึ่งในเหตุให้เกิดแนวโน้มความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพเริ่มมีทิศทางที่ลดลง ขณะที่แนวโน้มอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด เนื่องจากเศรษฐกิจยังอยู่ในช่วงฟื้นตัวแต่ยังไม่กลับมาภาวะปกติหลังจากที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และประชาชนยังคงมีความเครียดสูงส่งผลต่อสุขภาพจิตจนมีพฤติกรรมฆ่าตัวตาย

สถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าของคน ในช่วงปี 2558 – 2565 ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ในปัจจุบันและแนวโน้มของปีที่ผ่านมา รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคนในแต่ละด้าน และความก้าวหน้าของคนในพื้นที่ต่าง ๆ ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งควรมีมาตรการ และดำเนินงาน ดังนี้ 1) การส่งเสริมการดูแลสุขภาพและมุ่งเน้นการเฝ้าระวัง โดยให้ความรู้และสร้างความตระหนักเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพ และลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นที่นำไปสู่การเจ็บป่วยและความพิการ รวมถึงควรมีการออกแบบสภาพแวดล้อมให้รองรับคนพิการที่เป็นการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) ตลอดจนสนับสนุนให้ครอบครัว และชุมชนเฝ้าระวังในกลุ่มเสี่ยง และสร้างความรู้ในการจัดการความเครียด เพื่อป้องกันการเกิดเหตุที่ทำให้การฆ่าตัวตายสำเร็จ 2) การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยส่งเสริมสมรรถนะในการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยีแพลตฟอร์มกลาง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) ซึ่งจะเป็นแนวทางส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น รวมถึงควรมีการกระจายอำนาจและเพิ่มอิสระให้โรงเรียนในการออกแบบวิชาเรียน รูปแบบการเรียนการสอน และหลักสูตร ตลอดจนการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อลดความแตกต่างทางการศึกษา 3) การปรับปรุงระบบประกันสังคมของแรงงานนอกระบบ โดยมีการกำหนดมาตรการ และการสร้างผลประโยชน์ระยะยาวเพื่อจูงใจให้ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบอย่างต่อเนื่อง จะได้คงอยู่ในระบบ 4) ภาครัฐควรสนับสนุนการลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อกระจายทรัพยากรสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นปัจจัยส่งเสริมการฟื้นตัวของเศรษฐกิจในระยะยาวที่จะช่วยลดปัญหาทางด้านความไม่เท่าเทียมกันด้านเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่ โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างจังหวัดที่มีความเจริญสูงกับจังหวัดอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่ จังหวัดที่มีระดับความก้าวหน้ามากกระจุกตัวในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคตะวันออกเป็นหลัก รวมทั้งส่งเสริมทักษะการบริหารเงินให้ภาคครัวเรือนเพื่อให้สามารถจัดการรายได้ เงินทุน และหนี้สิน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนของภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19 ในปีที่ผ่านมา 5) การสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวและชุมชน โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวกลายเป็นสถาบันพื้นฐานที่ช่วยดูแลและสนับสนุนสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเข้มแข็ง ควบคู่กับการสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมเพื่อให้สมาชิกครอบครัว และชุมชน ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมดูแล และแก้ไขปัญหาของครอบครัวและชุมชน รวมทั้งสนับสนุนให้ชุมชนเป็นศูนย์ประสานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการร่วมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี และเฝ้าระวังความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินต่อสมาชิกในชุมชน 6) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงเมืองหลักและเมืองรอง โดยปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศและเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งการมีโทรศัพท์มือถือและการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของประชากรในประเทศไทยค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม พบว่า หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีนั้นมีสัดส่วนที่ต่ำ ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขนี้ควรมีการพัฒนาถนนเพื่อเชื่อมโยงไปยังพื้นที่เมืองหลักและเมืองรองอย่างครอบคลุม ซึ่งผลที่ตามมาจะช่วยให้เกิดการเข้าถึงบริการสังคม รวมทั้งการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่แต่ละภูมิภาค

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ปี 2565

ลำดับ	จังหวัด	ค่าดัชนี
1	ชลบุรี	0.6896
2	นนทบุรี	0.6875
3	พระนครศรีอยุธยา	0.6770
4	เพชรบุรี	0.6733
5	กรุงเทพมหานคร	0.6707
6	นครปฐม	0.6698
7	ชุมพร	0.6677
8	ฉะเชิงเทรา	0.6676
9	สิงห์บุรี	0.6666
10	ร้อยเอ็ด	0.6654
11	ยะลา	0.6617
12	สุพรรณบุรี	0.6599
13	ระยอง	0.6599
14	พะเยา	0.6598
15	ปทุมธานี	0.6589
16	สงขลา	0.6575
17	ราชบุรี	0.6557
18	สมุทรสงคราม	0.6552
19	แพร่	0.6552
20	อำนาจเจริญ	0.6549
21	อุดรธานี	0.6541
22	ขอนแก่น	0.6532
23	สกลนคร	0.6529
24	มหาสารคาม	0.6523
25	นครนายก	0.6509
26	บ้าน	0.6496
27	นครพนม	0.6486
28	ยโสธร	0.6485
29	ศรี	0.6481
30	นครราชสีมา	0.6471
31	ตราด	0.6457
32	อ่างทอง	0.6457
33	ประจวบคีรีขันธ์	0.6450
34	บึงกาฬ	0.6440
35	สุราษฎร์ธานี	0.6438
36	พังงา	0.6432
37	ปราจีนบุรี	0.6428
38	ลำพูน	0.6416
39	เลย	0.6407
40	อุดรธานี	0.6407
41	ภูเก็ต	0.6399
42	ลำปาง	0.6390
43	กาญจนบุรี	0.6372
44	อุทัยธานี	0.6369
45	สระบุรี	0.6360
46	หนองคาย	0.6357
47	เพชรบูรณ์	0.6337
48	สตูล	0.6336
49	จันทบุรี	0.6323
50	ชัยภูมิ	0.6318
51	กาฬสินธุ์	0.6315
52	เชียงใหม่	0.6307
53	สมุทรปราการ	0.6297
54	สกลนคร	0.6292
55	สุโขทัย	0.6292
56	ระนอง	0.6291
57	นครสวรรค์	0.6288
58	กำแพงเพชร	0.6283
59	มุกดาหาร	0.6276
60	อุบลราชธานี	0.6272
61	นครศรีธรรมราช	0.6263
62	พิจิตร	0.6247
63	พิจิตร	0.6242
64	บราฮึล	0.6233
65	ตาก	0.6229
66	สระแก้ว	0.6207
67	พิษณุโลก	0.6190
68	เชียงใหม่	0.6179
69	กระบี่	0.6160
70	ปัตตานี	0.6149
71	ศรีสะเกษ	0.6137
72	บุรีรัมย์	0.6136
73	ชัยนาท	0.6124
74	สมุทรสาคร	0.6101
75	หนองบัวลำภู	0.6098
76	แม่ฮ่องสอน	0.5974
77	สุรินทร์	0.5935

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

บทที่ 1

การจัดทำและปรับปรุงดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2565

1.1 บทนำ

การพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ มุ่งเน้นให้คนมีโอกาสพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีทักษะความรู้ ทักษะทางพฤติกรรมที่ตอบโจทย์การพัฒนาสังคมยุคใหม่ กระบวนการติดตามสถานการณ์ด้านการพัฒนาคน รวมถึงความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสะท้อนผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคน เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มสำหรับใช้ประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศ ซึ่งการประเมินสถานการณ์การพัฒนาคคน สะท้อนผ่านดัชนีการพัฒนาคคน (Human Development Index – HDI) โดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme – UNDP) ได้ใช้ดัชนีการพัฒนาคคน (Human Development Index – HDI) ในการติดตามสถานการณ์การพัฒนาคคนของแต่ละประเทศ ตั้งแต่ปี 2533 ต่อมาปี 2546 สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย ได้ติดตามการพัฒนาคคนในประเทศไทย โดยใช้ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index - HAI) ที่ประยุกต์มาจากดัชนีการพัฒนาคคน (Human Development Index – HDI) ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาคคนในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามสถานการณ์และประเมินระดับการพัฒนาของคน เพื่อชี้ให้เห็นทิศทางการพัฒนา แนวโน้ม และสถานะความเป็นอยู่ของคน

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยได้จัดทำและเผยแพร่ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index - HAI) ในปี 2546 ปี 2550 ปี 2552 และปี 2557 ต่อมาภายหลังสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคนแทน โดยเริ่มจัดทำและเผยแพร่ทุก 2 ปี ครั้งแรกในปี 2558 และปี 2560 หลังจากนั้นได้ประมวลผลข้อมูลเพื่อเผยแพร่เป็นประจำทุกปีตั้งแต่ปี 2562 เนื่องจากภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านต่าง ๆ ที่รวดเร็วและหลากหลายโดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ความต้องการใช้ข้อมูลจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่มีความละเอียดและความถี่สูงขึ้น เพื่อให้สามารถติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันทั่วถึงและออกแบบนโยบายได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคนเป็นรายปีเพื่อให้ข้อมูลมีความต่อเนื่อง สม่าเสมอ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล

สศช. จึงได้จัดทำและประมวลผลดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index - HAI) ตั้งแต่ปี 2558 - 2565 และรายงานความก้าวหน้าของคนประจำปี 2565 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือประเมินความก้าวหน้าของคนทั้งในระดับประเทศ ภาค และจังหวัด สำหรับนำเสนอสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาคคนของไทย แสดงให้เห็นถึงระดับการพัฒนาคคนและรูปแบบการพัฒนาคคนเพื่อสะท้อนจุดเด่นและจุดเน้นที่ต้องปรับปรุงในแต่ละด้าน เพื่อนำไปสู่การติดตามประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าของคน และดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเหมาะสม รวมถึงการประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาคคนในแต่ละด้าน โดยดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ประกอบด้วย ดัชนีย่อย 8 ด้าน ได้แก่ (1) ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ (2) ดัชนีย่อยด้านการศึกษา (3) ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน (4) ดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ (5) ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม (6) ดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน (7) ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และ (8) ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนามนุษย์ ซึ่งดัชนีย่อยในแต่ละด้าน มีตัวชี้วัด 4 ตัว

รวมทั้งสิ้น 32 ตัวชี้วัด ซึ่งการจัดทำข้อมูลตัวชี้วัดที่ถูกต้องทันสถานการณ์ จะช่วยให้สามารถสะท้อนปัญหาที่แท้จริง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และภาพรวมประเทศ นำไปสู่ การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาในแต่ละพื้นที่เพื่อยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วย สะท้อนสถานการณ์การพัฒนาคนเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศด้านการพัฒนาคนสำหรับโลกยุค ใหม่ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มีเป้าหมายให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนอยู่ใน ระดับสูง เพื่อให้คุณภาพชีวิตของคนไทยดีขึ้นอย่างมั่นคงและยั่งยืน

1.2 แนวคิดและองค์ประกอบของดัชนีความก้าวหน้าของคน

1.2.1 แนวคิดดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI)

แนวคิดการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) มีการพัฒนาขึ้นโดยสำนักงานโครงการพัฒนา แห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNDP Thailand) ด้วยการผสมผสานระหว่างแนวคิดพื้นฐานของ การจัดทำดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ที่ทางโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เป็นผู้จัดทำและเผยแพร่ตั้งแต่ปี 2533 โดยเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดที่ชื่อ “ทฤษฎีการพัฒนา (development theory)” จากที่เป็นการมองเฉพาะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นการมองหาปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านสังคม อีกทั้งเมื่อมีการจัดทำและเผยแพร่ “รายงานการพัฒนามนุษย์ ค.ศ. 1990 (Human Development Report 1990)” ที่เป็นการนำเสนอแนวทางใหม่ในการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปยังด้านของคน เป็นหลัก ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดที่สำคัญอีกครั้ง เพราะรายงานดังกล่าวมีการระบุอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาที่มุ่งเน้นในเรื่องแนวทางการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ที่มีความเชื่อมโยงกับการสนับสนุนชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยส่วนหนึ่งของรายงานมีการระบุถึงข้อค้นพบ สำคัญอย่างหนึ่งว่า “ประชาชนคือศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกด้าน”¹ อีกทั้ง แนวคิดว่าด้วยการพัฒนามนุษย์ (Human development) ที่ไม่มุ่งเน้นพัฒนาเฉพาะด้านเศรษฐกิจ แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมปัจจัยสนับสนุนให้ประชากรสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น รวมถึงเพิ่มความเป็นไปได้ของ การพัฒนาให้มีความหลากหลายและเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกด้านผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ส่วนการจัดทำข้อมูลการพัฒนาของคนซึ่งทางสำนักสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นผู้จัดรวบรวมและจัดทำข้อมูลสำหรับเผยแพร่ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเพื่อบ่งชี้การพัฒนามนุษย์ โดยเป็นการค้นหาและระบุสาเหตุแนวทางการแก้ไขปัญหา ด้วยเหตุนี้ ผลลัพธ์ของการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจนออกมาเป็นดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ในปัจจุบัน โดยดัชนีดังกล่าวทำหน้าที่สะท้อนอัตราหรือ ระดับความเปลี่ยนแปลงของการพัฒนามนุษย์ทั้งในระดับประเทศ ภาค และจังหวัด ทำให้ดัชนีความก้าวหน้าของคน แต่ละด้านสอดคล้องกับสถานะการพัฒนามนุษย์ในประเทศ รวมถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในแต่ละพื้นที่ได้อย่าง ชัดเจน ทั้งการหยุดชะงักหรือชะงักงัน (stagnation) และการพัฒนาที่ล่าช้า (slow progress)² นอกจากนี้ ดัชนีความก้าวหน้าของคนช่วยขยายขอบเขตมุมมองของผู้ใช้งานข้อมูลให้เห็นถึงภาพรวม (big picture) ที่แสดงให้เห็นถึงต้นเหตุและความเชื่อมโยงของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อด้านที่เกี่ยวข้อง ด้วยการมองรูปแบบดังกล่าวที่ช่วย ส่งเสริมให้ผู้มองเห็นถึงผลลัพธ์ของสถานการณ์ที่เป็นอยู่และสนับสนุนให้เกิดความคิดริเริ่มถึงขั้นตอนสำหรับรับมือ สถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและลดอัตราการเกิดปัญหาอื่นที่อาจเกิดขึ้นตามมาในภายหลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹ ธีระ นุชเปี่ยม (2562), “แนวคิดทฤษฎีการพัฒนามนุษย์”, เอกสารประกอบการเรียนการสอน ชุติวิชา การพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 10 – 11.

² United Nation Development Programme (2003), Thailand Human Development Report 2003, (UNDP: 2003) pp. 83.

รวมถึงสามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา (problem solving) ที่ปรากฏขึ้นในแต่ละพื้นที่และใช้ในการประเมินผลตัวชี้วัดระดับความก้าวหน้าของคนให้มีความครอบคลุมถึงองค์ประกอบของแต่ละด้านมากยิ่งขึ้น

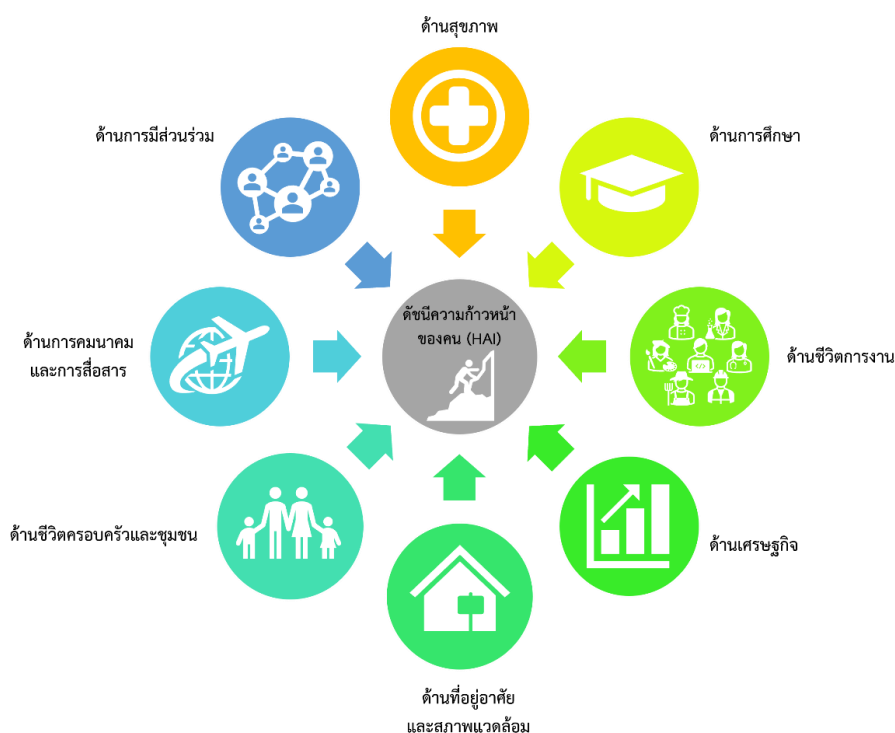
ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) มีลักษณะสำคัญ ได้แก่ (1) **ตัวชี้วัดหลายด้าน (Multidimensionality)** โดยดัชนีดังกล่าวพยายามรวบรวมลักษณะการพัฒนามนุษย์ที่มีหลากหลายด้านเข้าไว้ด้วยกัน และนำเสนอด้านการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบให้มากที่สุด (2) **ความสำคัญเชิงนโยบาย (Policy relevance)** เพราะดัชนีสามารถชี้ให้เห็นถึงปัญหาเชิงนโยบายหรือการมีนโยบายที่นำไปสู่การสนับสนุนการตัดสินใจ (decision-making) บนพื้นฐานของข้อมูลและการตระหนักถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างพื้นที่ (3) **การจำแนกเชิงพื้นที่ (Spatial disaggregation)** โดยสามารถนำไปประมวลผลในเชิงแผนที่ที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างจังหวัดได้ ทำให้การวิเคราะห์ประเด็นทางด้านนโยบายในระดับพื้นที่ที่มีขนาดเล็กลงและไม่กว้างเกินไป (ระดับประเทศหรือภาค) ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดจุดเน้นสำหรับการออกแบบนโยบายได้อย่างชัดเจนและอาจเป็นจุดยุทธศาสตร์ของการบรรจบกันระหว่างนโยบายที่ขับเคลื่อนด้วยระดับประเทศกับการริเริ่มนโยบายในระดับท้องถิ่น (4) **การเปรียบเทียบผ่านช่วงเวลา (Temporal comparison)** การคำนวณดัชนีความก้าวหน้าของคนเป็นการเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลของจังหวัดกับ “ค่าเป้าหมาย (goal post)” ทำให้ลักษณะคะแนนที่ออกมาเป็นการประเมินสถานการณ์การพัฒนามนุษย์ในจังหวัดว่าดีขึ้นหรือลดลงเมื่อเวลาผ่านไป และ (5) **ความโปร่งใสและการทำซ้ำ (Transparency and replicability)** โดยวิธีการคำนวณดัชนีดังกล่าวอาศัยการจัดทำที่เรียบง่ายและทำซ้ำได้ ทำให้ผู้ที่สนใจหรือหน่วยงานต่าง ๆ สามารถประมวลผลและคำนวณเปรียบเทียบได้³

1.2.2 องค์ประกอบและตัวชี้วัดของดัชนีความก้าวหน้าของคน

การจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคนเป็นการใช้ตัวชี้วัดสำหรับบ่งชี้การพัฒนาคนที่มีครอบคลุมกระบวนการพัฒนาคนในทุกด้านและสามารถจำแนกหมวดหมู่ของสิ่งที่เกิดขึ้นออกเป็นด้านที่แตกต่างกันไปตามด้านที่กำหนด โดยมีเป้าหมายเพื่อใช้สำหรับสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งหลักประกันทางสุขภาพที่ช่วยเพิ่มทุนทางร่างกายและจิตใจ ตั้งแต่การเกิด การศึกษา และการทำงาน ที่ส่งผลให้ผู้คนมีรายได้เพียงพอสำหรับจัดหาที่อยู่และสภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของตน พร้อมทั้งสามารถจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมภายในสังคมตามความต้องการได้อย่างเหมาะสม

³ United Nation Development Programme (2003), Thailand Human Development Report 2003, (UNDP: 2003) pp. 84.

แผนภาพ 1.2 องค์ประกอบของดัชนีความก้าวหน้าของคน

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

จากแผนภาพ 1.2 ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ประกอบด้วย ดัชนีย่อย 8 ด้าน ได้แก่ (1) ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ (2) ดัชนีย่อยด้านการศึกษา (3) ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน (4) ดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ (5) ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม (6) ดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน (7) ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และ (8) ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม สอดคล้องแนวคิดการพัฒนามนุษย์และวงจรชีวิตของมนุษย์ โดยดัชนีย่อยในแต่ละด้านมี ตัวชี้วัด 4 ตัว รวมทั้งสิ้น 32 ตัวชี้วัด และแต่ละตัวชี้วัดมีน้ำหนักเท่ากันภายในดัชนีย่อย และแต่ละดัชนีย่อยมีน้ำหนักเท่ากันภายในดัชนีความก้าวหน้าของคน รายละเอียดของตัวชี้วัดปรากฏตามตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ตัวชี้วัดทั้งหมดของดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ปี 2554 - 2565

ดัชนีย่อย HAI	ตัวชี้วัด	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด
1. ด้านสุขภาพ	1. ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ)	24.46	7.29
	2. ประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน (ร้อยละ)	17.18	4.94
	3. ประชากรที่พิการ (ร้อยละ)	5.84	0.77
	4. การฆ่าตัวตายสำเร็จ (รายต่อประชากรแสนคน)	26.99	0.15
2. ด้านการศึกษา	5. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (ปี)	11.43	5.56
	6. การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา (ร้อยละ)	141.59	40.87
	7. เด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย (ร้อยละ)	99.20	45.71
	8. คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ)	42.94	24.95
3. ด้านชีวิตการทำงาน	9. อัตราการว่างงาน (ร้อยละ)	9.67	0.07
	10. อัตราการทำงานต่ำระดับ (ร้อยละ)	14.02	0.00
	11. แรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม (ร้อยละ)	132.93	4.24
	12. อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน (ต่อลูกจ้าง 1,000 คน)	34.90	0.00
4. ด้านเศรษฐกิจ	13. ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว (บาทต่อคนต่อปี)	1,060,571	40,393
	14. สัดส่วนประชากรยากจน (ร้อยละ)	65.34	0.00
	15. ครีวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค (ร้อยละ)	73.79	0.97
	16. ดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย (ร้อยละ)	46.50	21.43
5. ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	17. ครีวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง (ร้อยละ)	98.90	23.11
	18. สัดส่วนกำลังการผลิตติดตั้งไฟฟ้าจากพลังงานทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม (กิโลวัตต์ต่อ 1,000 กิโลวัตต์)	1,398.91	0.00
	19. อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ (เรื่องต่อประชากรแสนคน)	8.19	0.00
	20. ประชากรที่ประสบภัยพิบัติ (ร้อยละ)	63.78	0.00
6. ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน	21. เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ต่อประชากรกลุ่มอายุพันคน)	11.00	0.35
	22. ครีวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยว (ร้อยละ)	14.68	0.83
	23. ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว (ร้อยละ)	16.28	0.62
	24. การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (รายต่อประชากรแสนคน)	283.44	21.55
7. ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร	25. หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี (ร้อยละ)	100.00	29.56
	26. อัตราตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนน (รายต่อประชากรแสนคน)	75.47	11.98
	27. ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ (ร้อยละ)	99.28	37.61
	28. ประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ)	98.10	12.03
8. ด้านการมีส่วนร่วม	29. ประชากรที่ใช้สิทธิเลือกตั้ง (ร้อยละ)	88.61	67.04
	30. จำนวนองค์กรชุมชน (แห่งต่อประชากรแสนคน)	471.68	4.14
	31. ครีวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น (ร้อยละ)	99.27	9.36
	32. ครีวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน (ร้อยละ)	100.00	91.82

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

1.3 วิธีการคำนวณดัชนีความก้าวหน้าของคน

การคำนวณดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) เป็นการอาศัยวิธีการจัดทำดัชนีรวม (Composite Index) เพื่อสร้างตัวชี้วัดใหม่จากตัวชี้วัดต่าง ๆ จำนวนมากและหลายด้าน ซึ่งการจัดทำดัชนีรวมจะทำให้การเปรียบเทียบประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่มีหลายด้านหรือหลายตัวชี้วัดสามารถดำเนินการได้สะดวก และให้ข้อมูลในลักษณะภาพรวมได้อย่างชัดเจน ง่ายต่อการสื่อสารทั้งในระดับการออกแบบนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยจะเริ่มจากการจัดทำ “ดัชนีย่อย” ในแต่ละด้านผ่านการคำนวณจากตัวชี้วัดที่เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาคนในแต่ละด้าน หลังจากนั้นจึงเป็นการคำนวณ “ดัชนีรวม” หรือดัชนีความก้าวหน้าของคน ซึ่งจะเป็นการหาค่าเฉลี่ยของดัชนีย่อยทั้งหมด

1.3.1 การคำนวณดัชนีย่อยของแต่ละด้าน

การคำนวณดัชนีความก้าวหน้าของคน ประกอบด้วย ค่าดัชนีย่อยในแต่ละด้านทั้งหมด 8 ด้าน ได้แก่ (1) ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ (2) ดัชนีย่อยด้านการศึกษา (3) ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน (4) ดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ (5) ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม (6) ดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน (7) ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และ (8) ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งภายในด้านหนึ่ง ๆ เป็นการรวมตัวชี้วัด 4 ตัวชี้วัด เข้าด้วยกัน โดยเริ่มจากการแปลงค่าตัวชี้วัดที่มีลักษณะและความหมายแตกต่างกันของแต่ละตัวชี้วัด ให้อยู่ในรูปค่าดัชนีหรือค่าคะแนนฐาน 1 เช่น ร้อยละ สัดส่วน รายต่อประชากรแสนคน บาทต่อคนต่อปี กิโลวัตต์ต่อ 1,000 กิกะวัตต์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการแปลงค่าข้อมูลตัวชี้วัดต่าง ๆ จะมีการจำแนกตัวชี้วัดออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวชี้วัดที่มีความหมายเชิงบวก (Positive Meaning) และกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความหมายเชิงลบ (Negative Meaning) และคำนวณค่าคะแนนจากระยะห่างจากค่าต่ำสุด (min) ที่เป็นไปได้ของชุดข้อมูลตัวชี้วัดนั้น โดยอาศัยสูตรที่ 1 ในการคำนวณกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความหมายเชิงบวก และสูตรที่ 2 สำหรับการคำนวณกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความหมายเชิงลบ

สูตรที่ 1

ความหมายเชิงบวก (positive meaning)

$$Y_{i,j} = \frac{X_{i,j} - X_{min}}{X_{max} - X_{min}}$$

สูตรที่ 2

ความหมายเชิงลบ (negative meaning)

$$Y_{i,j} = 1 - \frac{X_{i,j} - X_{min}}{X_{max} - X_{min}}$$

โดย $Y_{i,j}$ คือ ค่าคะแนนของตัวชี้วัดของจังหวัด i ในปี j
 $X_{i,j}$ คือ ค่าตัวชี้วัดของจังหวัด i ในปี j
 X_{max} คือ ค่าสูงสุดของตัวชี้วัดในช่วงข้อมูลทั้งหมด (ตั้งแต่ปีเริ่มต้นจนถึงปีปัจจุบัน)
 X_{min} คือ ค่าต่ำสุดของตัวชี้วัดในช่วงข้อมูลทั้งหมด (ตั้งแต่ปีเริ่มต้นจนถึงปีปัจจุบัน)

ส่วนในกรณีของตัวชี้วัด ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนระดับรายได้ของคนภายในจังหวัดจะเป็นการอธิบายผลกระทบที่ได้รับจากการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวในปีนั้น ทำให้ในการคำนวณจะเป็นการประมวลผลโดยการแปลงค่าจากมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวให้อยู่ในรูปลอการิทึมธรรมชาติ (ln) และเปรียบเทียบกับค่าเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว ที่ระดับ 1,000 บาทต่อคนต่อปี ตามสูตร

$$Y_{i,j} = \frac{\ln(X_{i,j}) - \ln(1,000)}{\ln(X_{max}) - \ln(1,000)} \quad (1)$$

โดย $Y_{i,j}$ คือ ค่าคะแนนของตัวชี้วัดผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของจังหวัด i ในปี j
 $X_{i,j}$ คือ ค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของจังหวัด i ในปี j
 X_{max} คือ ค่าสูงสุดของผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวในช่วงข้อมูลทั้งหมด
 (ตั้งแต่ปีเริ่มต้นจนถึงปีปัจจุบัน)

การรวมตัวชี้วัดภายในด้านเดียวกันให้กลายเป็นดัชนีย่อยในแต่ละด้านสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับสมมติฐานและลักษณะของข้อมูลตัวชี้วัดในแต่ละตัวชี้วัด โดยจากการศึกษาของ Mazziotta และ Pareto (2013) เกี่ยวกับการคำนวณค่าดัชนีรวม (composite index) ให้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า หากองค์ประกอบของดัชนีย่อยหรือค่าตัวชี้วัดภายในดัชนีย่อย “สามารถทดแทนกันได้ (Substitutable)” การคำนวณค่าดัชนีย่อยหรือการรวมกันของตัวชี้วัดควรใช้วิธีเชิงเส้น (Additive method) เช่น การหาค่าเฉลี่ยแบบเลขคณิต (Arithmetic Mean) เป็นต้น ซึ่งหมายความว่า ส่วนที่ขาด (Deficit) ขององค์ประกอบหนึ่งสามารถชดเชยได้ด้วยส่วนเกิน (Surplus) ขององค์ประกอบอื่น อาทิ ค่าที่ต่ำของตัวชี้วัด “ร้อยละทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์” สามารถเติมเต็มหรือชดเชยได้ด้วยค่าที่สูงของ “ร้อยละของประชากรที่พิการ” ในทางตรงกันข้าม หากองค์ประกอบของดัชนีย่อย “ไม่สามารถทดแทนกันได้ (Non-substitutable)” การคำนวณค่าดัชนีย่อยควรใช้วิธีไม่เชิงเส้น (Non-linear method) เช่น การหาค่าเฉลี่ยแบบเรขาคณิต (Geometric Mean) หรือ Multi-criteria Analysis เป็นต้น โดยหมายถึง ส่วนที่ขาด (Deficit) ขององค์ประกอบหนึ่งจะไม่สามารถชดเชยได้ด้วยส่วนเกิน (Surplus) ขององค์ประกอบอื่น อาทิ ค่าที่ต่ำของ “อัตราการว่างงาน” ไม่สามารถเติมเต็มหรือทดแทนได้ด้วยค่าที่สูงของ “ร้อยละการทำงานต่ำระดับ”⁴

หลังจากการแปลงค่าของตัวชี้วัดในแต่ละด้านเป็นค่าคะแนนแล้ว การคำนวณดัชนีย่อยจะดำเนินการรวมค่าคะแนนของตัวชี้วัดต่าง ๆ ภายในด้านเข้าด้วยกัน โดยอาศัยการหาค่าเฉลี่ยแบบเลขคณิต (Arithmetic Mean) เนื่องจากแต่ละตัวชี้วัดภายในด้านเดียวกันถูกพิจารณาในฐานะเครื่องบ่งชี้ระดับความก้าวหน้าหรือการพัฒนาของคนในด้านหรือด้านนั้น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นตัวสะท้อนระดับการพัฒนาเช่นเดียวกัน ทำให้ในแง่ของการคำนวณค่าคะแนนสามารถชดเชยหรือทดแทนระหว่างกันได้ ดังนั้น ในส่วนของดัชนีย่อยแต่ละด้านจึงอาศัยสมการที่ (2) ในการคำนวณดัชนีย่อยทั้ง 8 ด้าน ซึ่งการคำนวณดังกล่าวจะไม่มี การถ่วงน้ำหนักของค่าตัวชี้วัดแต่ละตัว (หรือแต่ละตัวชี้วัดมีน้ำหนักเท่ากัน) เพื่อให้สะดวกในการคำนวณและลดความคาดเคลื่อนที่อาจเกิดจากการกำหนดน้ำหนักที่ผิดพลาด

$$G_k = \frac{\sum_{i=1}^{n_k} Y_{i,k}}{n_k} \quad (2)$$

โดย G_k คือ ค่าดัชนีย่อยของด้าน k
 $Y_{i,k}$ คือ ค่าคะแนนของตัวชี้วัด i ในด้าน k
 n_k คือ จำนวนค่าคะแนน หรือ ตัวชี้วัดในด้าน k
 เครื่องหมาย $\sum()$ แสดงการบวกกันของแต่ละสมาชิก

⁴ มุลินธีธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (2560), รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการปรับปรุงดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย, กันยายน 2560 หน้าที่ 6-1.

1.3.2 การคำนวณดัชนีรวมหรือดัชนีความก้าวหน้าของคน

ขั้นตอนต่อมาหลังจากการคำนวณดัชนีย่อยแต่ละด้านแล้ว จะเป็นการรวมค่าดัชนีย่อยแต่ละด้านเป็นดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) หรือดัชนีรวม โดยการรวมค่าดัชนีในส่วนนี้จะแตกต่างจากการรวมดัชนีย่อยในส่วนก่อนหน้า เนื่องจากการรวมดัชนีย่อยในแต่ละด้านเป็นดัชนีรวมไม่ได้มีคุณสมบัติของการทดแทนกันได้ เพราะค่าดัชนีย่อยในแต่ละด้านไม่สามารถชดเชยความแตกต่างระหว่างกันได้ (ค่าสูงของดัชนีย่อยหนึ่งไม่สามารถชดเชยค่าต่ำของดัชนีย่อยอื่น) ทำให้การคำนวณค่าดัชนีรวมควรใช้วิธีไม่เชิงเส้น (Non-linear method) โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าเฉลี่ยแบบเรขาคณิต (Geometric Mean) ซึ่งสามารถให้ผลลัพธ์ที่สะท้อนอิทธิพลของความแตกต่างระหว่างด้านต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกรณีที่แต่ละด้านมีค่าดัชนีย่อยแตกต่างกันมาก วิธีการดังกล่าวจะทำให้ค่าของดัชนีความก้าวหน้าของคนเหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น โดยการคำนวณดัชนีรวมจะดำเนินการตามสมการที่ (3) ดังนี้

$$H = \sqrt[n]{\prod_{k=1}^n G_k} \quad (3)$$

โดย H คือ ค่าดัชนีรวม หรือ ดัชนีความก้าวหน้าของคน

G_k คือ ค่าดัชนีย่อยของด้าน k

n คือ จำนวนดัชนีย่อยทั้งหมด

เครื่องหมาย $\prod()$ แสดงการคูณกันของแต่ละสมาชิก

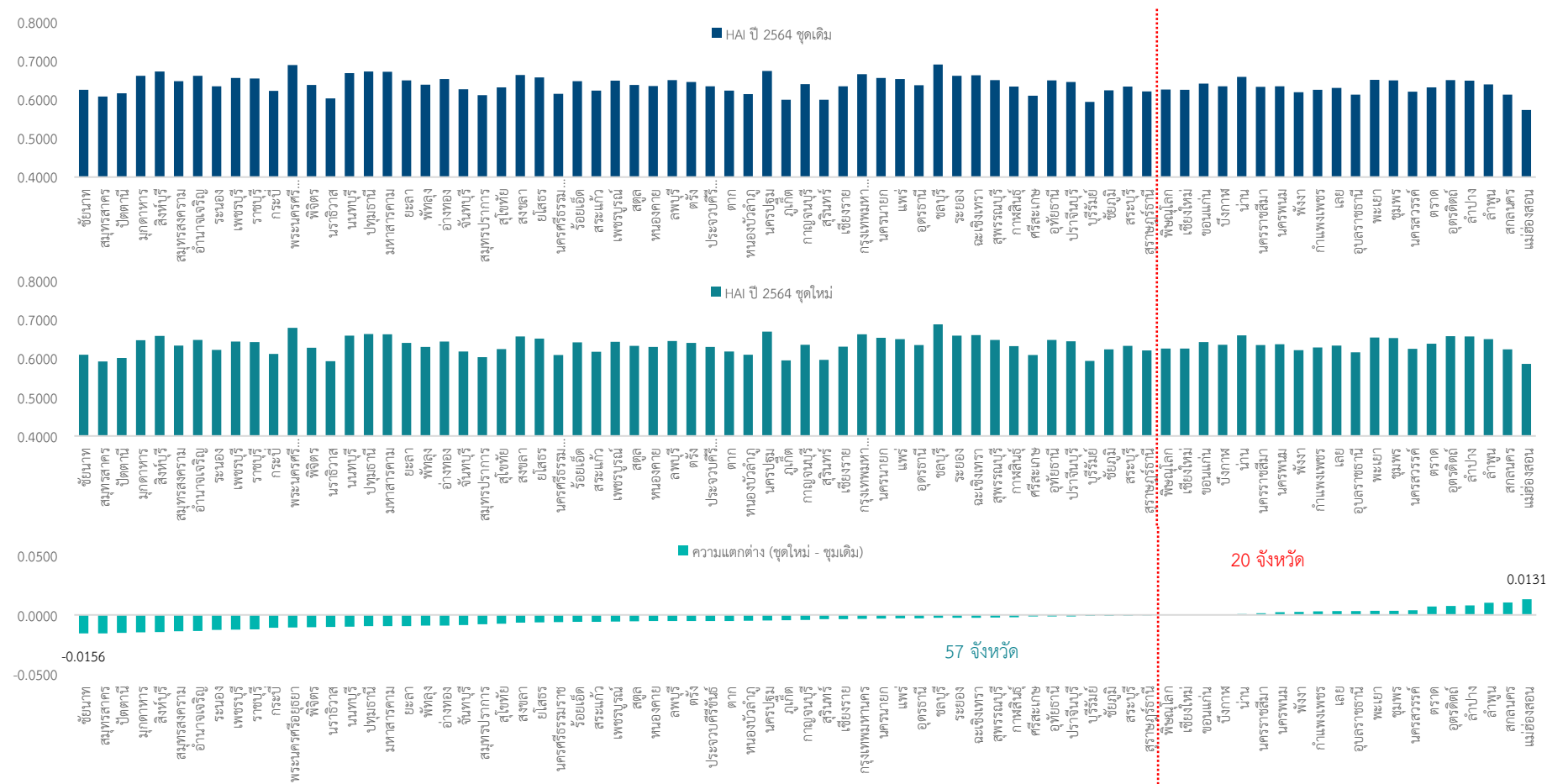
และเครื่องหมาย $\sqrt[n]{()}$ แสดงการถอดรากที่ n

1.4 การปรับปรุงการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน

การจัดทำและเผยแพร่ข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2565 ได้มีการปรับปรุงข้อมูลตัวชี้วัดและเปลี่ยนแปลงวิธีการประมวลผลข้อมูลบางส่วน เพื่อให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนสอดคล้องกับแหล่งที่มาของข้อมูลตัวชี้วัดต่าง ๆ และสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของการพัฒนามนุษย์อย่างแท้จริง โดยในขั้นตอนของกระบวนการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคนมีการปรับปรุงวิธีการคำนวณและข้อมูลตัวชี้วัดย้อนหลังตั้งแต่ปี 2558 - 2564 ซึ่งเป็นการปรับปรุงการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคนใน 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ (1) **การจัดการข้อมูลที่ขาดไป (Imputation of Missing Data)** และ (2) **การปรับปรุงข้อมูลตัวชี้วัด** โดยรายละเอียดการปรับปรุงในแต่ละส่วนจะอธิบายในส่วนถัดไป

ในส่วนของการปรับปรุงข้อมูลย้อนหลัง (ปี 2558 - 2564) พบว่า ข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคนชุดใหม่เปลี่ยนแปลงจากข้อมูลชุดเดิมพอสมควร โดยข้อมูลปี 2564 (แผนภาพ 1.2) ดัชนีความก้าวหน้าของคนชุดใหม่มีการปรับเพิ่มขึ้นจากชุดเดิม จำนวน 20 จังหวัด เช่น แม่ฮ่องสอน สกลนคร ลำพูน ลำปาง และอุดรธานี เป็นต้น และปรับลดจากชุดเดิม จำนวน 57 จังหวัด เช่น ชัยนาท สมุทรสาคร ปัตตานี มุกดาหาร และสิงห์บุรี เป็นต้น โดยระดับการเพิ่มขึ้น/ลดลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนชุดใหม่ อยู่ระหว่าง -0.0156 ถึง 0.0131 หรือคิดเป็นร้อยละ -2.5 ถึงร้อยละ 2.3 ของดัชนีความก้าวหน้าของคนชุดเดิม ซึ่งเป็นผลมาจากการปรับปรุงข้อมูลให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับปีที่มีการเผยแพร่ โดยการประมวลผลดัชนีความก้าวหน้าของคนในปี 2565 เป็นการใช้อัฒลาสูตรในขณะที่มีการจัดทำข้อมูล ทำให้ตัวชี้วัดบางรายการมีความล่าช้าไปจากปีที่มีการเผยแพร่

แผนภาพ 1.3 ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายจังหวัด ปี 2564 ชุดเดิม (เผยแพร่ ณ กันยายน 2565) และชุดใหม่ (ณ กรกฎาคม 2566)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

1.4.1 การจัดการข้อมูลที่ขาดไป (Missing Data Management)

เนื่องจากการประมวลผลข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคนเป็นรายปีแทนการจัดทำในรูปแบบทุก 2 ปี ทำให้เกิดปัญหาความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลตัวชี้วัดบางรายการที่มีรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลทุก ๆ 2 ปี ซึ่งในการคำนวณดัชนีความก้าวหน้าของคนจำเป็นต้องใช้ข้อมูลรายปีเป็นหลัก ดังนั้น การประมวลผลข้อมูลจึงจำเป็นต้องดำเนินการจัดการข้อมูลที่ขาดไป (missing data) โดยวิธีการจัดการข้อมูลที่หายไปสามารถทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูลและประเภทของข้อมูลที่หายไป (type of missing data) สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) ข้อมูลที่ขาดไปโดยบังเอิญอย่างแท้จริง (Missing completely at random: MCAR)

เป็นรูปแบบของข้อมูลที่หายไปที่เกิดขึ้นอย่างสุ่ม โดยข้อมูลที่สูญหายจะเป็นอิสระจากตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งตรวจสอบได้จากการแบ่งกลุ่มของค่าสังเกตออกเป็นกลุ่มข้อมูลปกติและกลุ่มข้อมูลที่หายไป โดยหากทำการทดสอบจะไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างทั้งสองกลุ่ม ลักษณะการสูญหายของข้อมูลประเภทดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาต่อการนำข้อมูลไปใช้น้อยที่สุด เพราะข้อมูลที่หายไปไม่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ของข้อมูล

2) ข้อมูลที่ขาดไปโดยบังเอิญ (Missing at random: MAR) คือ การสูญหายของข้อมูลที่ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างสุ่มจากค่าสังเกตทั้งหมด แต่เกิดขึ้นอย่างสุ่มภายในบางส่วนของบางกลุ่มของค่าสังเกต กล่าวอีกนัยหนึ่งค่าของข้อมูลที่หายไปขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่น ๆ ในฐานข้อมูลที่ไม่ได้เป็นตัวแปรที่เกิดข้อมูลสูญหาย อาทิ เฉพาะกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาสูงไม่ให้ความร่วมมือในการตอบข้อคำถามเกี่ยวกับรายได้ และ 3) ข้อมูลที่ไม่ได้ขาดไปโดยบังเอิญ (Not missing at random: NMAR) เป็นลักษณะของข้อมูลที่หายไปที่ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างสุ่ม โดยค่าของข้อมูลที่หายไปจะขึ้นอยู่กับค่าของข้อมูลสมบูรณ์ในตัวแปรเดียวกัน รวมถึงตัวแปรตัวอื่นด้วย หรือในบางกรณีอาจไม่ขึ้นอยู่กับตัวแปรใด ๆ ในฐานข้อมูล แต่ขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่นที่ไม่ได้ถูกเก็บรวบรวมไว้ กล่าวได้ว่า รูปแบบการหายไปของข้อมูลประเภทนี้จะส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงในการวิเคราะห์ข้อมูล⁵

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการตรวจสอบประเภทของการหายไปของข้อมูลค่อนข้างทำได้ยาก แต่วิธีการโดยทั่วไปในการจัดการข้อมูลที่สูญหายสามารถจำแนกได้เป็น 3 วิธีหลัก ได้แก่ 1) การตัดตัวอย่างข้อมูลที่หายไปทิ้ง (Listwise Deletion or Complete Case Analysis) เป็นการตัดตัวอย่างที่ขาดข้อมูลไปทิ้ง ซึ่งแปลว่า ต้องละทิ้งความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจข้อมูลได้กับกลุ่มตัวอย่างที่ข้อมูลหายไป โดยหากเป็นกรณี MCAR การตัดตัวอย่างดังกล่าวจะไม่ส่งผลกระทบมากนัก แต่จะทำให้ค่า Standard Errors สูงขึ้น การศึกษาของ Little และ Rubin (2002) แนะนำว่า การตัดตัวอย่างข้อมูลที่หายไปไม่ควรเกินร้อยละ 5 ของข้อมูลทั้งหมด 2) การแทนค่าข้อมูลที่ขาด (Imputation) เป็นการอาศัยเครื่องมือทางสถิติมาช่วยในการประมาณค่าข้อมูลที่หายไป โดยอาจประมาณค่าแบบครั้งเดียว (Single Imputation) อาทิ การใช้ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และการใช้การวิเคราะห์การถดถอย (regression) และ 3) การประมาณค่าแบบหลายครั้ง (Multiple Imputation) เป็นการประมาณค่าแบบหลายครั้งเพื่อให้ได้ค่าของข้อมูลที่มีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น แต่จะมีวิธีการที่ซับซ้อนขึ้นโดยสามารถทำได้ด้วยอัลกอริทึมด้วยวิธี Markov Chain Monte Carlo⁶

ในส่วนของการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคนรายปีครั้งนี้ พบว่า การหายไปของข้อมูลจะเป็นลักษณะที่ไม่ได้มีการจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวในบางปี ทำให้การประมวลผลดัชนีความก้าวหน้าของคนขาดข้อมูลของตัวชี้วัดนั้นในบางปี โดยตัวชี้วัดที่ขาดข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 15 ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สิน

⁵ ปิยะภรณ์ ประสิทธิ์วัฒนเสรี และ สุนทร ประสิทธิ์วัฒนเสรี , ข้อมูลสูญหายและแนวทางการจัดการ (Missing data and management), ออนไลน์ http://dmbj.ejnal.com/e-journal/showdetail/?show_detail=T&art_id=1234, เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2565.

⁶ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) (2564), รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการทบทวนตัวชี้วัดศักยภาพชุมชนเพื่อการติดตามยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12, หน้า 184 - 186.

เพื่อการอุปโภคบริโภค ตัวชี้วัดที่ 25 ร้อยละของหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี และตัวชี้วัดที่ 31 ร้อยละของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น ซึ่งทั้งสามตัวชี้วัดจะมีข้อมูลเฉพาะปี 2558 ปี 2560 ปี 2562 และปี 2564 (จากช่วงปี 2556 - 2564) หรือขาดข้อมูลในปี 2559 ปี 2561 และปี 2563 ดังนั้น กระบวนการจัดทำดัชนีจึงอาศัยวิธีการแทนค่าข้อมูลที่ขาด (Imputation) ในการประมาณการค่าข้อมูลตัวชี้วัดของปีที่หายไป โดยอาศัยหลักการทางคณิตศาสตร์และสถิติเข้ามาช่วยในการประมาณค่าข้อมูลสูญหายผ่าน “วิธีการประมาณการด้วยค่าเฉลี่ย (Mean Imputation: IM)” ซึ่งเป็นการคำนวณหาค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระหรือตัวชี้วัด (X) จากชุดข้อมูลที่ปรากฏอยู่ เพื่อแทนค่าข้อมูลที่หายไปของตัวแปรตาม (Y) ถือได้ว่าเป็นวิธีการจัดการค่าข้อมูลที่สูญหายที่สะดวกและไม่ซับซ้อน แต่อาจทำให้ค่าที่ประมาณการมีความเอนเอียงได้หากชุดข้อมูลดังกล่าวมี outlier ทั้งนี้ วิธีการคำนวณค่าเฉลี่ยดังกล่าวจะเป็นการหาค่าเฉลี่ยจากข้อมูลในปีก่อนหน้ากับข้อมูลปีถัดไปเพื่อช่วยให้แนวโน้มของชุดข้อมูลมีความเรียบ (smooth) คำนวณตามสมการที่ (4)

$$\bar{Y}^* = \frac{\sum_{i=1}^{n_r} X_i}{n_r} \quad (4)$$

โดย $\bar{Y}^*$ คือ ค่าประมาณการของตัวชี้วัด
 X_i คือ ค่าสังเกตหรือค่าของข้อมูลตัวชี้วัด ในปี i
 n_r คือ จำนวนข้อมูลที่ไม่สูญหายของตัวชี้วัด

1.4.2 การปรับปรุงข้อมูลตัวชี้วัด

ในการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2565 ด้วยการปรับปรุงข้อมูลตัวชี้วัดให้มีความทันสมัย และสามารถสะท้อนสถานการณ์ของการพัฒนาคนแต่ละด้านได้อย่างชัดเจนมากที่สุด จึงมีการปรับปรุงข้อมูลทั้งหมด 2 แบบ ประกอบด้วย 1) การปรับปรุงข้อมูลตัวชี้วัดย้อนหลังในช่วงปี 2558 – 2564 และ 2) การปรับปรุงข้อมูลตัวชี้วัดที่ขาดหายไปในรอบการจัดทำเล่มปี 2564 เพื่อให้สอดคล้องตามการปรับปรุงข้อมูลที่มาจากหน่วยงานต้นทาง รวมทั้งความครอบคลุมตัวชี้วัดสำหรับสะท้อนความเป็นจริงให้ดียิ่งขึ้นและสามารถเข้าถึงข้อมูลที่มีรายละเอียดได้อย่างถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น โดยการปรับปรุงข้อมูลตัวชี้วัดแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

1) การปรับปรุงข้อมูลตัวชี้วัดย้อนหลังในช่วงปี 2558 – 2564 ได้มีการปรับปรุงข้อมูลย้อนหลังประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด จาก 3 ใน 8 ด้าน

ด้านการศึกษา ปรับปรุงข้อมูล 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 7 เด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัย โดยปรับปรุงข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ปี 2558 – 2564

ด้านเศรษฐกิจ ปรับปรุงข้อมูล 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 13 ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว โดยปรับปรุงข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ปี 2562 – 2564

ด้านการมีส่วนร่วม ปรับปรุงข้อมูล 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 30 จำนวนองค์กรชุมชน โดยปรับปรุงข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ปี 2562 - 2564

2) การปรับปรุงข้อมูลตัวชี้วัดที่ขาดหายไปในรอบการจัดทำเล่ม ปี 2564 ที่เดิมใช้ข้อมูลปี 2563 ได้มีการปรับปรุงข้อมูลย้อนหลังในปี 2564 ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด จาก 6 ใน 8 ด้าน

ด้านสุขภาพ ปรับปรุงข้อมูล 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1 ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ และตัวชี้วัดที่ 2 ประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน (ร้อยละ)

ด้านการศึกษา ปรับปรุงข้อมูล 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 6 การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษา

ด้านชีวิตการงาน ปรับปรุงข้อมูล 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 11 แรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม และตัวชี้วัดที่ 12 อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน

ด้านเศรษฐกิจ ปรับปรุงข้อมูล 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 13 รายได้เฉลี่ยประชากรต่อคนต่อปี

ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปรับปรุงข้อมูล 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 18 สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม

ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ปรับปรุงข้อมูล 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 24 รับแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์

บทที่ 2

สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาคมนของไทย ปี 2558 – 2565

2.1 บทนำ

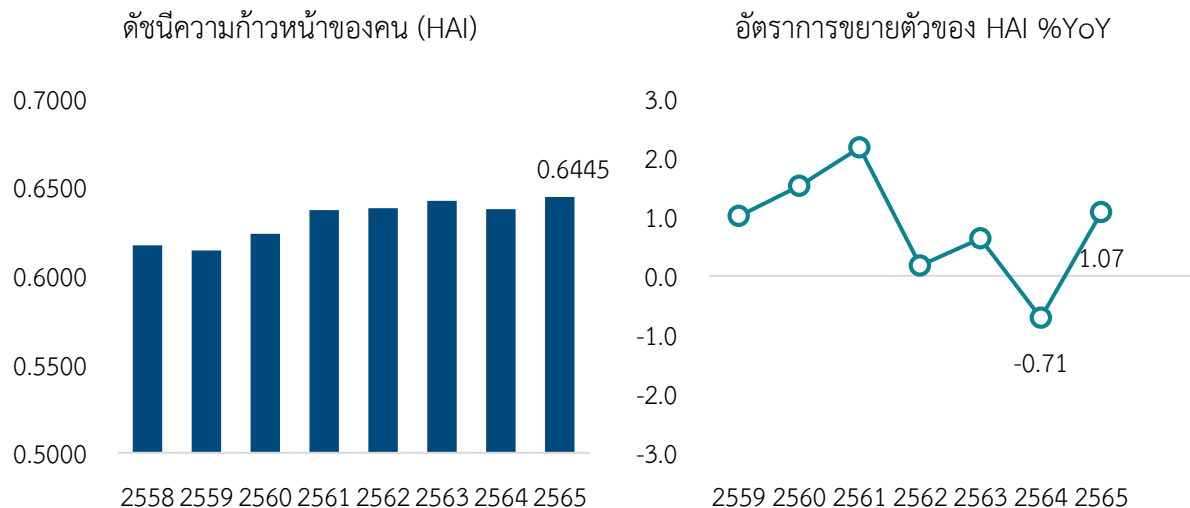
ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอสถานการณ์ความก้าวหน้าของคน (HAI) ในช่วงปี 2558-2565 ซึ่งชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มที่ผ่านมาจนถึงปี 2565 ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคทั้ง 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคตะวันออก ภาคใต้ 11 จังหวัด และภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน รวมถึงกรุงเทพมหานคร และในระดับจังหวัด โดยความก้าวหน้าในการพัฒนาคมนของไทย สะท้อนระดับการพัฒนาคมนทั้งในด้านสุขภาพ การศึกษา ชีวิตการทำงาน เศรษฐกิจ ทิ่ออยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร รวมถึงการมีส่วนร่วม โดยชี้ให้เห็นสถานการณ์ปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความก้าวหน้าของคนในแต่ละด้าน เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมต่อไป

2.2 การพัฒนาคมนในระดับประเทศ

ในช่วงปี 2558 - 2565 แนวโน้มการพัฒนาคมนมีการปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2565 ระดับการพัฒนาคมนเท่ากับ 0.6445 ปรับสูงขึ้นจาก 0.6171 ในปี 2558 แนวโน้มของดัชนีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการพัฒนาในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านชีวิตการทำงาน ซึ่งตัวชี้วัดที่ปรับตัวดีขึ้นอย่างมาก ได้แก่ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจากร้อยละ 39.32 ในปี 2558 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 87.98 ในปี 2565 การมีโทรศัพท์มือถือของประชากรเป็นร้อยละ 95.29 ในปี 2565 การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของครัวเรือน โดยครัวเรือนที่มีส่วนร่วมกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน มีถึงร้อยละ 99.72 ในปี 2565 และสัดส่วนของแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 36.74 ปี 2558 มาอยู่ที่ร้อยละ 62.66 ในปี 2565 การปรับตัวดีขึ้นดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนการสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ ซึ่งเน้นการเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ การดำเนินนโยบายที่ขยายความครอบคลุมหลักประกันในการทำงานโดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ ทำให้แรงงานมีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ในปี 2565 ดัชนีความก้าวหน้าของคนปรับตัวสูงขึ้น จาก 0.6376 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.6445 ในปี 2565 คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.07 ซึ่งเป็นการปรับตัวสูงขึ้นของการพัฒนาคมนใน 5 ด้าน จากทั้งหมด 8 ด้าน โดยด้านที่มีการปรับตัวสูงขึ้น ได้แก่ ด้านชีวิตการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการศึกษา ตามลำดับ เนื่องมาจากการฟื้นตัวจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งทำให้กิจกรรมกลับมาดำเนินการได้ตามปกติ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคมนในด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านชีวิตการทำงานที่มีอัตราการว่างงานและทำงานต่ำระดับลดลง ด้านเศรษฐกิจมีการฟื้นตัวจากภาคการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับมีมาตรการกระตุ้นการบริโภคจากภาครัฐ ส่งผลให้มีการฟื้นตัวของอุปสงค์ภายในประเทศ ทำให้เศรษฐกิจไทยในปี 2565 มีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 2.6 ในครึ่งปีแรก

แผนภาพ 2.1 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของประเทศไทย ปี 2558 - 2565

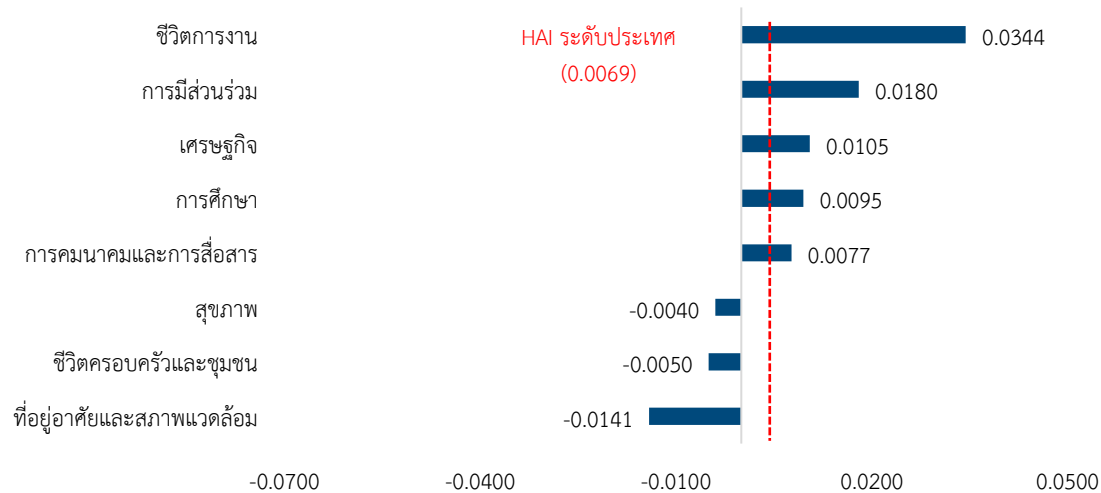

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ในปี 2565 การพัฒนาคนด้านชีวิตการงานปรับตัวเพิ่มขึ้นมากที่สุด และสูงกว่าการเพิ่มขึ้นของดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ โดยหากเปรียบเทียบดัชนีความก้าวหน้าของคนรายด้านระหว่างปี 2564 และปี 2565 (แผนภาพ 2.2) พบว่า ดัชนีย่อย 5 ด้าน จาก 8 ด้าน ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อน โดยด้านชีวิตการงานเพิ่มขึ้น 0.0344 ด้านการมีส่วนร่วม 0.0180 ด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น 0.0105 ด้านคมนาคมและการสื่อสารเพิ่มขึ้น 0.077 และด้านการศึกษาเพิ่มขึ้น 0.0095 ตามลำดับ ขณะที่ ดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมของประเทศเพิ่มขึ้น 0.0069 ในส่วนของด้านชีวิตการงานและด้านเศรษฐกิจ โดยอัตราการว่างงานและอัตราการทำงานต่ำระดับลดลง เป็นผลจากภาคการท่องเที่ยวเริ่มฟื้นตัว รวมทั้งมาตรการกระตุ้นการบริโภคจากภาครัฐส่งผลให้อุปสงค์ภายในประเทศเพิ่มขึ้น ทำให้ปี 2565 มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น รวมทั้งสัดส่วนประชากรยากจน และค่าดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายมีการปรับตัวลดลง ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานและด้านเศรษฐกิจดีขึ้น ด้านการมีส่วนร่วม จากการกลับมาดำเนินกิจกรรมตามปกติส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ มีการปรับตัวดีขึ้นจากปี 2564 ครั้วเรือนสามารถเป็นสมาชิกหรือเข้าร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนได้มากขึ้น เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ของหมู่บ้านของครั้วเรือนปรับตัวดีขึ้น ส่งผลให้จำนวนองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้น ในส่วนของการพัฒนาคน ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร มีค่าดัชนีย่อยที่ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากร้อยละประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือและร้อยละประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น ปรับตัวตามแนวโน้มการเข้าถึงเทคโนโลยีของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้นโดยเฉพาะการมีโทรศัพท์มือถือหรือสมาร์ทโฟนและเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มีการปรับตัวดีขึ้นจากในอดีตที่ผ่านมา ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงโอกาสและบริการสาธารณะต่าง ๆ ได้สะดวกยิ่งขึ้น ด้านการศึกษาระดับการพัฒนาคนเพิ่มขึ้น โดยเป็นผลจากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้นจากร้อยละ 8.93 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 9.24 ร้อยละการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 81.88 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 85.35 และร้อยละของเด็กอายุ 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 82.87 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 85.14 ในปี 2565 ทั้งนี้เนื่องจากมาตรการให้ทุนการศึกษาในกลุ่มเด็กยากลำบาก รวมทั้งการค้นหาลูกต้อออกนอกระบบให้เด็กกลับมาส่งผลให้จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้น ส่วนการพัฒนาคนด้านอื่น ๆ ที่ปรับตัวลดลง ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ซึ่งค่าดัชนีย่อยลดลง 0.0141 เนื่องจากร้อยละครั้วเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองลดลงจาก 73.67 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 70.9 ในปี 2565 ประกอบกับร้อยละประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้นด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน มีค่าดัชนีย่อย

ปรับตัวลดลง 0.0050 โดยมีการปรับตัวสูงขึ้นของตัวชี้วัดเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ครีวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน **ด้านสุขภาพ** ที่ค่าดัชนีย่อยลดลงจากร้อยละประชากรที่พิการเพิ่มขึ้น จากการที่มีผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และมีภาวะติดเตียงเพิ่มมากขึ้น

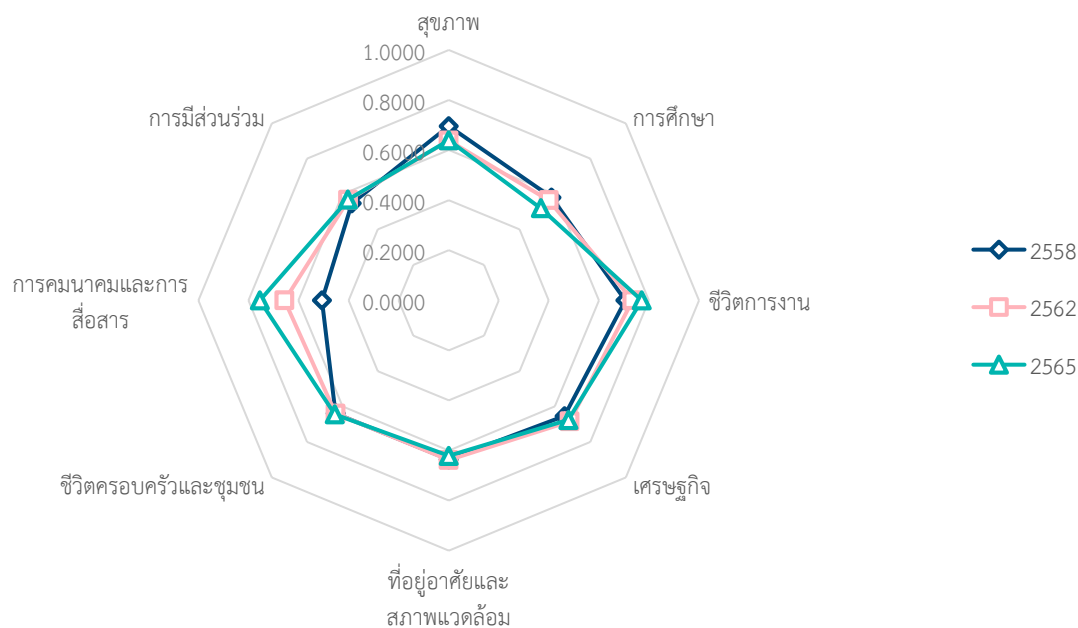
แผนภาพ 2.2 ระดับการเพิ่มขึ้น/ลดลงของดัชนีความก้าวหน้าของคน รายด้าน ปี 2564 - 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แนวโน้มค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนรายด้านตั้งแต่ปี 2558 - 2565 ส่วนมากปรับตัวดีขึ้น เมื่อพิจารณา ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนรายด้าน (แผนภาพ 2.3) พบว่า **ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร** เป็นด้านที่มีอัตราการเติบโตของค่าดัชนีสูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 49.01 โดยปัจจัยหลักมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และการมีโทรศัพท์มือถือ ส่วนอัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ หมู่บ้านที่มีถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย รัฐจึงควรมีนโยบายเพิ่มถนนเพื่อให้ครอบคลุมมากขึ้น **ด้านชีวิตการงาน** มีอัตราการเติบโตของค่าดัชนีอยู่ที่ร้อยละ 9.26 เนื่องจากมีสัดส่วนแรงงานที่มีหลักประกันสังคมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 42.64 ในปี 2558 มาอยู่ที่ร้อยละ 62.66 ในปี 2565 และอัตราการประสออันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานมีแนวโน้มลดลง **ด้านการมีส่วนร่วม** ปรับตัวดีขึ้นจากการที่ครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านเพิ่มขึ้น เนื่องจากการกลับมาดำเนินกิจกรรมตามปกติ ประกอบกับการเดินทางสะดวกมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือสื่อสารผ่านการใช้มือถือหรือสมาร์ทโฟนที่มีความทันสมัย สามารถติดต่อทำกิจกรรมผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้มากขึ้น **ด้านเศรษฐกิจ** เป็นผลมาจากแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สะท้อนผ่านการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว และการลดลงของดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านการกระจายเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ด้านเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น โดยมีอัตราการเติบโตของค่าดัชนีอยู่ที่ร้อยละ 3.27 **ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน** เป็นผลจากเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินปรับตัวลดลง ส่วนด้านที่มีแนวโน้มลดลง ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา มีอัตราการเติบโตที่ลดลงร้อยละ 2.30 8.16 และ 10.43 ตามลำดับ เนื่องจากการลดลงของครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้สอยคงทนและเป็นของตนเอง และอัตราการร้องเรียนปัญหาละเมิดเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการมีประชากรพิการ และการฆ่าตัวตายสำเร็จที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ด้านการศึกษาที่มีสัดส่วนของเด็ก 0 – 5 ปีมีพัฒนาการสมวัย และคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายลดลง

แผนภาพ 2.3 ดัชนีความก้าวหน้าของคน รายด้าน ปี 2558 ปี 2562 และปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

2.3 การพัฒนาคนในระดับภาค

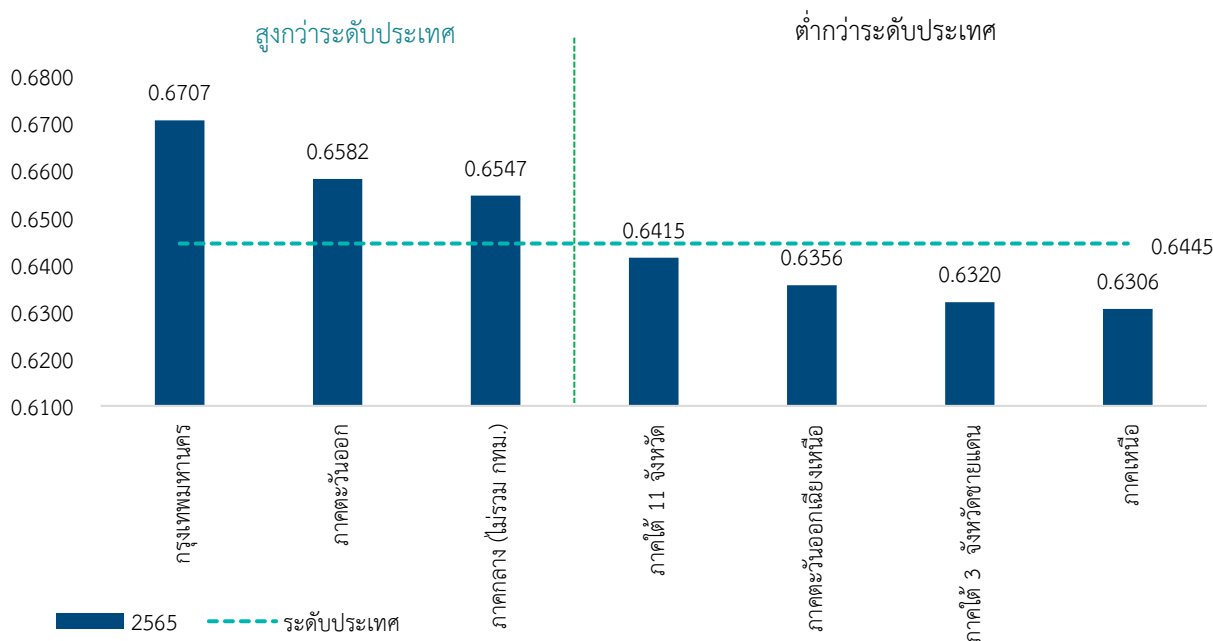
ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์แนวโน้มระดับความก้าวหน้าการพัฒนาคนในระดับภาค โดยเปรียบเทียบระดับการพัฒนาคนในแต่ละภาคเพื่อสะท้อนความแตกต่างของระดับการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาคนและศักยภาพพัฒนาในการพัฒนาเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยจำแนกออกเป็น 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคตะวันออก ภาคใต้ 11 จังหวัด และภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน รวมถึงกรุงเทพมหานคร ซึ่งการที่แยกกรุงเทพมหานครออกจากภูมิภาคอื่นเพื่อการวิเคราะห์และสะท้อนสถานการณ์ความก้าวหน้าการพัฒนาคนให้ชัดเจนมากขึ้น โดยรายละเอียดสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาคนในระดับภูมิภาค สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

2.3.1 สถานการณ์การพัฒนาคนในระดับภาค ปี 2565

กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคตะวันออก เป็นกลุ่มที่มีระดับความก้าวหน้าของคนสูงกว่าระดับประเทศค่อนข้างชัดเจน ในขณะที่ภูมิภาคอื่น ๆ ต่ำกว่าระดับประเทศ ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของระดับการพัฒนาคนระหว่างภูมิภาคในระดับสูง เมื่อพิจารณาดัชนีความก้าวหน้าของคนรายภาค ในปี 2565 พบว่า กรุงเทพมหานคร มีระดับการพัฒนาคนสูงที่สุด โดยมีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคน เท่ากับ 0.6707 สูงกว่าภาคเหนือ ที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำที่สุด ประมาณ 0.0401 ส่วนภาคตะวันออก และภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนค่อนข้างใกล้เคียงกัน อยู่ที่ 0.6582 และ 0.6547 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า ภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาคนสูงส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางของประเทศ หรือพื้นที่ที่เป้าหมายของนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ ในขณะที่ภูมิภาคอื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกลออกไป ระดับการพัฒนาคนจะต่ำกว่าอย่างชัดเจน และเมื่อพิจารณาจากแผนภาพ 2.4 ลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ ระดับการพัฒนาคนของแต่ละภาคในแต่ละกลุ่มจะค่อนข้างใกล้เคียงกัน (กลุ่มที่สูงกว่าระดับประเทศและกลุ่มที่ต่ำกว่าระดับประเทศ) แต่ระดับการพัฒนาคนจะแตกต่างกันอย่างชัดเจนหากไม่ได้อยู่กลุ่มเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงช่องว่างของระดับการพัฒนาคนในระหว่างภูมิภาคและปัญหาเชิงนโยบายที่สำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนระหว่างภูมิภาค และการลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ ส่วนใหญ่การพัฒนาคนในภาคต่าง ๆ จะมีค่าต่ำกว่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในระดับประเทศ โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนในกลุ่มที่มีค่าต่ำกว่าค่าระดับประเทศ ได้แก่ ภาคใต้ 11 จังหวัด เท่ากับ 0.6415 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เท่ากับ 0.6356 ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน เท่ากับ 0.6320 และภาคเหนือ เท่ากับ 0.6306 ตามลำดับ

แผนภาพ 2.4 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของแต่ละภาค ปี 2565

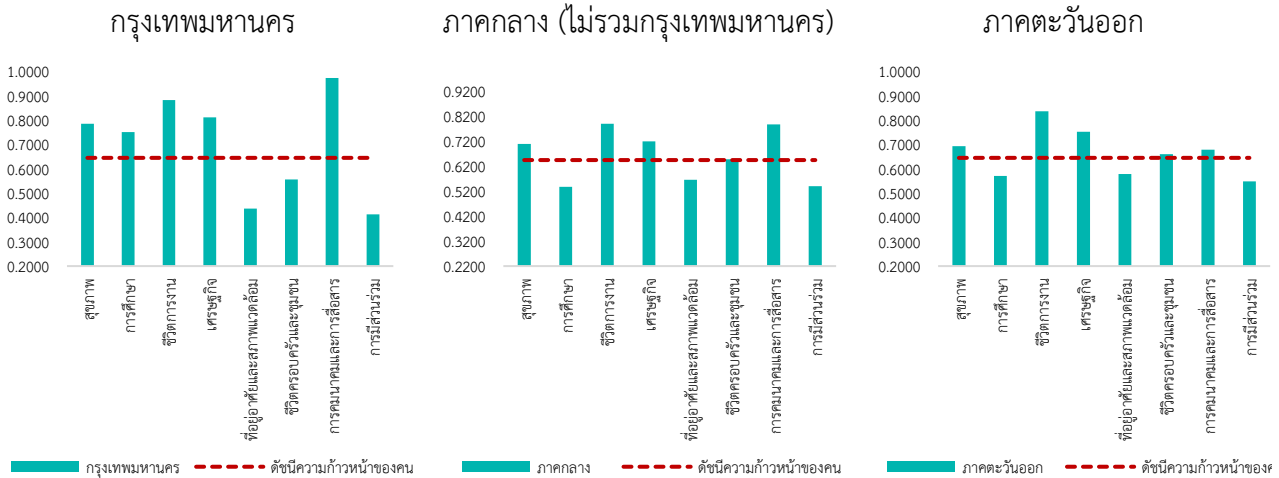

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

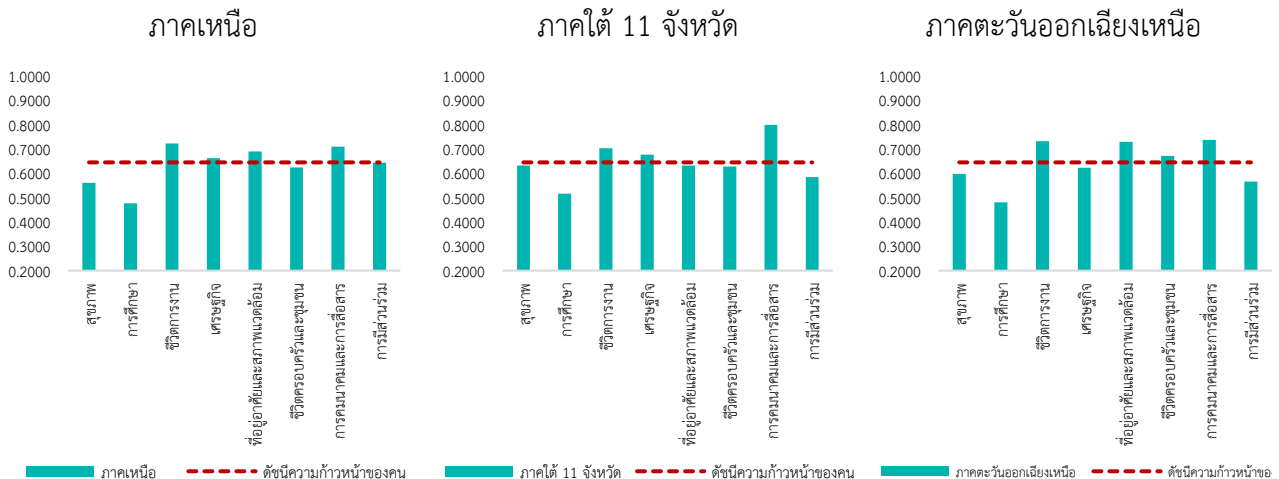
เมื่อพิจารณากลุ่มที่มีระดับการพัฒนาคนสูงกว่าระดับประเทศ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออก และภาคกลาง ที่มีโครงสร้างการพัฒนาที่มีความใกล้เคียงกัน อาทิ ด้านสุขภาพ ชีวิตการทำงาน เศรษฐกิจ และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ที่มีระดับการพัฒนาค่อนข้างโดดเด่นและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาการกระจุกตัวของพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาคนในด้านต่าง ๆ เช่นกัน

แผนภาพ 2.5 ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายด้านของแต่ละภาค ปี 2565

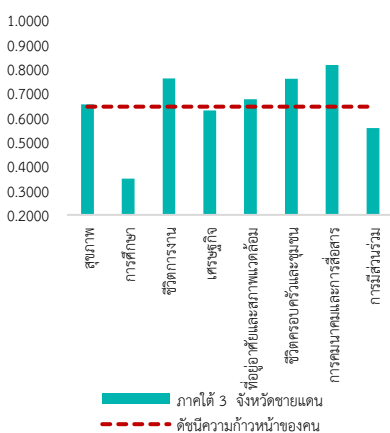
กลุ่มที่สูงกว่าระดับประเทศ

กลุ่มที่ต่ำกว่าระดับประเทศ

ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หากพิจารณารูปแบบโครงสร้างการพัฒนาคนตามดัชนีย่อยในแต่ละภูมิภาคของปี 2565 พบว่า กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคตะวันออก มีรูปแบบการพัฒนาคนใกล้เคียงกัน แม้ว่าภาคตะวันออก และภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) จะมีความโดดเด่นในด้านชีวิตการทำงาน ซึ่งมีความแตกต่างกับกรุงเทพมหานครที่มีความโดดเด่นในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร

ในส่วนของกลุ่มที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าระดับประเทศ พบว่า ภูมิภาคส่วนใหญ่ยังคงเผชิญกับปัญหาทางด้านการศึกษาที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยเฉพาะภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดนที่มีระดับการพัฒนาทางด้านการศึกษิต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศในสัดส่วนที่สูง อันเป็นผลมาจากคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายลดลงอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม จากตาราง 2.1 การพัฒนาคนในด้านการคมนาคมและการสื่อสารมีการปรับตัวสูงขึ้นในระดับประเทศและภูมิภาค เช่น กรุงเทพมหานคร ภาคใต้ 11 จังหวัด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น เนื่องมาจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยี การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความก้าวหน้าที่รวดเร็วตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบัน

ตาราง 2.1 ด้านที่มีการพัฒนาคนสูงสุดและต่ำสุดของแต่ละภาค ปี 2565

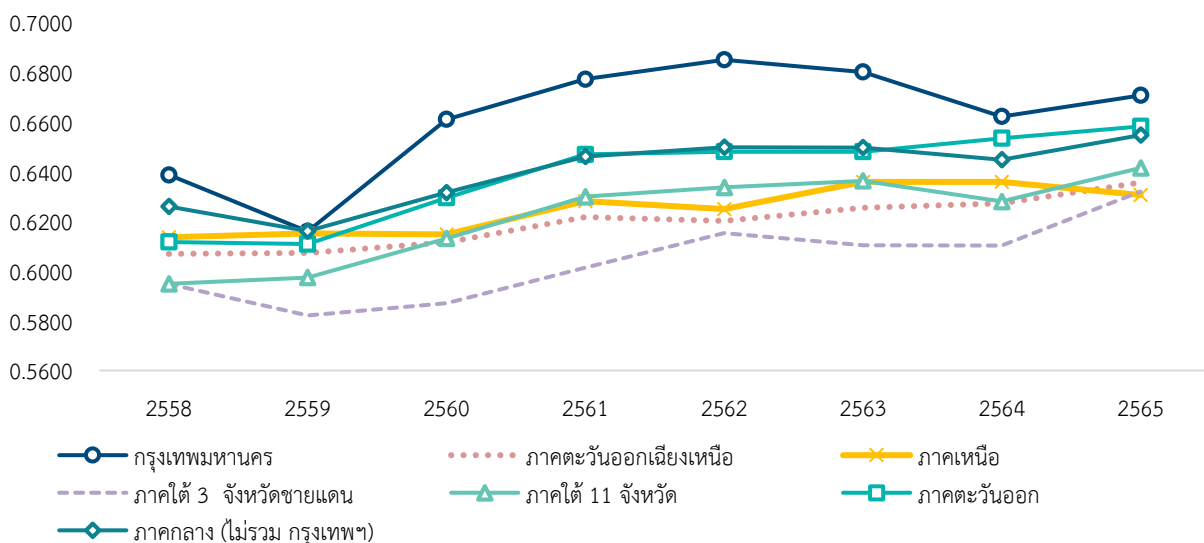
ภูมิภาค	ด้านที่มีการพัฒนาสูงสุด	ด้านที่มีการพัฒนาต่ำสุด
กรุงเทพมหานคร	การคมนาคมและการสื่อสาร	การมีส่วนร่วม
ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)	ชีวิตการทำงาน	การศึกษา
ภาคตะวันออก	ชีวิตการทำงาน	การมีส่วนร่วม
ภาคใต้ 11 จังหวัด	การคมนาคมและการสื่อสาร	การศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	การคมนาคมและการสื่อสาร	การศึกษา
ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน	การคมนาคมและการสื่อสาร	การศึกษา
ภาคเหนือ	ชีวิตการทำงาน	การศึกษา
ระดับประเทศ	ชีวิตการทำงาน	การศึกษา

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

2.3.2 แนวโน้มการพัฒนาคนในระดับภาค ปี 2558 – 2565

ในช่วงปี 2558 - 2565 แนวโน้มการพัฒนาคนในระดับภาคมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยภาคเหนือที่มีอัตราเพิ่มของพัฒนาคนช้ากว่าภาคอื่น จากแผนภาพ 2.6 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของแต่ละภูมิภาคทั่วประเทศยังคงมีระดับการพัฒนาที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเป็นการค่อย ๆ ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นจนกระทั่งปี 2564 หลายภูมิภาคมีแนวโน้มการพัฒนาคนที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เป็นผลมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้การพัฒนาในหลาย ๆ ด้านมีระดับการพัฒนาที่ลดลง อาทิ ด้านสุขภาพ และด้านการศึกษา รวมไปถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ หากพิจารณาภาคที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นจากปี 2558 สูงสุดได้แก่ ภาคใต้ 11 จังหวัด ภาคตะวันออก และภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดนที่ร้อยละ 7.9 7.7 และ 6.2 ตามลำดับ โดยภาคเหนือมีอัตราเพิ่มต่ำสุดที่ร้อยละ 2.8

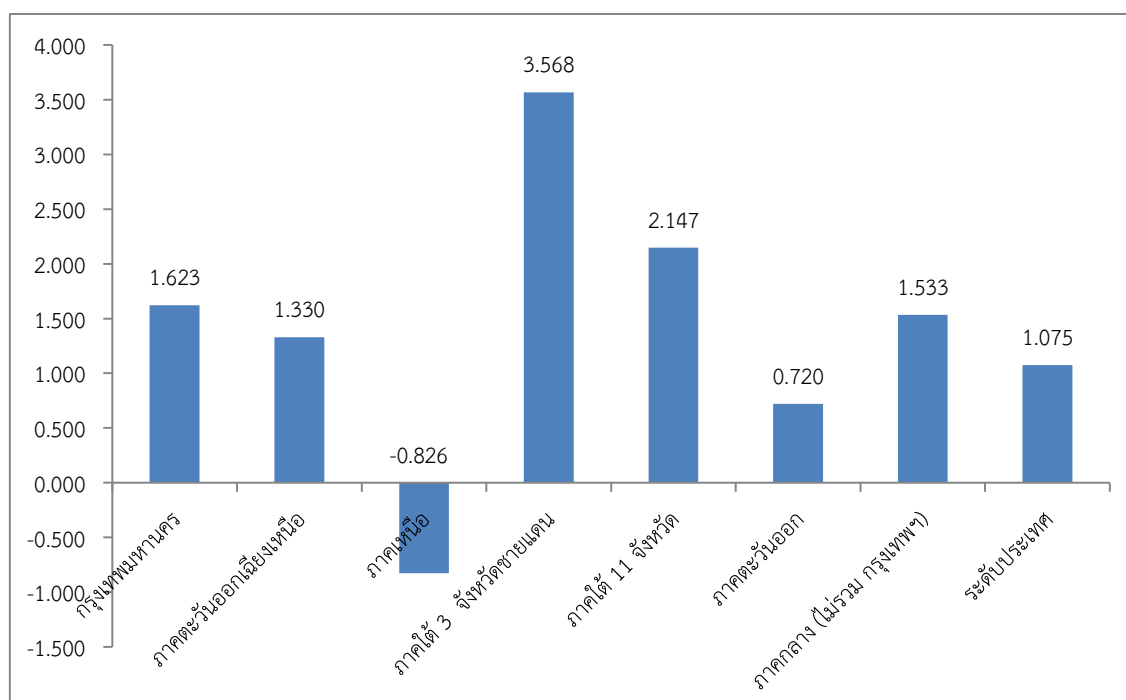
แผนภาพ 2.6 แนวโน้มดัชนีความก้าวหน้าของคนรายภาค ปี 2558 - 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

เมื่อพิจารณาอัตราเติบโตของดัชนีความก้าวหน้าของคนในแต่ละภาคของปี 2565 พบว่า ภาคที่มีการขยายตัวสูงสุดเมื่อเทียบกับปี 2564 3 อันดับแรก คือ ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้ 11 จังหวัด และภาคกลาง ซึ่งมีอัตราเพิ่มขึ้นอยู่ที่ ร้อยละ 3.56 2.14 และ 1.53 ตามลำดับ ปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตราการขยายตัวของค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในส่วนภูมิภาค พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของการพัฒนาทางการคมนาคมและการสื่อสาร ชีวิตการงาน รวมถึงด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนที่เป็นปัจจัยสนับสนุนของดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวม และทำให้มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม หลายภูมิภาคยังคงต้องเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาด้านการศึกษา โดยเฉพาะภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน และภาคเหนือ ที่มีระดับการพัฒนาที่ต่ำกว่าระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง

แผนภาพ 2.7 อัตราการเจริญเติบโตของดัชนีความก้าวหน้าของคนในแต่ละภาค ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

จากแผนภาพ 2.7 เป็นการพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตของดัชนีความก้าวหน้าของคน รายภูมิภาค ปี 2565 พบว่า เกือบทุกภูมิภาคเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า มีเพียงภาคเหนือที่มีอัตราการเติบโตลดลงร้อยละ 0.83 โดยปัจจัยของดัชนีย่อยหลายด้านที่ทำให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาคเหนือ มีปรับตัวลดลง อาทิ ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม รวมไปถึงด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน

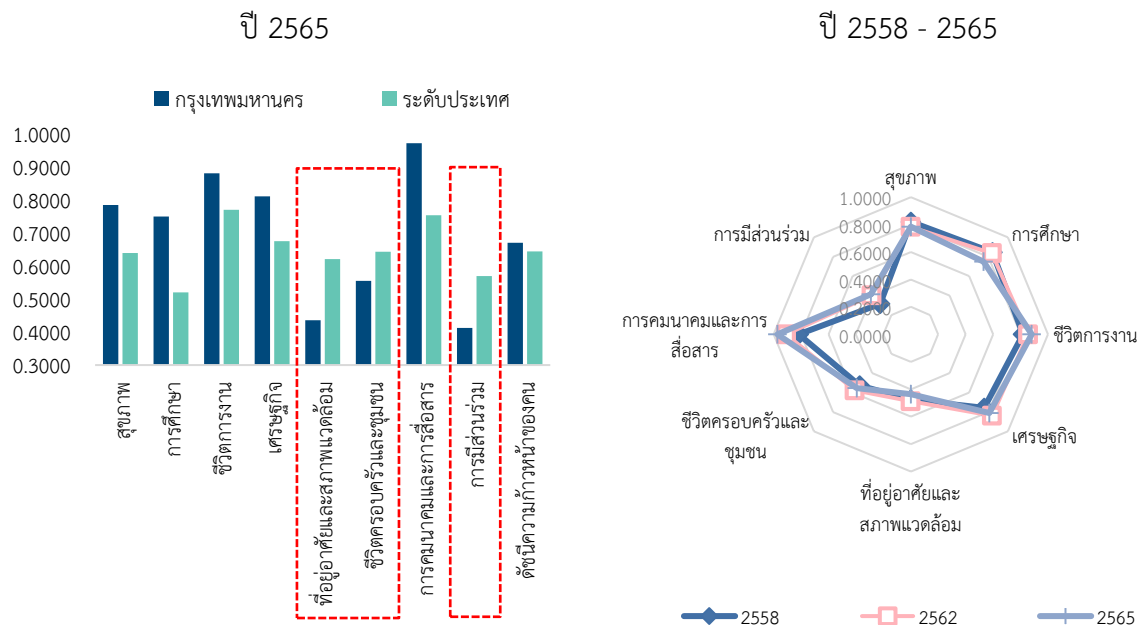
2.3.3 สถานการณ์การพัฒนาคนในภาคต่าง ๆ

รูปแบบการพัฒนาคนในแต่ละภูมิภาคมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยปัจจัยทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคนในแต่ละภูมิภาค ทั้งนี้สามารถเป็นได้ทั้งปัจจัยที่ทำให้เกิดโอกาสต่อการพัฒนาและข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายได้เช่นกัน ซึ่งสามารถสะท้อนจากการพัฒนาที่ภาครัฐให้ความสำคัญในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ระดับการพัฒนาของแต่ละภูมิภาคเกิดความแตกต่างกัน อีกทั้งเกิดรูปแบบการพัฒนาคนที่มีลักษณะเฉพาะหรือเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภาค ซึ่งผลลัพธ์ของการพัฒนาคนในแต่ละภูมิภาคสามารถอธิบายได้ ดังนี้

กรุงเทพมหานคร

การพัฒนาคนของกรุงเทพมหานคร ในปี 2565 มีดัชนีย่อยด้านการพัฒนาคนสูงกว่าระดับประเทศในหลายด้าน โดยมี 5 ด้าน จาก 8 ด้านที่สูงกว่าระดับประเทศ ดัชนีย่อยด้านการศึกษา ด้านการคมนาคมและการสื่อสารยังคงอยู่ในลำดับที่ 1 ของประเทศนับตั้งแต่ปี 2558 ในปี 2565 ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนของกรุงเทพมหานคร มีค่าเท่ากับ 0.6707 ซึ่งสูงกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ โดยดัชนีย่อยด้านการพัฒนาคนที่สูงกว่าระดับประเทศมีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการทำงาน ด้านเศรษฐกิจ และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ซึ่งมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.7850 0.7501 0.8816 0.8111 และ 0.9726 ตามลำดับ โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารของกรุงเทพมหานครมีระดับการพัฒนาที่ค่อนข้างโดดเด่นเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ และมีแนวโน้มระดับการพัฒนาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มจาก 0.8172 ในปี 2558 มาอยู่ที่ 0.9726 ในปี 2565 ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และจำนวนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น แม้ว่ากรุงเทพมหานครจะมีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในหลายด้านที่สูงกว่าระดับประเทศแต่ยังคงมีด้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าระดับประเทศ โดยในปี 2565 มีจำนวน 3 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัวและชุมชน และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.4362 0.5556 และ 0.4128 ตามลำดับ แม้ว่าดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วมจะมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า (ปี 2564) แต่ยังคงอยู่ในอันดับที่ 75 ของประเทศ ขณะที่ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านครอบครัวและชุมชน ยังคงเป็นด้านที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมากเนื่องจากมีแนวโน้มของค่าดัชนีที่ลดลงตั้งแต่ปี 2563 ซึ่งสอดคล้องกับอัตราการร้องเรียนปัญหาด้านมลพิษ และตัวชี้วัดย่อยด้านครอบครัวและชุมชนทั้ง 4 ด้าน ที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวนครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยว จำนวนผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว และจำนวนการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ซึ่งเป็นจุดด้อยของการพัฒนาที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทางสังคมในกรุงเทพมหานครที่เพิ่มสูงขึ้น

แผนภาพ 2.8 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของกรุงเทพมหานคร

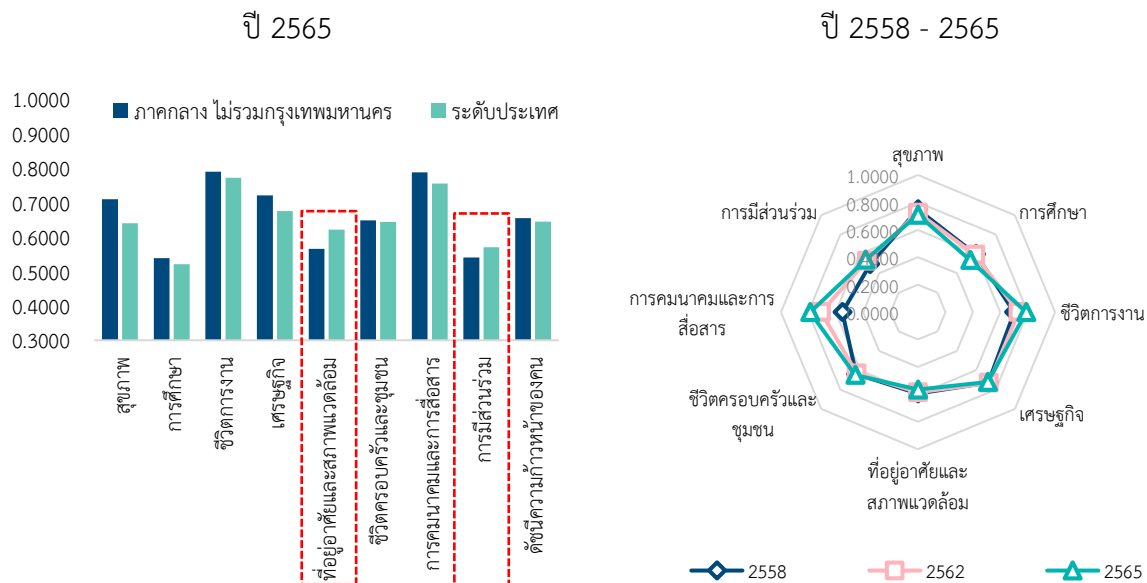

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)

การพัฒนาคนในภาพรวมของภาคกลางมีระดับการพัฒนาที่สูงกว่าระดับประเทศอย่างเห็นได้ชัด โดยมีระดับการพัฒนาคนเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาและยังคงมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2565 ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนภาคกลางมีค่าอยู่ที่ 0.6547 ปรับเพิ่มขึ้นจาก 0.6448 ในปี 2564 โดยด้านการพัฒนาย่อยที่สูงกว่าระดับประเทศในปี 2565 มีทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน รวมทั้งด้านการคมนาคมและการสื่อสาร โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.7093 0.5379 0.7893 0.7199 0.6481 และ 0.7868 ตามลำดับ โดยด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจมีค่าสูงกว่าระดับประเทศค่อนข้างชัดเจน ประมาณ 0.0701 และ 0.0446 ตามลำดับ รองลงมาเป็นด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ประมาณ 0.0323 ทั้งนี้ในส่วนของการพัฒนาคนที่ต่ำกว่าระดับประเทศพบว่า มีเพียง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วม ประมาณ 0.0560 และ 0.0295 ตามลำดับ แต่เมื่อเทียบกับค่าดัชนีปีก่อนหน้า (ปี 2564) พบว่าค่าดัชนีของทั้ง 2 ด้าน มีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น เมื่อพิจารณาค่าดัชนีย่อยที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการเพิ่มขึ้นของดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาคกลาง พบว่า ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงานปรับตัวเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา จาก 0.7702 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.7893 อันเป็นผลมาจากอัตราการว่างงาน อัตราการทำงานต่ำระดับ และอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานลดลงอย่างเห็นได้ชัด หากพิจารณาค่าแนวโน้มในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา พบว่าค่าดัชนีการพัฒนาคนในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น แต่ค่าดัชนีย่อยด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ และด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมกลับมีทิศทางการปรับตัวลดลงเป็นที่น่ากังวล เนื่องจากปัญหาการฆ่าตัวตายที่เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 5.76 ในปี 2558 มาอยู่ที่ร้อยละ 8.21 ในปี 2565 ซึ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านสุขภาพจิต รวมถึงการลดลงของคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET จากร้อยละ 35.62 มาอยู่ที่ร้อยละ 31.09 ในช่วงเวลาเดียวกัน สะท้อนถึงคุณภาพทางการศึกษาที่ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข

แผนภาพ 2.9 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)

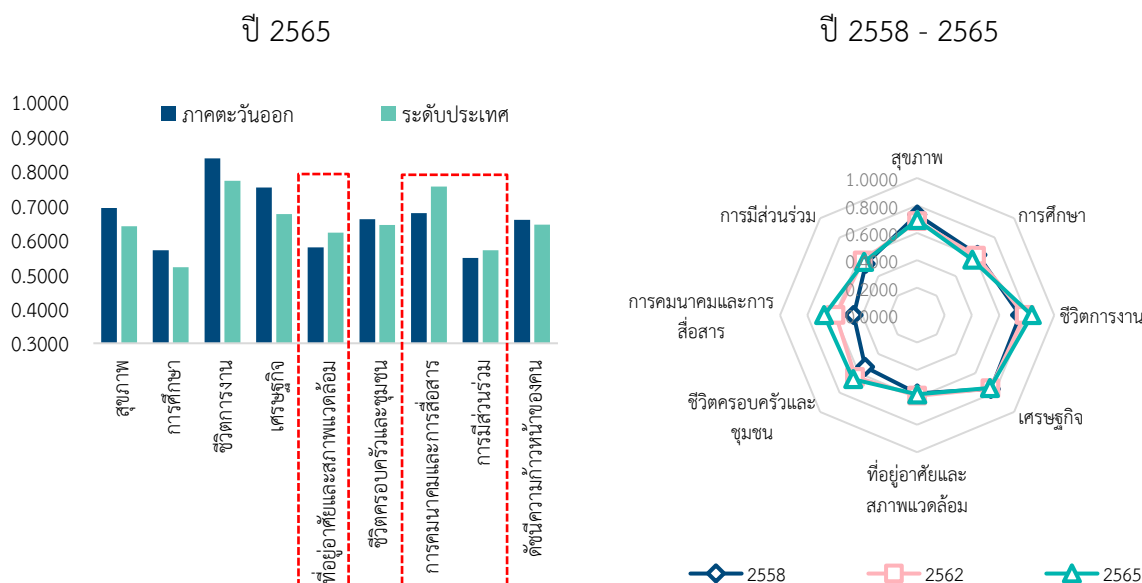

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ภาคตะวันออก

การพัฒนาคนของภาคตะวันออกโดยรวมมีระดับการพัฒนาที่สูงกว่าระดับประเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของดัชนีย่อยด้านการศึกษา ด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน รวมทั้งด้านการมีส่วนร่วม โดยในปี 2565 ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนภาคตะวันออก มีค่าอยู่ที่ 0.6582 ที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงกว่าระดับประเทศ ประมาณ 0.0143 ดัชนีย่อยที่มีค่าสูงกว่าระดับประเทศ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ซึ่งมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6927 0.5701 0.8362 0.7520 และ 0.6602 ตามลำดับ โดยดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ เพิ่มขึ้นจาก 0.7505 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.7520 ในปี 2565 ทั้งนี้เป็นผลมาจากการกระตุ้นการผลิตของภาคอุตสาหกรรมในเขตอุตสาหกรรมภาคตะวันออกทำให้เกิดการจ้างงาน การมีรายได้ และการลดลงของดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ดัชนีย่อยการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ในส่วนของค่าดัชนีย่อยที่ต่ำกว่าระดับของประเทศ ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2564 พบว่า ค่าดัชนีด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมีค่าดัชนีที่ลดลงจาก 0.5987 มาอยู่ที่ 0.5780 รวมทั้งด้านการคมนาคมและการสื่อสารก็ปรับตัวลดลงจากปีก่อนหน้าเช่นกัน จาก 0.6798 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.6780 ทั้งนี้การปรับตัวลดลงของค่าดัชนีด้านการคมนาคมและการสื่อสารเป็นผลมาจาก อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนเพิ่มขึ้นจาก 41.21 รายต่อประชากรแสนคนในปี 2564 มาอยู่ที่ 43.56 รายต่อประชากรแสนคน ซึ่งยังสูงอยู่เมื่อเทียบกับเป้าหมายการลดจำนวนผู้เสียชีวิตให้เหลือเท่ากับ 12 รายต่อประชากรแสนคน หรือ 8,478 คนในปี 2570 ตามเป้าหมายและตัวชี้วัดแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ และดิจิทัล หากพิจารณาแนวโน้มค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนภาคตะวันออก ปี 2558 – 2565 พบว่า มีแนวโน้มการพัฒนาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางความเจริญในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้จุดอ่อนที่ภาคตะวันออกควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยที่ไว้สวดุคงทนและเป็นของตนเอง รวมทั้งการคมนาคมให้หมู่บ้านมีถนนสายหลักสามารถใช้ได้ตลอดปีควบคู่กับการป้องกันและแก้ไขปัญหการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนน

แผนภาพ 2.10 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคตะวันออก

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

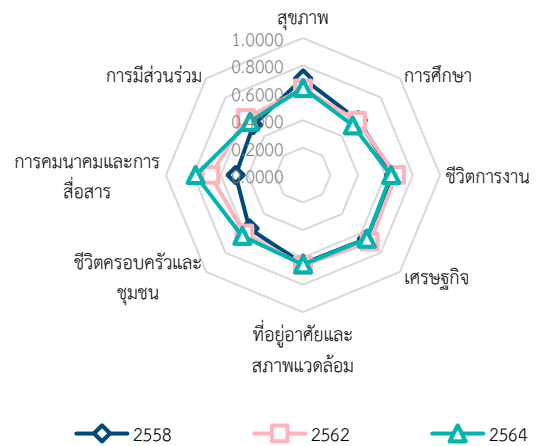
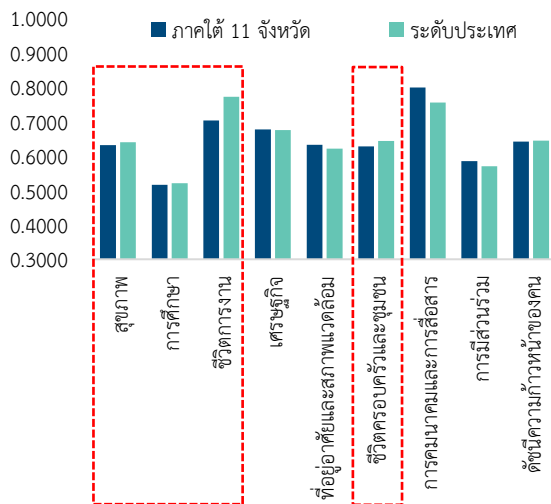
ภาคใต้ 11 จังหวัด

การพัฒนามนุษย์ของภาคใต้ 11 จังหวัดในภาพรวม หลายด้านมีแนวโน้มการพัฒนาที่ดีขึ้นและมีค่าดัชนีสูงกว่าระดับการพัฒนาของประเทศในหลาย ๆ ด้าน ในปี 2565 ค่าดัชนีความก้าวหน้าการพัฒนาคนของภาคใต้ 11 จังหวัด มีค่าเท่ากับ 0.6415 โดยการพัฒนามนุษย์ที่สูงกว่าระดับประเทศในปี 2565 มีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่และสภาพแวดล้อม ด้านคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม โดยมีค่าดัชนีอยู่อยู่ที่ 0.6767 0.6317 0.7982 และ 0.5849 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา พบว่า หลายด้านมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะดัชนีอยู่ด้านชีวิตการงาน ที่ปรับเพิ่มขึ้นจาก 0.6419 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.7025 รวมทั้งดัชนีอยู่ด้านการศึกษาที่กลับมามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้งหลังมีแนวโน้มลดลงในปี 2564 จาก 0.5135 มาอยู่ที่ 0.5165 สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของค่าตัวชี้วัดของดัชนีอยู่ด้านการศึกษา ได้แก่ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา อย่างไรก็ตาม ยังต้องให้ความสำคัญด้านคุณภาพการศึกษาที่สะท้อนจากคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีแนวโน้มลดลง ขณะที่ด้านชีวิตการงานมีค่าตัวชี้วัดย่อยเชิงลบลดลง ได้แก่ อัตราการว่างงาน อัตราการทำงานในระดับต่ำ รวมทั้งอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลทำให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาคใต้ 11 จังหวัดเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ในปี 2565 ภาคใต้ 11 จังหวัดควรให้ความสำคัญต่อการเตรียมตัวและป้องกันผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการแก้ปัญหาอาชญากรรมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาแนวโน้มค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนภาคใต้ 11 จังหวัด ปี 2558 – 2565 พบว่าการพัฒนามนุษย์ด้านการคมนาคมและการสื่อสารมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นมาก โดยเฉพาะประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตและมีโทรศัพท์มือถือ เช่นเดียวกับด้านชีวิตการงานจากการมีแรงงานที่มีหลักประกันสังคมเพิ่มขึ้น ส่วนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมีเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนลดลง อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว และจำนวนการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทางสังคมในภาคใต้ 11 จังหวัด

แผนภาพ 2.11 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคใต้ 11 จังหวัด

ปี 2565

ปี 2558 - 2565

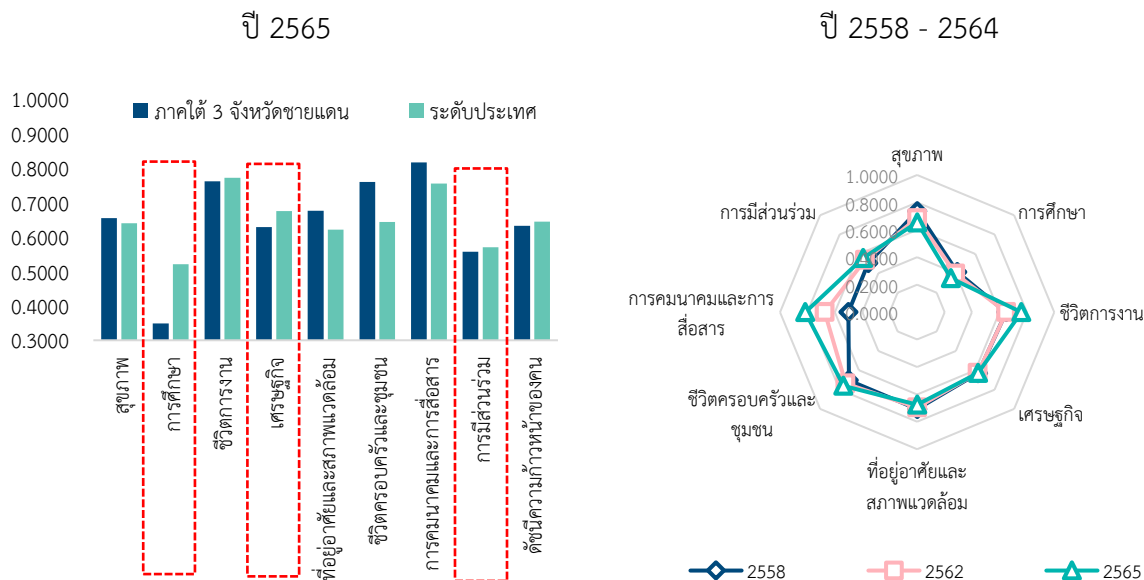

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน

การพัฒนาคนในภาพรวมของภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน มีระดับการพัฒนาค้นต่ำกว่าระดับการพัฒนาของประเทศ ปัจจุบันจัดตั้งการพัฒนาที่สำคัญยังคงเป็นปัจจัยด้านการศึกษาที่มีระดับต่ำกว่าระดับประเทศค่อนข้างมาก ในปี 2565 ระดับการพัฒนาคนของภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน มีค่าเท่ากับ 0.6320 ซึ่งมีระดับการพัฒนาค้นต่ำกว่าระดับประเทศ โดยมีดัชนีย่อยที่มีค่าต่ำกว่าระดับประเทศ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการทำงาน ด้านเศรษฐกิจ และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.3489 0.7608 0.6284 และ 0.5569 ตามลำดับ ทั้งนี้ในส่วนของความก้าวหน้าของคนด้านที่สูงกว่าประเทศ ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ด้านการสื่อสารและคมนาคม โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6545 0.6754 0.7597 และ 0.8157 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา พบว่า มีเพียง 3 ด้านที่มีค่าดัชนีย่อยลดลง คือ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน เนื่องจากสัดส่วนประชากรที่ประสบภัยพิบัติที่เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งจำนวนการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยลดรั้งค่าดัชนีการพัฒนาค้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน ในด้านชีวิตการทำงาน ตัวชี้วัดแรงงานที่มีหลักประกันสังคม พบว่า ร้อยละของแรงงานที่มีหลักประกันสังคมในปี 2564 ที่เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 97.45 จากร้อยละ 19.92 ในปี 2563 และในปี 2565 ปรับตัวลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 88.91 การเพิ่มขึ้นของแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมในปี 2564 เป็นผลมาจากมาตรการเยียวยาช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม ส่งผลให้ผู้ประกันตนมีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ซึ่งกลุ่มผู้ประกันตนดังกล่าวนี้เป็นผู้ประกันตนที่ประกอบอาชีพอิสระที่หากลงทะเบียนแล้วจะได้รับการเยียวยาเป็นจำนวนเงิน 5,000 – 10,000 บาท โดยกลุ่มภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดนจะได้รับ 10,000 บาท เพราะเป็นพื้นที่ควบคุมเข้มงวด

แผนภาพ 2.12 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน

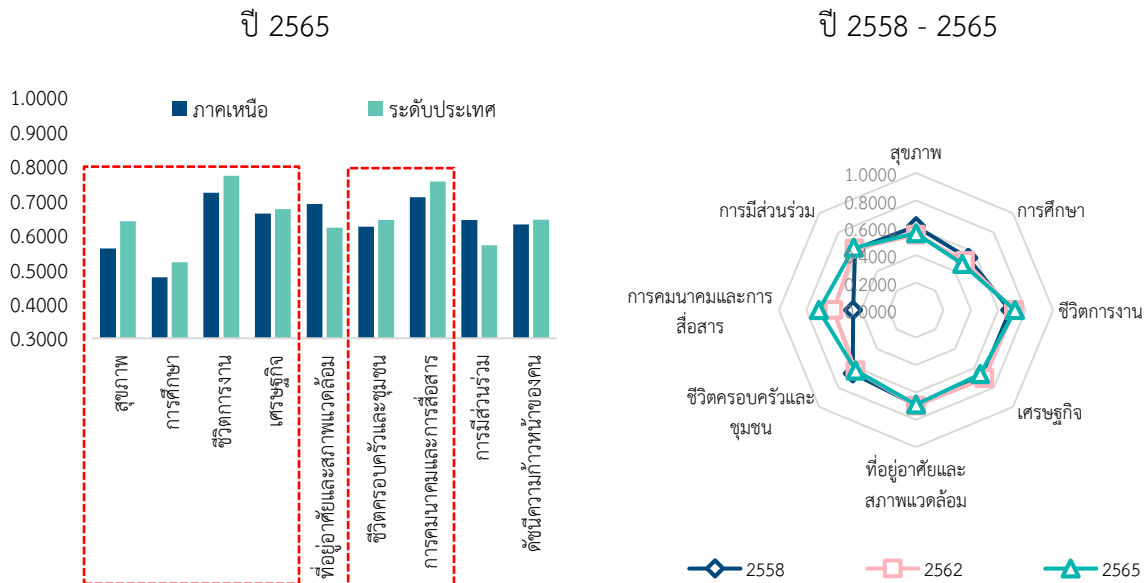

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ภาคเหนือ

ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมของภาคเหนือ พบว่า ด้านการพัฒนาคนส่วนใหญ่มีระดับต่ำกว่าประเทศอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าด้านการมีส่วนร่วมจะมีค่าดัชนีค่อยเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2565 ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนภาคเหนือ มีค่าเท่ากับ 0.6306 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศประมาณ 0.0139 และปรับตัวลดลงจาก 0.6359 ในปี 2564 ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาคนในหลายด้าน มีแนวโน้มปรับตัวลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ซึ่งมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.5606 0.4766 0.6617 0.6896 และ 0.6236 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยเชิงลบที่ส่งผลต่อค่าตัวชี้วัดของดัชนีย่อยเหล่านี้ อาทิ จำนวนประชากรพิการที่เพิ่มมากขึ้น สัดส่วนประชากรยากจนเพิ่มสูงขึ้น ดัชนีความไม่เสมอภาคกลับมามีแนวโน้มสูงขึ้น รวมทั้งจำนวนประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ทั้งนี้หากพิจารณาแนวโน้มของค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในช่วงระยะเวลา 8 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าการปรับตัวของค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาคเหนือค่อย ๆ ปรับตัวสูงขึ้น จนกระทั่งในปี 2563 กลับมีทิศทางของการพัฒนาที่ลดลงมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบกับมีอัตราเพิ่มขึ้นค่อนข้างต่ำ คือ จากค่าดัชนีที่ 0.6136 ในปี 2558 เพิ่มเป็น 0.6306 ในปี 2565 หรือประมาณร้อยละ 2.8 ขณะที่ภาคอื่น ๆ มีการเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 - 8 ทำให้ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำที่สุด ทั้งนี้ ภาคเหนือควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งปัญหาสุขภาพจิตและการฆ่าตัวตาย ด้านครอบครัวและชุมชนโดยเฉพาะการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ลำพัง ตลอดจนคุณภาพทางการศึกษา

แผนภาพ 2.13 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคเหนือ

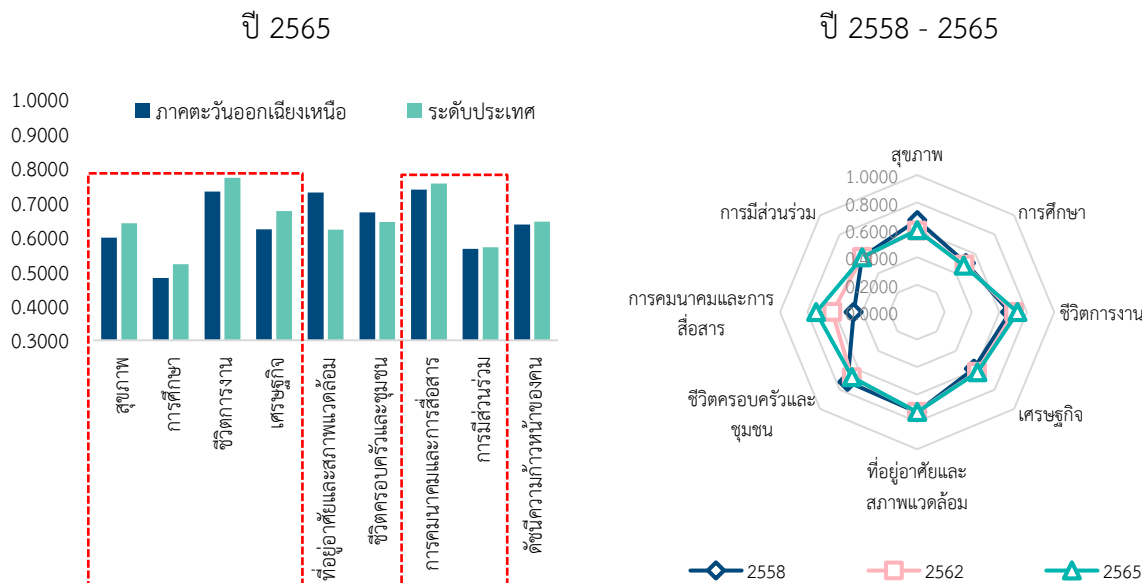

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การพัฒนามนุษย์ในภาพรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงต่ำกว่าระดับประเทศ ซึ่งมีดัชนีย่อยทั้งหมด 6 ด้าน จาก 8 ด้าน ที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าประเทศอย่างเห็นได้ชัด ในปี 2565 ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนของในตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าเท่ากับ 0.6356 หรืออยู่ต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศประมาณ 0.0089 ซึ่งค่าดัชนีย่อยที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการทำงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร รวมทั้งด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.5974 0.4805 0.7317 0.6221 0.7369 และ 0.5655 ตามลำดับ ในส่วนของค่าดัชนีย่อยด้านการพัฒนามนุษย์ที่มีค่าสูงกว่าระดับประเทศมีเพียง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ที่มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.7288 และ 0.6713 ตามลำดับ ทั้งนี้หากพิจารณาค่าดัชนีย่อยเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาพบว่ามี 3 ด้านที่มีทิศทางการปรับตัวของค่าดัชนีลดลง ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่และสภาพแวดล้อม และด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดที่ส่งผลเชิงลบต่อการพัฒนาที่ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น อาทิ จำนวนประชากรพิการ สัดส่วนของประชากรที่ประสบปัญหาภัยพิบัติ รวมทั้งสัดส่วนเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2563 ทั้งนี้หากพิจารณาแนวโน้มของค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในช่วงระยะเวลา 8 ปีที่ผ่านมา พบว่า ค่าดัชนีรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 0.6069 ในปี 2558 เป็น 0.6356 ในปี 2565 แต่ยังคงให้ความสำคัญในด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา และด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนที่มีค่าดัชนีลดลง อาทิ การฆ่าตัวตายที่เพิ่มขึ้น การลดลงของคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET รวมถึงหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยวและผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังเพิ่มขึ้น

แผนภาพ 2.14 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

2.4 การพัฒนามนุษย์ในระดับจังหวัด

การพัฒนาเชิงพื้นที่เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเปิดโอกาสการพัฒนาผ่านกลไกนโยบายภาครัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่จะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ นอกเหนือจากศูนย์กลางของประเทศไปสู่จังหวัดต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเท่าเทียม ดังนั้น ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) รายจังหวัด ในฐานะตัวชี้วัดหนึ่งในการสะท้อนระดับการพัฒนามนุษย์ สามารถนำมาใช้ในการบ่งชี้ระดับและรูปแบบการพัฒนามนุษย์ของแต่ละจังหวัด รวมถึงความแตกต่างระหว่างพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ อย่างชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้สามารถสะท้อนปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริงเพื่อนำไปใช้ประกอบการวางแผนและจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ตลอดจนการกำหนดแผนงาน/โครงการให้มีความสอดคล้องกับบริบทในแต่ละจังหวัดที่แตกต่างกันออกไป โดยมีผลการประเมินความก้าวหน้าการพัฒนามนุษย์ในระดับจังหวัด ในปี 2565 ดังนี้

2.4.1 สถานการณ์การพัฒนามนุษย์รายจังหวัดในปี 2565

จังหวัดมากกว่าครึ่งมีระดับความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ โดยจังหวัดที่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าค่าดัชนีของประเทศ (0.6445) มีจำนวน 44 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 57.1 ของจังหวัดทั้งหมด เช่น จังหวัดบึงกาฬ ปราจีนบุรี ลำพูน อุตรธานี และเลย เป็นต้น โดยจังหวัดที่มีระดับการพัฒนามนุษย์ต่ำกว่าจะอยู่ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ 11 จังหวัด และภาคกลางเป็นหลัก ในขณะที่จังหวัดที่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงกว่าค่าดัชนีของประเทศมีจำนวน 33 จังหวัด อยู่ในภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ 11 จังหวัด

หากจำแนกจังหวัดต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มตามระดับการพัฒนามนุษย์ ในปี 2565 จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสูงมาก กลุ่มสูง กลุ่มปานกลาง กลุ่มต่ำ และกลุ่มต่ำมาก พบว่ากลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนามนุษย์สูงมากมีจำนวน 13 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคกลาง และภาคตะวันออก ในขณะที่กลุ่มจังหวัดที่มีระดับต่ำมากมีจำนวน 16 จังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่กระจายอยู่ในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากตาราง 2.2 หากพิจารณาค่าเฉลี่ยของดัชนีความก้าวหน้าของคนในแต่ละกลุ่ม จะเห็นได้ว่า รูปแบบการพัฒนามนุษย์รายจังหวัดของประเทศไทยสะท้อนถึงสถานะความแตกต่างระหว่างกลุ่มของการพัฒนามนุษย์อย่างชัดเจน โดยจากข้อมูลช่องว่าง

ความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีระดับการพัฒนาสูงมากมีค่าห่างจากกลุ่มอื่นอย่างชัดเจน ทำให้ลักษณะดังกล่าวเน้นย้ำประเด็นทางด้านความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาคนระหว่างจังหวัดต่าง ๆ อย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น

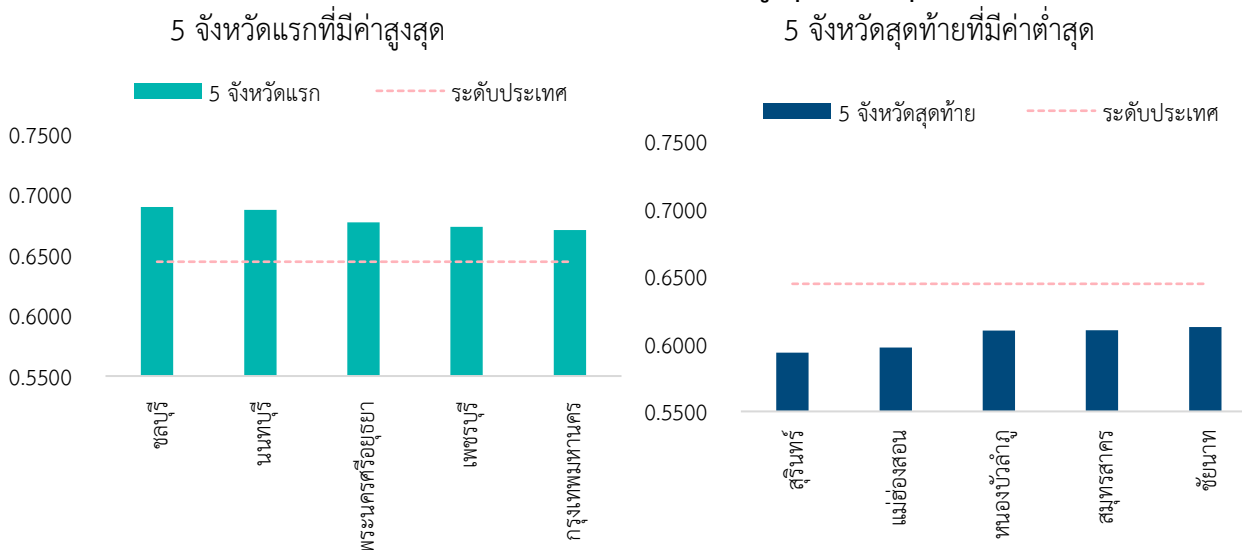
ตาราง 2.2 ความก้าวหน้าของคนรายจังหวัด จำแนกตามระดับการพัฒนา ปี 2565

ระดับการพัฒนา	ช่วงคะแนน HAI	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จังหวัด
สูงมาก	0.6599 - 0.6896	13	0.6705	ชลบุรี นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี กรุงเทพมหานคร นครปฐม ชุมพร ฉะเชิงเทรา สิงห์บุรี ร้อยเอ็ด ยะลา สุพรรณบุรี และระยอง
สูง	0.6481 - 0.6598	16	0.6535	พะเยา ปทุมธานี สงขลา ราชบุรี สมุทรสงคราม แพร่ อำนาจเจริญ อุตรดิตถ์ ขอนแก่น ลพบุรี มหาสารคาม นครนายก น่าน นครพนม ยโสธร และตรัง
ปานกลาง	0.6360 - 0.6471	16	0.6418	นครราชสีมา ตรัง อ่างทอง ประจวบคีรีขันธ์ บึงกาฬ สุราษฎร์ธานี พังงา ปราจีนบุรี ลำพูน เลย อุตรธานี ภูเก็ต ลำปาง กาญจนบุรี อุทัยธานี และสระบุรี
ต่ำ	0.6263 - 0.6357	16	0.6303	หนองคาย เพชรบูรณ์ สตูล จันทบุรี ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ เชียงราย สมุทรปราการ สกลนคร สุโขทัย หนอง นครสวรรค์ กำแพงเพชร มุกดาหาร อุบลราชธานี และนครศรีธรรมราช
ต่ำมาก	0.5935 - 0.6247	16	0.6146	พิจิตร พัทลุง นราธิวาส ตาก สระแก้ว พิชณุโลก เชียงใหม่ กระบี่ ปัตตานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ ชัยนาท สมุทรสาคร หนองบัวลำภู แม่ฮ่องสอน และสุรินทร์

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

เมื่อพิจารณาดัชนีความก้าวหน้าของคนรายจังหวัด ปี 2565 พบว่า จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนสูงสุด 5 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี และกรุงเทพมหานคร ในขณะที่ 5 จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำสุด ได้แก่ สุรินทร์ แม่ฮ่องสอน หนองบัวลำภู สมุทรสาคร และชัยนาท กล่าวได้ว่าในแง่ของจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนสูงมาก (0.6599 - 0.6896) พบว่า มีรูปแบบการกระจุกตัวอยู่ในภาคกลางและภาคตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ ส่วนจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำมาก (0.5935 - 0.6247) การกระจายตัวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ 11 จังหวัดเป็นหลัก นอกจากนี้ ช่องว่างความแตกต่างระหว่างกลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาดำมาก (Bottom 5) กับกลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาสูงมาก (Top 5) มีความแตกต่างกันมาก สะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำการพัฒนาที่ค่อนข้างสูงระหว่างพื้นที่ หากพิจารณาค่าระดับคะแนนกลุ่มจังหวัดที่มีการพัฒนาดำมาก (Bottom 5) พบว่ามีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับประเทศ (0.6445) อย่างชัดเจนสะท้อนว่าในกลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำมากมีระดับคุณภาพชีวิตค่อนข้างต่ำกว่าระดับที่ควรจะเป็น โดยในเป้าหมายพื้นที่เชิงนโยบาย จึงควรเป็นกลุ่มที่ภาครัฐต้องเร่งให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาหรือยกระดับคุณภาพชีวิตเพราะอาจนำไปสู่การทับซ้อนและสะสมของปัญหาการพัฒนาคนในเชิงโครงสร้าง ไม่ว่าจะเป็นประเด็นทางด้านการศึกษา สุขภาพ และเศรษฐกิจ

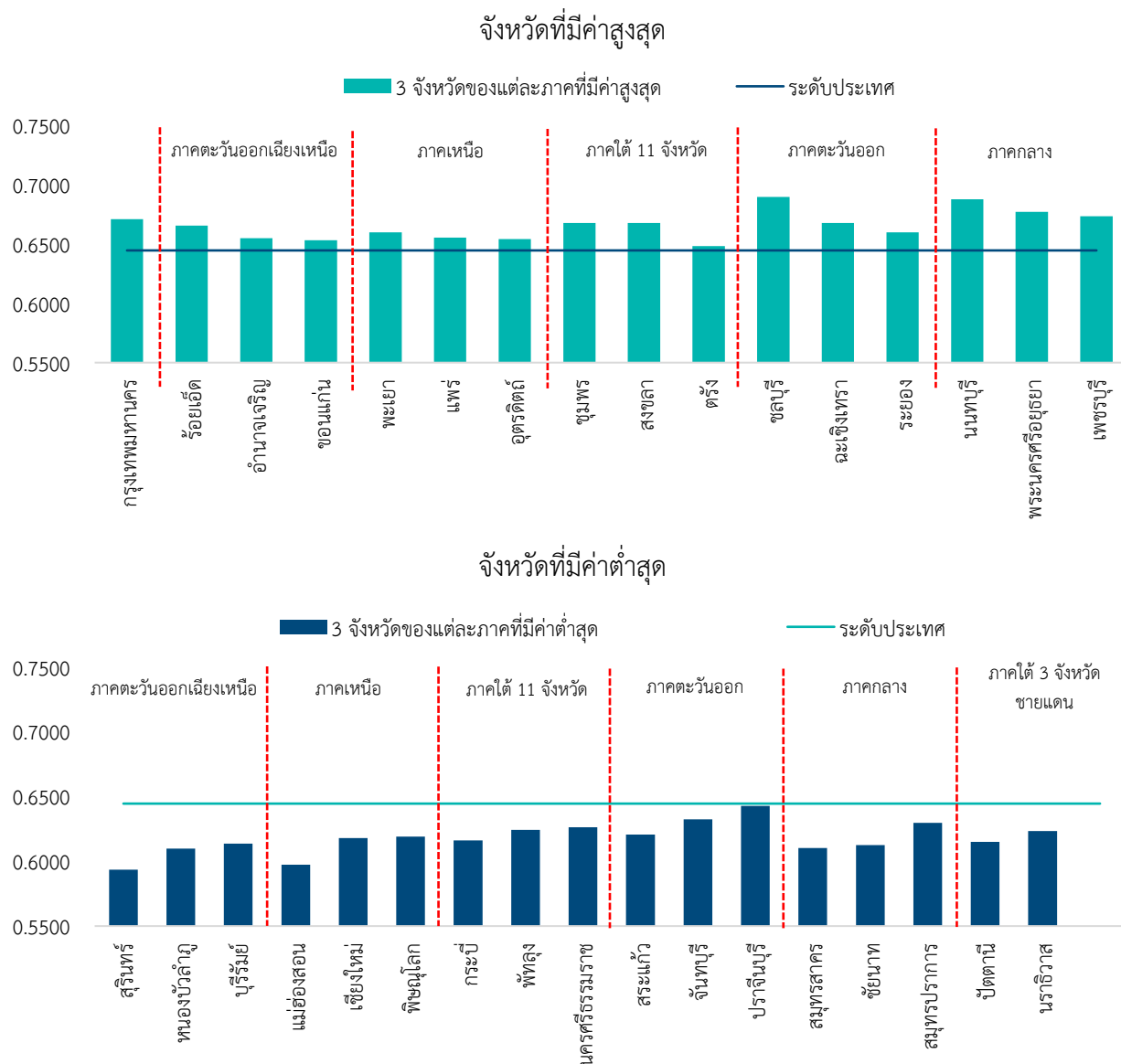
แผนภาพ 2.15 ดัชนีความก้าวหน้าของคนของ 5 จังหวัดแรกที่มีค่าสูงสุดและต่ำสุด ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

เมื่อพิจารณาคำดัชนีความก้าวหน้าของคนรายจังหวัดสูงสุดในแต่ละภาค พบว่าในพื้นที่ภาคตะวันออก และภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดชลบุรี นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี และกรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดที่มีระดับการพัฒนามนุษย์สูงที่สุดตามลำดับ ในขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนน้อยที่สุด พบในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ แม่ฮ่องสอน หนองบัวลำภู สมุทรสาคร และชัยนาท ตามลำดับ ข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่งของการพิจารณาระดับการพัฒนามนุษย์รายจังหวัดจำแนกตามภาคคือ กลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนามนุษย์สูงในแต่ละภาค ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกับกับจังหวัดที่เป็นเมืองหลัก เช่น ภาคตะวันออก และภาคกลาง เป็นต้น สะท้อนการพัฒนาของรัฐที่เข้ามามีส่วนสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ ส่งผลให้จังหวัดใกล้เคียงได้รับอิทธิพลให้เกิดการพัฒนาและเติบโตไปด้วยกัน ในทางกลับกัน จังหวัดที่มีระดับการพัฒนามนุษย์ต่ำในแต่ละภูมิภาค ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกับบริเวณชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน หรืออีกกรณีหนึ่งคือ จังหวัดที่อยู่รอยต่อระหว่างภูมิภาค ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากศูนย์กลางการพัฒนาในแต่ละภาค ดังนั้นการกระจายตัวของทรัพยากรสำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่จึงไม่ครอบคลุมจังหวัดดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

แผนภาพ 2.16 ดัชนีความก้าวหน้าของคน 3 จังหวัดแรกที่มีค่าสูงสุดและต่ำสุดในแต่ละภาค ปี 2565

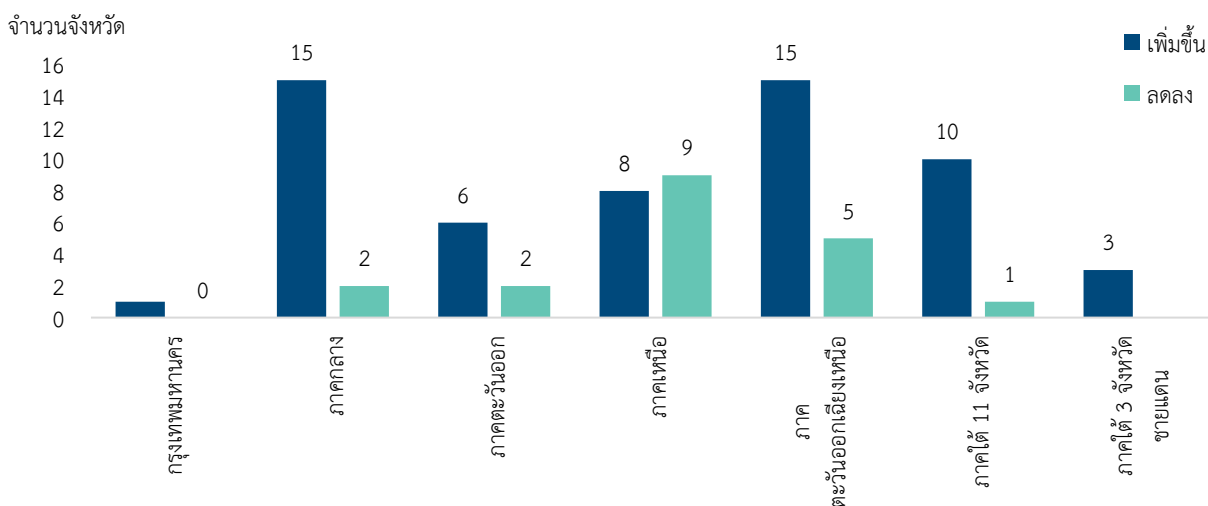
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

2.4.2 แนวโน้มการพัฒนาคมนายจังหวัดในปี 2558 - 2565

ในปี 2565 ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนเมื่อเปรียบเทียบกับระดับการพัฒนาคมนายจังหวัดกับปี 2564 พบว่า ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายจังหวัดส่วนใหญ่มีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า โดยจังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้น จำนวน 58 จังหวัด โดยอยู่ในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) จำนวน 15 จังหวัด อาทิ จังหวัดเพชรบุรี สมุทรปราการ และนนทบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 15 จังหวัด อาทิ จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น นครพนม และนครราชสีมา ตามด้วยภาคใต้ 11 จังหวัด ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน และกรุงเทพมหานคร ในขณะที่จังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนลดลง มีจำนวน 19 จังหวัด โดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ จำนวน 9 จังหวัด อาทิ จังหวัดลำปาง อุทัยธานี น่าน และเพชรบูรณ์ รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ 11 จังหวัด ตามลำดับ โดยทุกภาคมีจำนวนจังหวัดที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าสูงกว่าจำนวนจังหวัดที่มีค่าดัชนีลดลง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากกลุ่มจังหวัดที่เป็นเมืองหลักของแต่ละภูมิภาค

ผ่านช่วงการฟื้นตัวและยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการจ้างงานที่เพิ่มมากขึ้นในจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนที่อยู่ในระดับสูง จากการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นของการพัฒนาคนในด้านการศึกษา ด้านชีวิตการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร แต่ในด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน และด้านสุขภาพ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ

แผนภาพ 2.17 การเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนในแต่ละจังหวัด จำแนกตามภาค ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 2558 – 2565 แม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำที่สุดอย่างต่อเนื่อง แต่มีทิศทางในปรับตัวดีขึ้น เมื่อพิจารณาจังหวัดที่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำสุด 5 อันดับแรก พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีดัชนีการพัฒนาคนต่ำสุดในปี 2558 – 2564 แต่ในปี 2565 เริ่มมีทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะระดับการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมปรับตัวสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากประชากรที่ประสบภัยพิบัติลดลงเหลือร้อยละ 9.25 โดยในช่วงที่ผ่านมานั้นแนวโน้มส่วนใหญ่สูงกว่าร้อยละ 20 เป็นที่น่าสังเกตว่าดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้แม่ฮ่องสอนหลุดพ้นจากการเป็นจังหวัดที่มีดัชนีการพัฒนาคนต่ำที่สุดในรอบ 7 ปีที่ผ่านมาได้ เนื่องจากการมีครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยวและผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพังลดลง ทำให้ภาพรวมของการพัฒนาคนรายจังหวัดของแม่ฮ่องสอนมีอันดับดีขึ้น อย่างไรก็ตาม จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่หลุดพ้นจากจังหวัดที่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำสุด 5 อันดับแรก ในปี 2564 ได้กลับมาเป็นจังหวัดที่มีระดับความก้าวหน้าของคนต่ำที่สุดของประเทศในปี 2565 เนื่องจากค่าดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนที่ลดลงอย่างมาก เป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของตัวชี้วัดเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยว และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน รวมทั้งดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจที่ต่ำลง จากการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค

เมื่อพิจารณาภาพรวมการพัฒนาคนในแต่ละด้านรายจังหวัด จะเห็นได้ว่า ภาพรวมปี 2565 จังหวัดส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาคน ด้านชีวิตการทำงาน และด้านการคมนาคมและการสื่อสารสูง ที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่าพัฒนาด้านอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาคนของจังหวัดนนทบุรี และสมุทรสาครมีแนวโน้มความก้าวหน้าของคนสูงอย่างต่อเนื่อง คือระดับความก้าวหน้าการพัฒนาคนรายด้านการคมนาคมและการสื่อสารของจังหวัดนนทบุรีอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น (ยกเว้นด้านสุขภาพของจังหวัดนนทบุรีที่มีระดับการพัฒนาดีกว่าด้านการคมนาคมและการสื่อสาร) โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน และชีวิตการทำงาน

ในปี 2565 จังหวัดภูเก็ต ยะลา และสมุทรสงครามมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยในปี 2565 ภูเก็ตกลับมาฟื้นตัวหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยมีการจ้างงานที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากมีการขยายตัวของเศรษฐกิจในภาคการท่องเที่ยว ส่งผลให้มีกำลังแรงงานเข้าสู่ระบบและเกิดการจ้างงานกิจกรรม โรงแรมและบริการด้านอาหารเพิ่มมากขึ้น⁷ สำหรับดัชนีย่อยที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ ด้านชีวิตการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการศึกษา ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ในด้านชีวิตการทำงานมีอัตราการว่างงาน อัตราการทำงานต่ำระดับ และการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานลดลง ตลอดจนแรงงานมีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่ส่วนใหญ่ มีงานทำมีรายได้ในการจับจ่ายใช้สอยตามมา นอกจากนี้ด้านการมีส่วนร่วมมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนองค์กร ชุมชน และครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะ ในขณะเดียวกันพบว่า จังหวัดยะลามีการพัฒนาดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นเพียงจังหวัดเดียวในภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดนที่มีดัชนีการพัฒนาคอนอยู่ในกลุ่มสูงกว่าระดับประเทศอยู่ลำดับที่ 11 ทั้งนี้เป็นเพราะการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา และเด็ก 0-5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัยปรับตัวเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อในด้านการศึกษาที่ดีขึ้นตามมา เช่นเดียวกับด้านการมีส่วนร่วมที่มี จำนวนองค์กรชุมชนเพิ่มมากขึ้น ที่ได้ส่งผลต่อภาพรวมระดับการพัฒนาคอนของจังหวัดยะลาเพิ่มมากขึ้นตาม ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าในปี 2565 จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ปรับตัวทิศทางที่ดีขึ้นโดยมาอยู่ที่ลำดับที่ 18 จากลำดับที่ 41 ในปี 2564 ทั้งนี้เป็นเพราะด้านชีวิตการทำงานที่มีอัตราการว่างงานลดลง และแรงงานที่มีหลักประกันสังคม เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน และด้านการมีส่วนร่วม ยังคงอยู่ต่ำกว่าระดับประเทศมาตลอด 8 ปีที่ผ่านมา

ตาราง 2.3 การเปลี่ยนแปลงอันดับของระดับการพัฒนาคอน ปี 2558 - 2565 ของจังหวัดที่มีความก้าวหน้า
ต่ำสุด 5 อันดับแรกใน ปี 2565

ปี	จังหวัด				
2558	แม่ฮ่องสอน	สุราษฎร์ธานี	กระบี่	สุรินทร์	ประจวบคีรีขันธ์
	0.5587	0.5673	0.5675	0.5689	0.5704
2559	แม่ฮ่องสอน	สุรินทร์	ประจวบคีรีขันธ์	ปัตตานี	สระแก้ว
	0.5341	0.5683	0.5712	0.5716	0.5732
2560	แม่ฮ่องสอน	พัทลุง	สุรินทร์	ปัตตานี	นราธิวาส
	0.5431	0.5590	0.5706	0.5769	0.5780
2561	แม่ฮ่องสอน	บุรีรัมย์	สุรินทร์	นราธิวาส	ปัตตานี
	0.5597	0.5717	0.5777	0.5879	0.5894
2562	แม่ฮ่องสอน	บุรีรัมย์	สุรินทร์	นราธิวาส	ตาก
	0.5520	0.5786	0.5843	0.5961	0.6009
2563	แม่ฮ่องสอน	บุรีรัมย์	ชัยนาท	ปัตตานี	สุรินทร์
	0.5451	0.5845	0.5902	0.5920	0.5966
2564	แม่ฮ่องสอน	สมุทรสาคร	นราธิวาส	บุรีรัมย์	ภูเก็ต
	0.5861	0.5921	0.5929	0.5934	0.5952
2565	สุรินทร์	แม่ฮ่องสอน	หนองบัวลำภู	สมุทรสาคร	ชัยนาท
	0.5935	0.5974	0.6098	0.6101	0.6124

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

⁷ ข้อมูลจาก รายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลอุปสงค์และอุปทานแรงงาน จังหวัดภูเก็ต ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

บทที่ 3

ความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในแต่ละด้าน

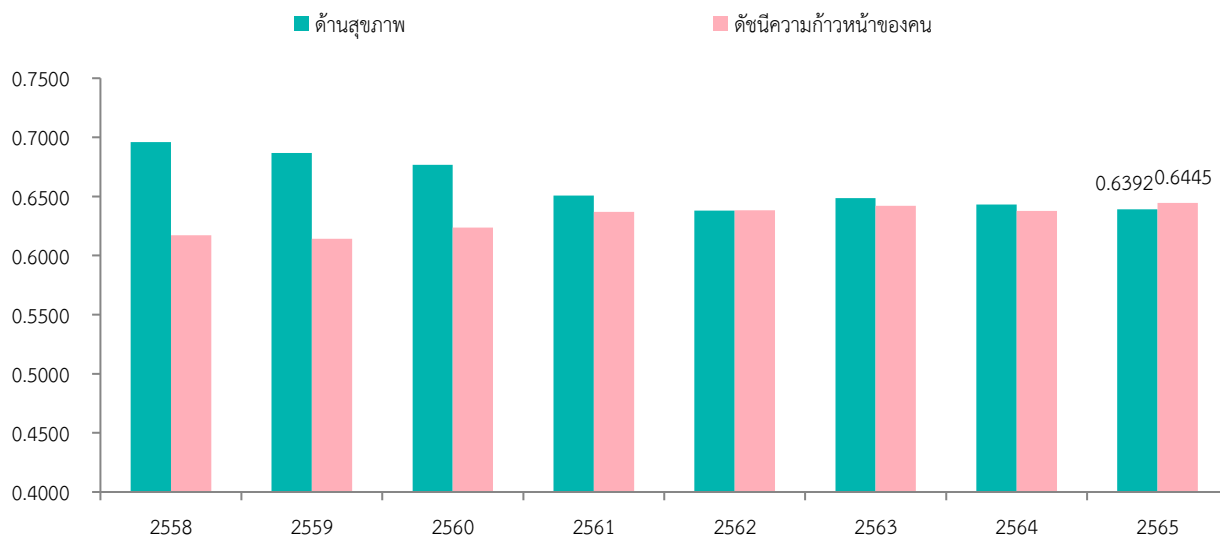
3.1 ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ

การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการผลักดันหลายกิจกรรมในประเทศ ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยกำลังแรงงานภายในประเทศ โดยภาครัฐเห็นถึงปัจจัยขั้นพื้นฐานหนึ่งที่สำคัญคือ ปัจจัยด้านสุขภาพให้ประชากรได้รับการดูแลและรักษาผ่านช่องทางที่หลากหลาย ได้แก่ ประกันสุขภาพถ้วนหน้าสำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพทั่วไปประกันสังคมสำหรับเอกชน และสวัสดิการรักษายาบาลสำหรับข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการพัฒนาให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและครอบคลุมประชากรให้เข้าถึงหลักประกันทางสุขภาพได้มากกว่าร้อยละ 99 ของประเทศถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่สนับสนุนให้ประชากรในประเทศมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในด้านการพัฒนาคน โดยเฉพาะการประเมินความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพดังกล่าวแล้ว พบว่า ความครอบคลุมด้านสุขภาพที่ดีควรครอบคลุมถึงประชากรในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงวัยเด็ก ช่วงวัยเรียน ช่วงวัยแรงงาน ไปจนถึงวัยสูงอายุที่ยังมีทิศทางการพัฒนาที่น่ากังวล เพราะยังมีบางจังหวัดที่ยังมีความแตกต่างทางด้านสุขภาพระหว่างจังหวัดที่มีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยของแต่ละพื้นที่ ซึ่งในแต่ละดัชนีย่อยสามารถสะท้อนปัจจัยพื้นฐานที่สามารถบ่งชี้ถึงปัจจัยด้านสุขภาพในช่วงวัยต่าง ๆ ที่ได้รับการส่งเสริมด้านสุขภาพและการรักษายาบาล ตลอดจนการพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจของผู้คนให้มีความพร้อมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป สำหรับตัวชี้วัดที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของดัชนีย่อยด้านสุขภาพมี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) ร้อยละของทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ (2) ร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน (3) ร้อยละของประชากรที่พิการ และ (4) อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ ซึ่งตัวชี้วัดดังกล่าวเป็นตัวบ่งชี้ถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาคนด้านสุขภาพในระดับจังหวัดอย่างครอบคลุม รวมถึงแสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวและกระจุกตัวของความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค สรุปสาระสำคัญดังนี้

3.1.1 สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2565)

ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพปรับตัวลดลงจากปีก่อนหน้า โดยในปี 2565 มีค่าดัชนีเป็น 0.6392 เป็นการปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากเดิมที่ 0.6433 ในปี 2564 เนื่องจากประชากรที่พิการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.18 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 3.26 ในปี 2565 ซึ่งค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพมีการปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมาจนถึงปี 2563 ที่สัดส่วนทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และสัดส่วนประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยในปรับตัวลดลงในช่วงปีดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการปรับตัวดีขึ้นเล็กน้อย ส่วนในช่วงปี 2564 - 2565 กลับมาปรับตัวลดลงเช่นเดิม สวนทางกับการพัฒนาคนในภาพรวมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปัจจัยหลักเกิดจากจำนวนประชากรที่พิการในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสวนทางกับจำนวนประชากรในประเทศที่ลดลง ส่งผลให้ตัวชี้วัดสัดส่วนผู้พิการเพิ่มขึ้นและเป็นสาเหตุหนึ่งที่แนวโน้มความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพเริ่มมีทิศทางที่ลดลง รวมทั้งแนวโน้มอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด เนื่องจากเศรษฐกิจยังอยู่ในช่วงฟื้นตัวหลังจากที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ขณะที่ประชาชนยังคงมีความเครียดสูงส่งผลต่อสุขภาพจิตจนมีพฤติกรรมฆ่าตัวตาย

แผนภาพ 3.1 ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ ปี 2558 - 2565

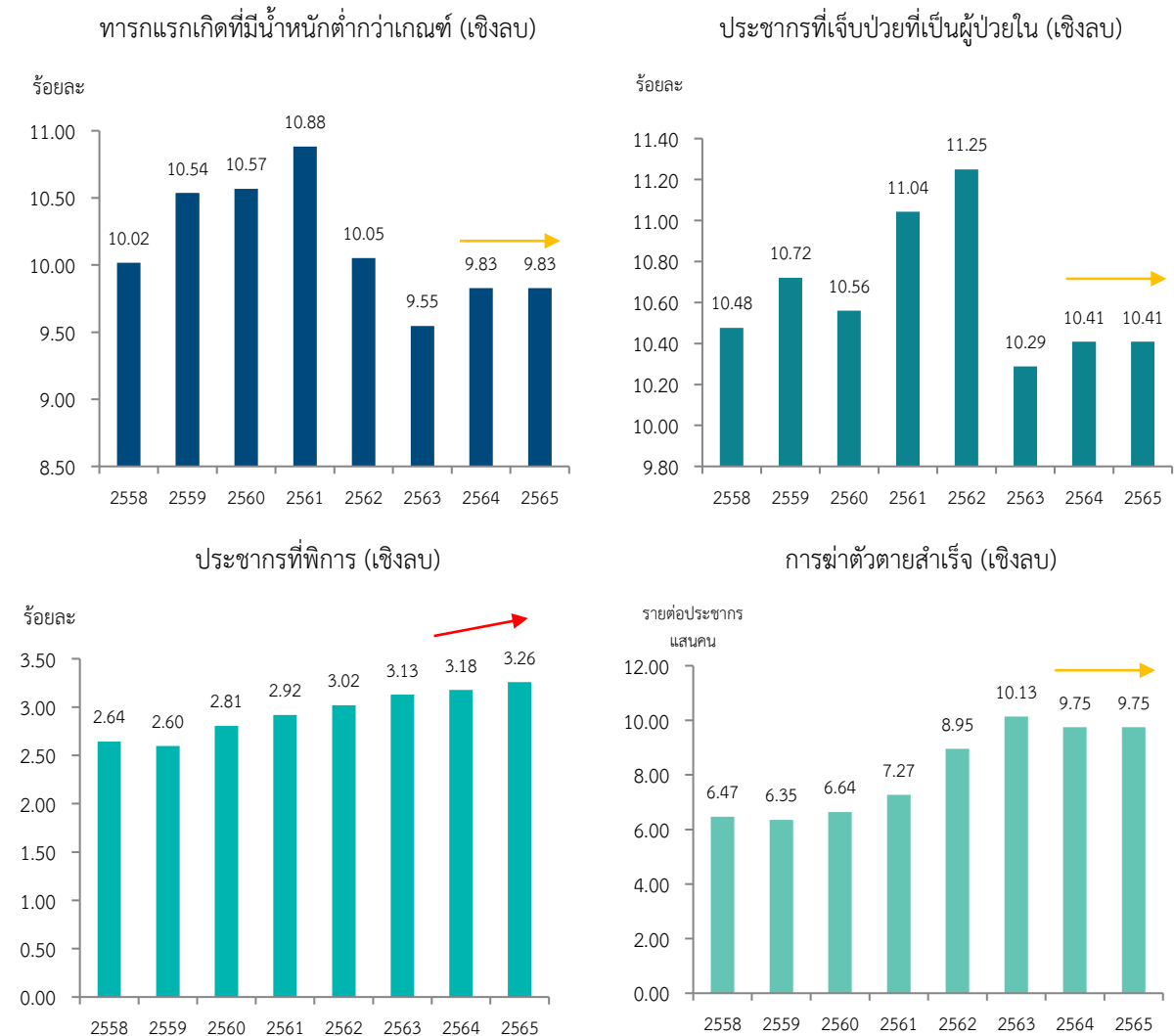

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านสุขภาพ

การพัฒนาคนด้านสุขภาพปรับตัวลดลงเป็นผลจากตัวชี้วัดสัดส่วนประชากรที่พิการเป็นหลัก จากปี 2558 – 2565 จำนวนของประชากรที่พิการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2558 จากเดิม 1.74 ล้านคน เป็น 2.15 ล้านคนในปี 2565 หรือคิดเป็นร้อยละประชากรที่พิการปรับตัวเพิ่มขึ้นจากเดิม 2.64 ในปี 2558 เป็น 3.26 ในปี 2565 ซึ่งเกิดได้จากหลายสาเหตุทั้งอุบัติเหตุทางถนนจากพฤติกรรมของผู้ใช้รถใช้ถนนและจากการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง และโรคหลอดเลือดสมอง เป็นต้น ที่ส่งผลต่อประชากรโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงวัยมีความเสี่ยงกลายเป็นผู้พิการทางการเคลื่อนไหวร่างกายจากการเจ็บป่วย โดยการเจ็บป่วยในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ในช่วงปี 2564-2565 พบว่า โรคหลักที่คนส่วนใหญ่เป็น อาทิ โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สำหรับตัวชี้วัดอื่น ประกอบด้วย ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ การฆ่าตัวตายสำเร็จ และประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยในยังคงใช้ค่าเดิม ในปี 2564 เนื่องจากความล่าช้าของข้อมูล อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากกรมอนามัย ปี 2565 เผยว่าอัตราทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย (Low Birth Weight Rate) ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ขณะที่การฆ่าตัวตายมีสาเหตุสำคัญมาจากการเจ็บป่วยด้วยโรคซึมเศร้าและการใช้สารเสพติด ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องเร่งการส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ

แผนภาพ 3.2 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านสุขภาพ ปี 2558 – 2565

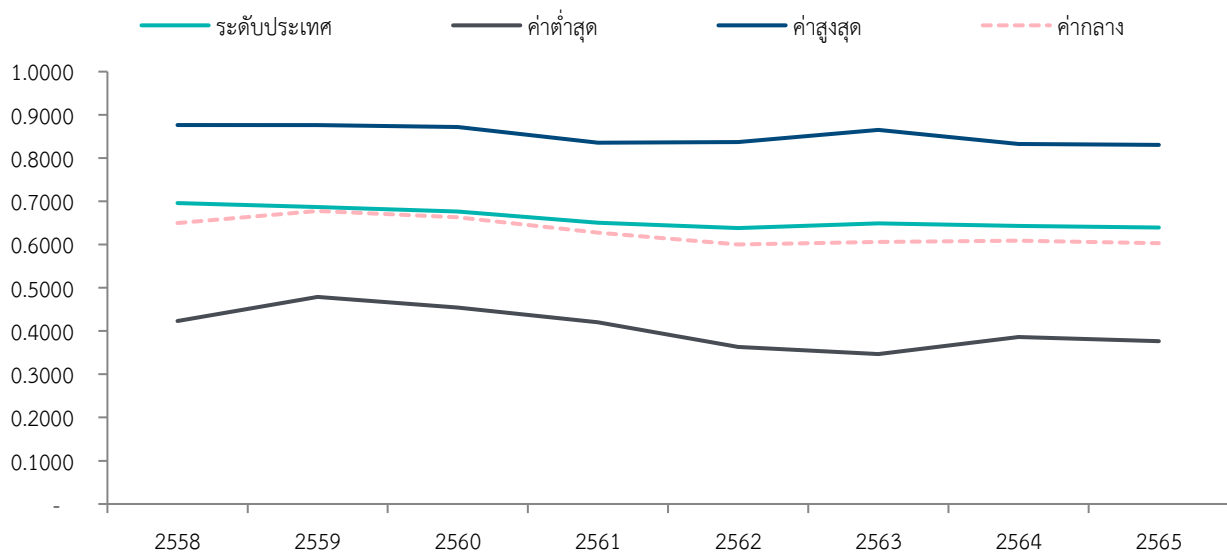

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.1.3 ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพรายจังหวัด

สถานการณ์การพัฒนาคนด้านสุขภาพในระดับจังหวัดค่อนข้างสะท้อนให้เห็นทิศทางการกระจายตัวของการพัฒนาที่มีแนวโน้มความแตกต่างเพิ่มขึ้น โดยจากแผนภาพ 3.3 แสดงให้เห็นว่าความแตกต่างระหว่างค่าสูงสุดและค่าต่ำสุดของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพรายจังหวัดในปี 2561 – 2563 ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนในปี 2564 ที่เริ่มมีความแตกต่างระหว่างจังหวัดที่มีค่าสูงสุดกับจังหวัดที่มีค่าต่ำสุดลดน้อยลงเหลือ 0.4856 ส่วนในปี 2565 กลับเริ่มมีความแตกต่างเพิ่มขึ้นเป็น 0.4933 สะท้อนให้เห็นว่า ความแตกต่างของระดับการพัฒนาคนทางด้านสุขภาพระหว่างพื้นที่ของประเทศไทยมีทิศทางที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากค่ากลางกับค่าเฉลี่ยระดับประเทศมีความแตกต่างกันสูง โดยมีถึง 42 จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาด้านสุขภาพต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (0.6392)

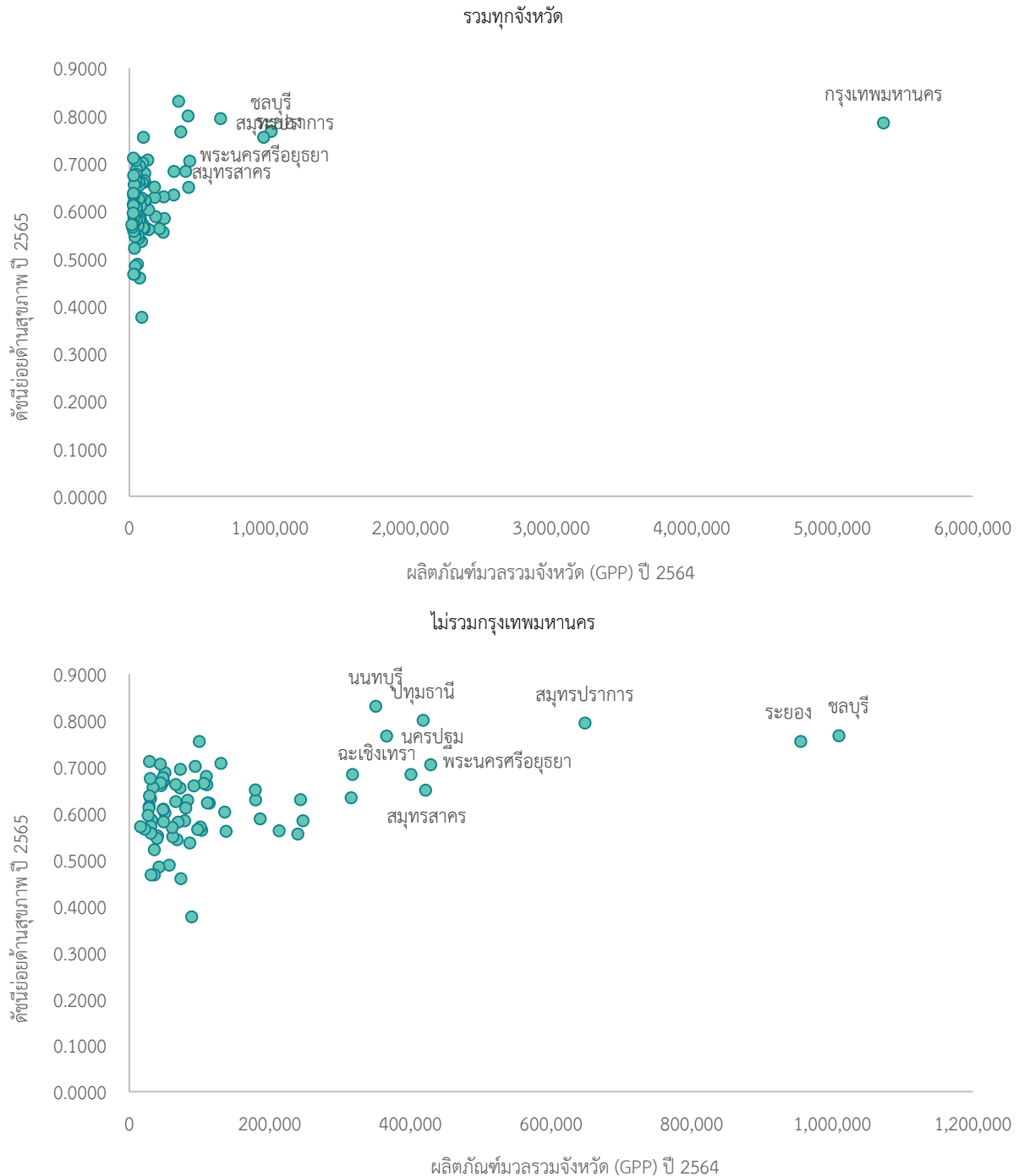
แผนภาพ 3.3 ค่าสถิติของดัชนีย่อยด้านสุขภาพ ปี 2558 – 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพรายจังหวัดในปี 2565 ค่อนข้างมีปัญหาทางด้านการพัฒนาคนที่มีการกระจุกตัวกัน โดยจังหวัดที่มีการพัฒนาของคนด้านสุขภาพในระดับที่ดี ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ภาคกลางโดยเฉพาะพื้นที่ที่ติดกับกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาด้านความเจริญ ขณะเดียวกันกลุ่มจังหวัดแถบภาคเหนือเป็นพื้นที่ที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านสุขภาพอยู่ในระดับที่น่ากังวล โดยเฉพาะลำพูน ลำปาง แพร่ และน่าน มีความก้าวหน้าด้านสุขภาพในระดับต่ำ ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านสุขภาพเป็นพิเศษ เพราะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและการทำงานของผู้นคนในแต่ละจังหวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างชัดเจน นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบด้านทางด้านสุขภาพกับการพัฒนาคนในด้านต่าง ๆ พบว่า แนวโน้มในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2565) แต่ละจังหวัดค่อนข้างมีระดับการพัฒนาทางด้านสุขภาพแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างดัชนีการพัฒนาคนด้านสุขภาพกับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) พบว่า จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านสุขภาพสูงส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มี GPP สูงเช่นกัน ซึ่งอาจสะท้อนถึงพื้นที่ที่มีรายได้สูงมีโอกาสของการได้รับการดูแลและเข้าถึงบริการสุขภาพ

แผนภาพ 3.4 ดัชนีย่อยด้านสุขภาพและผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ในปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านสุขภาพมากที่สุด 5 จังหวัด คือ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร และชลบุรี จากการประเมินความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพในปี 2565 โดยใช้ดัชนีย่อยด้านสุขภาพเป็นเกณฑ์ในการวัด พบว่า นนทบุรีมีความก้าวหน้าด้านสุขภาพมากที่สุด เนื่องจากมีประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน และประชากรที่พิการน้อยที่สุดในประเทศ รองลงมาเป็น ปทุมธานี สมุทรปราการ และชลบุรี เนื่องจากการมีอัตราผู้ป่วยในและสัดส่วนผู้พิการลดลงในช่วงที่ผ่านมา สำหรับ กรุงเทพมหานคร มีความก้าวหน้าของคนสูงเนื่องจากสัดส่วนการฆ่าตัวตายสำเร็จอยู่ในระดับต่ำ

ในขณะที่ 5 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านสุขภาพน้อยที่สุด คือ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และอุดรดิตถ์ การประเมินความก้าวหน้าด้านสุขภาพในภาพรวมทุกจังหวัดทั่วประเทศ พบว่า ลำพูนมีความก้าวหน้าด้านสุขภาพน้อยที่สุด เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนผู้พิการและการฆ่าตัวตายสำเร็จสูงสุดของประเทศ รองลงมา คือ ลำปาง และแพร่ โดยมีสัดส่วนผู้พิการ อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ และอัตราผู้ป่วยในที่ค่อนข้างสูง รวมถึงน่าน ซึ่งมีอัตราผู้ป่วยในเพิ่มขึ้น ขณะที่อุดรดิตถ์ ที่มีผู้พิการและอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จค่อนข้างสูง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากความถี่ในการติดอยู่ใน 10 อันดับแรก (ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด) ของจังหวัดต่าง ๆ ในช่วงปี 2558 – 2565 พบว่า การพัฒนาคนทางด้านสุขภาพแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนมีน้อยมากจนใกล้เคียงค่าเดิม โดยในกลุ่มจังหวัดที่มีการพัฒนาคนสูงโดยเฉพาะนนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี นครปฐม ภูเก็ต และระยอง เป็นจังหวัดที่อยู่ใน 10 อันดับแรกที่มีการพัฒนาสูงตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว คล้ายคลึงกับอีก 8 จังหวัด ได้แก่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน อุดรดิตถ์ เลย พะเยา และสุรินทร์ ที่มีความถี่สูงและติดอยู่ใน 10 อันดับที่มีระดับการพัฒนาคนด้านสุขภาพต่ำที่สุด โดยแ่งหนึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาของการเป็นพื้นที่ที่มีระดับการพัฒนาคนต่ำแบบเรื้อรัง ซึ่งจะส่งผลให้การยกระดับการพัฒนาคนด้านสุขภาพมีข้อจำกัด เป็นประเด็นท้าทายที่จะต้องเร่งส่งเสริมสุขภาพเพื่อลดการเจ็บป่วยเรื้อรังที่กระทบต่อความสามารถในการเคลื่อนไหวทางร่างกาย และภาวะพึ่งพิงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

ตารางที่ 3.1 จังหวัดที่มีดัชนีย่อยด้านสุขภาพสูงสุดและต่ำสุด

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านสุขภาพสูงสุด

ปีที่	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
2558	ปทุมธานี 0.8765	สมุทรปราการ 0.8519	ระนอง 0.8320	นนทบุรี 0.8253	กรุงเทพมหานคร 0.8204
2559	ปทุมธานี 0.8764	สมุทรปราการ 0.8588	นนทบุรี 0.8324	กรุงเทพมหานคร 0.8096	ระนอง 0.7930
2560	ปทุมธานี 0.8719	สมุทรปราการ 0.8443	นนทบุรี 0.8380	กรุงเทพมหานคร 0.8149	ภูเก็ต 0.8064
2561	ปทุมธานี 0.8354	นนทบุรี 0.8146	สมุทรปราการ 0.8027	กรุงเทพมหานคร 0.7883	นครปฐม 0.7601
2562	นนทบุรี 0.8371	สมุทรปราการ 0.8283	ปทุมธานี 0.8188	กรุงเทพมหานคร 0.7827	ภูเก็ต 0.7619
2563	นนทบุรี 0.8655	ปทุมธานี 0.8405	สมุทรปราการ 0.8225	กรุงเทพมหานคร 0.7981	ปัตตานี 0.7846
2564	นนทบุรี 0.8327	ปทุมธานี 0.8021	สมุทรปราการ 0.7977	กรุงเทพมหานคร 0.7890	นครปฐม 0.7703
2565	นนทบุรี 0.8306	ปทุมธานี 0.7997	สมุทรปราการ 0.7939	กรุงเทพมหานคร 0.7850	ชลบุรี 0.7670

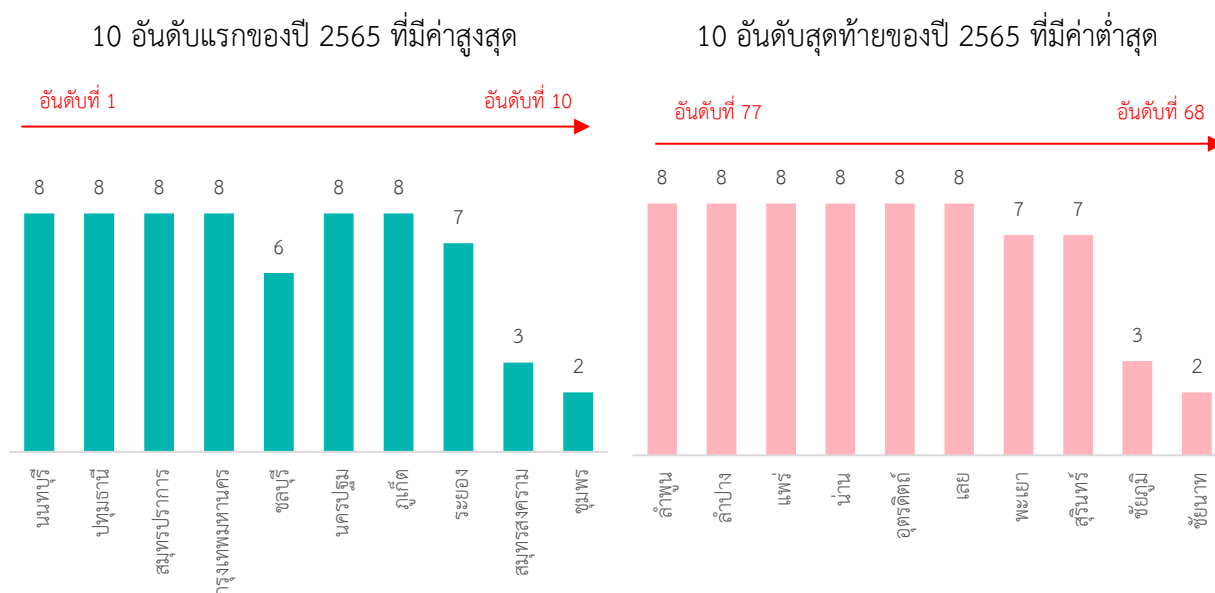
5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านสุขภาพต่ำสุด

ปีที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2558	ลำพูน 0.4234	แพร่ 0.4763	น่าน 0.5011	สุรินทร์ 0.5301	พะเยา 0.5404
2559	สุรินทร์ 0.4789	ลำพูน 0.5062	แพร่ 0.5065	ลำปาง 0.5133	น่าน 0.5152

ปีที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2560	ลำพูน 0.4540	น่าน 0.4728	สุรินทร์ 0.4770	แพร่ 0.4849	ลำปาง 0.5238
2561	สุรินทร์ 0.4203	น่าน 0.4379	แพร่ 0.4421	ลำพูน 0.4486	พัทลุง 0.4987
2562	ลำพูน 0.3634	น่าน 0.4121	แพร่ 0.4125	พะเยา 0.4698	ลำปาง 0.4741
2563	ลำพูน 0.3468	ลำปาง 0.4417	น่าน 0.4460	เลย 0.4591	แพร่ 0.4660
2564	ลำพูน 0.3860	แพร่ 0.4691	ลำปาง 0.4691	น่าน 0.4695	เลย 0.4905
2565	ลำพูน 0.3763	ลำปาง 0.4586	แพร่ 0.4668	น่าน 0.4669	อุดรดิตถ์ 0.4840

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

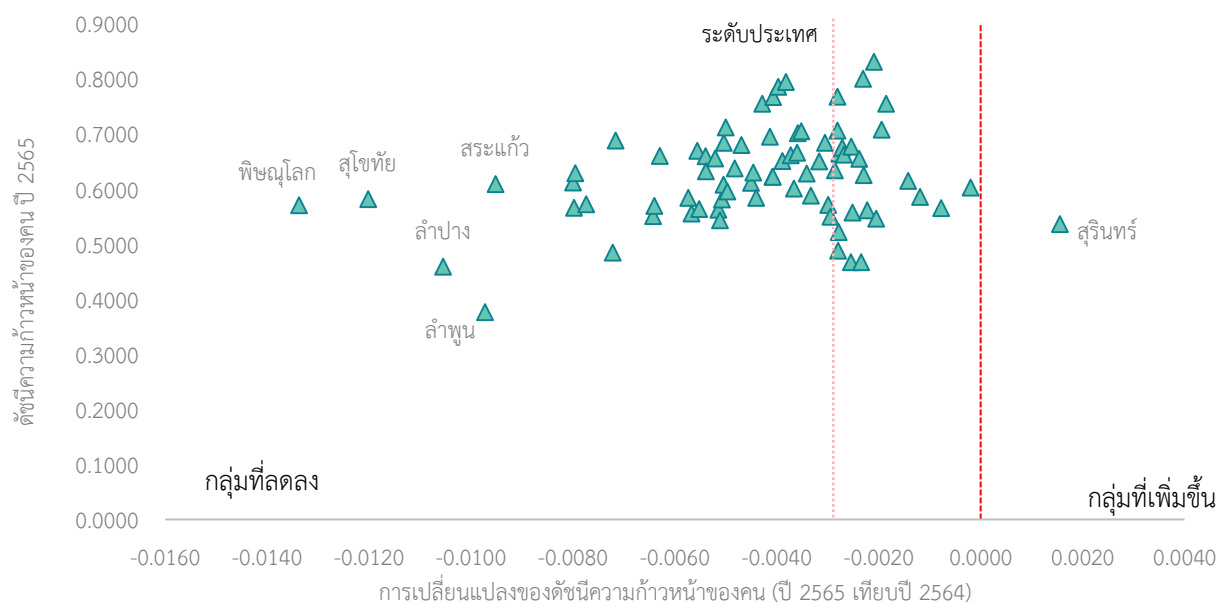
แผนภาพ 3.5 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2565 (ในรอบ 8 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หากพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพรายจังหวัดในปี 2565 เทียบกับปี 2564 พบว่า จังหวัดส่วนใหญ่มีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพลดลง ซึ่งมีเพียง 1 จังหวัดเท่านั้น ที่ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น ได้แก่ สุรินทร์ เนื่องจากประชากรที่พิการมีสัดส่วนลดลง ในขณะที่ จังหวัดที่เหลือ (76 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 98.7 ของทั้งประเทศ) มีดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพปรับตัวลดลงทั้งหมด โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพลดลงสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ พิจิตร โลก สุโขทัย ลำปาง ลำพูน และสระแก้ว ตามลำดับ ซึ่งอยู่พื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แผนภาพ 3.6 การเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพ ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

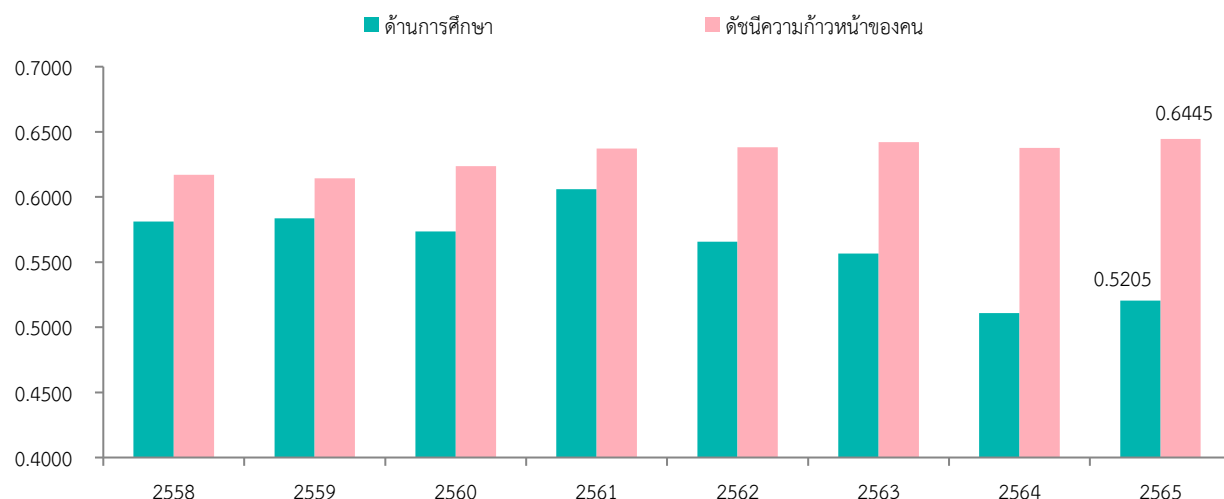
3.2 ความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษา

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยพัฒนาให้คนพ้นจากความยากจน มีความมั่นคงในชีวิต และพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อย่างไรก็ตาม ด้านการศึกษายังคงมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาจากความแตกต่างระหว่างสังกัดโรงเรียนและพื้นที่ โดยตัวชี้วัดที่เป็นองค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการศึกษามี 4 ตัวชี้วัด คือ (1) จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (2) อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา (3) เด็ก 0 - 5 ปี ที่มีพัฒนาการสมวัย และ (4) คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยตัวชี้วัดดังกล่าว บ่งชี้ถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาคนด้านการศึกษาของแต่ละจังหวัด รวมถึงประเด็นเกี่ยวกับการกระจายตัวและความแตกต่างของระดับการพัฒนาคนด้านการศึกษารายจังหวัด ผลการประเมินความก้าวหน้าของคน ด้านการศึกษาในภาพรวมทุกจังหวัดทั่วประเทศ สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

3.2.1 สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2565)

ในปี 2565 การพัฒนาคนด้านการศึกษาปรับตัวดีขึ้น แต่มีความก้าวหน้าอยู่ในลำดับสุดท้าย เมื่อเทียบกับด้านทั้ง 8 ด้าน โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษามีค่าเท่ากับ 0.5205 ในปี 2565 เพิ่มขึ้นจาก 0.5110 ในปี 2564 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.85 เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา และเด็กอายุ 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย เมื่อพิจารณาการพัฒนาคนด้านการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา (2558 - 2565) มีแนวโน้มลดลง จากปี 2558 มีค่าเท่ากับ 0.5810 มาอยู่ที่ 0.5205 ในปี 2565 เกิดจากคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบ O-NET ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายลดลง และร้อยละเด็ก 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยเริ่มลดลงตั้งแต่ปี 2563 สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถด้านการเรียนรู้ และคุณภาพการศึกษาที่ลดลงจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน เพื่อเป็นการยกระดับการเรียนรู้ และการพัฒนาคนด้านการศึกษาให้ดีขึ้น

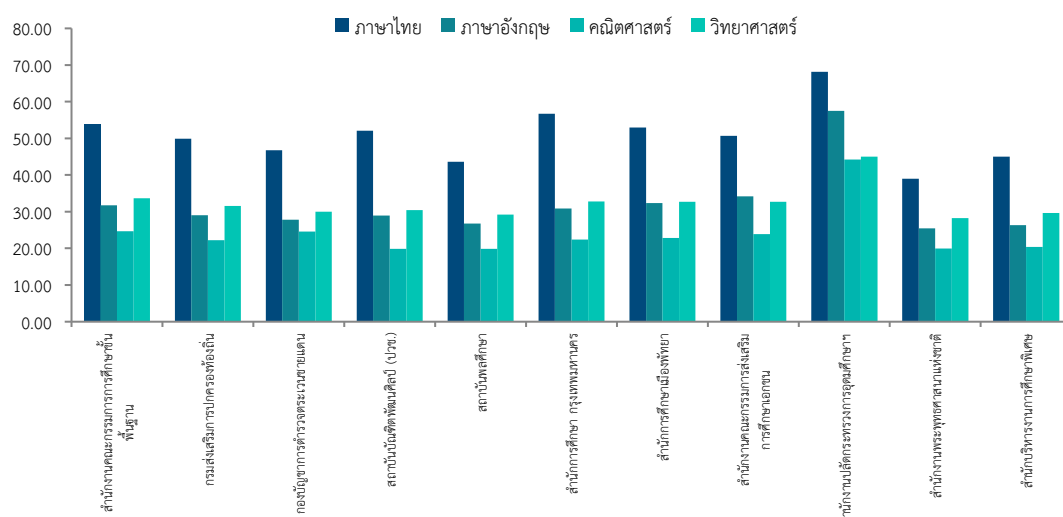
แผนภาพ 3.7 ความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษา ปี 2558 - 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

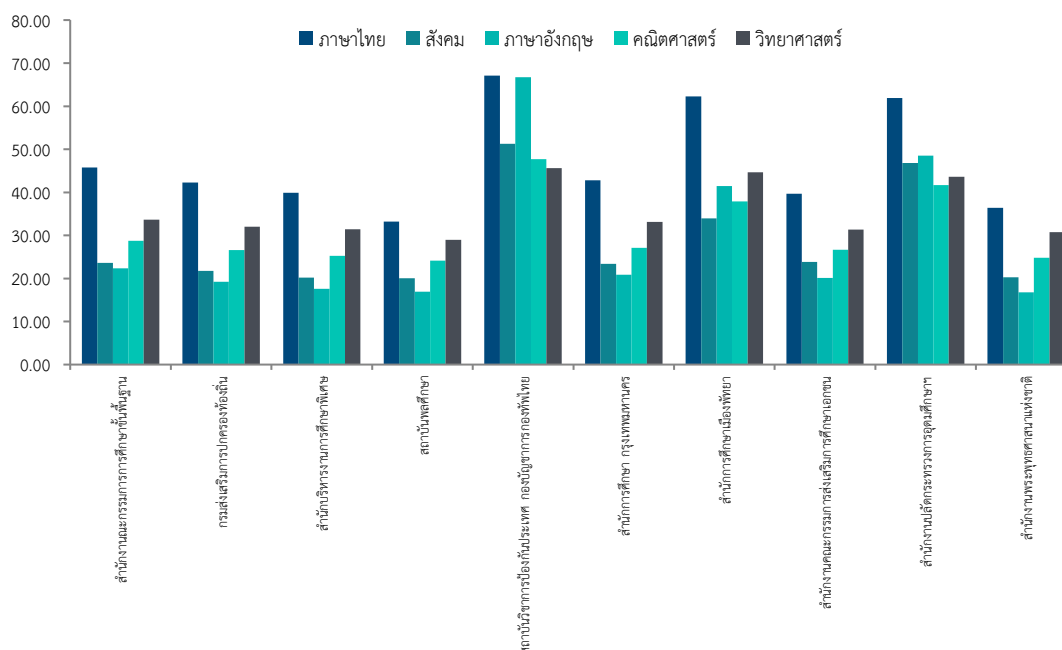
จากสถานการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นจากคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาของเด็กนักเรียน ในปี 2565 เมื่อพิจารณาผลคะแนน O-NET ตามสังกัดโรงเรียน พบว่า **คุณภาพการศึกษามีความเหลื่อมล้ำระหว่างสังกัดโรงเรียน** สะท้อนจากผลคะแนนการทดสอบ O-NET ตามสังกัดโรงเรียน พบว่าในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาฯ อาทิ โรงเรียนสาธิตในกำกับของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถานฝึกปฏิบัติการทางการศึกษาและเป็นสถานที่ฝึกการปฏิบัติงานของนักศึกษาเพื่อที่จะเป็นครูในอนาคต มีคะแนนสูงกว่าโรงเรียนในสังกัดอื่นในทุกวิชา รวมทั้งผลคะแนนการทดสอบ O-NET ของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า กลุ่มโรงเรียนสังกัดสถาบันการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย และกลุ่มโรงเรียนในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงอุดมศึกษาฯ มีคะแนนสูงกว่าโรงเรียนในสังกัดอื่นในทุกวิชาเช่นกัน

แผนภาพ 3.8 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามสังกัด ปี 2565

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

แผนภาพ 3.9 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามสังกัด ปี 2565

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

นอกจากนี้ มีเด็กจากครอบครัวยากจนเพิ่มขึ้นต้องเผชิญปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษา ส่งผลให้เกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอยที่ยังเป็นปัญหาตามมา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้สถานศึกษาต้องปิดโรงเรียน รวมถึงปัญหาความยากจนของครอบครัว จากรายงาน ดร.สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รายงานข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงลึก จำนวน 848 กรณีศึกษาของศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่า เด็กช่วงชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นกลุ่มที่อยู่ในภาวะวิกฤตหลุดจากระบบการศึกษามากที่สุด ทั้งที่อยู่ภายใต้นโยบายเรียนฟรี โดยพบว่าสาเหตุส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับครอบครัวทั้งหมด ได้แก่ (1) ผู้ปกครองมีรายได้น้อย ซึ่งรายได้ของครัวเรือนที่มีเด็กกลุ่มวิกฤต เฉลี่ยอยู่ที่ 900 บาทต่อเดือนต่อคน ในขณะที่หนี้สินอยู่ที่ 40,000 บาทต่อครัวเรือน ทำให้แต่ละครอบครัวมีหนี้สินสูงกว่ารายได้ประมาณ 45 เปอร์เซ็นต์ (2) ผู้ปกครองไม่มีงานทำ และตกอยู่ในภาวะสิ้นหวัง (3) ไม่มีค่าเดินทางมาเรียน (4) ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว และ (5) ถูกทอดทิ้งไม่มีผู้อุปการะทางการศึกษา ซึ่งทั้งหมดส่งผลให้เด็กหลุดออกนอกระบบการศึกษา⁸

3.2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านการศึกษา

ตัวชี้วัดหลักที่ส่งผลให้ความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาในปี 2565 เพิ่มขึ้น คือ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา และเด็กอายุ 0 – 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย โดยจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ปรับตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก 8.93 ปี ในปี 2564 มาอยู่ที่ 9.24 ปี ในปี 2565 การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ในปี 2564 อยู่ที่ร้อยละ 81.88 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85.35 ในปี 2565 และเด็ก 0-5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 82.87 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 85.14 ในปี 2565 อย่างไรก็ตาม ในปี 2565 คะแนนเฉลี่ย

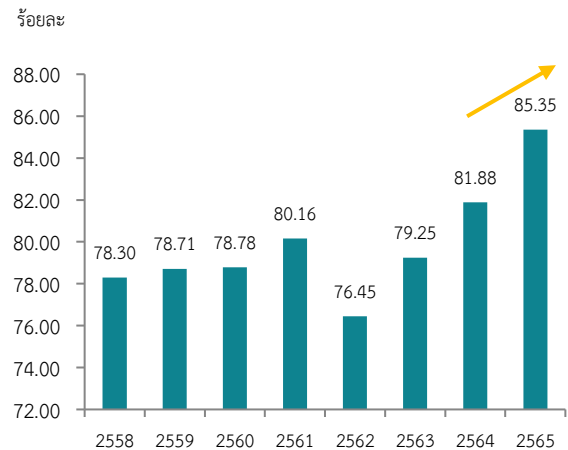
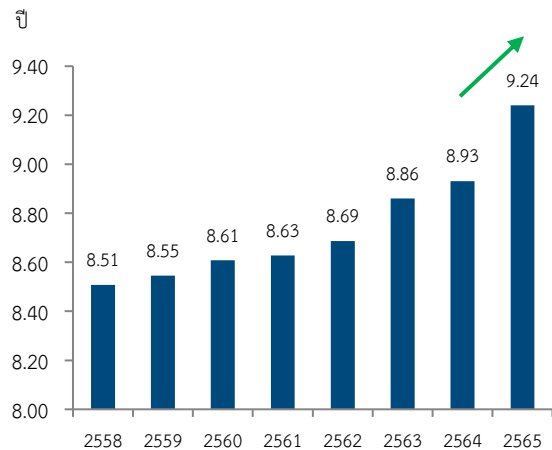
⁸ งานวิจัยภาวะวิกฤตการศึกษากรณีศึกษา ศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ลดลงจาก 31.57 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 29.92 ในปี 2565 โดยวิชาที่มีคะแนนลดลง ได้แก่ วิชาภาษาไทย ลดลงจาก 46.40 เป็น 44.09 คะแนน ภาษาอังกฤษ จาก 25.56 เป็น 23.44 คะแนน วิทยาศาสตร์ จาก 28.65 เป็น 28.08 คะแนน และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จาก 36.87 เป็น 33.00 คะแนน จะเห็นได้ว่าผลคะแนนวิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษต่ำมากส่งผลให้คะแนนเฉลี่ย O-NET โดยภาพรวมลดลง

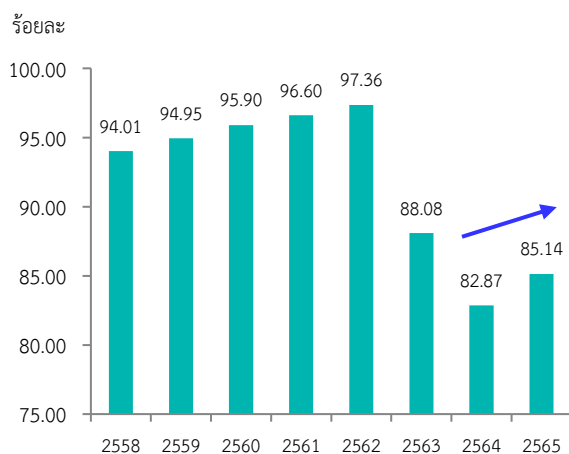
เมื่อพิจารณาภาพรวมด้านการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา (2558 – 2565) จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มลดลง ในปี 2558 ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาอยู่ที่ 0.5810 ได้ปรับตัวสูงขึ้นมากที่สุดในช่วงปี 2561 คือ 0.6059 และในระยะเวลาต่อมาแนวโน้มการปรับตัวลดลง จนกระทั่งปี 2565 ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านศึกษามีค่าสูงขึ้นอยู่ที่ 0.5205 เนื่องจากการปรับตัวลดลงของเด็ก 0 – 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย และคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่แนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาไทยยังคงต้องได้รับการแก้ไข

แผนภาพ 3.10 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการศึกษา ปี 2558 – 2565

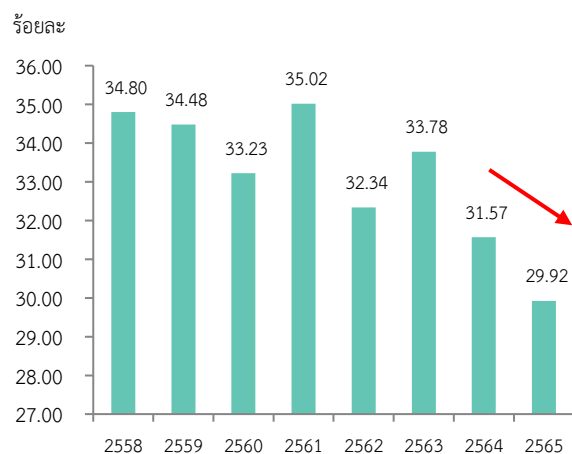
จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (เชิงบวก) การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา (เชิงบวก)

เด็ก 0-5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย (เชิงบวก)

คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (เชิงบวก)

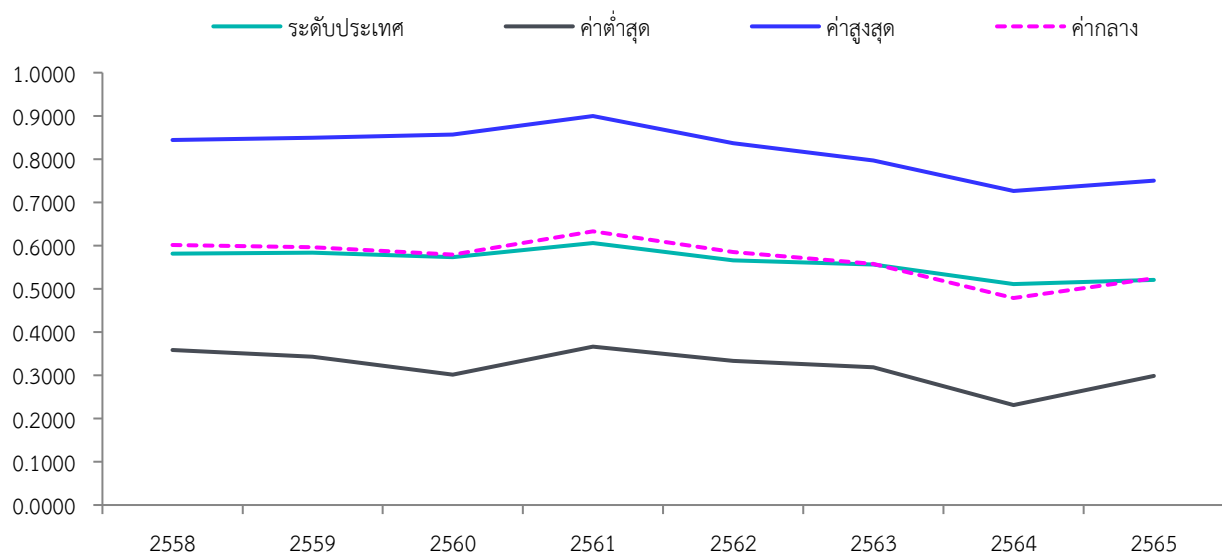
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.2.3 ความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษารายจังหวัด

แนวโน้มการพัฒนาคนด้านการศึกษาค่อนข้างแสดงให้เห็นการกระจุกตัวในบางพื้นที่อย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคกับพื้นที่กรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา และการเรียนรู้ที่บ่งบอกถึงความแตกต่างของคุณภาพการศึกษาได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ พื้นที่กรุงเทพมหานครมีความพร้อมในการจัดบริการการศึกษาสูงกว่าพื้นที่อื่น ส่งผลให้มีความก้าวหน้าด้านการศึกษาสูงสุดในระดับประเทศจากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป และอัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาที่สูงเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศ เป็นที่น่าสังเกตว่ายังมีหลายพื้นที่ที่ต้องได้รับการพัฒนาด้านการศึกษาเป็นพิเศษ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ติดกับชายแดน และห่างไกลกับศูนย์กลางความเจริญ อาทิ จังหวัดปัตตานี และแม่ฮ่องสอน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความก้าวหน้าด้านการศึกษาต่ำกว่าจังหวัดอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาค่าสถิติย่อยของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษา พบว่า ความแตกต่างระหว่างค่าสูงสุดและต่ำสุดของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาตั้งแต่ปี 2558 – 2565 ค่อนข้างคงที่และมีค่ากลางใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยระดับประเทศในปี 2565 สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของการพัฒนาระดับจังหวัดอยู่ในระดับต่ำ

แผนภาพ 3.11 ค่าสถิติของดัชนีย่อยด้านการศึกษา ปี 2558 – 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

5 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านการศึกษามากที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี นครนายก นครปฐม และขอนแก่น โดยกรุงเทพมหานครมีความก้าวหน้าด้านการศึกษามากที่สุดจากคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ที่ร้อยละ 37.91 นอกจากนี้ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นอยู่ที่ 11.07 ปี และการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาที่สูงอยู่ที่ร้อยละ 122.19 ตามลำดับ รองลงมาคือ ชลบุรี และนครนายก มีจุดเด่นด้านการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาอยู่ที่ร้อยละ 106.16 และ 98.92 ตามลำดับ ส่วนนครปฐม มีจุดเด่นในด้านคะแนนการทดสอบ O-NET อยู่ที่ร้อยละ 35.44 ขณะที่ขอนแก่น มีจุดเด่นด้านการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาอยู่ที่ร้อยละ 113.26 โดยจะเห็นว่าจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาและการเรียนรู้จะมีความก้าวหน้าด้านการศึกษาสูงกว่าจังหวัดอื่น

5 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านการศึกษาน้อยที่สุด คือ ปัตตานี แม่ฮ่องสอน นราธิวาส ตาก และศรีสะเกษ ตามลำดับ โดยจังหวัดปัตตานี มีความก้าวหน้าด้านการศึกษาน้อยที่สุด เนื่องจากเด็ก 0-5 ปี มีพัฒนาการที่สมวัย และคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งอยู่ในระดับต่ำมาก คิดเป็นร้อยละ 66.26 และ 25.19 ตามลำดับ รองลงมา คือ แม่ฮ่องสอน มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยเพียง 6.04 ปี อยู่ในอันดับสุดท้ายของประเทศ ตามด้วยจังหวัดนราธิวาส มีคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET และการเข้าเรียน มัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ ตากและศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่จำนวนปี การศึกษาของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป โดยมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยเพียง 6.63 ปี และ 7.66 ปี ตามลำดับ

หากพิจารณาความถี่ยในการติดอยู่ใน 10 อันดับแรก (ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด) ของจังหวัดต่าง ๆ ในปี 2558 - 2565 พบว่า การพัฒนาคนด้านการศึกษาแสดงให้เห็นการคงสถานะในกลุ่มจังหวัดที่มีการพัฒนาคนสูงสุด และจังหวัดที่มีการพัฒนาคนต่ำสุด โดยกรุงเทพมหานคร ชลบุรี นครปฐม และภูเก็ต เป็นจังหวัดที่มีความถี่ยสูง ในการติดอยู่ใน 10 อันดับแรกที่มีระดับการพัฒนาคนด้านการศึกษาสูงที่สุด ขณะที่ปัตตานี แม่ฮ่องสอน นราธิวาส และ ตาก เป็นจังหวัดที่มีความถี่ยสูงในการติดอยู่ใน 10 อันดับแรกที่มีระดับการพัฒนาคนด้านการศึกษาต่ำที่สุด ดังนั้นจึงควร มีการเร่งรัดในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาในจังหวัดดังกล่าว

ตารางที่ 3.2 จังหวัดที่มีดัชนีย่อยด้านการศึกษาสูงสุดและต่ำสุด

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านการศึกษาสูงสุด

ปีที่	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
2558	กรุงเทพมหานคร 0.8440	ชลบุรี 0.7317	ภูเก็ต 0.6959	นนทบุรี 0.6930	เชียงใหม่ 0.6525
2559	กรุงเทพมหานคร 0.8492	ชลบุรี 0.7188	นครปฐม 0.7062	นนทบุรี 0.7034	ภูเก็ต 0.6941
2560	กรุงเทพมหานคร 0.8565	นครนายก 0.7299	นนทบุรี 0.7222	ชลบุรี 0.7130	นครปฐม 0.6858
2561	กรุงเทพมหานคร 0.8997	ชลบุรี 0.7682	นนทบุรี 0.7612	ภูเก็ต 0.7188	นครปฐม 0.6949
2562	กรุงเทพมหานคร 0.8368	ชลบุรี 0.7198	นนทบุรี 0.7042	ภูเก็ต 0.6781	นครนายก 0.6418
2563	กรุงเทพมหานคร 0.7969	ภูเก็ต 0.6921	ชลบุรี 0.6818	นครปฐม 0.6389	นครนายก 0.6286
2564	กรุงเทพมหานคร 0.7263	ชลบุรี 0.6852	ภูเก็ต 0.6669	นครปฐม 0.6587	นครนายก 0.6362
2565	กรุงเทพมหานคร 0.7501	ชลบุรี 0.6551	นครนายก 0.6151	นครปฐม 0.6138	ขอนแก่น 0.6085

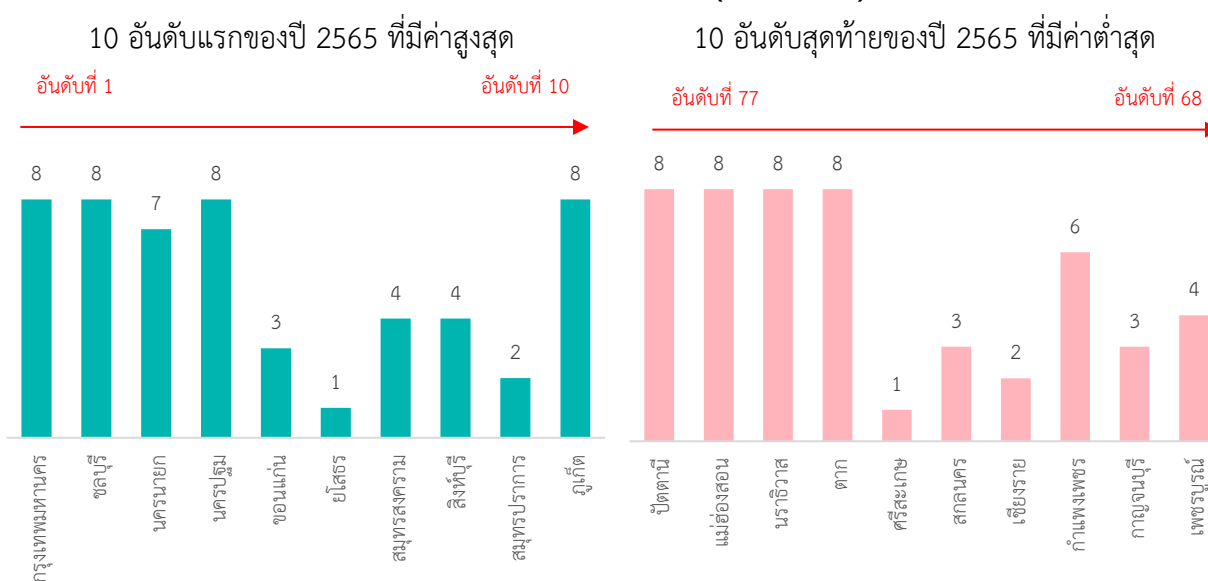
5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านการศึกษาต่ำสุด

ปีที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2558	แม่ฮ่องสอน 0.3588	นราธิวาส 0.3673	ตาก 0.4168	หนองบัวลำภู 0.4343	ปัตตานี 0.4350
2559	แม่ฮ่องสอน 0.3429	นราธิวาส 0.3547	ตาก 0.4184	หนองบัวลำภู 0.4371	กำแพงเพชร 0.4443
2560	แม่ฮ่องสอน 0.3016	นราธิวาส 0.3550	ตาก 0.4013	หนองบัวลำภู 0.4163	กำแพงเพชร 0.4367

ปีที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2561	แม่ฮ่องสอน 0.3663	นราธิวาส 0.3669	ตาก 0.4237	หนองบัวลำภู 0.4438	ปัตตานี 0.4460
2562	แม่ฮ่องสอน 0.3337	นราธิวาส 0.3392	ตาก 0.3688	ปัตตานี 0.4165	หนองบัวลำภู 0.4263
2563	นราธิวาส 0.3185	แม่ฮ่องสอน 0.3233	ปัตตานี 0.3765	ตาก 0.3817	สกลนคร 0.4114
2564	นราธิวาส 0.2312	แม่ฮ่องสอน 0.3220	ปัตตานี 0.3233	ยะลา 0.3447	สมุทรสาคร 0.3715
2565	ปัตตานี 0.2985	แม่ฮ่องสอน 0.3270	นราธิวาส 0.3424	ตาก 0.3640	ศรีสะเกษ 0.4021

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

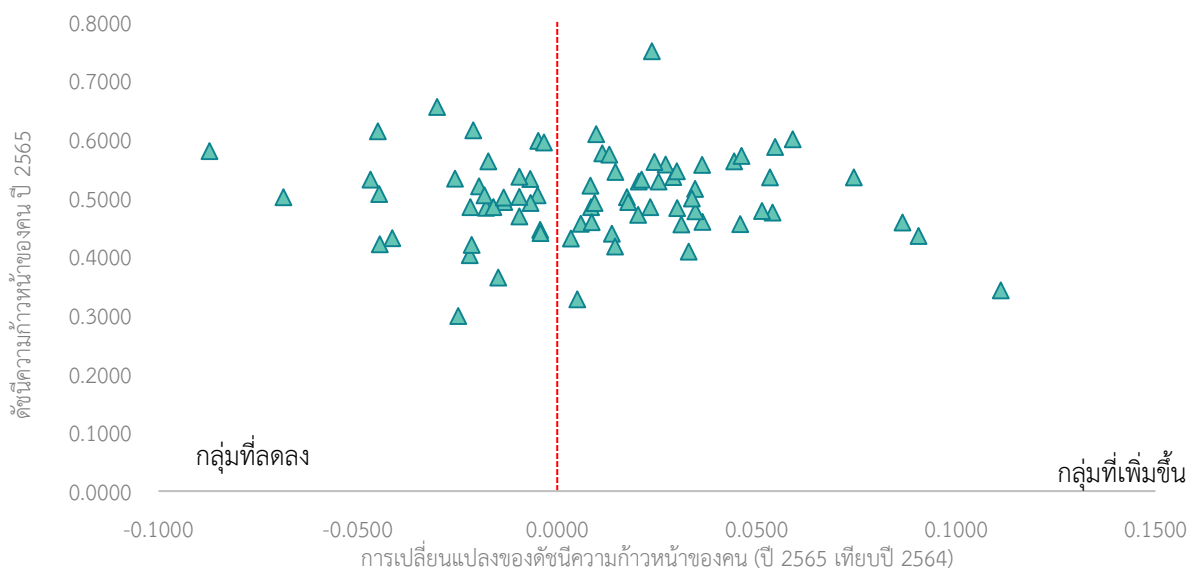
แผนภาพ 3.12 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2565 (ในรอบ 8 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

จังหวัดส่วนใหญ่มีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาเพิ่มขึ้นจากปีก่อน หากพิจารณาการเพิ่มขึ้นของความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษา พบว่า ในปี 2565 มีจำนวน 45 จังหวัดที่มีการเพิ่มขึ้นของความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษา โดยจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มมากที่สุด 5 จังหวัดแรก ได้แก่ นราธิวาส ยะลา สมุทรสาคร นครศรีธรรมราช และเลย ขยายตัวร้อยละ 48.12 ร้อยละ 26.29 ร้อยละ 23.30 ร้อยละ 16.14 และร้อยละ 12.83 ตามลำดับ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย จาก 8.93 ปี ในปี 2564 มาอยู่ 9.24 ปี ในปี 2565 อัตราการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา จากปี 2564 ที่ร้อยละ 81.88 เพิ่มขึ้นร้อยละ 85.35 ในปี 2565 และเด็ก 0-5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 82.87 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 85.14 ในปี 2565 ในขณะที่ 5 จังหวัดสุดท้ายที่มีอัตราความก้าวหน้าลดลง ได้แก่ ภูเก็ต สงขลา กาญจนบุรี ระนอง และราชบุรี โดยลดลงร้อยละ 13.08 ร้อยละ 12.04 ร้อยละ 9.57 ร้อยละ 8.75 และร้อยละ 8.11 ตามลำดับ

แผนภาพ 3.13 การเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษา ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.3 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงาน

การพัฒนาคนในด้านชีวิตการงานมีความสำคัญโดยตรงกับด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการพัฒนาที่สะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในการมีรายได้จากการมีงานทำ การมีทักษะ ความสามารถในการทำงาน การมีหลักประกันทางสังคมที่บ่งบอกถึงความมั่นคงในชีวิตการทำงาน ตลอดจนความปลอดภัยในการทำงาน รวมถึงการได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากสถานการณ์ด้านชีวิตการงานในภาพรวมมีทิศทางที่ดีขึ้น โดยมีคะแนนความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นจากปี 2564 และมีระดับการพัฒนาสูงเป็นอันดับหนึ่งเมื่อเทียบกับดัชนีย่อยทั้ง 8 มิติ เนื่องจากการลดลงของอัตราการว่างงาน การลดลงของอัตราการทำงานต่ำระดับ และการลดลงของอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจากการทำงาน ทั้งนี้ องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ (1) อัตราการว่างงาน (2) อัตราการงานต่ำระดับ (3) ร้อยละของแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม และ (4) อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานต่อลูกจ้าง 1,000 คน โดยผลการประเมินความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานในภาพรวมทุกจังหวัดทั่วประเทศ สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

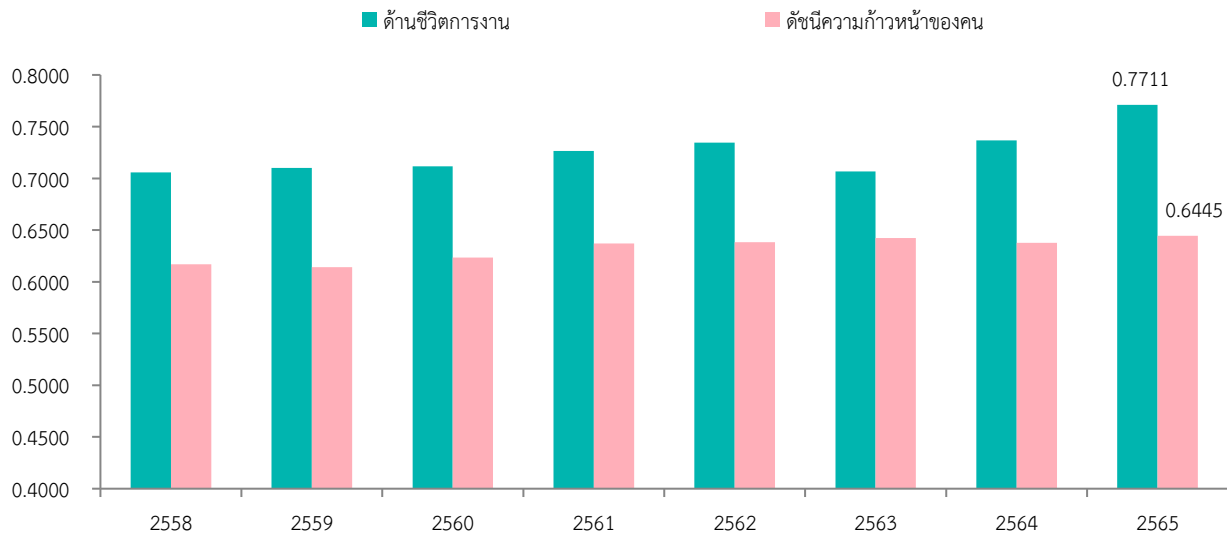
3.3.1 สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2565)

ในปี 2565 การพัฒนาคนด้านชีวิตการงานยังคงเป็นมิติที่มีระดับการพัฒนาสูง และมีอัตราการขยายตัวสูงสุดจากปีที่ผ่านมาเมื่อเทียบกับการพัฒนาคนในมิติอื่น ๆ เช่นเดียวกับการพัฒนาคนในภาพรวมของประเทศที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานมีค่าอยู่ที่ 0.7711 เพิ่มขึ้นจาก 0.7367 ในปี 2564 คิดเป็นอัตราการขยายตัวร้อยละ 4.67 โดยปัจจัยหลักที่ทำให้การพัฒนาคนด้านชีวิตการงานเพิ่มขึ้น ได้แก่ แรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมปรับตัวเพิ่มขึ้น การลดลงของอัตราการว่างงาน การลดลงของอัตราการทำงานต่ำระดับ และการลดลงของอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน

เมื่อพิจารณาแนวโน้มการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานในช่วงที่ผ่านมา (2558 - 2565) ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 0.7057 ในปี 2558 เป็น 0.7711 ในปี 2565 คิดเป็นอัตราการขยายตัวของการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 1.31 ในขณะที่อัตราการขยายตัวของดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมอยู่ที่ร้อยละ 0.63 และหากพิจารณาอัตราการขยายตัวของดัชนีย่อย พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

อย่างต่อเนื่อง จากการเพิ่มขึ้นของแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมมาตรา 40 ช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 ที่ส่งผลให้แรงงานเข้าสู่ระบบประกันสังคมมากขึ้น รวมถึงการลดลงของอัตราการประสับอันตรายหรือเจ็บป่วย เนื่องจากการทำงาน

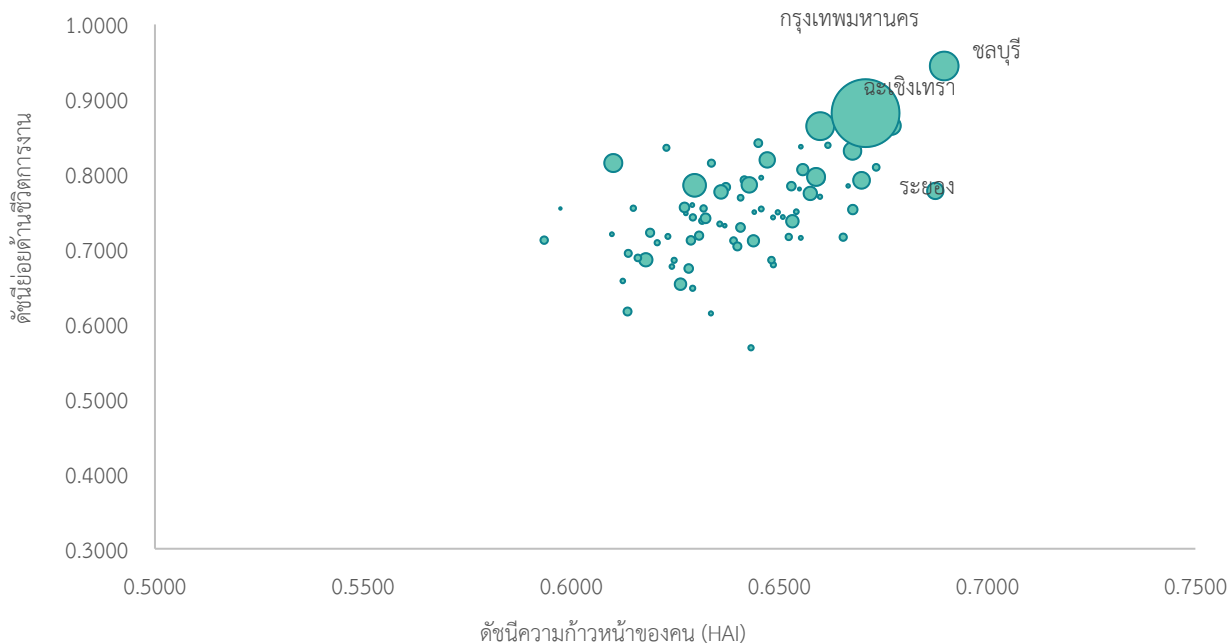
แผนภาพ 3.14 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงาน ปี 2558 - 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ขนาดเศรษฐกิจและการพัฒนาคนในภาพรวมสะท้อนระดับการพัฒนาค้นด้านชีวิตการงาน
ค่อนข้างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากแผนภาพ 3.15 ซึ่งมีระดับการพัฒนาค้นในภาพรวมรายจังหวัดเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับดัชนีย่อยด้านการชีวิตการงาน โดยมีการปรับตัวสูงขึ้นและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ จังหวัดที่เป็นแหล่งรวมของศูนย์กลางความเจริญที่สูงจะส่งผลให้ระดับการพัฒนาค้นสูงขึ้นตาม เนื่องจากการเป็นแหล่งทางเศรษฐกิจได้สร้างโอกาสให้กับคนในพื้นที่ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่และมีงานที่รองรับส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงในการทำงาน รวมถึงการมีรายได้ที่สูง จึงเป็นผลให้คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ดีขึ้นตามมา ดังจะเห็นได้จากจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น โดยจังหวัดส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาค้นด้านชีวิตการงานสูงขึ้นเป็นไปตามทิศทางของขนาดเศรษฐกิจที่เป็นอุตสาหกรรมหลักในประเทศไทย

แผนภาพ 3.15 ดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมกับดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

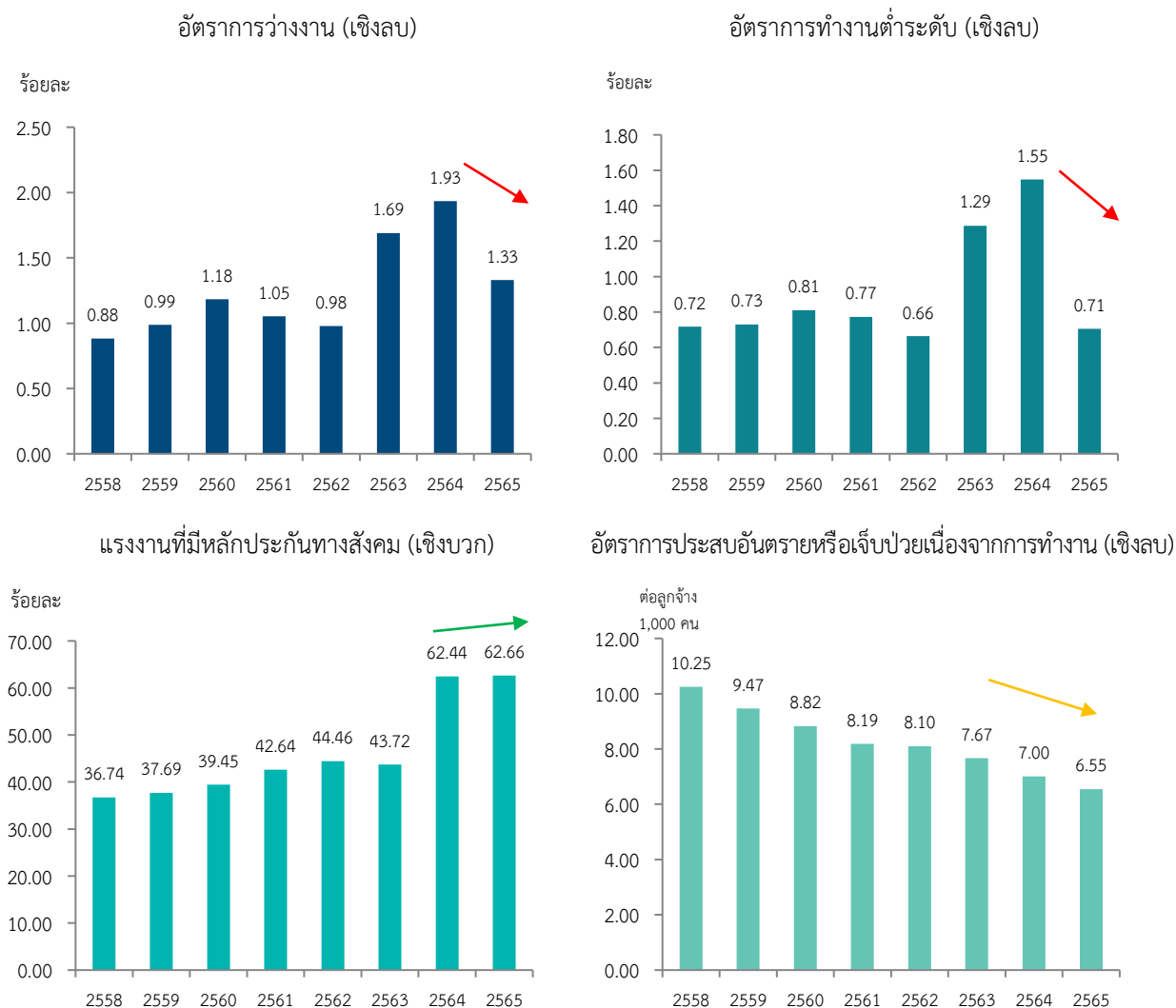
หมายเหตุ : ขนาดวงกลม เท่ากับ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ปี 2565

3.3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านการชีวิตการงาน

ตัวชี้วัดที่ส่งผลต่อระดับความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานที่เพิ่มสูงขึ้น คือ การลดลงของ อัตราการว่างงาน อัตราการทำงานต่ำระดับ และอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน โดยในปี 2565 ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานปรับตัวสูงขึ้นตามอัตราการว่างงานที่ลดลงจากร้อยละ 1.93 ในปี 2564 อยู่ที่ร้อยละ 1.33 ในปี 2565 หรือลดลงร้อยละ 31.20 เช่นเดียวกับการทำงานต่ำระดับที่ลดลงจากร้อยละ 1.55 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.71 ในปี 2565 หรือลดลงร้อยละ 54.38 นับเป็นอัตราการลดลงสูงสุด เป็นผลจากการจ้างงานนอกภาคเกษตรกรรมที่เพิ่มขึ้นตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจหลังจากที่ประเทศไทยเปิดรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ รวมถึงการส่งออกและการบริโภคเอกชนที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น และการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานที่มีอัตราการลดลงมาถึงร้อยละ 7.19 จากปัจจัยดังกล่าวทำให้ดัชนีย่อยความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานในปี 2565 เพิ่มขึ้นมากถึงร้อยละ 4.67 อย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัดดัชนีย่อยด้านชีวิตการงานในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา (2558 – 2565) จะเห็นได้ว่าแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม และอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานมีแนวโน้มดีขึ้น โดยแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากการดำเนินมาตรา 40 ของรัฐในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่มีมาตรการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบและอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานที่ลดลงอย่างต่อเนื่องจากการจัดทำมาตรการด้านความปลอดภัยในการทำงานและส่งเสริมนายจ้างและลูกจ้างให้เกิดความตระหนักรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงาน

แผนภาพ 3.16 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน ปี 2558 – 2565

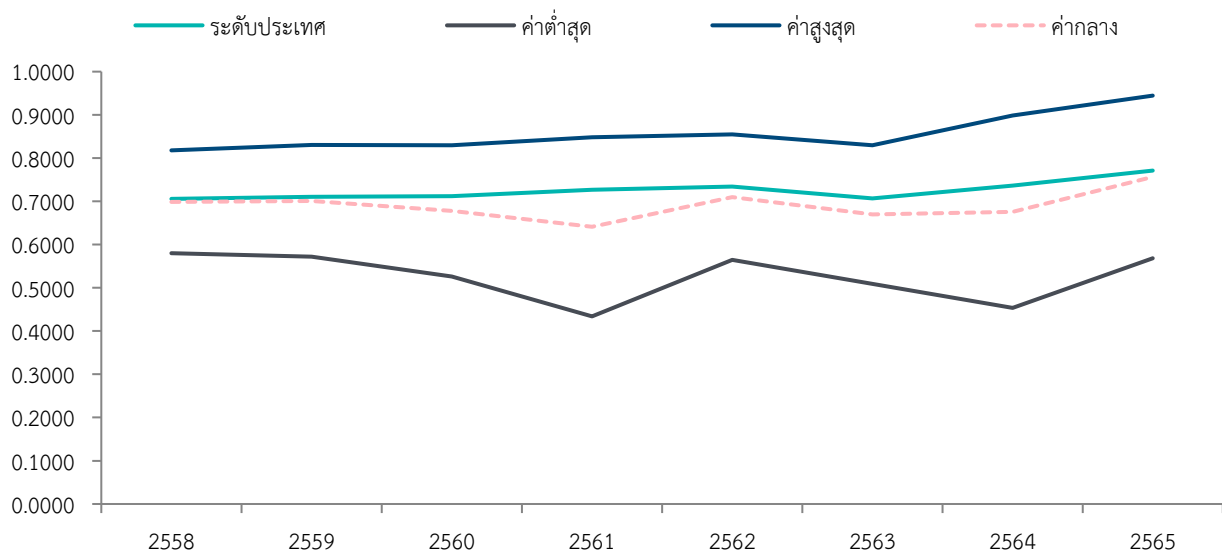

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.3.3 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานรายจังหวัด

แนวโน้มการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานค่อนข้างสะท้อนให้เห็นการกระจุกตัวของจังหวัดที่มีระดับความก้าวหน้าของคนสูง โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดที่มีนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ อาทิ จังหวัดระยอง ชลบุรี พระนครศรีอยุธยา และกรุงเทพมหานคร โดยการกระจุกตัวดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานระหว่างจังหวัดที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สังเกตได้จากแผนภาพ 3.17 ที่เห็นได้ว่าค่ากลางและค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ตั้งแต่ปี 2558 – 2564 มีแนวโน้มห่างกัน บ่งบอกถึงความแตกต่างด้านชีวิตการงานเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ในปี 2565 ค่ากลางและค่าเฉลี่ยระดับประเทศมีความใกล้เคียงกัน แสดงถึงความแตกต่างด้านชีวิตการงานลดลง

แผนภาพ 3.17 ค่าสถิติของดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน ปี 2558 – 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

5 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานมากที่สุด ได้แก่ ชลบุรี กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา ระยอง และประจวบคีรีขันธ์ จากการประเมินความก้าวหน้าด้านชีวิตการงานในภาพรวมทุกจังหวัดทั่วประเทศ พบว่า **ชลบุรี และกรุงเทพมหานคร** มีความก้าวหน้าด้านชีวิตการงานสูง ค่าดัชนีอยู่ที่ 0.9445 และ 0.8816 ตามลำดับ เนื่องจากมีแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมมีค่าสูง อยู่ที่ร้อยละ 132.93 และร้อยละ 109.11 ตามลำดับ ส่วน**พระนครศรีอยุธยา ระยอง และประจวบคีรีขันธ์** มีค่าดัชนีย่อยด้านชีวิตการงานอยู่ที่ 0.8648 0.8642 และ 0.8415 ตามลำดับ ทั้งนี้สังเกตได้ว่าในปี 2565 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดเดียวที่มีลำดับดีขึ้นมาอยู่ใน 5 ลำดับแรก เนื่องจากการเพิ่มสูงขึ้นของตัวชี้วัดทางด้านแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม

5 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านชีวิตการงานน้อยที่สุด ได้แก่ พังงา สตูล บุรีรัมย์ สุโขทัย และนครศรีธรรมราช จากข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงาน พบว่า **พังงา และ สตูล** มีความก้าวหน้าด้านชีวิตการงานน้อย ค่าดัชนีอยู่ที่ 0.5683 และ 0.6142 ตามลำดับ เนื่องจากอัตราการว่างงานสูงอยู่ที่ร้อยละ 3.99 และ 2.08 ตามลำดับ ตามด้วย**บุรีรัมย์** มีอัตราการว่างงานต่ำระดับร้อยละ 4.77 อยู่ในลำดับที่ 76 ของประเทศ สำหรับ**สุโขทัย และนครศรีธรรมราช** มีแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมร้อยละ 19.46 และ 23.59 อยู่ในลำดับที่ 76 และ 63 ของประเทศตามลำดับ

เมื่อพิจารณาทิศทางของการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานในช่วงที่ผ่านมา (2558 – 2565) จะเห็นได้ว่า กรุงเทพมหานคร ระยอง และชลบุรี เป็นจังหวัดที่อยู่ 1 ใน 3 อันดับของจังหวัดที่มีค่าดัชนีย่อยชีวิตการงานสูงอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นปี 2565 ที่ระยองลดลงไปอยู่ลำดับที่ 4 จากจังหวัดทั้ง 3 ล้วนแล้วเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านอุตสาหกรรมหลักของประเทศ ซึ่งตรงข้ามกับบุรีรัมย์ พังงา และสตูล ที่ยังคงอยู่ใน 3 อันดับแรกที่มีลำดับของดัชนีย่อยด้านชีวิตการงานต่ำที่สุด

ทั้งนี้หากพิจารณาจากข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคนในจังหวัดต่าง ๆ ในช่วงปี 2558 – 2565 พบว่า จังหวัดที่มีความถนัดในการติดอยู่ใน 10 อันดับแรกสูงสุดมีเพียง 4 จังหวัด คือ ชลบุรี กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา และระยอง ที่อยู่ใน 10 อันดับแรกอย่างต่อเนื่อง ในทางกลับกันกลุ่มที่มีค่าต่ำสุดได้สะท้อนภาพการคงสถานะของการอยู่ในกลุ่มที่มีระดับการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานต่ำอย่างเรื้อรัง โดยจังหวัดที่เคยอยู่ใน 10 อันดับสุดท้ายตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมาที่มีความถนัดในการอยู่ใน 10 อันดับสุดท้ายประมาณ 6 – 8 ครั้ง ได้แก่ จังหวัดสตูล

นครศรีธรรมราช สุโขทัย พังงา บุรีรัมย์ ชัยนาท และพัทลุง และจากการเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาคนใน ด้านชีวิตการทำงานอยู่ใน 10 อันดับสุดท้ายอย่างต่อเนื่องนี้ ชี้ให้เห็นว่าเป็นปัญหาเรื้อรังและส่งผลให้ระดับ การพัฒนาคนด้านชีวิตการทำงานอยู่ในระดับต่ำ

ตารางที่ 3.3 จังหวัดที่มีดัชนีย่อยด้านชีวิตการทำงานสูงสุดและต่ำสุด

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านชีวิตการทำงานสูงสุด

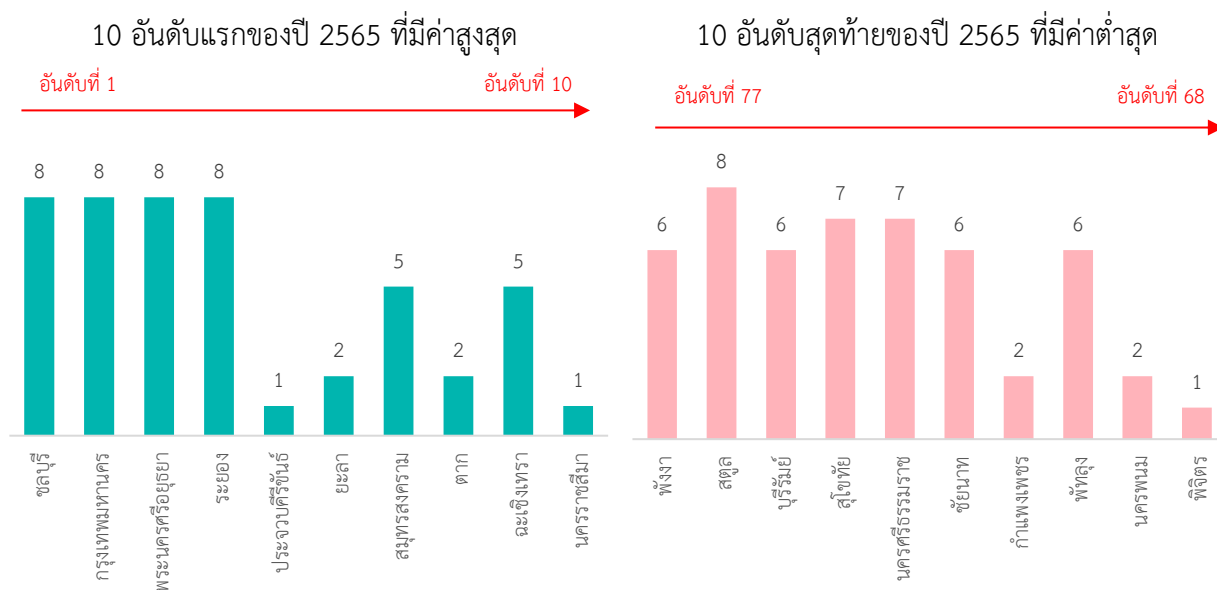
ปีที่	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
2558	กรุงเทพมหานคร 0.8179	ระยอง 0.8102	พระนครศรีอยุธยา 0.8102	ชลบุรี 0.7968	ลำพูน 0.7551
2559	กรุงเทพมหานคร 0.8302	ชลบุรี 0.8175	ระยอง 0.8165	พระนครศรีอยุธยา 0.8086	ลำพูน 0.7616
2560	กรุงเทพมหานคร 0.8299	ระยอง 0.8220	ชลบุรี 0.8174	พระนครศรีอยุธยา 0.7966	ภูเก็ต 0.7716
2561	ระยอง 0.8484	กรุงเทพมหานคร 0.8466	ชลบุรี 0.8388	พระนครศรีอยุธยา 0.8256	สมุทรสาคร 0.8076
2562	กรุงเทพมหานคร 0.8549	ชลบุรี 0.8457	ระยอง 0.8401	พระนครศรีอยุธยา 0.8067	ภูเก็ต 0.7950
2563	ระยอง 0.8300	กรุงเทพมหานคร 0.8213	ชลบุรี 0.8183	พระนครศรีอยุธยา 0.7970	ลำพูน 0.7765
2564	ระยอง 0.8987	ชลบุรี 0.8898	พระนครศรีอยุธยา 0.8728	ยะลา 0.8503	ฉะเชิงเทรา 0.8373
2565	ชลบุรี 0.9445	กรุงเทพมหานคร 0.8816	พระนครศรีอยุธยา 0.8648	ระยอง 0.8642	ประจวบคีรีขันธ์ 0.8415

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านชีวิตการทำงานต่ำสุด

ปีที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2558	ชัยนาท 0.5801	สุโขทัย 0.6002	พังงา 0.6015	สตูล 0.6051	พัทลุง 0.6055
2559	พังงา 0.5721	สุโขทัย 0.5800	สตูล 0.5826	ชัยนาท 0.5958	พัทลุง 0.6212
2560	บุรีรัมย์ 0.5261	พังงา 0.5623	สตูล 0.5734	นครศรีธรรมราช 0.5875	พัทลุง 0.5964
2561	บุรีรัมย์ 0.4340	สตูล 0.5872	นราธิวาส 0.5940	ปัตตานี 0.6028	นครศรีธรรมราช 0.6198
2562	บุรีรัมย์ 0.5650	นครศรีธรรมราช 0.6171	สตูล 0.6275	ปัตตานี 0.6326	นราธิวาส 0.6502
2563	ปัตตานี 0.5091	บุรีรัมย์ 0.5178	ภูเก็ต 0.5265	พังงา 0.5477	ชัยนาท 0.5499
2564	ภูเก็ต 0.4533	พังงา 0.4805	บุรีรัมย์ 0.5141	สตูล 0.5432	นครศรีธรรมราช 0.6009
2565	พังงา 0.5683	สตูล 0.6142	บุรีรัมย์ 0.6167	สุโขทัย 0.6478	นครศรีธรรมราช 0.6532

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

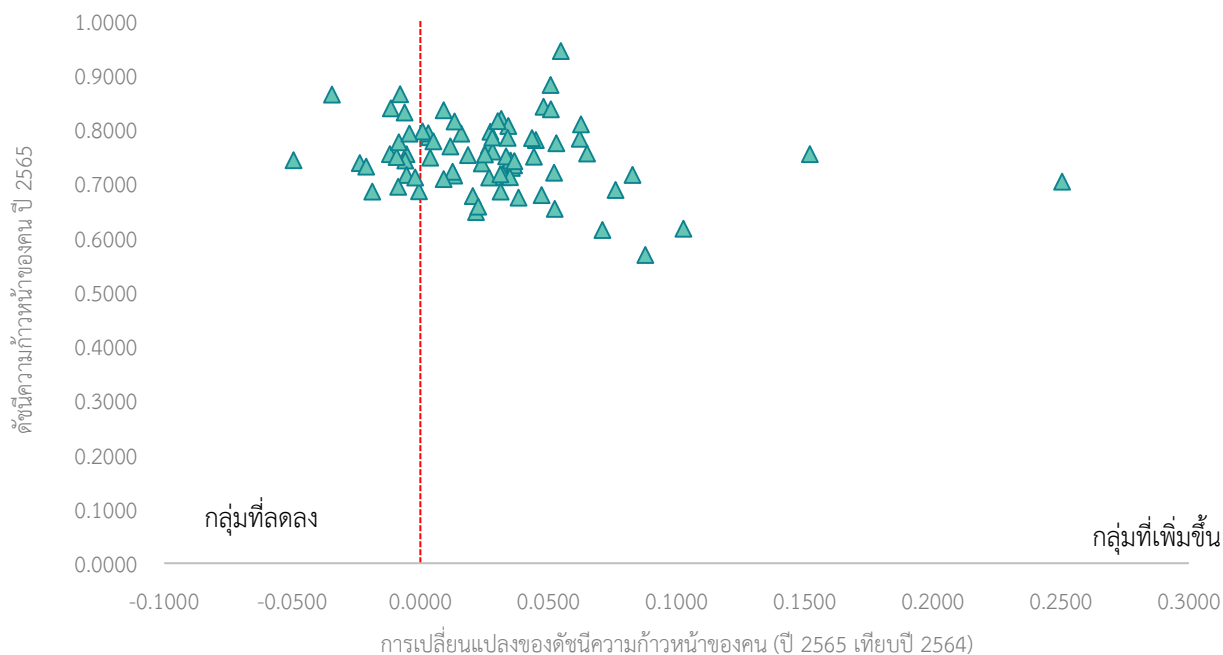
แผนภาพ 3.18 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2565 (ในรอบ 8 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

จังหวัดส่วนใหญ่มีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานเพิ่มขึ้น หากพิจารณาอัตราการขยายตัวของความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานรายจังหวัด พบว่า ในปี 2565 มีจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานเพิ่มขึ้น จำนวน 59 จังหวัด โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานขยายตัวเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ ภูเก็ต ปัตตานี บุรีรัมย์ พังงา และร้อยเอ็ด โดยขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 55.25 ร้อยละ 25.21 ร้อยละ 19.97 ร้อยละ 18.27 และร้อยละ 13.08 ตามลำดับ โดยเฉพาะจังหวัดภูเก็ต มีอัตราการว่างงานลดลงจากร้อยละ 9.67 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 4.03 ในปี 2565 มีการทำงานต่ำระดับลดลงจากร้อยละ 5.44 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.58 ในปี 2565 แรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60.64 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 65.63 ในปี 2565 และมีอัตราการประสบอันตรายลดลงเหลือร้อยละ 7.27 ในปี 2565 จากร้อยละ 8.28 ในปี 2564 เช่นเดียวกับปัตตานี บุรีรัมย์ พังงา และร้อยเอ็ด ที่มีอัตราการว่างงานลดลง อัตราการทำงานต่ำระดับลดลง แรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้น และอัตราการประสบอันตรายลดลง สำหรับจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานลดลง มีจำนวน 18 จังหวัด โดย 5 จังหวัดสุดท้ายที่มีการพัฒนาคนด้านชีวิตการงานลดลงมากที่สุด คือ นครนายก ระยอง กาฬสินธุ์ อุทัยธานี และพิจิตร โดยลดลงร้อยละ 6.25 3.84 3.12 2.83 และ 2.68 ตามลำดับ เป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการว่างงานและการทำงานต่ำระดับ

แผนภาพ 3.19 การเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการทำงาน ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.4 ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจ

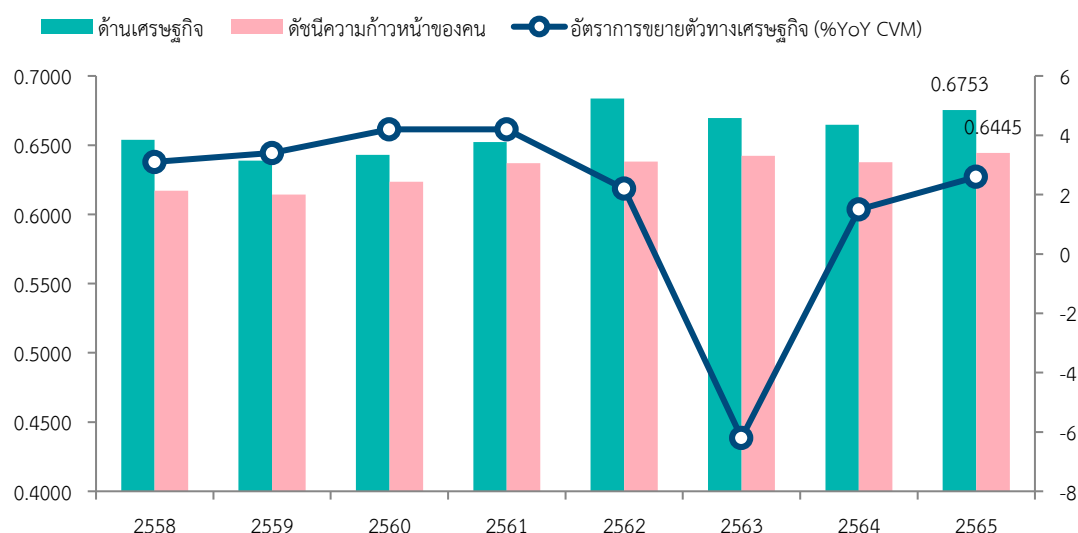
การพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจเป็นด้านการพัฒนาที่ภาครัฐให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจไทยในช่วงที่ผ่านมามีความเปราะบางท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลโดยตรงต่อสภาพโดยรวมของประชากรในประเทศ ซึ่งสามารถสะท้อนผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจของภาคครัวเรือน อาทิ ระดับรายได้ รายจ่าย และภาระหนี้สินในด้านต่าง ๆ ตลอดจนความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ แม้กิจกรรมทางเศรษฐกิจในช่วงปีที่ผ่านมาจะมีทิศทางปรับตัวดีขึ้น โดยในไตรมาสแรกของปี 2565 เศรษฐกิจไทยขยายตัวถึงร้อยละ 2.2 เป็นผลมาจากการใช้จ่ายของภาคเอกชนกลับมาขยายตัวในทุกหมวด ทั้งนี้ ดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าของการพัฒนาคน รวมทั้งประเด็นความท้าทายในช่วงเวลาที่ผ่านมา โดยดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว (2) สัดส่วนประชากรยากจน (3) ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภค และ (4) ดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย ตัวชี้วัดดังกล่าวสามารถสะท้อนประสิทธิภาพ กลไกการทำงานของนโยบาย รวมทั้งความหลากหลายของการวางนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับจังหวัดทั่วประเทศที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของคนในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

3.4.1 สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2565)

ในปี 2565 ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หลังจากภาครัฐได้ดำเนินนโยบายที่เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยค่าดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจในปี 2565 อยู่ที่ 0.6753 จากเดิม 0.6648 ในปี 2564 ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมและดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ ชี้ให้เห็นว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาความสัมพันธ์ของการพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยในปี 2565 อัตราการขยายตัวของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจ อยู่ที่ร้อยละ 10.71 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้าที่หดตัวร้อยละ 0.71 ซึ่งสอดคล้องกับอัตราการขยายตัวของค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนโดยรวม พบว่าในปี 2565 มีอัตราการขยายตัวอยู่ที่ร้อยละ 1.58 เทียบกับการหดตัวร้อยละ 0.72 ในปี 2564 จากแผนภาพ 3.20 ที่แสดงแนวโน้มความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2558 – 2565

พบว่า การพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มปรับเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2559 และปรับลดลงในปี 2563 ตามอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลงถึงร้อยละ 6.2 และในปี 2564 เศรษฐกิจไทยเริ่มกลับมาฟื้นตัว ซึ่งสามารถสะท้อนผ่านอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวร้อยละ 1.5 เมื่อเทียบกับปี 2563 และมีแนวโน้มเติบโตเพิ่มขึ้น ทำให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจในปี 2565 มีค่าอยู่ที่ 0.6753 เพิ่มขึ้นจาก 0.6648 ในปี 2564 เป็นผลมาจากการปรับตัวลดลงของสัดส่วนประชากรยากจน และค่าดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายจากร้อยละ 6.30 และ 34.99 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 5.43 และ 34.28 ในปี 2565

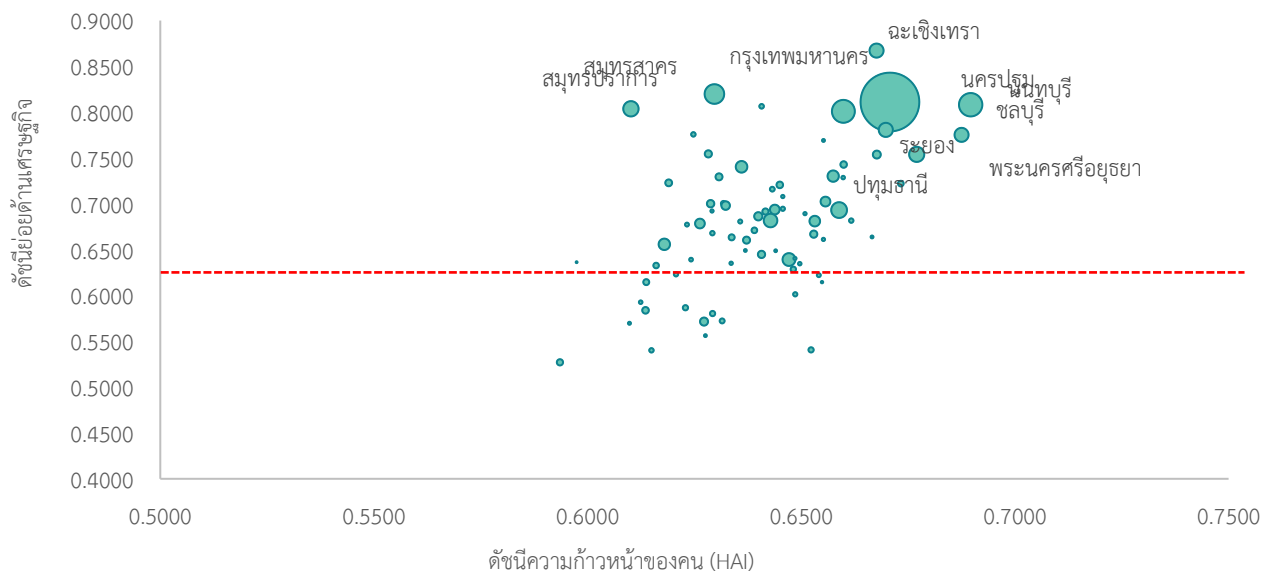
แผนภาพ 3.20 ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจ ปี 2558 - 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

อย่างไรก็ตาม จากแผนภาพ 3.21 แสดงค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมกับดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจในเชิงพื้นที่ พบว่ากลุ่มจังหวัดที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่มีความสัมพันธ์ดัชนีความก้าวหน้าของคน และดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ อาทิ ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร โดยปัจจัยหลักมาจากการลดลงของดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านการจ่าย และสัดส่วนประชากรยากจน ทั้งนี้ยังมีกลุ่มจังหวัดที่มีค่าดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ หากพิจารณาจากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดจะเห็นว่า จังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่มีแนวโน้มของการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจ และดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมอยู่ในระดับสูงเช่นกัน สะท้อนให้เห็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ที่มีอิทธิพลสำคัญในการช่วยสนับสนุนการพัฒนาคนในมิติต่าง ๆ

แผนภาพ 3.21 ดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมกับดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ ปี 2565

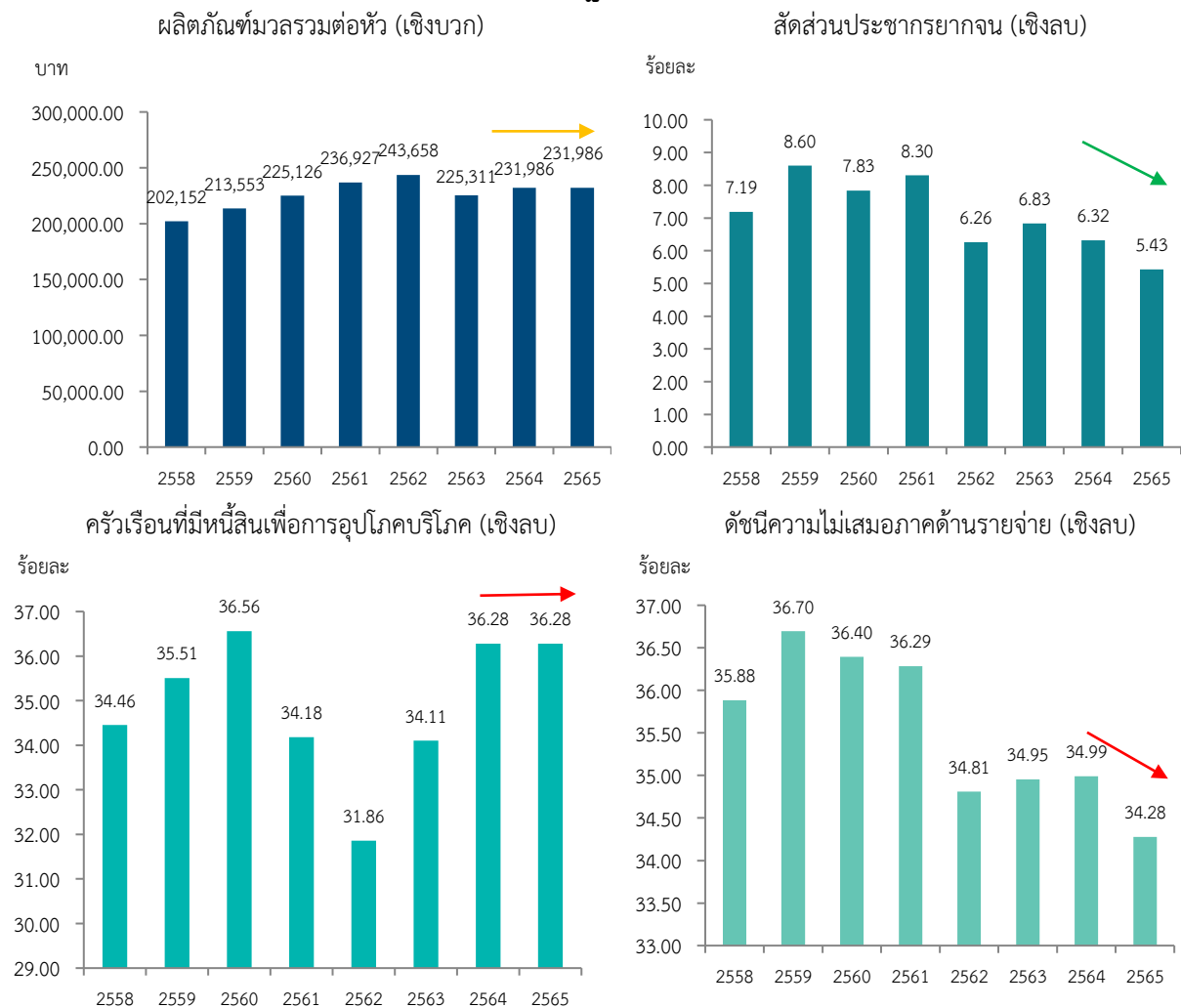
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หมายเหตุ : ขนาดวงกลม เท่ากับ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Products: GPP) หรือขนาดเศรษฐกิจของจังหวัด (ปี 2565)

3.4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจ

การปรับตัวเพิ่มขึ้นของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจเป็นผลมาจากการลดลงของสัดส่วนประชากรยากจน และดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่าย โดยดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจ ในปี 2565 เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.71 เมื่อเทียบกับการลดลงร้อยละ 0.71 ในปี 2564 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทิศทางการปรับตัวของการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น อันเป็นผลมาจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจซึ่งส่งผลให้เกิดการจ้างงานที่เพิ่มขึ้นในหลายภาคส่วน โดยเฉพาะภาคบริการและการท่องเที่ยว การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น สามารถสะท้อนได้จาก (1) สัดส่วนประชากรยากจนที่ลดลงจากร้อยละ 6.32 ในปี 2564 อยู่ที่ร้อยละ 5.43 และความรุนแรงของปัญหาความยากจนลดลงจากร้อยละ 0.24 ในปี 2564 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.19 ในปี 2565 อันเป็นผลมาจาก นโยบายแก้ไขปัญหาคะยากจนและความเหลื่อมล้ำ มุ่งเน้นการช่วยเหลือเยียวยาประชาชนและผู้ประกอบการกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 รวมทั้งจำนวนคนจนที่สามารถเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐเพิ่มมากขึ้น อาทิ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ทำให้คนจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (2) ดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่ายปรับตัวลดลงจากร้อยละ 34.99 ในปี 2564 มาอยู่ที่ ร้อยละ 34.28 ในปี 2565 อย่างไรก็ตาม คราวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคยังเป็นประเด็นที่ต้องติดตาม เนื่องจากมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2562 ทำให้เป็นปัจจัยฉุดรั้งหนึ่งในดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจ

แผนภาพ 3.22 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ ปี 2558 – 2565

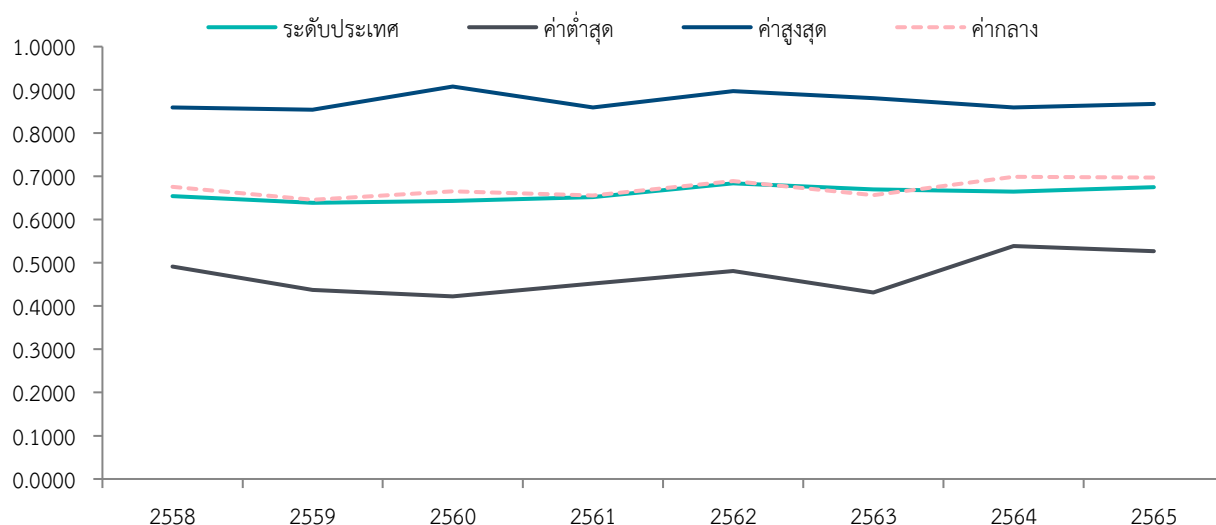

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.4.3 ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจรายจังหวัด

สถานการณ์ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจเชิงพื้นที่สะท้อนให้เห็นถึงการกระจายตัวของการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น จากแผนภาพ 3.23 ตั้งแต่ปี 2558 – 2565 จากแนวโน้มของการกระจายตัวที่ผ่านมา พบว่า ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจในระดับจังหวัดมีการพัฒนาที่ใกล้เคียงกันมากขึ้น อย่างไรก็ตามปี 2564 และปี 2565 มีความแตกต่างระหว่างจังหวัดเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากค่ากลางและค่าเฉลี่ยระดับประเทศที่อยู่ใกล้เคียงกันในช่วงปี 2560 – 2563 มีแนวโน้มแตกต่างกันมากขึ้นในช่วงปี 2564 และปี 2565

แผนภาพ 3.23 ค่าสถิติของดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ ปี 2558 – 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ในปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี และเลย โดยฉะเชิงเทรา มีความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจสูงที่สุด เนื่องจากการลดลงของดัชนีความไม่เสมอภาค รองลงมาคือ สมุทรปราการ จากการมีส่วนร่วมประชากรยากจนลดลง สำหรับกรุงเทพมหานคร เป็นผลจากผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวอยู่ในระดับสูง และสัดส่วนประชากรยากจนอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่จังหวัด ชลบุรี และเลย ทั้งสองจังหวัดมีแนวโน้มการปรับตัวของสัดส่วนประชากรยากจนในทิศทางที่ดีขึ้น รวมทั้งดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่ายของทั้งสองจังหวัดมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณากลุ่มจังหวัดที่มีลำดับต่ำสุด พบว่า จังหวัดที่มีความก้าวหน้าของขนาดเศรษฐกิจน้อยที่สุด คือ สุรินทร์ ปัตตานี มหาสารคาม มุกดาหาร และหนองบัวลำภู โดยในปี 2565 สุรินทร์ เป็นจังหวัดที่มีระดับความก้าวหน้าของขนาดเศรษฐกิจน้อยที่สุด ทั้งนี้เป็นผลมาจากดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่าย และสัดส่วนประชากรยากจนเพิ่มขึ้นทำให้เป็นปัจจัยสำคัญที่ฉุดรั้งความก้าวหน้าของขนาดเศรษฐกิจของจังหวัด สุรินทร์ รองลงมา คือ ปัตตานี และมหาสารคาม เป็นจังหวัดที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่ม 10 ลำดับสุดท้ายของการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องตลอด 8 ปีที่ผ่านมา โดยมีปัจจัยฉุดรั้งหลัก 3 ปัจจัย คือ การมีส่วนร่วมประชากรยากจนและจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคค่อนข้างสูง อีกทั้งผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวที่อยู่ในระดับต่ำอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ มุกดาหาร และหนองบัวลำภู เป็นกลุ่มจังหวัดที่กลับเข้ามาอยู่ในกลุ่ม 5 ลำดับสุดท้าย เนื่องจากผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวต่ำ และสัดส่วนประชากรยากจนเพิ่มขึ้น รวมไปถึงดัชนีความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่ายที่ปรับเพิ่มขึ้นเช่นกัน

หากพิจารณาความถี่ 10 อันดับของกลุ่มจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจสูงที่สุด และกลุ่มจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของการพัฒนาต่ำที่สุด ในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา (2558 - 2565) ตามแผนภาพ 3.24 พบว่า หลายจังหวัดมีระดับความก้าวหน้าของขนาดเศรษฐกิจค่อนข้างชัดเจน ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มจังหวัดในภาคกลางและภาคตะวันออก อาทิ ฉะเชิงเทรา มีความถี่ติด 10 อันดับที่มีความก้าวหน้าของขนาดเศรษฐกิจสูงที่สุดอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับ สมุทรปราการ สมุทรสาคร ชลบุรี และระยอง โดยมีระดับการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจที่สูงมากในกลุ่มจังหวัดเหล่านี้ ในขณะที่ ปัตตานี มหาสารคาม สุรินทร์ อุบลราชธานี และบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มจังหวัดที่ค่อนข้างมีความถี่สูงในการถูกจัดอันดับอยู่ 10 ลำดับของความก้าวหน้าของขนาดเศรษฐกิจต่ำที่สุด โดยปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีความถี่ติดอันดับความก้าวหน้าของขนาดเศรษฐกิจต่ำที่สุดใน

10 อันดับสุดท้ายอย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจอยู่ในช่วง 0.4311 - 0.5402 รวมทั้ง สุรินทร์ มหาสารคาม เป็นจังหวัดที่มีความถ้อยอยู่ใน 10 จังหวัดที่ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจต่ำสุดจำนวน 6 ครั้งตลอด 8 ปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 3.4 จังหวัดที่มีดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจสูงสุดและต่ำสุด

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านสูงสุด

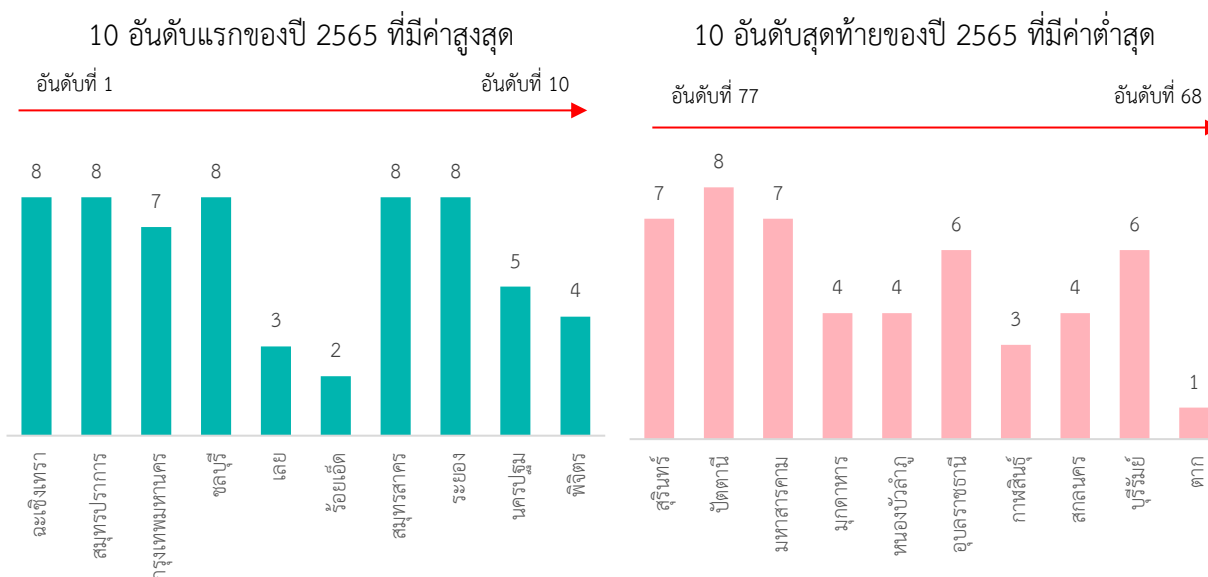
ปีที่	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
2558	สมุทรปราการ 0.8595	ระยอง 0.8578	สมุทรสงคราม 0.8418	ชลบุรี 0.8331	ภูเก็ต 0.8309
2559	สมุทรสาคร 0.8540	สมุทรปราการ 0.8375	ระยอง 0.8277	ชลบุรี 0.8258	สมุทรสงคราม 0.8122
2560	สมุทรสาคร 0.9077	สมุทรปราการ 0.8409	ฉะเชิงเทรา 0.8328	ระยอง 0.8294	ภูเก็ต 0.8270
2561	ระยอง 0.8593	สมุทรสาคร 0.8514	สมุทรปราการ 0.8475	ฉะเชิงเทรา 0.8464	ชลบุรี 0.8440
2562	ระยอง 0.8972	สมุทรสาคร 0.8828	สมุทรปราการ 0.8762	ฉะเชิงเทรา 0.8642	กรุงเทพมหานคร 0.8384
2563	ฉะเชิงเทรา 0.8811	ระยอง 0.8509	กรุงเทพมหานคร 0.8257	ชลบุรี 0.8098	สมุทรสาคร 0.8095
2564	ฉะเชิงเทรา 0.8590	ระยอง 0.8293	กรุงเทพมหานคร 0.8041	เลย 0.8005	นนทบุรี 0.7816
2565	ฉะเชิงเทรา 0.8672	สมุทรปราการ 0.8198	กรุงเทพมหานคร 0.8111	ชลบุรี 0.8081	เลย 0.8064

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านต่ำสุด

ปีที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2558	บุรีรัมย์ 0.4914	สุรินทร์ 0.4997	ปัตตานี 0.5053	อำนาจเจริญ 0.5147	สกลนคร 0.5288
2559	ปัตตานี 0.4375	อำนาจเจริญ 0.4708	บึงกาฬ 0.4861	มุกดาหาร 0.4875	แม่ฮ่องสอน 0.4980
2560	มุกดาหาร 0.4223	ปัตตานี 0.4576	นครพนม 0.5145	อำนาจเจริญ 0.5210	สุรินทร์ 0.5227
2561	แม่ฮ่องสอน 0.4524	ปัตตานี 0.4647	สุรินทร์ 0.5110	หนองบัวลำภู 0.5217	อำนาจเจริญ 0.5248
2562	ปัตตานี 0.4808	สุรินทร์ 0.5570	บึงกาฬ 0.5762	มหาสารคาม 0.5766	หนองบัวลำภู 0.5771
2563	ปัตตานี 0.4311	สุรินทร์ 0.5013	บุรีรัมย์ 0.5289	อำนาจเจริญ 0.5610	นครพนม 0.5622
2564	บุรีรัมย์ 0.5387	ปัตตานี 0.5396	สุรินทร์ 0.5453	อุบลราชธานี 0.5521	กาฬสินธุ์ 0.5608
2565	สุรินทร์ 0.5271	ปัตตานี 0.5402	มหาสารคาม 0.5407	มุกดาหาร 0.5562	หนองบัวลำภู 0.5697

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.24 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2565 (ในรอบ 8 ปี)

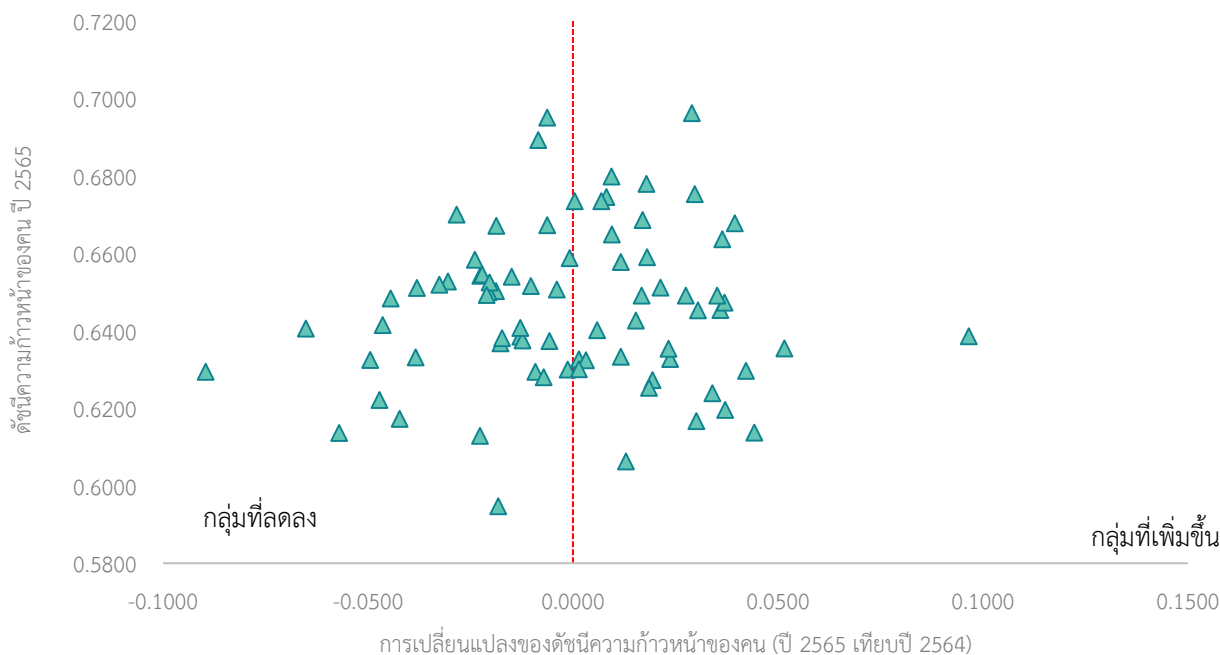

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

อย่างไรก็ตาม จังหวัดส่วนใหญ่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านเศรษฐกิจลดลงจากปีที่ผ่านมา โดยในปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจลดลง จำนวน 39 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 50.64 ของจังหวัดทั้งหมด อาทิ นครปฐม สุพรรณบุรี ฉะเชิงเทรา และชลบุรี ซึ่งเป็นผลมาจากสัดส่วนประชากรยากจนและความไม่เสมอภาคทางด้านรายจ่ายในหลายพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้จังหวัดที่มีระดับการลดลงของดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ คิดเป็นร้อยละ 54.54 ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ เป็นหลัก อาทิ มุกดาหาร นครพนม สกลนคร สุรินทร์ มหาสารคาม เชียงใหม่ ลำปาง อุตรดิตถ์ และเชียงราย นอกจากนี้ยังมีจังหวัดในภูมิภาคอื่น ๆ เช่น ภาคใต้ 11 จังหวัด และ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) เป็นต้น จากแผนภาพ 3.25 จะเห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจที่มีการกระจายตัวมากขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า แต่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงของค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจลดลง ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรยากจนสูงสุด และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมค่อนข้างต่ำ แต่สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สินค่อนข้างต่ำจึงทำให้ค่าดัชนีด้านเศรษฐกิจไม่อยู่ใน 10 ลำดับท้าย

แผนภาพ 3.25 การเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจ ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.5 ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้คนมีความพร้อมสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงการมีที่อยู่อาศัยที่คงทนและเป็นของตนเองในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ยังสะท้อนถึงความมั่นคงในชีวิต สำหรับตัวชี้วัดที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) ครีวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง (2) สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม (3) อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ และ (4) ประชากรที่ประสบภัยพิบัติ ซึ่งผลการประเมินความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

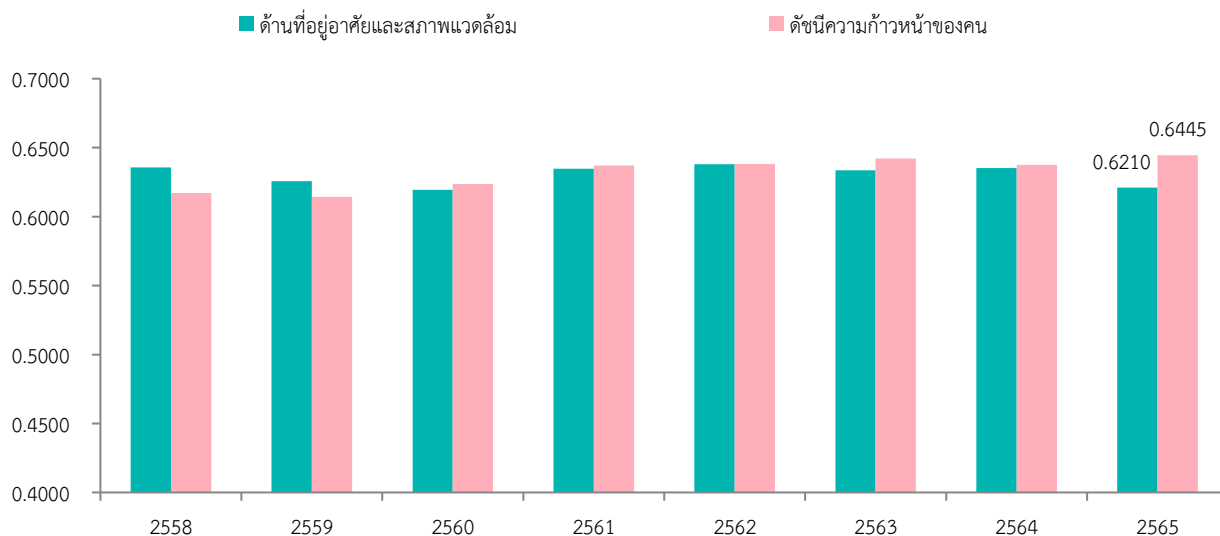
3.5.1 สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2565)

ภาพรวมความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมลดลงจากปีก่อนหน้า โดยค่าดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมในปี 2565 อยู่ที่ 0.6210 จากเดิม 0.6351 ในปี 2564 จากผลลัพธ์ดัชนีย่อยเชิงลบของประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้น และร้อยละครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองลดลง ขณะที่อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษปรับตัวลดลงเล็กน้อยทำให้ภาพรวมของการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยลดลง

ในช่วงปี 2558 - 2565 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมค่อนข้างทรงตัวและลดลงเล็กน้อยในปี 2565 หากพิจารณาในมิติของที่อยู่อาศัย พบว่า ครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองลดลง อาจเป็นผลมาจากการย้ายถิ่นของประชากร และครอบครัวเดี่ยวที่เพิ่มขึ้นทำให้มีความต้องการที่อาศัยเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ รัฐได้มีการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อทำให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยได้เข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัยอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ในมิติสภาพแวดล้อม พบว่า สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้ไฟฟ้ารวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษกลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สะท้อนว่าในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดียังจำเป็นต้องเร่งป้องกันปัญหามลพิษ นอกจากนี้ การประสบภัยพิบัติจากอุทกภัยและภัยแล้งของประชากรที่มีลดลงเนื่องจากบริหารจัดการเพื่อป้องกันและรับมือกับภัยพิบัติต่าง ๆ ทั้งนี้ ในช่วงปี 2565 ภาครัฐเองได้สำรวจปริมาณน้ำกักเก็บและสถานที่สำหรับกักเก็บล่วงหน้าเพื่อให้

สามารถบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งสำหรับในช่วงฤดูฝนและฤดูแล้ง เพื่อนำไปใช้เป็นแผนสำหรับจัดเตรียมการพื้นที่เก็บกักน้ำให้แก่ประชากรในแต่ละจังหวัดพร้อมสำหรับช่วงฤดูที่อาจเกิดภัยแล้งในอนาคต⁹

แผนภาพ 3.26 ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปี 2558 - 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

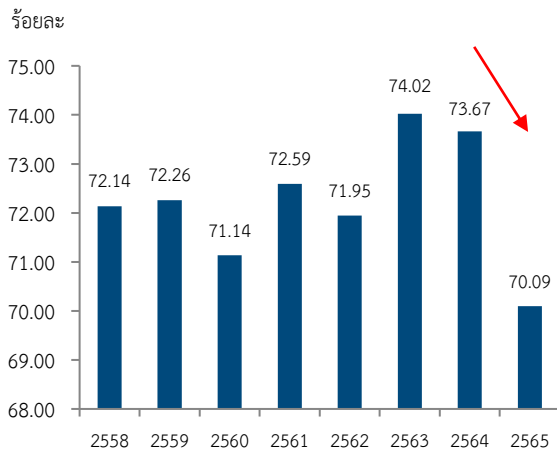
3.5.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

ในปี 2565 ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมีการปรับตัวลดลงร้อยละ 2.22 จากปีก่อนหน้า เป็นผลจากประชากรที่ประสบภัยพิบัติปรับตัวเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 1.91 เป็นร้อยละ 3.09 ในปี 2565 แม้ว่าจะมีการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากภัยพิบัติ อย่างไรก็ตามผลกระทบจากภาวะโลกร้อนส่งผลสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติต่าง ๆ ที่รุนแรงและบ่อยครั้งขึ้น โดยข้อมูลของสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) ปี 2565 พบว่า จังหวัดส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีพื้นที่ที่ประสบปัญหาอุทกภัยประมาณ 12.08 ล้านไร่ จาก 69 จังหวัด ซึ่งเกิดจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน เช่น มรสุมหรือพายุฝน น้ำท่วมฉับพลัน และน้ำป่าไหลหลาก เป็นต้น และร้อยละของครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองมีการปรับตัวลดลงจากเดิมร้อยละ 73.67 เป็นร้อยละ 70.09 ส่วนใหญ่เป็นผลจากการลดลงของครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองอยู่ที่ร้อยละ 68.8 ในปี 2565 ลดลงจากร้อยละ 72.8 ในปี 2564 ขณะที่ครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยในรูปแบบเช่าซื้อ และอยู่ในครัวเรือนที่มีวัสดุคงทนค่อนข้างคงที่ ทั้งนี้การดำเนินโครงการด้านที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยจะเป็นแนวทางสำคัญที่จะยกระดับการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมให้เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ ภัยพิบัติยังเป็นประเด็นที่ทุกภาคส่วนต้องเฝ้าระวังและป้องกัน ทั้งในเรื่องการกระจายความรู้พื้นฐานสำหรับการรับมือภัยพิบัติต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานในการเฝ้าระวังป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่จะช่วยเพิ่มให้การพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น

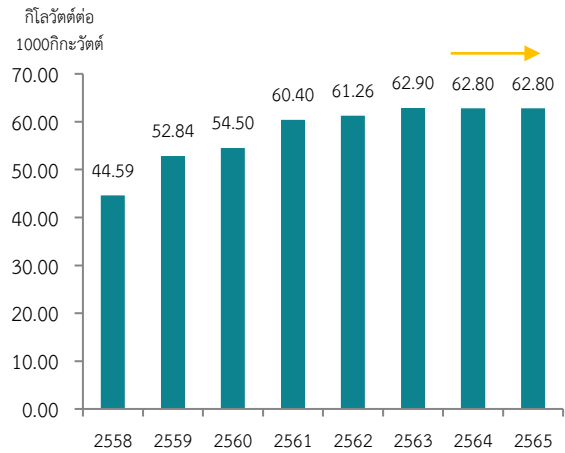
⁹รายงานสถานการณ์น้ำประเทศไทย ปี 2565 กองอำนวยการน้ำแห่งชาติ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

แผนภาพ 3.27 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปี 2558 – 2565

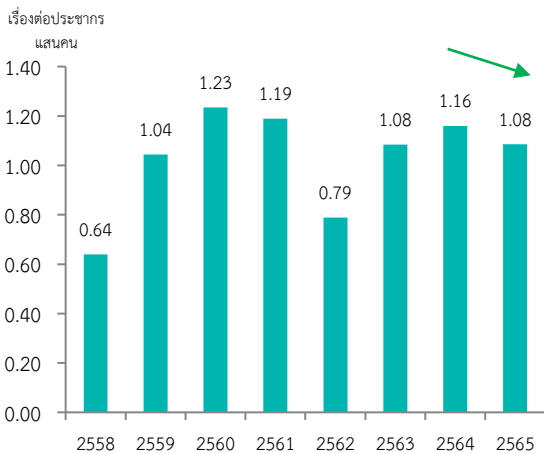
ครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง
(เชิงบวก)

สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม
(เชิงบวก)

อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ (เชิงลบ)

ประชากรที่ประสบภัยพิบัติ (เชิงลบ)

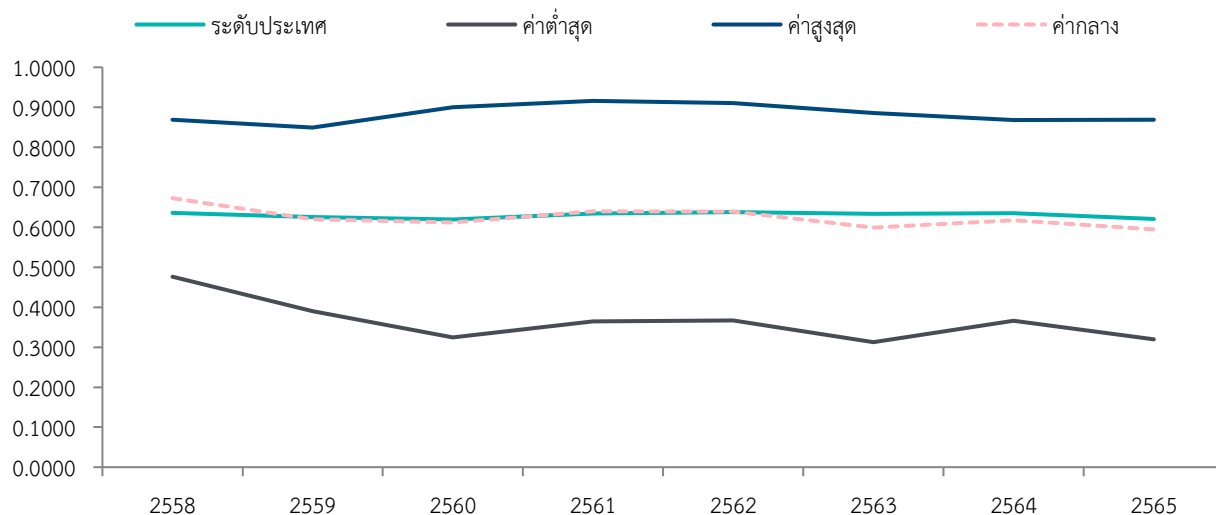

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.5.3 ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมรายจังหวัด

การพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมในระดับจังหวัดมีค่าการพัฒนาและแนวโน้มแตกต่างกันมากขึ้น โดยจากแผนภาพ 3.28 ในปี 2559 – 2562 ความห่างระหว่างค่ากลางและค่าเฉลี่ยระดับประเทศไม่แตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตาม ปี 2563 – 2565 ความแตกต่างมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยค่ากลางและค่าเฉลี่ยระดับประเทศมีความห่างกันมากขึ้น สะท้อนว่าการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมระดับจังหวัดมีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น

แผนภาพ 3.28 ค่าสถิติของดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปี 2558 – 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ในปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ อุตรดิตถ์ ตาก ชัยภูมิ กาญจนบุรี และสระแก้ว โดยอุตรดิตถ์มีความก้าวหน้าด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมากที่สุดตั้งแต่ปี 2558 - 2565 มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.8693 จากสัดส่วนกำลังการผลิตติดตั้งไฟฟ้าจากพลังงานทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมอยู่ในลำดับที่ 2 ของประเทศ และครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองอยู่ในลำดับที่ 19 รองลงมา คือ ตาก ชัยภูมิ กาญจนบุรี และสระแก้ว คล้ายคลึงกับอุตรดิตถ์ คือ มีสัดส่วนกำลังการผลิตติดตั้งไฟฟ้าจากพลังงานทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมที่อยู่ในลำดับสูง

เมื่อพิจารณากลุ่มจังหวัดที่มีลำดับต่ำสุด พบว่า จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด คือ สมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นครปฐม และระยอง โดยจากข้อมูลดัชนีย่อยความก้าวหน้าด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม จะเห็นได้ว่า สมุทรสาคร มีระดับการพัฒนาคมนด้านดังกล่าวน้อยที่สุด ของประเทศอย่างยาวนาน เป็นผลจากมลพิษที่เกิดขึ้นจากทั้งในพื้นที่และจากรอบข้าง อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษและครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยที่ใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองอยู่ในลำดับที่ 77 และ 76 ตามลำดับ รองลงมา คือ กรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ จากครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ และสัดส่วนกำลังการผลิตติดตั้งไฟฟ้าจากพลังงานทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมอยู่ในอันดับท้าย ส่วนนครปฐมและระยอง จากอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษและครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยที่ใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองอยู่ในลำดับท้าย

ในช่วง 8 ปี ที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2565) ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ได้แก่ อุตรดิตถ์ ตาก ชัยภูมิ และกาญจนบุรี โดยจังหวัดที่กล่าวมามีสัดส่วนกำลังการผลิตติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมอยู่ใน 5 ลำดับแรกของประเทศตลอดตั้งแต่ปี 2558 - 2565 ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด ได้แก่ สมุทรสาคร สมุทรปราการ และกรุงเทพมหานคร ที่มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองและอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษติดอยู่ใน 10 ลำดับสุดท้ายของประเทศตลอดช่วงปี 2558 - 2565

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากความถี่ในการติดอยู่ใน 10 ลำดับแรก (ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด) ของจังหวัดในช่วงปี 2558 - 2565 พบว่า การพัฒนาคมนทางด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมในบางจังหวัดมีรูปแบบสถานะคงที่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มจังหวัดที่มีการพัฒนาคมนสูง เช่น อุตรดิตถ์ ตาก และชัยภูมิ เป็นต้น และติดอยู่ในจังหวัดที่มีการพัฒนาสูง 10 อันดับแรกตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม จังหวัด

บึงกาฬ ร้อยเอ็ด มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น ขณะที่ สมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ ชลบุรี และนนทบุรี ที่ติดอยู่ใน 10 ลำดับที่มีการพัฒนาคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมต่ำที่สุด ซึ่งแต่ละจังหวัดควรมีการศึกษาและกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับพื้นที่

ตารางที่ 3.5 จังหวัดที่มีดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมสูงสุดและต่ำสุด

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมสูงสุด

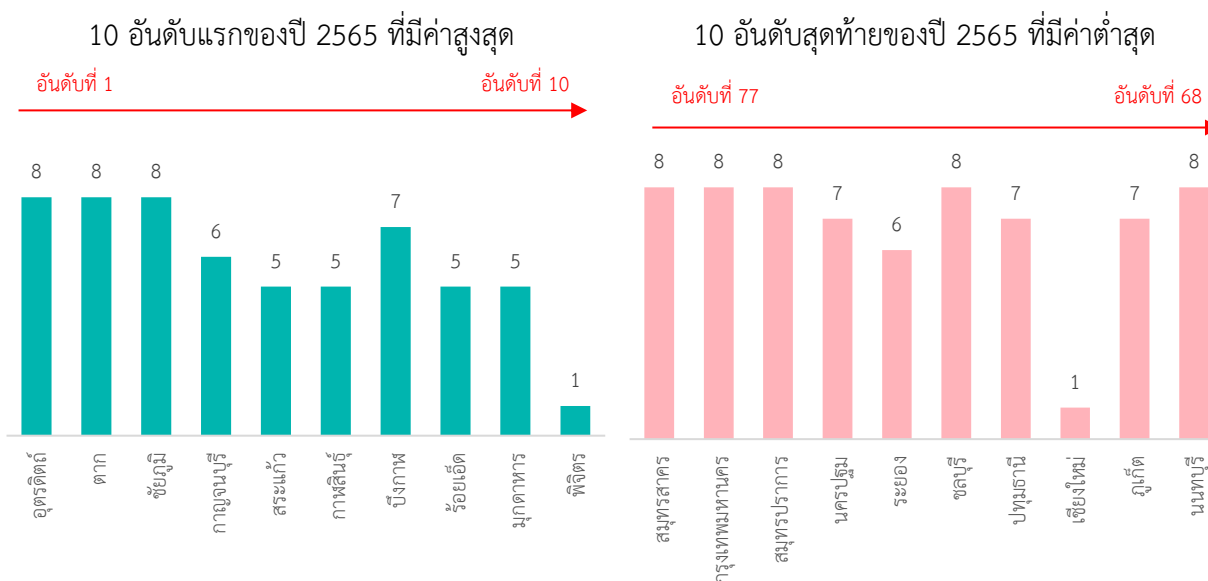
ปีที่	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
2558	อุดรดิตถ์ 0.8691	ตาก 0.8053	กาฬสินธุ์ 0.7791	ชัยภูมิ 0.7679	บุรีรัมย์ 0.7599
2559	อุดรดิตถ์ 0.8493	ตาก 0.8430	ชัยภูมิ 0.8115	กาฬสินธุ์ 0.7802	บึงกาฬ 0.7490
2560	อุดรดิตถ์ 0.9000	ตาก 0.8779	ชัยภูมิ 0.7919	กาฬสินธุ์ 0.7779	กาญจนบุรี 0.7655
2561	อุดรดิตถ์ 0.9160	ตาก 0.8613	ชัยภูมิ 0.7920	สระแก้ว 0.7845	กาญจนบุรี 0.7815
2562	อุดรดิตถ์ 0.9108	ตาก 0.8231	ชัยภูมิ 0.8191	กาญจนบุรี 0.8036	สระแก้ว 0.7801
2563	อุดรดิตถ์ 0.8853	ตาก 0.8427	ชัยภูมิ 0.8102	กาญจนบุรี 0.7728	มุกดาหาร 0.7683
2564	อุดรดิตถ์ 0.8680	ตาก 0.8074	ชัยภูมิ 0.7976	สระแก้ว 0.7853	มุกดาหาร 0.7829
2565	อุดรดิตถ์ 0.8693	ตาก 0.8402	ชัยภูมิ 0.8124	กาญจนบุรี 0.7879	สระแก้ว 0.7845

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมต่ำสุด

ที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2558	กรุงเทพมหานคร 0.4763	สมุทรสาคร 0.4873	สมุทรปราการ 0.4891	ชลบุรี 0.5022	นครนายก 0.5095
2559	สมุทรสาคร 0.3905	สมุทรปราการ 0.4004	กรุงเทพมหานคร 0.4329	ตราด 0.4425	ชลบุรี 0.5171
2560	สมุทรสาคร 0.3244	สมุทรปราการ 0.3948	กรุงเทพมหานคร 0.4583	ปทุมธานี 0.4823	นครปฐม 0.4858
2561	สมุทรสาคร 0.3644	สมุทรปราการ 0.3953	กรุงเทพมหานคร 0.4553	ชลบุรี 0.4914	ปทุมธานี 0.5213
2562	สมุทรสาคร 0.3668	แม่ฮ่องสอน 0.3681	สมุทรปราการ 0.4379	กรุงเทพมหานคร 0.4884	ชลบุรี 0.5205
2563	สมุทรสาคร 0.3126	แม่ฮ่องสอน 0.3664	สมุทรปราการ 0.4589	กรุงเทพมหานคร 0.4664	นครปฐม 0.5134
2564	สมุทรสาคร 0.3664	สมุทรปราการ 0.4173	กรุงเทพมหานคร 0.4514	นครปฐม 0.5178	ระยอง 0.5268
2565	สมุทรสาคร 0.3200	กรุงเทพมหานคร 0.4362	สมุทรปราการ 0.4623	นครปฐม 0.4990	ระยอง 0.5078

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.29 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2565 (ในรอบ 8 ปี)

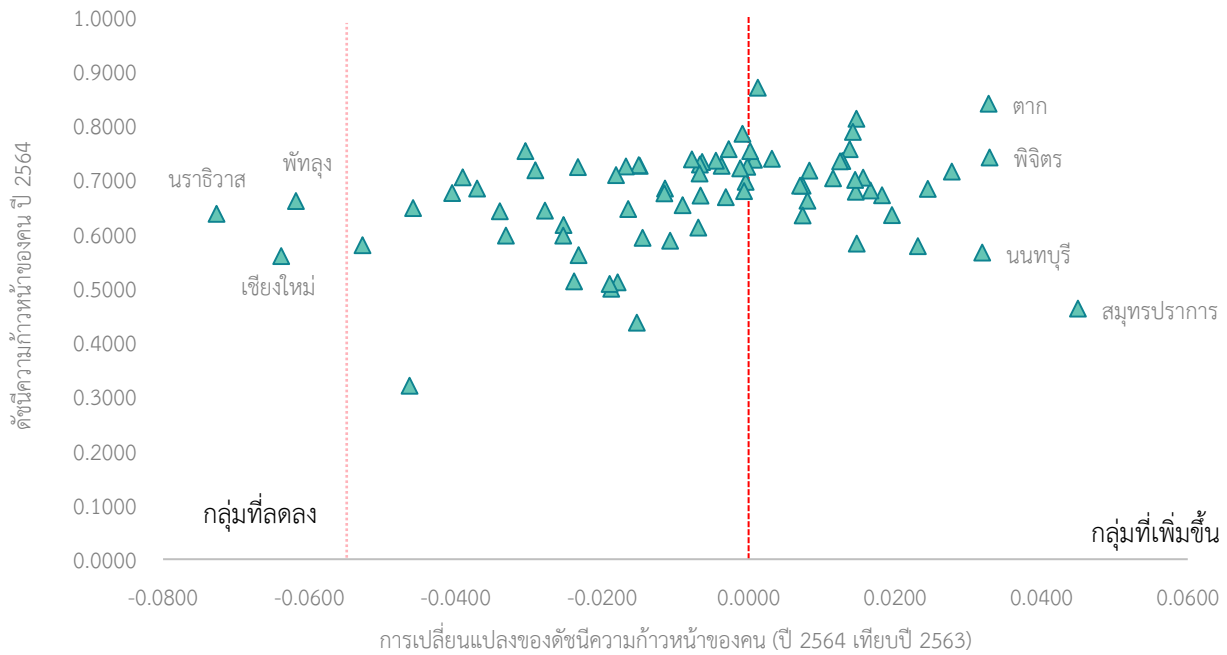

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

จังหวัดส่วนใหญ่มีความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมลดลงจากปีก่อนหน้า

โดยในปี 2565 มีจำนวน 48 จังหวัด ที่มีดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมลดลง เช่น นราธิวาส เชียงใหม่ และพัทลุง ซึ่งยังมีอีกหลายจังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากกรณีของอุทกภัยที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ และมี 27 จังหวัด จาก 48 จังหวัด (คิดเป็นร้อยละ 56.25) ที่มีอัตราการขยายตัวของดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมต่ำกว่าระดับประเทศกระจายอยู่ในทุกภาค ประกอบด้วย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 13 จังหวัด ภาคเหนือจำนวน 9 จังหวัด ภาคใต้ 11 จังหวัดจำนวน 7 จังหวัด ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน ภาคตะวันออก จำนวน 6 จังหวัด และภาคกลางจำนวน 10 จังหวัด โดยมีการปรับตัวลดลงระหว่างร้อยละ 2.26 ถึง 12.64 ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศ อย่างไรก็ตาม จังหวัดสมุทรปราการที่มีอัตราการขยายตัวของดัชนีย่อยสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 10.78 รองลงมา คือ นนทบุรีอยู่ที่ร้อยละ 5.98 พิจิตรอยู่ที่ร้อยละ 4.65 แม่ฮ่องสอนอยู่ที่ร้อยละ 4.18 และตากอยู่ที่ร้อยละ 4.06 ตามลำดับ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นเกิดจากอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ และประชากรที่ประสบภัยพิบัติที่ลดลง

แผนภาพ 3.30 การเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.6 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน

ชีวิตครอบครัวและชุมชนเป็นดัชนีย่อยที่สะท้อนถึงสภาพครอบครัวที่มีความอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกัน โดยไม่ปล่อยให้ผู้สูงอายุต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว การมีหัวหน้าครัวเรือนเดียว การสร้างความอบอุ่นและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวเพื่อป้องกันเด็กและเยาวชนไม่ให้กระทำความผิด และเข้าสู่สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งสะท้อนถึงสภาพแวดล้อมและชุมชนที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีปัญหาการทำร้ายร่างกาย และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ซึ่งดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ (1) เด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชนต่อกลุ่มอายุพันคน (2) ร้อยละของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว (3) ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว และ (4) การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ต่อประชากรแสนคน ซึ่งจะนำเสนอสถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมาตลอดช่วงปี 2558 – 2565 ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนทั้งในภาพรวมประเทศและรายจังหวัด โดยมีผลการประเมินความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

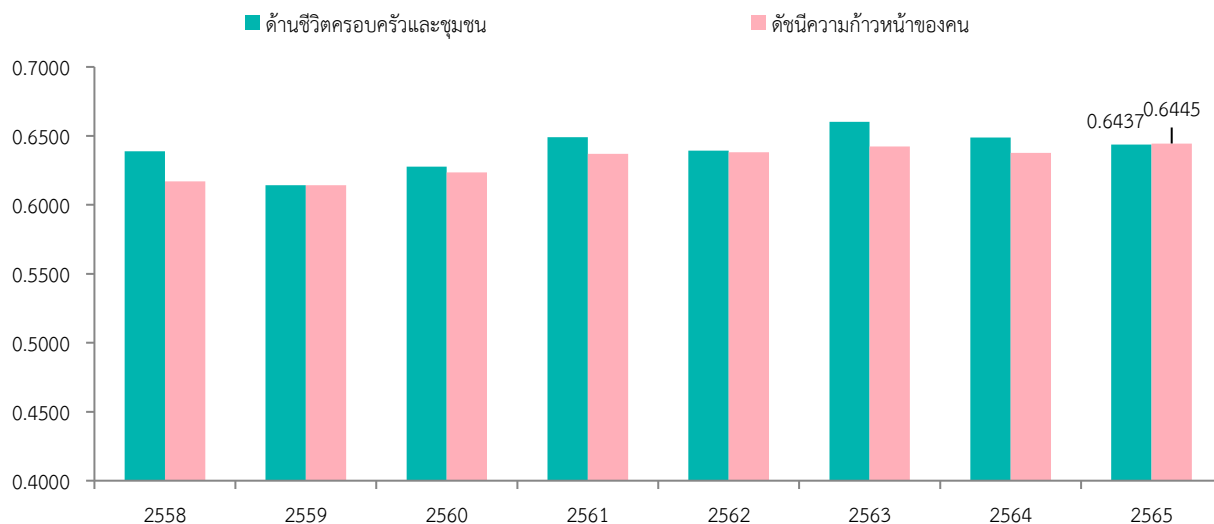
3.6.1 สถานการณ์ภาพรวมในปัจจุบันและแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2565)

ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากปีที่ผ่านมา โดยค่าดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนในปี 2565 อยู่ที่ 0.6437 ลดลงเล็กน้อยจาก 0.6487 ในปี 2564 ซึ่งการลดลงของการพัฒนาคนด้านครอบครัวและชุมชน เนื่องจากการเพิ่มของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว อัตราการเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ การเพิ่มของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว และผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม และการย้ายถิ่นของประชากร

ในช่วงปี 2558 -2565 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมีทิศทางปรับตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนลดลงจาก 4.56 ต่อประชากรกลุ่มอายุพันคนในปี 2558 ลดลงเหลือ 2.29 ต่อประชากรกลุ่มอายุพันคนในปี 2565 และแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ลดลงจาก 101.35 รายต่อประชากร

แสนคน ในปี 2558 เหลือ 97.80 รายต่อประชากรแสนคนในปี 2565 ขณะที่ครัวเรือนที่อยู่คนเดียวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 16.4 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 21.4 ซึ่งในปี 2565 อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.03 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 7.45 ในปี 2565

แผนภาพ 3.31 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ปี 2558 – 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

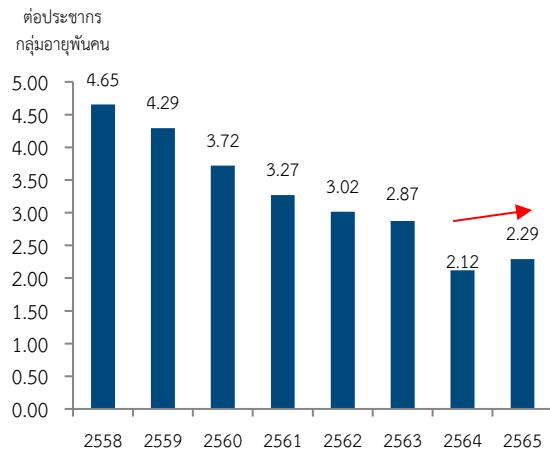
3.6.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน

การปรับตัวลดลงของดัชนีการพัฒนาค้นด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ในปี 2565 เป็นผลมาจากการที่ครัวเรือนมีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 7.74 เป็นร้อยละ 7.97 เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม และการย้ายถิ่นของประชากร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไทยนี้สะท้อนจากมิติความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่เป็นเหตุให้เกิดการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ โดยอัตราการหย่าร้างเพิ่มจาก 4.3 คู่ต่อพันครัวเรือนในปี 2564 เป็น 5.3 คู่ต่อพันครัวเรือนในปี 2565¹⁰ การทอดทิ้งให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังร้อยละ 7.45 ในปี 2565 ตลอดจนขาดการอบรมเลี้ยง/ให้ความรัก ความอบอุ่นกับบุตรหลาน ซึ่งเป็นเหตุให้เด็กเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพิ่มจาก 2.12 รายต่อกลุ่มอายุพันคน ในปี 2564 เป็น 2.12 รายต่อกลุ่มอายุพันคนในปี 2565 ขณะที่ในมิติของชุมชน พบว่าสภาพแวดล้อมที่ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ขณะที่การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ เพิ่มขึ้นจาก 89.85 เป็น 97.80 รายต่อประชากรแสนคน

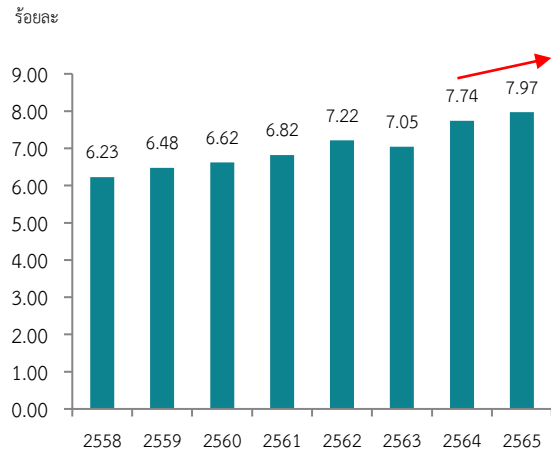
¹⁰ สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ครัวเรือนประมวลผล โดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภาพ 3.32 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ปี 2558 – 2565

เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
(เชิงลบ)

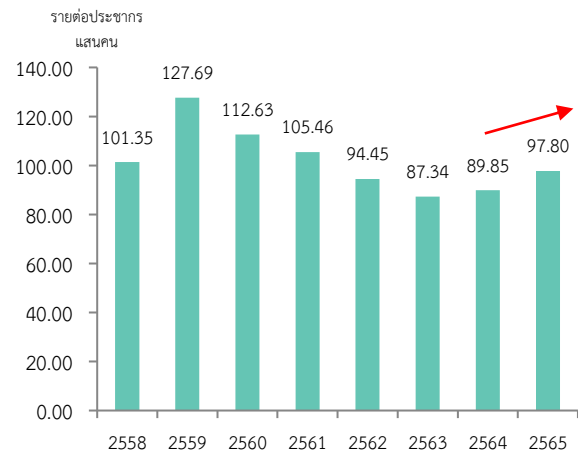
ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว (เชิงลบ)

ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว (เชิงลบ)

การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์
(เชิงลบ)

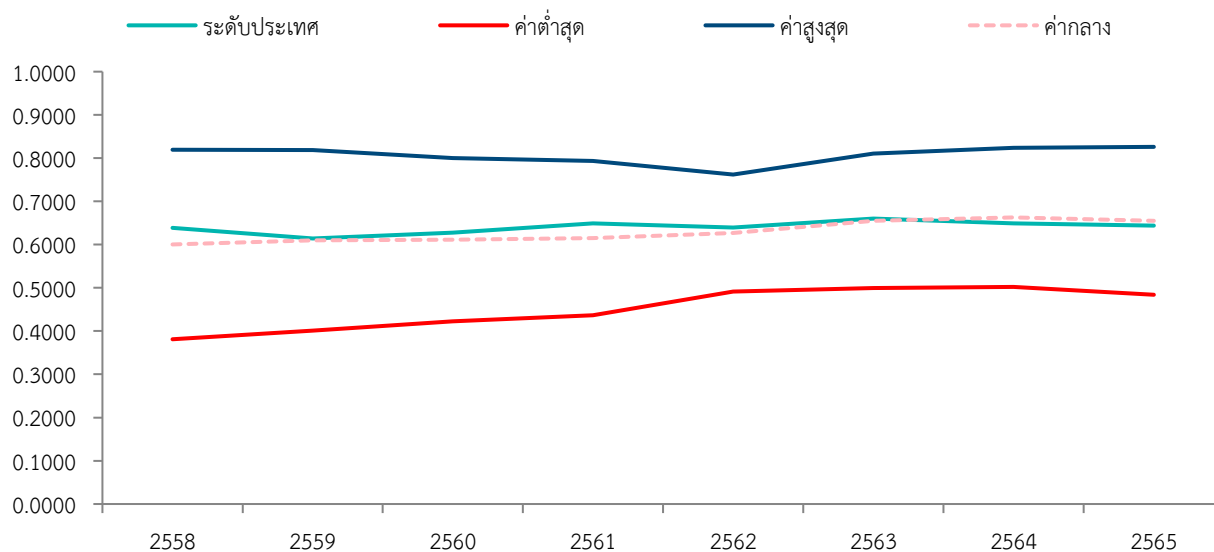

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.6.3 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนรายจังหวัด

แนวโน้มการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนในระดับจังหวัดมีค่าการพัฒนาและการกระจายตัวของการพัฒนาอยู่ในระดับดี จากแผนภาพ 3.33 แสดงให้เห็นว่าปี 2560 – 2562 มีความแตกต่างระหว่างค่ากลางกับค่าเฉลี่ยระดับประเทศมีเพียงเล็กน้อย ตั้งแต่ปี 2563 – 2565 มีการปรับตัวดีขึ้นดังจะเห็นได้จากความห่างระหว่างค่ากลางและค่าเฉลี่ยระดับประเทศที่ลดลง

แผนภาพ 3.33 ค่าสถิติของดัชนีย่อยดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ปี 2558 – 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ นราธิวาส ตาก แม่ฮ่องสอน อุบลราชธานี และระยอง โดยนราธิวาส มีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนสูงสุด เป็นครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวลดลงมาก เช่นเดียวกับตากและแม่ฮ่องสอน เนื่องจากครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว และผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวมีสัดส่วนที่ลดลง ส่วนอุบลราชธานี และระยอง มีสัดส่วนของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวที่ลดลง

เมื่อพิจารณากลุ่มจังหวัดที่มีลำดับต่ำสุด พบว่า จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนน้อยที่สุด คือ อ่างทอง กระบี่ พิจิตร โขง และสตูล โดยอ่างทอง มีระดับการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนน้อยที่สุดของประเทศ เนื่องจากตัวชี้วัดผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือ กระบี่ เกิดจากตัวชี้วัดครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ส่วนพิจิตร และสตูล เนื่องจากตัวชี้วัดเด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากความถี่ในการติดอยู่ใน 10 ลำดับแรก (ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด) ของจังหวัดต่าง ๆ ในช่วงปี 2558 – 2565 พบว่า ระดับความก้าวหน้าการพัฒนาคนของจังหวัดส่วนใหญ่ในกลุ่มที่มีระดับการพัฒนาสูงและต่ำมีการเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยในแต่ละปี มีเพียงบางจังหวัดที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยนราธิวาสเป็นจังหวัดที่มีความถี่อยู่ใน 10 ลำดับแรกที่มีการพัฒนาสูงตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว คล้ายคลึงกับจังหวัดพิจิตร อ่างทอง ที่มีความถี่สูงในการติดอยู่ใน 10 ลำดับที่มีระดับการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนต่ำที่สุดเช่นกัน

ตารางที่ 3.6 จังหวัดที่มีดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนสูงสุดและต่ำสุด

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนสูงสุด

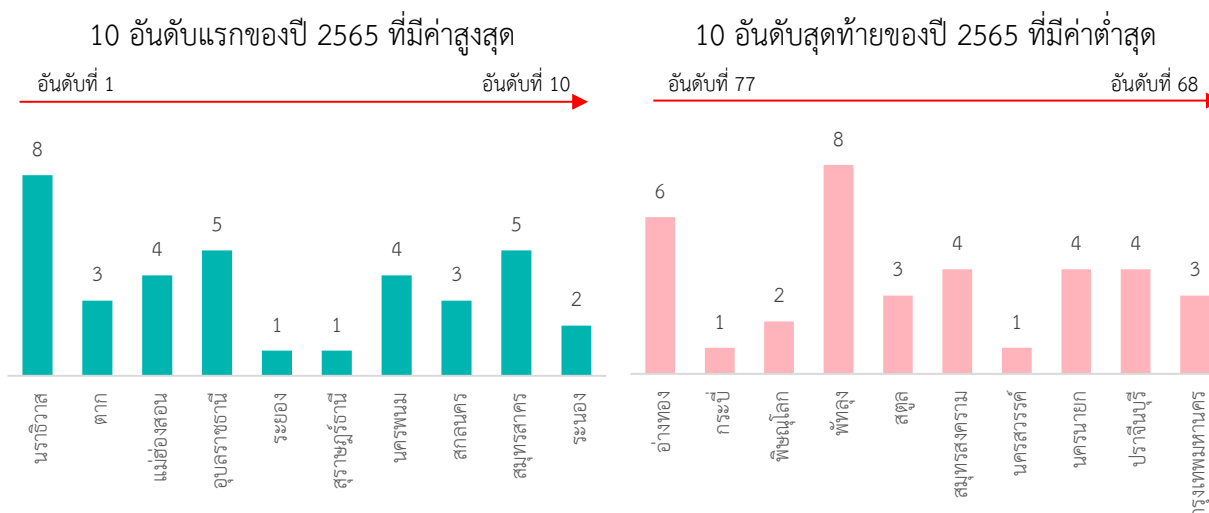
ปีที่	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
2558	แม่ฮ่องสอน 0.8197	หนองบัวลำภู 0.7960	ปทุมธานี 0.7927	นราธิวาส 0.7757	สมุทรสาคร 0.7620
2559	หนองบัวลำภู 0.8186	นราธิวาส 0.7956	ร้อยเอ็ด 0.7440	อุดรธานี 0.7435	มหาสารคาม 0.7406
2560	หนองบัวลำภู 0.8003	อุดรธานี 0.7733	สกลนคร 0.7543	อำนาจเจริญ 0.7537	นราธิวาส 0.7455
2561	มหาสารคาม 0.7934	หนองบัวลำภู 0.7646	นราธิวาส 0.7633	อุบลราชธานี 0.7547	สมุทรสาคร 0.7360
2562	นราธิวาส 0.7620	หนองบัวลำภู 0.7513	นนทบุรี 0.7493	ปัตตานี 0.7429	น่าน 0.7419
2563	หนองบัวลำภู 0.8109	นราธิวาส 0.8011	ตาก 0.7591	สมุทรสาคร 0.7519	นครพนม 0.7458
2564	นราธิวาส 0.8236	สมุทรสาคร 0.7618	เพชรบูรณ์ 0.7540	อุบลราชธานี 0.7485	มหาสารคาม 0.7379
2565	นราธิวาส 0.8260	ตาก 0.8103	แม่ฮ่องสอน 0.7837	อุบลราชธานี 0.7511	ระยอง 0.7487

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนต่ำสุด

ปีที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2558	ภูเก็ต 0.3810	นครนายก 0.4422	ปราจีนบุรี 0.4693	พัทลุง 0.4954	กาญจนบุรี 0.4996
2559	อ่างทอง 0.4013	สิงห์บุรี 0.4195	กรุงเทพมหานคร 0.4475	สงขลา 0.4510	สมุทรสงคราม 0.4547
2560	พัทลุง 0.4225	ภูเก็ต 0.4535	สระแก้ว 0.4621	อ่างทอง 0.4681	สงขลา 0.4720
2561	เพชรบุรี 0.4364	สิงห์บุรี 0.4774	สงขลา 0.5039	ปราจีนบุรี 0.5146	พัทลุง 0.5187
2562	อุทัยธานี 0.4916	สงขลา 0.5213	เพชรบุรี 0.5244	ชัยนาท 0.5275	สุพรรณบุรี 0.5471
2563	เพชรบุรี 0.4998	นครนายก 0.5298	อุทัยธานี 0.5501	พังงา 0.5506	ภูเก็ต 0.5566
2564	เพชรบุรี 0.5021	ราชบุรี 0.5292	ประจวบคีรีขันธ์ 0.5309	พัทลุง 0.5403	สระบุรี 0.5537
2565	อ่างทอง 0.4843	กระบี่ 0.5207	พิษณุโลก 0.5263	พัทลุง 0.5266	สตูล 0.5304

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ 3.34 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2565 (ในรอบ 8 ปี)

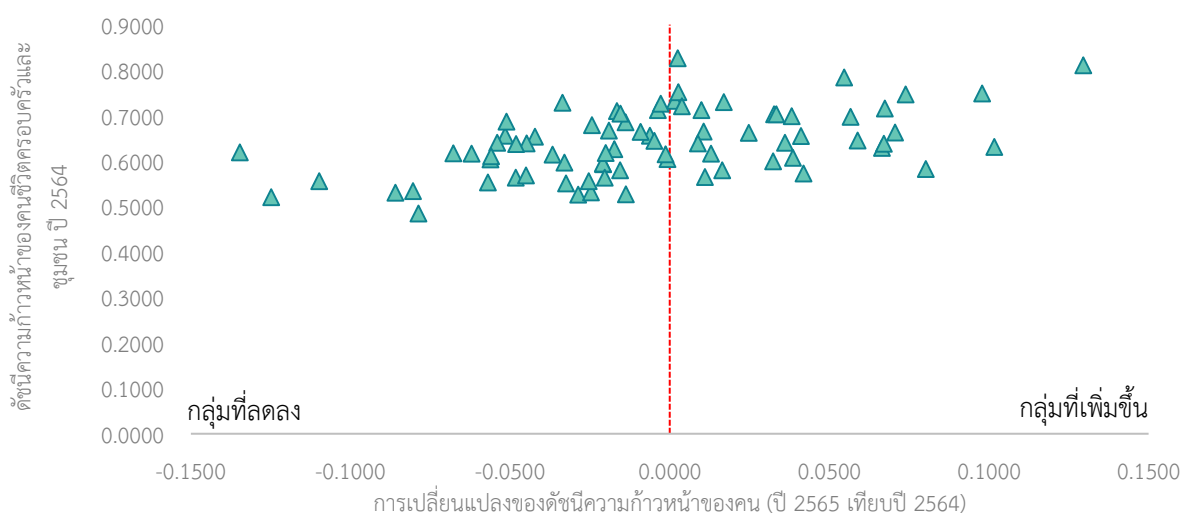

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ในปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมีอัตราเพิ่มขึ้นจำนวน 32 จังหวัด โดยจังหวัดที่มีการเพิ่มขึ้นสูง ได้แก่ ราชบุรี ตาก เพชรบุรี ระยอง และขอนแก่น โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นที่ร้อยละ 19.20 19.00 15.95 15.03 และ 11.9 ตามลำดับ เนื่องจากการลดลงของตัวชี้วัดเด็กในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพัง ครีวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยว และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ซึ่งทำให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนในกลุ่มจังหวัดเหล่านี้มีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงสุด

ส่วนจังหวัดที่ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนลดลงจากปีก่อน จำนวน 45 จังหวัดคิดเป็นร้อยละ 58.4 โดยจังหวัดที่มีอัตราความก้าวหน้าลดลงค่อนข้างมาก เช่น กระบี่ลดลงร้อยละ 19.34 เพชรบูรณ์ ลดลงร้อยละ 17.87 พิจิตร ลดลงร้อยละ 16.51 เช่นเดียวกับอีกหลายจังหวัด ซึ่งเกิดจากค่าตัวชี้วัดจากจำนวนเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ ครีวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยว หรือผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น

แผนภาพ 3.35 การเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.7 ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร

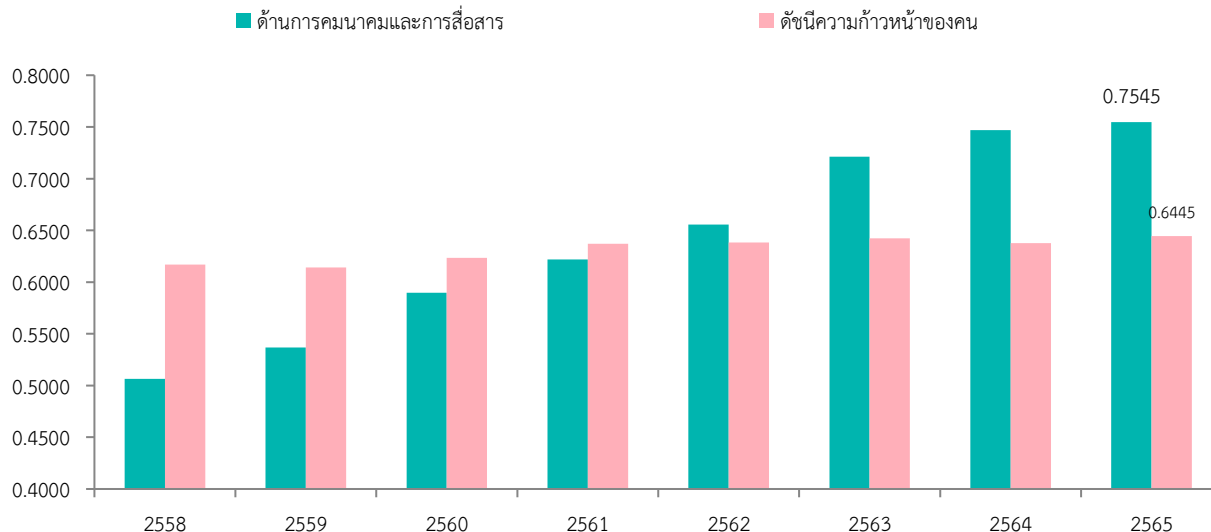
ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศและพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และเป็นตัวเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การคมนาคมขนส่งทางบกจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันของคนจำนวนมาก นอกเหนือจากปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอื่น การเดินทางในเขตเมืองและระหว่างเมืองเพื่อไปยังจุดหมายปลายทางที่ต้องการ ให้ความสะดวก รวดเร็ว และมีความปลอดภัย รวมทั้งการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะในปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร การศึกษาหาความรู้ และเป็นการเปิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ดังนั้น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตจึงกลายเป็นปัจจัยที่ 5 ของการดำรงชีวิตของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา และถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ การสื่อสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ที่สร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชนและสังคมในทุกด้านได้ ดังนั้น ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร จึงสะท้อนผ่านตัวชี้วัด 4 ตัว ดังนี้ (1) หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี (2) อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน (3) ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และ (4) ประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเป็นข้อบ่งชี้ถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาคนของแต่ละจังหวัด ภาค ประเทศได้ รวมทั้ง เป็นเครื่องมือเพื่อวางแผนพัฒนาหรือป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ให้เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นที่แต่ละจังหวัดทั่วประเทศ โดยสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

3.7.1 ภาพรวมปี 2565 และแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2565)

ความก้าวหน้าด้านคมนาคมและการสื่อสารยังคงปรับตัวเพิ่มขึ้น โดยปี 2565 มีค่าดัชนีความก้าวหน้าด้านการคมนาคมและการสื่อสารอยู่ที่ 0.7545 เพิ่มขึ้นจาก 0.7468 ในปี 2564 ทั้งนี้เป็นผลจากสัดส่วนประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่เพิ่มขึ้นเกือบครอบคลุมทั่วประเทศ โดยคิดเป็นร้อยละ 95.29 และ ร้อยละ 87.98 ตามลำดับ ในช่วง 8 ปี ที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2558 - 2565 เป็นช่วงเร่งการพัฒนาประเทศ ตามนโยบายรัฐบาลทำให้การพัฒนาด้านการคมนาคมและการสื่อสารเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด สามารถสะท้อนจากค่าดัชนีความก้าวหน้าด้านการคมนาคมและการสื่อสารที่เพิ่มขึ้นจาก 0.5063 ในปี 2558 เป็น 0.6557 ปี 2562 เป็น 0.7545 ในปี 2565 เนื่องจากประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และมีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น โดยรัฐได้สนับสนุนโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงครอบคลุม 24,700 หมู่บ้าน ผ่านโครงการพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีให้โรงเรียนและชุมชนได้เข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตได้มากขึ้น อีกทั้ง หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานและการติดต่อสื่อสารเป็นรูปแบบออนไลน์เป็นหลัก ทำให้ความก้าวหน้าด้านการคมนาคมและการสื่อสารเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม หมู่บ้านที่มีถนนสายหลักที่ใช้การได้ตลอดปีได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 52.61 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 59.97 ในปี 2565 แต่ยังไม่เพียงพอให้ครอบคลุมประชากรทั่วประเทศได้ รัฐจึงจำเป็นต้องพัฒนาเพิ่มขึ้น

ดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมและดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารตามแผนภาพ 3.36 ชี้ให้เห็นว่า นับตั้งแต่ปี 2558 ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นผลมาจากความสามารถในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตที่มากขึ้น ประกอบกับแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการใช้ชีวิตประจำวันมากขึ้น ได้กลายเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับตัวในยุคใหม่ และมีแนวโน้มที่จะปรับเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดดสูงกว่าดัชนีความก้าวหน้าคนในภาพรวม

แผนภาพ 3.36 ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ปี 2558 - 2565

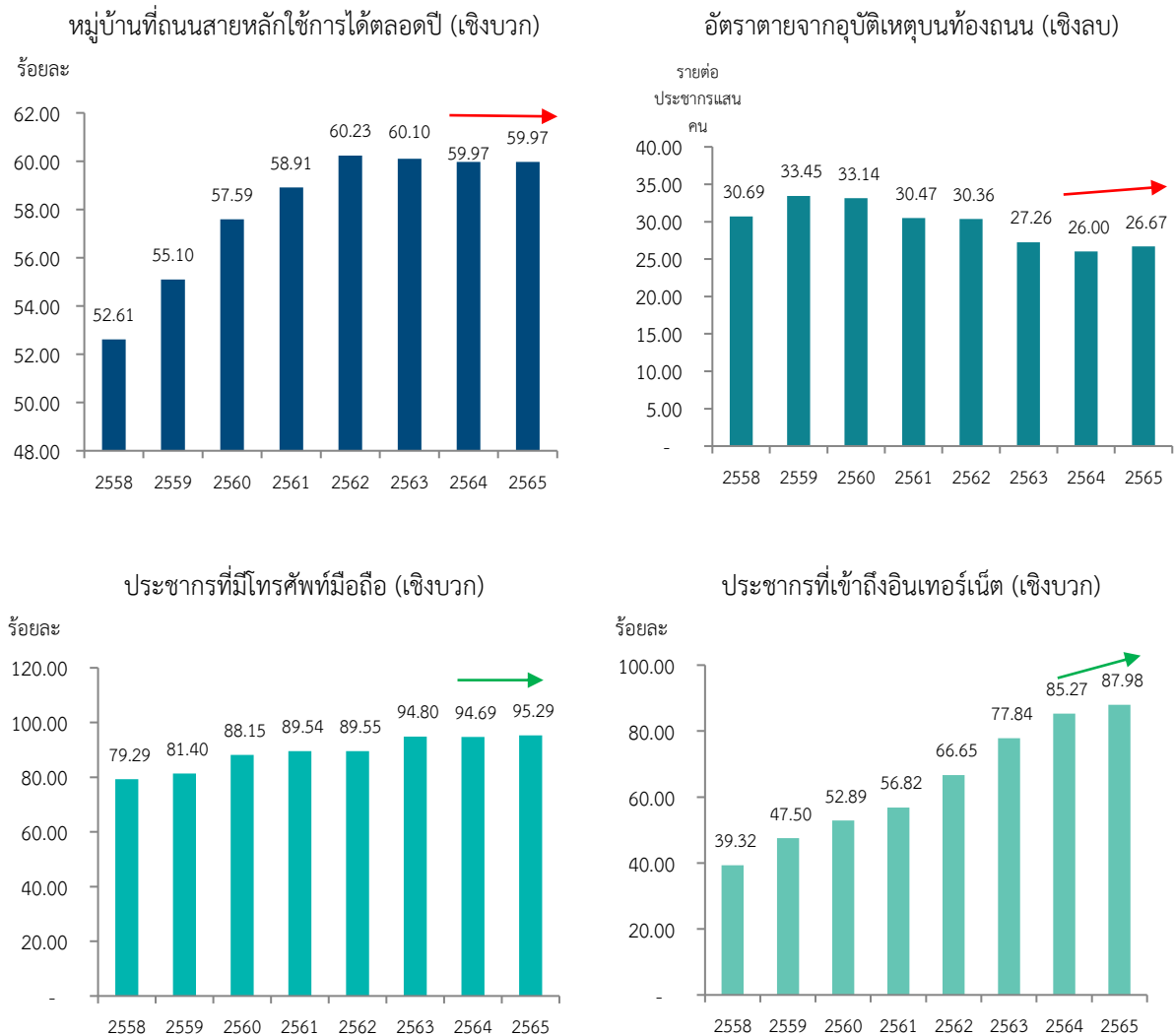
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.7.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร

การมีโทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้น การเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตอย่างทั่วถึง ทำให้ดัชนีด้านการคมนาคมและการสื่อสารยังคงอยู่ในระดับสูงกว่าด้านอื่น เมื่อเปรียบเทียบค่าดัชนีความก้าวหน้าด้านการคมนาคมและการสื่อสารของปี 2565 และ 2564 พบว่า มีปรับตัวเพิ่มขึ้นโดยปี 2565 มีค่าดัชนีที่ 0.7545 เพิ่มขึ้นจาก 0.7468 ในปี 2564 โดยประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นในปี 2564 จากร้อยละ 94.69 และ 85.27 ตามลำดับ เพิ่มขึ้นในปี 2565 เป็นร้อยละ 95.29 และ 87.98 ตามลำดับ

ช่วงปี 2558 – 2565 มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจากการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมีเพียงร้อยละ 39.32 ในปี 2558 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 87.98 ในปี 2565 โดยปัจจัยเหล่านี้ได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดตั้งแต่ปี 2562 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นผลมาจากรัฐบาลเร่งรัดพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเน้นการเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับเมืองอัจฉริยะ (Smart City) รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนและการทำงานจากที่บ้าน (work form home) ประกอบกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เร่งผลักดันให้มีการใช้เทคโนโลยีด้านการสื่อสารในการดำเนินชีวิต

แผนภาพ 3.37 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ปี 2558 – 2565

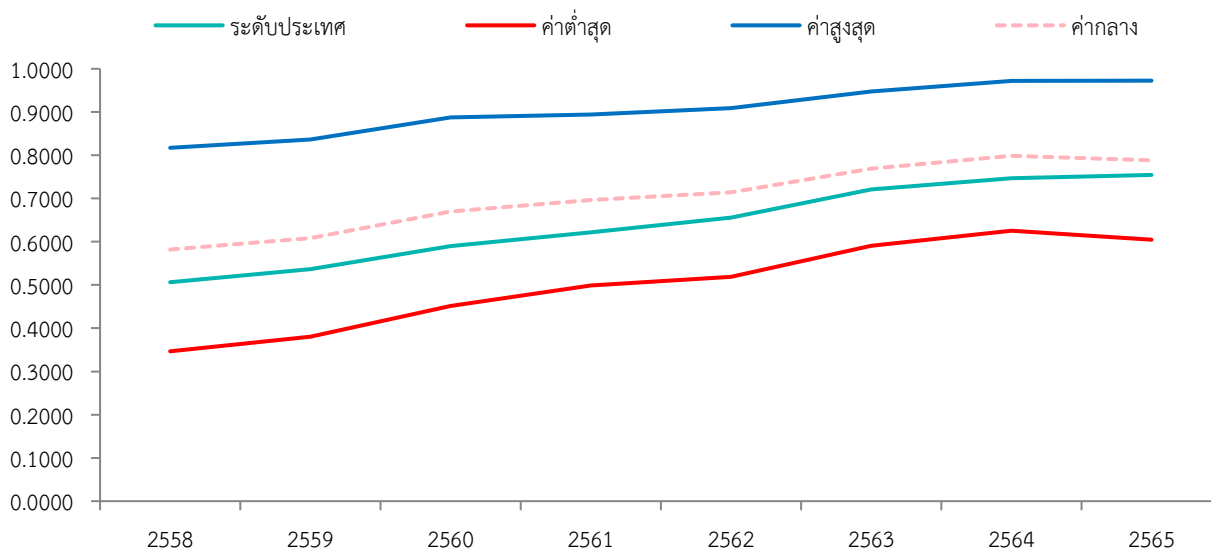

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.7.3 ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารรายจังหวัด

สถานการณ์ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารในระดับจังหวัด มีการกระจุกตัวค่อนข้างมาก จากแผนภาพ 3.38 ในปี 2558 – 2562 จังหวัดที่มีความแตกต่างของการพัฒนาด้านคมนาคมและการสื่อสารค่อนข้างสูงและคงที่อย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากความห่างของค่ากลางและค่าเฉลี่ยระดับประเทศค่อนข้างมาก ซึ่งสะท้อนความแตกต่างค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม ปี 2563 - 2565 ค่ากลางและค่าเฉลี่ยระดับประเทศมีความห่างที่ลดลงเพียงเล็กน้อย แสดงถึงความแตกต่างด้านการคมนาคมและการสื่อสารมีทิศทางที่ดีขึ้น โดยจังหวัดมีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกันมากขึ้น

แผนภาพ 3.38 ค่าสถิติของดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ปี 2558 – 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ในปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านการคมนาคมและการสื่อสารมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรสาคร ปทุมธานี และภูเก็ต โดยกรุงเทพมหานครมีความก้าวหน้าของดัชนีด้านการคมนาคมและการสื่อสารสูงสุด เนื่องจากถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีสูงถึงร้อยละ 100.00 รวมทั้งประชากรเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับ นนทบุรี เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น ในส่วน สมุทรสาคร ปัจจัยที่สนับสนุนให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารเพิ่มขึ้น คือ อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนลดลงถึงร้อยละ 13.18 ขณะที่ปทุมธานี และภูเก็ต มีหมู่บ้านที่เข้าถึงถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณากลุ่มจังหวัดที่มีลำดับต่ำสุด พบว่า จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านการคมนาคมและการสื่อสารน้อยที่สุด 5 ลำดับสุดท้าย คือ ระยอง ตาก สระแก้ว แม่ฮ่องสอน และกำแพงเพชร โดยจากข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร จะเห็นได้ว่า ระยอง มีระดับความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารต่ำที่สุดอยู่ที่ 0.6048 เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการตายบนท้องถนนที่เพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับ ตาก สระแก้ว แม่ฮ่องสอน และกำแพงเพชร ที่มีอัตราการตายบนท้องถนนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 13.65 10.08 33.78 และ 2.77 ตามลำดับ อีกทั้งจังหวัดดังกล่าวมีหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยส่งผลให้เป็นปัจจัยลดรั้งค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร

นอกจากนี้ ความถี่ของการติดอยู่ใน 10 อันดับแรกของจังหวัดต่าง ๆ ในช่วงปี 2558 – 2565 พบว่า การพัฒนาคนทางด้านการคมนาคมและการสื่อสารค่อนข้างกระจุกตัวในกลุ่มจังหวัดเดิม ซึ่งกลุ่มจังหวัดที่มีการพัฒนาคนสูงโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรสาคร ปทุมธานี ภูเก็ต สงขลา และสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่อยู่ใน 10 อันดับแรกที่มีการพัฒนาสูงตลอดในระยะเวลา 8 ปี อย่างไรก็ตามจังหวัดระยอง ตาก สระแก้ว แม่ฮ่องสอน สุพรรณบุรี และกำแพงเพชร เป็นจังหวัดมีความถี่สูงในการติดอยู่ใน 10 อันดับที่มีระดับความก้าวหน้าคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารต่ำที่สุด ด้วยปัญหาสภาพพื้นที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือการพัฒนา จึงมีข้อจำกัดให้คงสถานะอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่ระยองมีค่าต่ำสุด เนื่องจากการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุเป็นหลัก จึงเป็นประเด็นที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาในด้านคมนาคมและการสื่อสารในแต่ละพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การยกระดับความก้าวหน้าของคนในจังหวัดต่อไป

ตารางที่ 3.7 จังหวัดที่มีดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารสูงสุดและต่ำสุด

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารสูงสุด

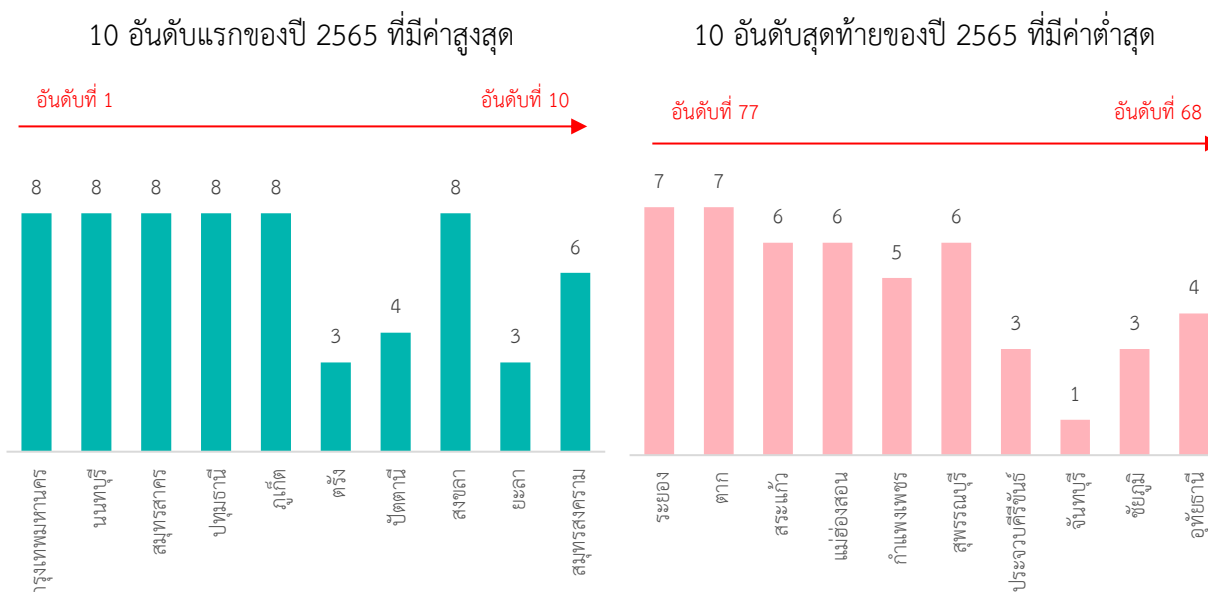
ปีที่	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
2558	กรุงเทพมหานคร 0.8172	นนทบุรี 0.7774	ปทุมธานี 0.7201	ภูเก็ต 0.6647	สมุทรปราการ 0.6521
2559	กรุงเทพมหานคร 0.8364	นนทบุรี 0.7896	ภูเก็ต 0.7302	ปทุมธานี 0.7110	สมุทรสาคร 0.7048
2560	กรุงเทพมหานคร 0.8874	นนทบุรี 0.8086	ภูเก็ต 0.7522	สมุทรสาคร 0.7491	ปทุมธานี 0.7477
2561	กรุงเทพมหานคร 0.8942	นนทบุรี 0.8408	ภูเก็ต 0.7988	ปทุมธานี 0.7946	สมุทรสาคร 0.7577
2562	กรุงเทพมหานคร 0.9093	นนทบุรี 0.8767	ปทุมธานี 0.8527	สมุทรสาคร 0.7930	ภูเก็ต 0.7794
2563	กรุงเทพมหานคร 0.9477	นนทบุรี 0.9042	สมุทรสาคร 0.8900	ปทุมธานี 0.8619	ภูเก็ต 0.8540
2564	กรุงเทพมหานคร 0.9720	นนทบุรี 0.9300	สมุทรสาคร 0.9172	ปทุมธานี 0.9032	ภูเก็ต 0.8988
2565	กรุงเทพมหานคร 0.9726	นนทบุรี 0.9388	สมุทรสาคร 0.9283	ปทุมธานี 0.8939	ภูเก็ต 0.8731

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารต่ำสุด

ปีที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2558	ปราจีนบุรี 0.3466	แม่ฮ่องสอน 0.3555	ประจวบคีรีขันธ์ 0.3740	นครสวรรค์ 0.3798	กำแพงเพชร 0.3880
2559	แม่ฮ่องสอน 0.3806	ปราจีนบุรี 0.3921	มุกดาหาร 0.4153	สกลนคร 0.4272	สระแก้ว 0.4312
2560	ปราจีนบุรี 0.4516	หนองคาย 0.4563	แม่ฮ่องสอน 0.4574	ตาก 0.4784	สกลนคร 0.4784
2561	ปราจีนบุรี 0.4989	สระแก้ว 0.5109	ตาก 0.5142	ระยอง 0.5193	อุทัยธานี 0.5204
2562	ปราจีนบุรี 0.5190	ตาก 0.5229	สระแก้ว 0.5406	อุทัยธานี 0.5415	ระยอง 0.5475
2563	สระแก้ว 0.5905	สุพรรณบุรี 0.5945	ชัยภูมิ 0.6091	ปราจีนบุรี 0.6221	อุทัยธานี 0.6330
2564	สุพรรณบุรี 0.6255	สระแก้ว 0.6364	ชัยภูมิ 0.6431	แม่ฮ่องสอน 0.6461	นครสวรรค์ 0.6512
2565	ระยอง 0.6048	ตาก 0.6159	สระแก้ว 0.6274	แม่ฮ่องสอน 0.6292	กำแพงเพชร 0.6517

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

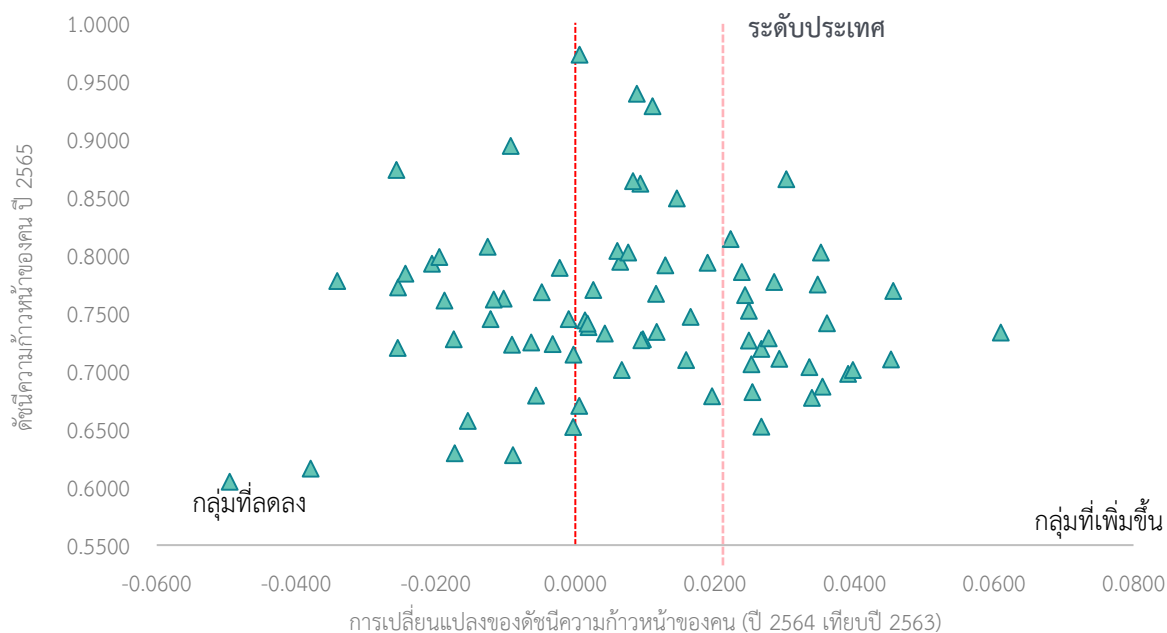
แผนภาพ 3.39 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2565 (ในรอบ 8 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

การเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารของจังหวัดต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจากปีก่อน โดยในปี 2565 มีจำนวน 49 จังหวัดที่มีดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารเพิ่มขึ้น อาทิ นครราชสีมา อุตรดิตถ์ พะเยา นครสวรรค์ และชุมพร ตามการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่เพิ่มสูงขึ้นมากจากปีที่ผ่านมา ส่วนจังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวสูง ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ที่มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 9.07 เนื่องจากการลดลงของอัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนถึงร้อยละ 25.75 ขณะที่จังหวัดนครราชสีมา อุตรดิตถ์ ปราจีนบุรี และชุมพร มีอัตราการขยายตัวของค่าดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารที่ร้อยละ 6.80 6.30 6.01 และ 5.94 ทั้งนี้ปัจจัยหลักที่ส่งผลให้ค่าดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารของจังหวัดดังกล่าวเพิ่มขึ้น คือ สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังมีอีก 28 จังหวัดที่ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารปรับตัวลดลงจากปีที่ผ่านมา ได้แก่ ระยอง ตาก พระนครศรีอยุธยา ลำปาง กระบี่ และราชบุรี โดยที่จังหวัดระยองมีค่าดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารลดลงมากที่สุดถึงร้อยละ 7.58 เนื่องจากอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 21.14 ส่วนจังหวัดตากเป็นผลจากสภาพพื้นที่ที่โครงสร้างพื้นฐานยังไม่ครอบคลุมทำให้ประชากรเข้าถึงอินเทอร์เน็ตน้อยลง

แผนภาพ 3.40 การเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.8 ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วม

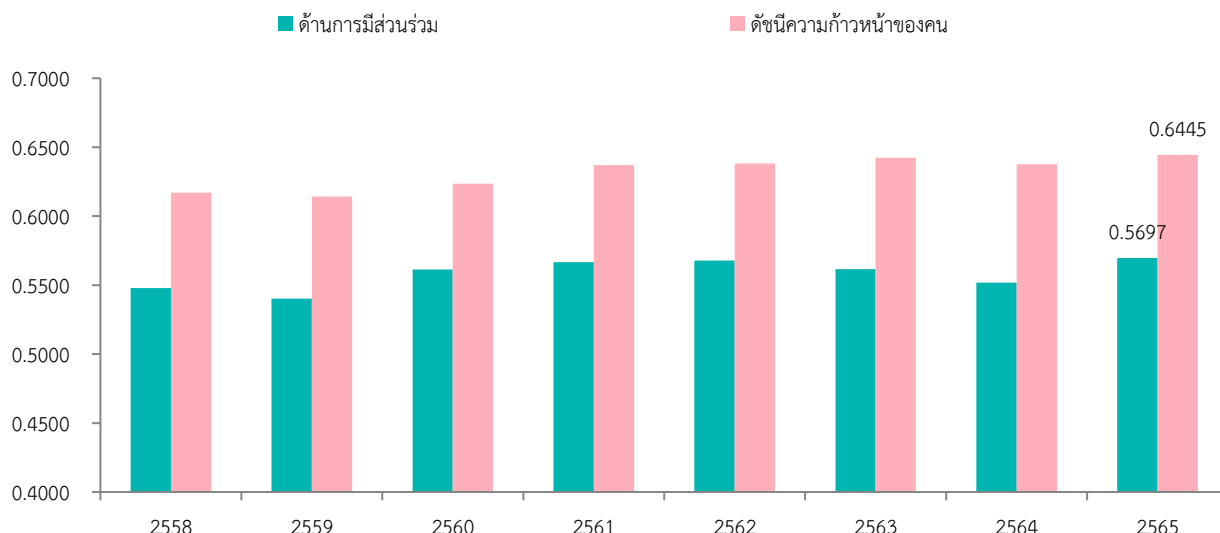
การมีส่วนร่วมเป็นดัชนีย่อยด้านที่ 8 ของดัชนีความก้าวหน้าของคน ซึ่งการมีส่วนร่วมจะครอบคลุมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการใช้สิทธิเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในครัวเรือนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชน และการมีจิตอาสาร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการสะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชน และเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วมที่สะท้อนการพัฒนาความก้าวหน้าของคนประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ (1) ร้อยละของประชากรที่ใช้สิทธิเลือกตั้ง (2) จำนวนองค์กรชุมชนต่อประชากรแสนคน (3) ร้อยละของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น และ (4) ร้อยละของครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน โดยความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมในภาพรวมทั่วประเทศ สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

3.8.1 ภาพรวมปี 2565 และแนวโน้มที่ผ่านมา (ปี 2558 - 2565)

ในปี 2565 ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมปรับตัวเพิ่มขึ้น จาก 0.5517 ปี 2564 เป็น 0.5697 ในปี 2565 เช่นเดียวกับการพัฒนาคนที่ค่อยค่อยปรับตัวเพิ่มขึ้นจาก 0.6376 ในปี 2564 เป็น 0.6445 ในปี 2565 ความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นเกิดจากการเพิ่มของจำนวนองค์กรชุมชน และครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน โดยจำนวนองค์กรชุมชนต่อประชากรแสนคนเพิ่มจาก 143.68 ในปี 2564 เป็น 144.45 ในปี 2565 ขณะที่ครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านเพิ่มจาก 99.15 ในปี 2564 เป็น 99.72 ในปี 2565

เมื่อพิจารณาแนวโน้มในช่วงปี 2558 - 2565 ที่ผ่านมา ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมปรับตัวเพิ่มขึ้น จาก 0.5478 ในปี 2558 เป็น 0.5697 ในปี 2565 โดยตัวชี้วัดจำนวนองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนจาก 101.01 แห่งต่อประชากรแสนคนในปี 2558 เป็น 144.45 แห่งต่อประชากรแสนคนในปี 2565 และครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านที่เป็นตัวชี้วัดหลักทำให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมปรับตัวเพิ่มขึ้น

แผนภาพ 3.41 ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วม ปี 2558 - 2565

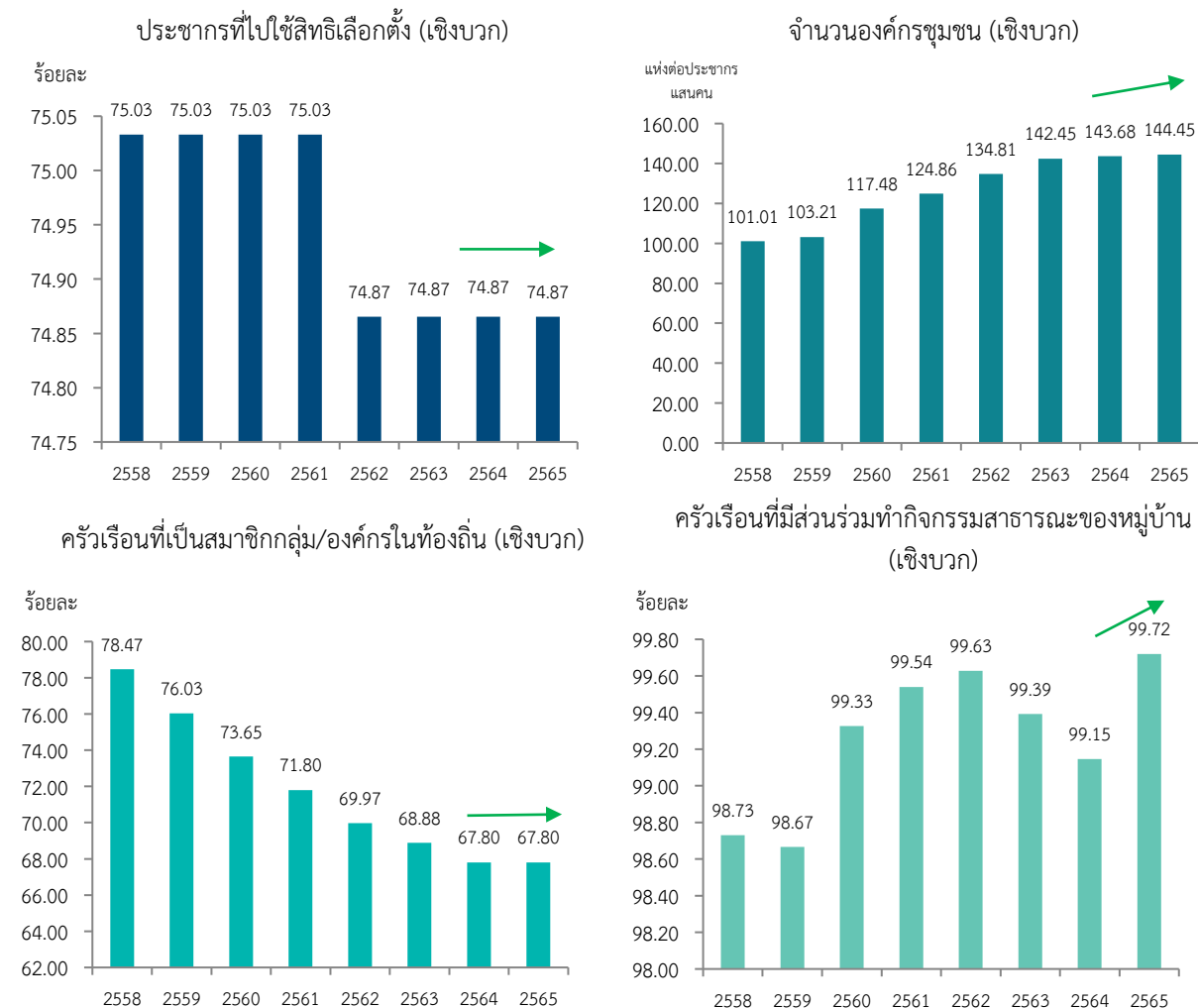
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.8.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วม

ในปี 2565 การปรับตัวเพิ่มขึ้นของดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากจำนวนองค์กรชุมชน และการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านปรับตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เนื่องจากหลังจากการฟื้นตัวจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เกิดขึ้นในช่วงปีที่ผ่านมา ส่งผลให้สถานการณ์เป็นไปในทิศทางที่ดี รัฐได้อนุญาตให้มีการจัดกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ได้ตามปกติ จำนวนองค์กรชุมชนที่รอผ่านการรับรองได้รับการรับรองเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 143.68 แห่งต่อประชากรแสนคนในปี 2564 เป็นร้อยละ 144.45 แห่งต่อประชากรแสนคนในปี 2565 รวมทั้งร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน ในปี 2565 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 99.15 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 99.72

แนวโน้มการพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วม ปี 2558 – 2565 พบว่า มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนองค์กรชุมชน และการที่ครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2560 จำนวนองค์กรชุมชนเพิ่มจำนวนจาก 117.48 แห่งต่อประชากรแสนคน เป็น 144.45 แห่งต่อประชากรแสนคนในปี 2565 ขณะที่ตัวชี้วัดของครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านเพิ่มขึ้นมากและต่อเนื่องจากปี 2560 ถึง 2562 และมาลดลงมากในปี 2563 และ 2564 ซึ่งเป็นช่วงเกิดสถานการณ์โควิด-19 ระบาดหนักเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค จำเป็นต้องงดกิจกรรมการมีส่วนร่วมเกือบทุกประเภท รวมทั้งการประกาศล็อกดาวน์ไม่ให้มีการเดินทางข้ามพื้นที่ การมีส่วนร่วมการทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านลดลง ซึ่งหลังจากสถานการณ์กลับเข้าสู่สภาวะปกติในปี 2565 ทำให้เกิดการคมนาคมที่ไปมาหาสู่กันมากขึ้น เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านและจำนวนองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้นทำให้การพัฒนาคนด้านการมีส่วนร่วมปรับตัวดีขึ้น มีการฟื้นตัวของเศรษฐกิจฐานราก ผ่านกลไกการท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งมีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชนระหว่างภาครัฐบาลกับภาคเอกชน

แผนภาพ 3.42 องค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม ปี 2558 – 2565

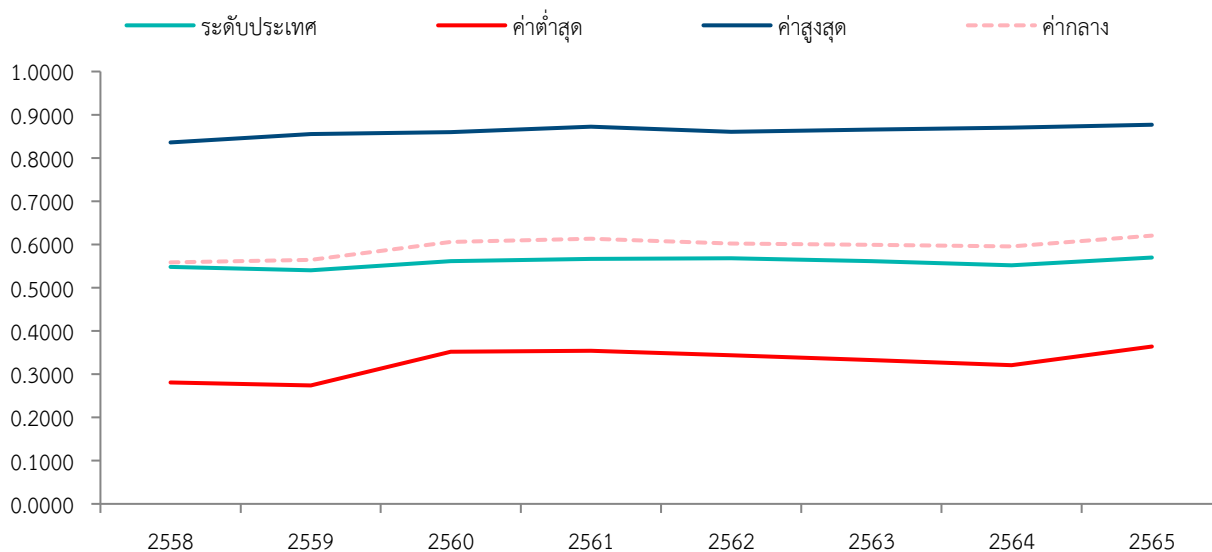

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

3.8.3 ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมรายจังหวัด

สถานการณ์ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมรายจังหวัดมีแนวโน้มกระจุกตัวมากขึ้น โดยจากแผนภาพ 3.43 เห็นได้ว่าในปี 2558 ค่ากลางและค่าเฉลี่ยระดับประเทศอยู่ไม่ห่างกันมาก ซึ่งบ่งบอกถึงดัชนีด้านการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันมาก อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2559 – 2565 ความแตกต่างมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับสูงและค่อนข้างคงที่

แผนภาพ 3.43 ค่าสถิติของดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม ปี 2558 – 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ในปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมมากที่สุด 5 ลำดับ คือ ลำพูน น่าน ลำปาง พะเยา และแพร่ ซึ่งอยู่ในภาคเหนือตอนบนทั้งหมด โดยเฉพาะลำพูนที่มีค่าการพัฒนาความก้าวหน้าการมีส่วนร่วมสูงสุด ตั้งแต่ปี 2558 - 2565 โดยมีสัดส่วนครัวเรือนที่ใช้สิทธิเลือกตั้งสูงสุดของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 87.34 รวมทั้งมีจำนวนองค์กรชุมชนอยู่ในลำดับที่ 6 และครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านค่อนข้างสูง เช่นเดียวกับจังหวัดน่าน ลำปาง พะเยา และแพร่ ทั้งนี้ เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมภาคเหนือมีความสัมพันธ์เป็นแบบเครือญาติทำให้มีความร่วมมือในการทำกิจกรรม และแก้ไขปัญหาในชุมชน

จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านการมีสวนร่วมน้อยที่สุด 5 ลำดับสุดท้าย คือ สมุทรปราการ หนองบัวลำภู กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต และหนองคาย โดยสมุทรปราการมีความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด โดยตัวชี้วัดร้อยละครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในท้องถิ่น และจำนวนองค์กรชุมชนอยู่ระดับต่ำมาก รองลงมาคือ หนองบัวลำภู และหนองคาย โดยตัวชี้วัดประชากรที่ใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับต่ำที่สุด กรุงเทพมหานครและภูเก็ต มีดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วมต่ำ เนื่องจากการลดลงของจำนวนองค์กรชุมชน ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น และครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน

ในช่วงปี 2558 - 2565 การพัฒนาความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมของ 10 จังหวัดที่มีค่าสูงสุด และ 10 จังหวัดที่มีค่าต่ำสุด พบว่า จังหวัดที่อยู่ในอันดับไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาก และสัดส่วนเกินครึ่งยังมีแนวโน้มเช่นเดิม ส่วนมากอยู่ในภาคเหนือ โดยจังหวัดที่ครอง 10 อันดับที่มีค่าสูงได้แก่ ลำพูน น่าน ลำปาง พะเยา แพร่ และอุดรดิตถ์ ส่วนจังหวัดที่การพัฒนาความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมที่มีค่าต่ำ 10 จังหวัดส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่ค่อนข้างมีความเป็นเมืองใหญ่ที่เจริญ อยู่แถบปริมณฑล และเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ปี 2564 และปี 2565 เริ่มปรากฏจังหวัดของทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ หนองบัวลำภู และหนองคายเข้ามาอยู่ในกลุ่มความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมต่ำสุดใน 10 จังหวัด เนื่องจากประชากรที่ใช้สิทธิเลือกตั้ง และครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในท้องถิ่นมีสัดส่วนต่ำ ขณะที่เมืองอุตสาหกรรมและมีความเป็นเมืองสูง โดยเฉพาะสมุทรปราการอยู่อันดับที่ 1 มาอย่างต่อเนื่อง รองลงมาได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรสาคร ภูเก็ต ปทุมธานี ชลบุรี และสมุทรสงคราม

ตารางที่ 3.8 จังหวัดที่มีดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วมสูงสุดและต่ำสุด

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านสูงสุด

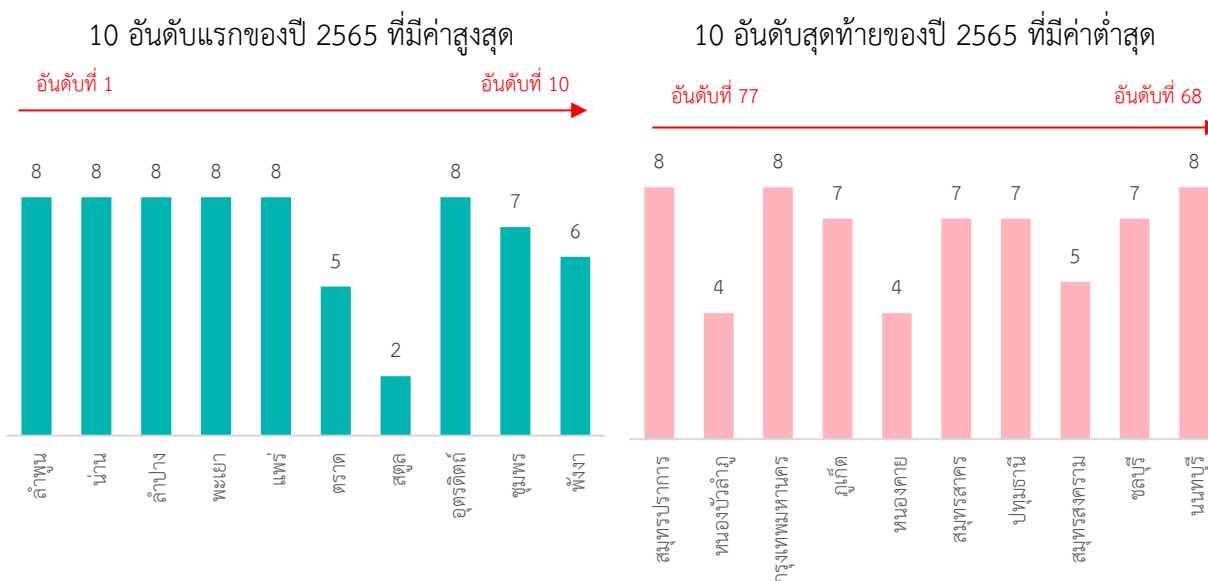
ปีที่	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5
2558	ลำพูน 0.8360	น่าน 0.7911	สุโขทัย 0.7240	พะเยา 0.7182	แพร่ 0.7118
2559	ลำพูน 0.8553	น่าน 0.7874	ลำปาง 0.7783	พะเยา 0.7563	แพร่ 0.7332
2560	ลำพูน 0.8600	น่าน 0.7797	ลำปาง 0.7796	พะเยา 0.7472	แพร่ 0.7245
2561	ลำพูน 0.8721	น่าน 0.7832	ลำปาง 0.7784	พะเยา 0.7387	แพร่ 0.7325
2562	ลำพูน 0.8606	น่าน 0.8076	ลำปาง 0.7650	พะเยา 0.7419	แพร่ 0.7273
2563	ลำพูน 0.8659	น่าน 0.8163	ลำปาง 0.7651	พะเยา 0.7444	แพร่ 0.7298
2564	ลำพูน 0.8704	น่าน 0.8141	ลำปาง 0.7642	พะเยา 0.7459	แพร่ 0.7316
2565	ลำพูน 0.8769	น่าน 0.8238	ลำปาง 0.7740	พะเยา 0.7495	แพร่ 0.7429

5 จังหวัดแรกที่มีดัชนีย่อยด้านต่ำสุด

ปีที่	ลำดับที่ 77	ลำดับที่ 76	ลำดับที่ 75	ลำดับที่ 74	ลำดับที่ 73
2558	สมุทรสาคร 0.2811	สมุทรปราการ 0.3022	กรุงเทพมหานคร 0.3145	ภูเก็ต 0.3251	นนทบุรี 0.3631
2559	ปทุมธานี 0.2739	สมุทรสาคร 0.2795	กรุงเทพมหานคร 0.2931	สมุทรปราการ 0.3019	นนทบุรี 0.3427
2560	สมุทรปราการ 0.3520	กรุงเทพมหานคร 0.3840	สมุทรสาคร 0.3908	ชลบุรี 0.4246	ภูเก็ต 0.4258
2561	สมุทรปราการ 0.3542	กรุงเทพมหานคร 0.4111	สมุทรสงคราม 0.4251	ชลบุรี 0.4634	นนทบุรี 0.4677
2562	สมุทรปราการ 0.3434	กรุงเทพมหานคร 0.4028	ปทุมธานี 0.4528	หนองคาย 0.4595	นนทบุรี 0.4655
2563	สมุทรปราการ 0.3328	กรุงเทพมหานคร 0.3911	สมุทรสงคราม 0.4208	ภูเก็ต 0.4268	สมุทรสาคร 0.4418
2564	สมุทรปราการ 0.3209	ภูเก็ต 0.3540	กรุงเทพมหานคร 0.3630	กรุงเทพมหานคร 0.3786	หนองบัวลำภู 0.3994
2565	สมุทรปราการ 0.3639	หนองบัวลำภู 0.4097	กรุงเทพมหานคร 0.4128	ภูเก็ต 0.4477	หนองคาย 0.4515

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

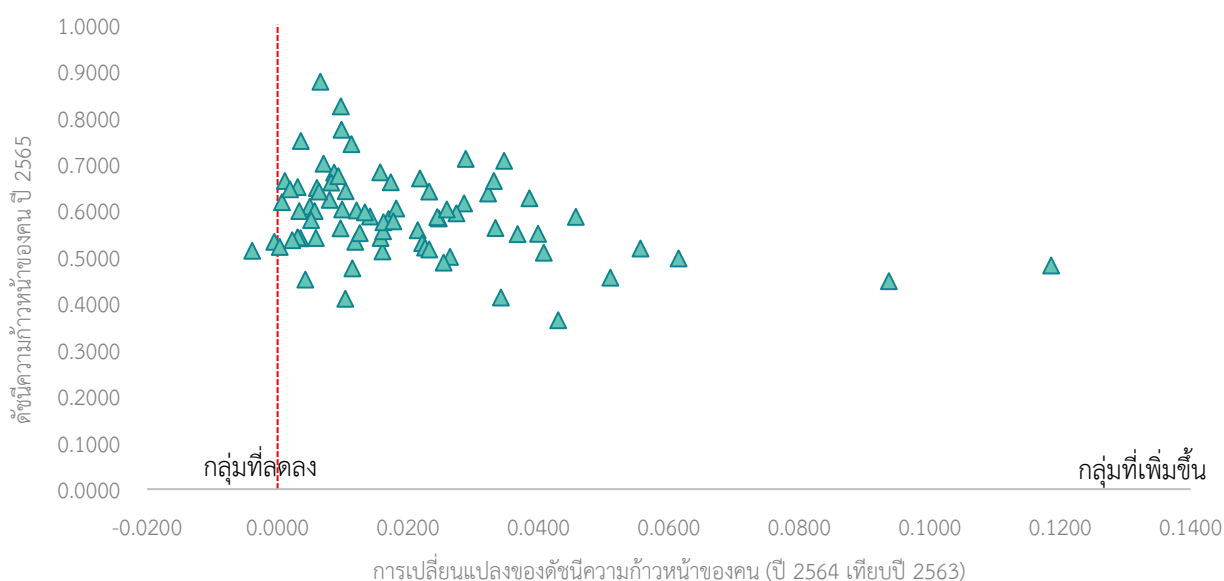
แผนภาพ 3.44 ความถี่ในการติดอันดับในช่วงปี 2558 – 2565 (ในรอบ 8 ปี)

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

เมื่อเปรียบเทียบปี 2565 กับปี 2564 พบว่าความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมของจังหวัดเกือบทั่วประเทศปรับตัวเพิ่มขึ้น มีเพียง 2 จังหวัด คือ ระนอง และยโสธร ที่ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วมปรับตัวลดลง โดยมี 75 จังหวัดที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น อาทิ สมุทรสงคราม ภูเก็ต นนทบุรี สุราษฎร์ธานี สมุทรสาคร และอีกหลาย ๆ จังหวัด ซึ่งจังหวัดส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มขึ้นของตัวชี้วัดของครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรสงคราม และภูเก็ตมีอัตราการเพิ่มของดัชนีความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมร้อยละ 32.68 และ 26.47 ตามลำดับ เนื่องจากตัวชี้วัดครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านดีขึ้น ขณะที่ จังหวัดระนอง และยโสธร ดัชนีความก้าวหน้าของคณาการมีส่วนร่วมลดลงเล็กน้อยร้อยละ 0.75 และ 0.1 ตามลำดับ เป็นผลจากการลดลงของตัวชี้วัดครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน ซึ่งลดลงจากร้อยละ 98.15 เป็นร้อยละ 97.91 ส่วนจังหวัดยโสธรเป็นผลจากการลดลงของตัวชี้วัดจำนวนองค์กรชุมชน โดยลดลงจาก 85.68 แห่งต่อประชากรแสนคน เป็น 80.32 แห่งต่อประชากรแสนคน

แผนภาพ 3.45 การเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าของคณาการมีส่วนร่วม ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ปี 2565 จัดทำขึ้นโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการประเมินความก้าวหน้าของคนในระดับจังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมให้จังหวัดต่าง ๆ ได้ทราบถึงระดับการพัฒนาของคนภายในจังหวัดทั้งระดับการพัฒนาคนในภาพรวมและในแต่ละด้าน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ประเมินผล และออกแบบแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมถึงการปรับเปลี่ยนตามข้อจำกัดที่สามารถพัฒนาจากจุดด้อยให้เป็นจุดแข็งของจังหวัดได้ ซึ่งสามารถนำไปศึกษาและวิเคราะห์ให้มีความเข้าใจถึงสถานการณ์ของการพัฒนาคนเชิงลึก เพื่อนำไปกำหนดมาตรการพัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่ ส่งผลให้คนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น รวมถึงการที่สาธารณชนสามารถนำข้อมูลไปต่อยอดและขยายองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุดตามความเหมาะสม

4.1 บทสรุป

4.1.1 การพัฒนาคนในระดับประเทศ

ความก้าวหน้าของคนในปี 2565 ปรับตัวสูงขึ้น จาก 0.6376 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.6445 คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.07 ซึ่งเป็นการปรับตัวสูงขึ้นของการพัฒนาคนใน 5 ด้าน จากทั้งหมด 8 ด้าน โดยด้านที่มีการปรับตัวสูงขึ้น ได้แก่ ด้านชีวิตการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ตามลำดับ โดย**ด้านชีวิตการทำงานและด้านเศรษฐกิจ** โดยอัตราการว่างงานและอัตราการทำงานด่ำระดับลดลง เป็นผลจากภาคการท่องเที่ยวเริ่มฟื้นตัว รวมทั้งมาตรการกระตุ้นการบริโภคจากภาครัฐส่งผลให้อุปสงค์ภายในประเทศเพิ่มขึ้น ทำให้ปี 2565 มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น รวมทั้งสัดส่วนประชากรยากจน และค่าดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายมีการปรับตัวลดลง ส่งผลให้ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการทำงานและด้านเศรษฐกิจดีขึ้น **ด้านการมีส่วนร่วม** จากการกลับมาดำเนินกิจกรรมตามปกติส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ มีการปรับตัวดีขึ้นจากปี 2564 ครั้วเรือนสามารถเป็นสมาชิกหรือเข้าร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนได้มากขึ้น เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมของหมู่บ้านและจำนวนองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้น ในส่วนของการพัฒนาคน**ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร** มีค่าดัชนีย่อยปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากร้อยละประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และร้อยละประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น ปรับตัวตามแนวโน้มการเข้าถึงเทคโนโลยีของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้นโดยเฉพาะการมีโทรศัพท์มือถือหรือสมาร์ทโฟน และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มีการปรับตัวดีขึ้นจากในอดีตที่ผ่านมา **ด้านการศึกษา**ระดับการพัฒนาคนเพิ่มขึ้น โดยเป็นผลจากมาตรการให้ทุนการศึกษาในกลุ่มเด็กภาวะยากลำบาก รวมทั้งการค้นหาเด็กหลุดออกนอกระบบให้เด็กกลับมาจึงส่งผลให้จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้นจากร้อยละ 8.93 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 9.24 ในปี 2565 ส่วนการพัฒนาคนด้านอื่น ๆ ที่ปรับตัวลดลง ได้แก่ **ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม** เนื่องจากร้อยละครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยชั่วคราวและเป็นของตนเองลดลงจาก 73.67 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 70.9 ในปี 2565 ประกอบกับร้อยละประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้น ส่วน**ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน** มีการปรับตัวลดลง โดยอัตราเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว และการแจ้งความคดีชีวิตร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินมีอัตราเพิ่มขึ้น **ด้านสุขภาพ** ที่ค่าดัชนีย่อยลดลงจากร้อยละประชากรที่พิการเพิ่มขึ้น และมีผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีภาวะติดเตียงเพิ่มมากขึ้น

ในช่วงปี 2558 - 2565 แนวโน้มการพัฒนาคนมีการปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2565 ระดับการพัฒนาคนเท่ากับ 0.6445 ปรับสูงขึ้นจาก 0.6171 ในปี 2558 เนื่องมาจากการพัฒนาในด้านการคมนาคม และการสื่อสาร ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านชีวิตการงาน ซึ่งตัวชี้วัดที่มีการปรับตัวดีขึ้นอย่างมาก ได้แก่ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจากร้อยละ 39.32 ในปี 2558 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 87.98 ในปี 2565 การมีโทรศัพท์มือถือของประชากรเป็นร้อยละ 95.29 ในปี 2565 คริวเรือนที่มีส่วนร่วมกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน มีถึงร้อยละ 99.72 ในปี 2565 และสัดส่วนของแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 36.74 ปี 2558 มาอยู่ที่ร้อยละ 62.66 ในปี 2565 โดยตัวชี้วัดที่ปรับตัวดีขึ้นดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนการสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ ซึ่งเน้นการเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้การดำเนินนโยบายให้ประชาชนได้รับหลักประกันในการทำงานเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ของกองทุนประกันสังคม ทำให้แรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมาก

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า **ความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพปรับตัวลดลงจากปีก่อนหน้า** โดยในปี 2565 มีค่าดัชนีเป็น 0.6392 เป็นการปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากเดิมที่ 0.6433 ในปี 2564 เนื่องจากประชากรที่พิการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.18 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 3.26 ในปี 2565 อย่างไรก็ตาม ค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพมีการปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา จนถึงปี 2563 ที่สัดส่วนทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และสัดส่วนประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยในปรับตัวลดลงในช่วงปีดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการปรับตัวดีขึ้นเล็กน้อย ส่วนในช่วงปี 2564 - 2565 กลับมาปรับตัวลดลงเช่นเดิม สวนทางกับการพัฒนาคนในภาพรวมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปัจจัยหลักเกิดจากจำนวนประชากรที่พิการในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสวนทางกับจำนวนประชากรในประเทศที่ลดลง ส่งผลให้ตัวชี้วัดสัดส่วนผู้พิการเพิ่มขึ้นและเป็นหนึ่งในเหตุให้เกิดแนวโน้มความก้าวหน้าของคนด้านสุขภาพเริ่มมีทิศทางที่ลดลง ขณะที่แนวโน้มอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด เนื่องจากเศรษฐกิจยังอยู่ในช่วงฟื้นตัวหลังจากที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และประชาชนยังคงมีความเครียดสูง ส่งผลต่อสุขภาพจิตจนมีพฤติกรรมฆ่าตัวตาย โดยด้านสุขภาพในระดับที่ดี ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคกลางโดยเฉพาะพื้นที่ที่ติดกับกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาด้านความเจริญ ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือเป็นพื้นที่ที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนด้านสุขภาพอยู่ในระดับที่น่ากังวล และควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านสุขภาพเป็นพิเศษ โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพจิตจากการฆ่าตัวตาย เพราะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและการทำงานของผู้คนในแต่ละจังหวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างชัดเจน ซึ่งจังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านสุขภาพมากที่สุด 5 จังหวัด คือ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร และชลบุรี ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านสุขภาพน้อยที่สุด คือ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และอุดรธานี

ความก้าวหน้าของคนด้านการศึกษาปรับตัวเพิ่มขึ้น แต่กลับมีระดับความก้าวหน้าอยู่ในลำดับต่ำสุดจากทั้ง 8 ด้าน ค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจาก 0.5110 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.5205 ในปี 2565 จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา และเด็กอายุ 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย โดยในช่วงที่ผ่านมา (2558 - 2565) มีแนวโน้มลดลงเป็นผลจากการลดลงของคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละเด็กอายุ 0 - 5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยลดลงสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถด้านการเรียนรู้ และคุณภาพการศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำระหว่างสังกัดโรงเรียน จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน เพื่อเป็นการยกระดับการเรียนรู้ และการพัฒนาคนด้านการศึกษาให้ดีขึ้น โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านศึกษามากที่สุดคือ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี นครนายก นครปฐม และขอนแก่น ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านศึกษาน้อยที่สุด คือ ปัตตานี แม่ฮ่องสอน นราธิวาส ตาก และศรีสะเกษ

ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานเป็นด้านที่เพิ่มขึ้นสูงสุด โดยมีค่าดัชนีย่อยด้านชีวิตการงานเพิ่มขึ้นเป็น 0.7711 จากเดิม 0.7367 ในปี 2564 จากการลดลงของอัตราการว่างงาน อัตราการทำงานต่ำระดับ และการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน ในช่วงปี 2558 – 2565 ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงานปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 0.7057 ในปี 2558 เป็น 0.7711 ในปี 2565 เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมมาตรา 40 ณ ช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 ส่งผลให้แรงงานเข้าสู่ระบบประกันสังคมมากขึ้น รวมถึงการลดลงของอัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านชีวิตการงานมากที่สุด คือ ชลบุรี กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา ระยอง และประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่กระจุกตัวในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านชีวิตการงานน้อยที่สุด คือ พังงา สตูล บุรีรัมย์ สุโขทัย และนครศรีธรรมราช

ความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจปรับตัวดีขึ้น โดยค่าดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจในปี 2565 อยู่ที่ 0.6753 จากเดิม 0.6648 ในปี 2564 เป็นผลจากภาครัฐได้ดำเนินนโยบายที่เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเริ่มฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรายได้และการจ้างงานเพิ่มขึ้น สัดส่วนประชากรยากจนปรับตัวลดลงมาอยู่ร้อยละ 5.43 ในปี 2565 จาก 6.32 และค่าดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายมีการปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากปี 2564 ร้อยละ 34.99 มาอยู่ที่ร้อยละ 34.28 ในปี 2565 ตั้งแต่ปี 2558 – 2565 พบว่าความก้าวหน้าของคนด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2559 และปรับลดลงในปี 2563 ตามอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลงถึงร้อยละ 6.2 โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี และเลย ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจน้อยที่สุด คือ สุรินทร์ ปัตตานี มหาสารคาม มุกดาหาร และหนองบัวลำภู

ความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมปรับตัวลดลง โดยในปี 2564 อยู่ที่ 0.6351 ลดลงเป็น 0.6210 ในปี 2565 เป็นผลจากประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.91 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 3.09 ในปี 2565 การลดลงของครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองที่ลดลง โดยในช่วงปี 2558 – 2565 ดัชนีย่อยความก้าวหน้าของคนด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมีแนวโน้มลดลงจาก 0.6356 ในปี 2558 มาอยู่ที่ 0.6210 ในปี 2565 เนื่องมาจากครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเองลดลงจากร้อยละ 72.14 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 70.09 ในปี 2565 และอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เพิ่มขึ้นจาก 0.64 เรื่องต่อประชากรแสนคนเป็น 1.08 เรื่องต่อประชากรแสนคน และการเพิ่มขึ้นของประชากรที่ประสบภัยพิบัติจาก 1.91 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 3.09 ในปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ อุดรดิตถ์ ตาก ชัยภูมิ กาญจนบุรี และสระแก้ว ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด 5 ลำดับแรก คือ สมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นครปฐม และระยอง

ความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนปรับตัวลดลง จากเดิมในปี 2564 มีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6487 ลดลงเป็น 0.6437 ในปี 2565 เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นครัวเรือนเดี่ยวเพิ่มมากขึ้นและเป็นครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพังเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการย้ายถิ่นของประชากร ส่งผลให้เกิดการลดขนาดของครอบครัวและเปลี่ยนเป็นครัวเรือนเดี่ยว ขณะเดียวกันการครองสถานภาพการสมรสมีแนวโน้มการเป็นโสด และการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น และผู้สูงอายุที่อยู่นคนเดียวมีจำนวนมากขึ้น ในช่วงปี 2558 – 2565 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนลดลงจาก 4.65 ต่อประชากรกลุ่มอายุพันคนในปี 2558 ลดลงเหลือ 2.29 ต่อประชากรกลุ่มอายุพันคนในปี 2565 และการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ลดลง

จาก 101.35 รายต่อประชากรแสนคนในปี 2558 เหลือ 97.80 รายต่อประชากรแสนคนในปี 2565 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ นราธิวาส ตาก แม่ฮ่องสอน อุบลราชธานี และระยอง จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนน้อยที่สุด คือ อ่างทอง กระบี่ พิชญ์โลก พัทลุง และสตูล

ความก้าวหน้าของคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารเพิ่มขึ้น โดยในปี 2564 มีค่าดัชนีย่อย เท่ากับ 0.7468 เพิ่มขึ้นเป็น 0.7545 ในปี 2565 เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ และ ประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตจากร้อยละ 94.69 เป็น 95.29 และ 85.27 เป็น 87.98 ตามลำดับ ตั้งแต่ปี 2558 – 2565 ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสารปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 0.5063 ในปี 2558 เป็น 0.7574 ในปี 2565 จากการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น ประกอบกับแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีในการดำรงชีวิต รวมถึงการทำงานมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอินเทอร์เน็ตมากขึ้น จึงกลายเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับตัวในยุคใหม่ อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของร้อยละหมู่บ้านที่ถนนสายหลัก ใช้การได้ตลอดปีเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ดังนั้น รัฐบาลจึงควรมีนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาถนนสายหลักในหมู่บ้าน เพื่อให้ครอบคลุมมากขึ้น ส่วนจังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านการคมนาคมและการสื่อสารมากที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรสาคร ปทุมธานี และภูเก็ต ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านการคมนาคมและการสื่อสารน้อยที่สุดคือ ระยอง ตาก สระแก้ว แม่ฮ่องสอน และกำแพงเพชร

ความก้าวหน้าของคนด้านการมีส่วนร่วมปรับตัวเพิ่มขึ้น โดยเท่ากับ 0.5517 ในปี 2564 เพิ่มขึ้นเป็น 0.5697 ในปี 2565 เป็นผลจากครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน และจำนวน องค์การชุมชนเพิ่มขึ้น ในช่วงปี 2558 – 2565 ดัชนีย่อยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นจาก 0.5478 ในปี 2558 เป็น 0.5697 ในปี 2565 โดยจำนวนองค์การชุมชน และครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านที่เป็นตัวชี้วัดหลัก ทำให้ค่าดัชนีความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมปรับตัวเพิ่มขึ้น ซึ่งจังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วม มากที่สุด คือ ลำพูน น่าน ลำปาง พะเยา และแพร่ ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ สมุทรปราการ หนองบัวลำภู กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต และหนองคาย

4.1.2 การพัฒนาคนในระดับภาค

การวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาคนในระดับภาคเกิดจากการเปรียบเทียบ การพัฒนาคนระหว่างภาคที่สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของระดับและรูปแบบการพัฒนาคนที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 6 ภาค ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ 11 จังหวัด ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน ภาคตะวันออก ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) รวมถึงกรุงเทพมหานครที่แยกออกมา เพื่อให้วิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยสถานการณ์การพัฒนาคนในระดับภาคของปี 2565 กรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออก และภาคกลาง เป็นภาคที่มีความก้าวหน้าของการพัฒนาคนสูงกว่าระดับประเทศ ขณะที่ภูมิภาคอื่น ๆ ต่ำกว่าระดับประเทศ เช่น ภาคใต้ 11 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน และภาคเหนือ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาดัชนีความก้าวหน้าของคนรายภาค พบว่า การพัฒนาคนในระดับภาคของปี 2565 พบว่า กรุงเทพมหานคร มีระดับการพัฒนาคนสูงสุด และภาคเหนือที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนต่ำที่สุด กรุงเทพมหานครมีความก้าวหน้าการพัฒนาคนในปี 2565 เท่ากับ 0.6707 โดยดัชนีย่อยด้านการพัฒนาคนที่สูงกว่า ระดับประเทศมีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ซึ่งมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.7850 0.7501 0.8816 0.8111 และ 0.9726 ตามลำดับ โดยเฉพาะด้านการคมนาคมและการสื่อสารมีระดับการพัฒนาที่ค่อนข้างโดดเด่นเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ

ส่วนภาคเหนือมีความก้าวหน้าการพัฒนาคน เท่ากับ 0.6306 โดยปรับตัวลดลงจาก 0.6359 ในปี 2564 เป็นผลมาจากการปรับตัวลดลงของดัชนีย่อยด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ซึ่งมีค่าดัชนีอยู่ที่ 0.5606 0.4766 0.6617 0.6896 และ 0.6236 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยเชิงลบที่ส่งผลต่อค่าตัวชี้วัดของดัชนีย่อยเหล่านี้ อาทิ จำนวนประชากรพิการ และสัดส่วนประชากรยากจนเพิ่มสูงขึ้น ดัชนีความไม่เสมอภาคกลับมามีแนวโน้มสูงขึ้น รวมทั้งจำนวนประชากรที่ประสบภัยพิบัติเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ทั้งนี้หากพิจารณาแนวโน้มของค่าดัชนีความก้าวหน้าการพัฒนาคนในช่วงระยะเวลา 8 ปีที่ผ่านมา ภาคเหนือมีการปรับตัวของค่าดัชนีการพัฒนาคนเพิ่มขึ้นในอัตราค่อนข้างต่ำ และกลับมีทิศทางของการพัฒนาที่ลดลงในปี 2563 จนถึงปี 2565 โดยมีค่าดัชนีที่ 0.6136 ในปี 2558 เพิ่มเป็น 0.6306 ในปี 2565 หรือประมาณร้อยละ 2.8 ขณะที่ภาคอื่น ๆ มีการเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 – 8 ทำให้ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าการพัฒนาคนต่ำที่สุด ทั้งนี้ ภาคเหนือควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งปัญหาสุขภาพจิตและการฆ่าตัวตาย ด้านครอบครัวและชุมชนโดยเฉพาะการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ลำพัง ตลอดจนคุณภาพทางการศึกษา

4.1.3 การพัฒนาคนในระดับจังหวัด

การพัฒนาในระดับพื้นที่เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของกระบวนการพัฒนาประเทศที่เป็นผลจากความเจริญที่กระจายไปสู่ภายในของจังหวัด และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในพื้นที่ โดยดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ถูกนำมาใช้ในฐานะตัวแทนของผลลัพธ์การพัฒนาแต่ละจังหวัดที่สามารถนำมาใช้ในการบ่งชี้ระดับและรูปแบบการพัฒนาคนที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ซึ่งช่วยสะท้อนปัญหาและข้อจำกัดการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้ผลของการพัฒนาสามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผนและจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดให้มีความสอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัด ผลการประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคนรายจังหวัด ในปี 2565 พบว่า มี 44 จาก 77 จังหวัด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 57 ที่มีระดับความก้าวหน้าของคนต่ำกว่าค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนในภาพรวมของประเทศ โดยจังหวัดที่มีระดับความก้าวหน้าด้านการพัฒนาคนมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ชลบุรี นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี และกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ ขณะที่ 5 จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาคนน้อยที่สุด ได้แก่ สุรินทร์ แม่ฮ่องสอน หนองบัวลำภู สมุทรสาคร และชัยนาท ตามลำดับ สำหรับแนวโน้มความก้าวหน้าของคนระดับจังหวัด พบว่า จังหวัดส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาคนเพิ่มขึ้น โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้นจำนวน 58 จังหวัด และลดลงมีจำนวน 19 จังหวัด โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ภูเก็ต นราธิวาส เพชรบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดที่มีความก้าวหน้าของคนลดลงมากที่สุด ได้แก่ มุกดาหาร ลำปาง อุทัยธานี มหาสารคาม และน่าน ตามลำดับ

ตาราง 4.1 จำนวนจังหวัดจำแนกตามความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในระดับภูมิภาค ปี 2565

ภูมิภาค	กลุ่มจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนลดลง	กลุ่มจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคนเพิ่มขึ้น
ภาคเหนือ	9	8
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	5	15
ภาคกลาง (รวม กรุงเทพมหานคร)	2	16
ภาคตะวันออก	2	6
ภาคใต้ 11 จังหวัด	1	10
ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดน	0	3
รวมทั้งประเทศ	19	58

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

4.2 ข้อเสนอแนะ

สถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาคนของประเทศไทย ในช่วงปี 2558 – 2565 ทั้งในภาพรวมและการพัฒนาในแต่ละด้านทั้ง 8 ด้าน ได้ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ในปัจจุบันและแนวโน้มของปีที่ผ่านมา รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคนในแต่ละด้าน และความก้าวหน้าของคนในพื้นที่ต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดผ่านภาพรวมของดัชนีความก้าวหน้าของคน โดยด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านการคมนาคมและการสื่อสารมีทิศทางปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้ภาพรวมของ ดัชนีความก้าวหน้าของคนปรับตัวสูงขึ้นด้วยเช่นกัน แม้ว่าด้านการศึกษาจะปรับตัวสูงขึ้น แต่ยังเป็นด้านที่มีดัชนี ความก้าวหน้าของคนในระดับต่ำ ดังนั้นการเร่งพัฒนาทางด้านการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น จะส่งผลต่อ ระดับการพัฒนาคนในภาพรวมสูงขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระดับการพัฒนาคนในภาพรวมจะปรับตัวสูงขึ้น แต่ยังมีบางดัชนีย่อยที่เริ่มปรับตัวลดลงในปีที่ผ่านมา คือ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นประเด็นที่ท้าทายของสังคมไทยเพื่อยกระดับการพัฒนาคนในทุกด้านการพัฒนา รวมถึงทุกพื้นที่ จึงควรมีมาตรการและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

4.2.1 การส่งเสริมการดูแลสุขภาพและมุ่งเน้นการเฝ้าระวัง โดยให้ความรู้และสร้างความตระหนักเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพ และลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นที่นำไปสู่การเจ็บป่วยและความพิการ รวมถึง ควรมีการออกแบบสภาพแวดล้อมให้รองรับคนพิการที่เป็นการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) ตลอดจน สนับสนุนให้ครอบครัว และชุมชนเฝ้าระวังในกลุ่มเสี่ยง และสร้างความรู้ในการจัดการความเครียด เพื่อป้องกันการ เกิดเหตุที่ทำให้การฆ่าตัวตายสำเร็จ

4.2.2 การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยส่งเสริมสมรรถนะในการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยีแพลตฟอร์มกลาง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) ซึ่งจะเป็นแนวทางส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น รวมถึงควรมีการกระจายอำนาจและเพิ่มอิสระให้โรงเรียนในการออกแบบวิชาเรียน รูปแบบการเรียนการสอน และ หลักสูตร ตลอดจนการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อลดความแตกต่าง ทางด้านการศึกษา

4.2.3 การปรับปรุงระบบประกันสังคมของแรงงานนอกระบบ โดยมีการกำหนดมาตรการ และการสร้างผลประโยชน์ระยะยาวเพื่อจูงใจให้ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบอย่างต่อเนื่องจะได้คงอยู่ในระบบ

4.2.4 ภาครัฐควรสนับสนุนการลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อกระจายทรัพยากรสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะเป็น ปัจจัยส่งเสริมการฟื้นตัวของเศรษฐกิจในระยะยาวที่จะช่วยลดปัญหาทางด้านความไม่เท่าเทียมกันด้านเศรษฐกิจ ระหว่างพื้นที่ โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างจังหวัดที่มีความเจริญสูงกับจังหวัดอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่จังหวัดที่มี ระดับความก้าวหน้ามากกระจุกตัวในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคตะวันออกเป็นหลัก รวมทั้งส่งเสริม ทักษะการบริหารเงินให้ภาคครัวเรือนเพื่อให้สามารถจัดการรายได้ เงินทุน และหนี้สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนของภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19 ในปีที่ผ่านมา

4.2.5 การสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวและชุมชน โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับ ครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวกลายเป็นสถาบันพื้นฐานที่ช่วยดูแลและสนับสนุนสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเข้มแข็ง ควบคู่กับการสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมเพื่อให้สมาชิกครอบครัว และชุมชน ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมดูแล และแก้ไขปัญหาของครอบครัวและชุมชน รวมทั้งสนับสนุนให้ชุมชนเป็นศูนย์ประสานกับองค์กรทั้งภาครัฐและ เอกชนในการร่วมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี และเฝ้าระวังความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินต่อสมาชิกในชุมชน

4.2.6 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงเมืองหลักและเมืองรอง โดยปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศและเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งการมีโทรศัพท์มือถือและการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของประชากรในประเทศไทยค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม พบว่า หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีมีสัดส่วนที่ต่ำ ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขนี้ควรมีการพัฒนาถนนเพื่อเชื่อมโยงไปยังพื้นที่เมืองหลักและเมืองรองอย่างครอบคลุม ซึ่งผลที่ตามมาจะช่วยให้เกิดการเข้าถึงบริการสังคม รวมทั้งการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่แต่ละภูมิภาค

บรรณานุกรม

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2566). รายงานสถิติสาธารณภัยประจำปี 2565. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- กรมพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2566). รายงานสถิติคดีประจำปี 2565. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <https://shorturl.at/yRU59>
- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2565). รายงานข้อมูลสถิติคนพิการ. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก https://ecard.dep.go.th/nep_all/stat.php
- กรมอนามัย. (2565). ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <http://dashboard.anamai.moph.go.th/dashboard/lbwr/index?year=2022>
- กระทรวงการคลัง. (2565). มาตรการกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจปี 2565. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <https://shorturl.at/B0148>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). สถิตินักท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข. (2564). ข้อมูลสถานะสุขภาพ (สรุปรายงานการป่วย). สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <https://spd.moph.go.th/illness-report/>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). รายงานสถานะเศรษฐกิจไตรมาสที่ 4/2565. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). รายงานสถานะเศรษฐกิจไทย 2565. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ธีระ นุชเปี่ยม (2562), “แนวคิดทฤษฎีการพัฒนามนุษย์”, เอกสารประกอบการเรียนการสอน ชุติวิชา การพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 10– 11.
- ปิยะภรณ์ ประสิทธิ์วัฒนเสรี และสุคนธ์ ประสิทธิ์วัฒนเสรี. (2552). ข้อมูลสุญหายและแนวทางการจัดการ. *Data Management & Biostatistics Journal*, 4(3), 62-61.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2564). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2564. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <https://thaitgri.org/?p=40101>
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการทบทวนตัวชี้วัดศักยภาพชุมชนเพื่อการติดตามยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน). (2565). รายงานสถานการณ์น้ำประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก https://www.thaiwater.net/uploads/contents/current/YearlyReport2022/flood_area.html
- สำนักแผนงาน กรมทางหลวง. โครงการพัฒนาโครงข่ายเชื่อมโยงระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก http://planning.doh.go.th/projects/sub_project_4
- สำนักแผนงาน กรมทางหลวง. สถิติโครงข่ายทางหลวงตามจำนวนหลัก. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <http://planning.doh.go.th/data-statistic>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). รายงานปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทย ปีการศึกษา 2565. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <https://opendata.nesdc.go.th/en/dataset/mean-years-of-schooling-of-thai-population-2020>

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2565). รายงานสถานการณ์น้ำประเทศไทย ปี 2565. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <https://shorturl.at/fgqW4>

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. ภาวะการค้าระหว่างประเทศของไทย ประจำปีเดือนธันวาคม 2565 และทั้งปี 2565. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <http://www.tpsso.moc.go.th/th/node/12176>

สำนักงานประกันสังคม. (2566). รายงานข้อมูลสถิติกองทุนเงินทดแทน ปี 2565. นนทบุรี: สำนักงานประกันสังคม.

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2564). สถิติสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก <https://spd.moph.go.th/public-health-statistics>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). เครื่องชี้ภาวะสังคม พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: จุฑทอง.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). เครื่องชี้ภาวะสังคม พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2565

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย ปี 2565. แสงจันทร์การพิมพ์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2565 ไตรมาสที่ 4/2565. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). รายงานภาวะสังคมไตรมาส 4 ปี 2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศไตรมาส 4/2565. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13445

United Nation Development Programme. (2003). *Thailand Human Development Report 2003*. Bangkok: United Nations Development Programme.

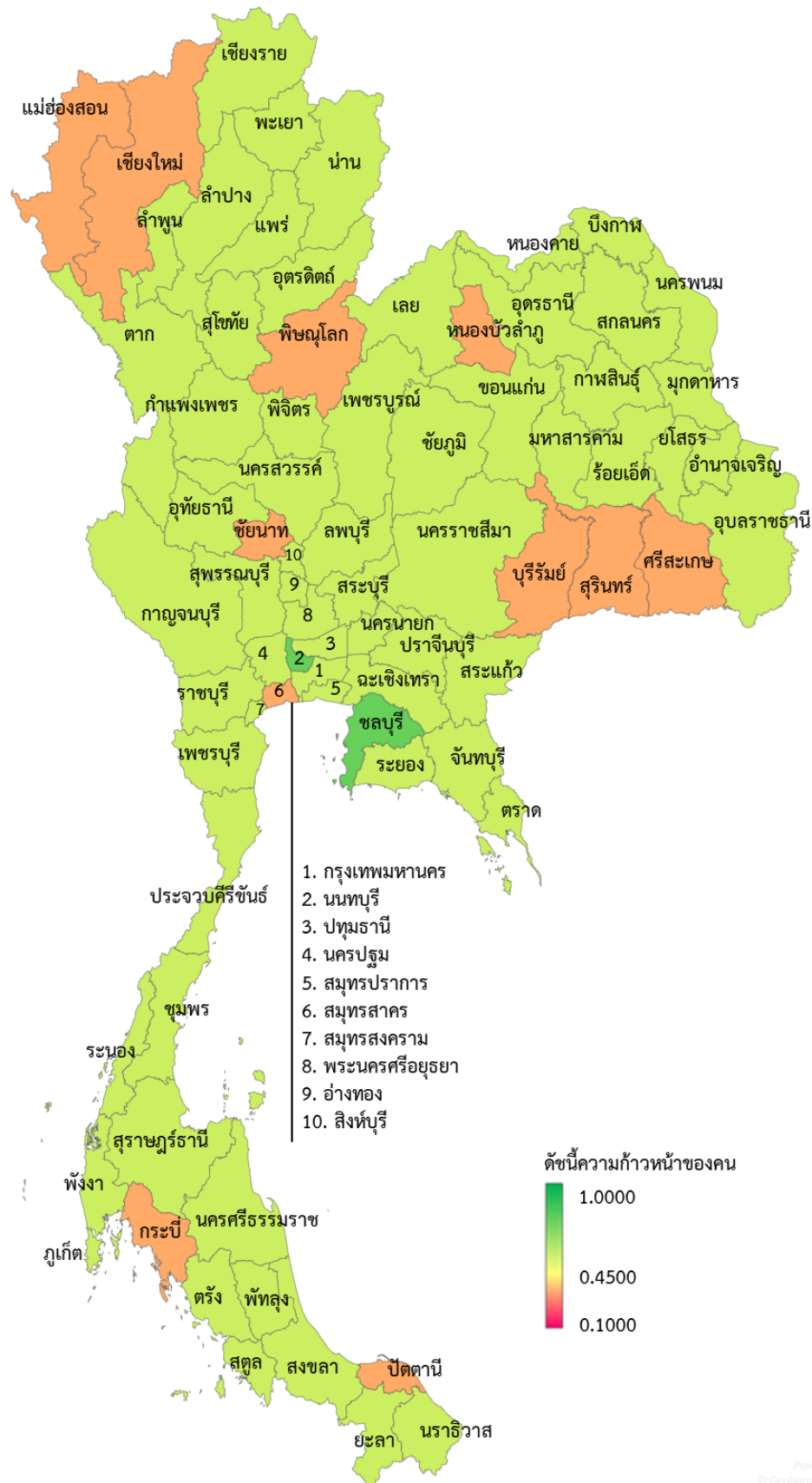
ภาคผนวก

ตารางที่ ผ.1 ปีที่นำข้อมูลมาใช้ในการคำนวณของตัวชี้วัดทั้งหมด ปี 2558 – 2565

ดัชนีย่อย HAI	ตัวชี้วัด	ปีที่นำข้อมูลมาใช้ในการคำนวณ							
		2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
1. ด้านสุขภาพ	1. ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2564
	2. ประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2564
	3. ประชากรที่พิการ	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	4. การฆ่าตัวตายสำเร็จ	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
2. ด้านการศึกษา	5. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	6. การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	7. เด็ก 0-5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	8. คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
3. ด้านชีวิตการทำงาน	9. อัตราการว่างงาน	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	10. อัตราการทำงานต่ำกว่าระดับ	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	11. แรงงานที่มีหลักประกันทางสังคม	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	12. อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
4. ด้านเศรษฐกิจ	13. ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2564
	14. สัดส่วนประชากรยากจน	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	15. ครีวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2564
	16. ดัชนีความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
5. ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	17. ครีวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้วัสดุคงทนและเป็นของตนเอง	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	18. สัดส่วนกำลังติดตั้งไฟฟ้าทดแทนต่อการใช้พลังงานไฟฟ้ารวม	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2564
	19. อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	20. ประชากรที่ประสบภัยพิบัติ	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
6. ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน	21. เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	22. ครีวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยว	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	23. ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	24. การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
7. ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร	25. หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2564
	26. อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนน	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	27. ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	28. ประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
8. ด้านการมีส่วนร่วม	29. ประชากรที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	2554	2554	2554	2554	2562	2562	2562	2562
	30. จำนวนองค์กรชุมชน	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	31. ครีวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2564
	32. ครีวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565

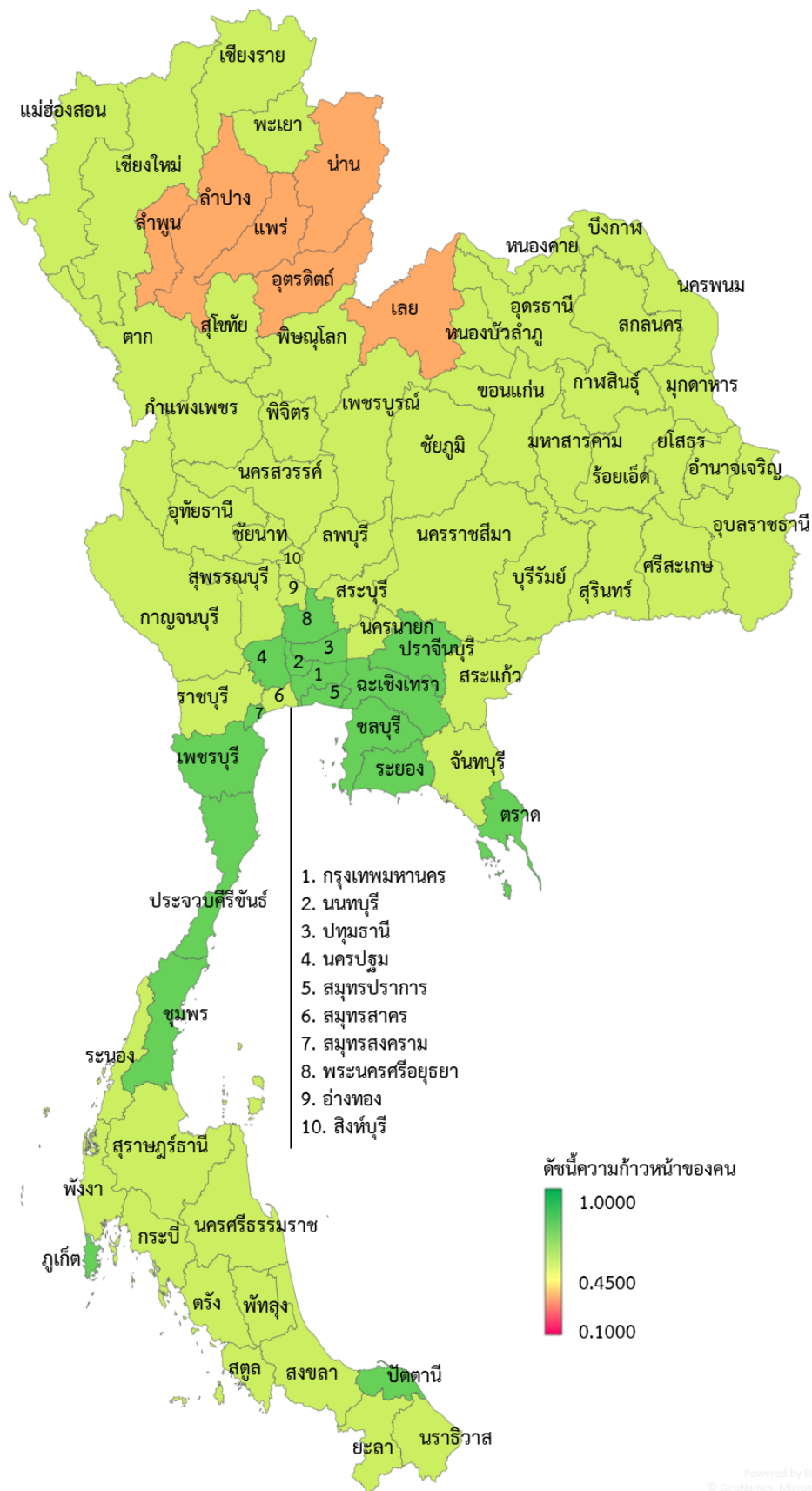
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ ผ.1 ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) รายจังหวัด ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

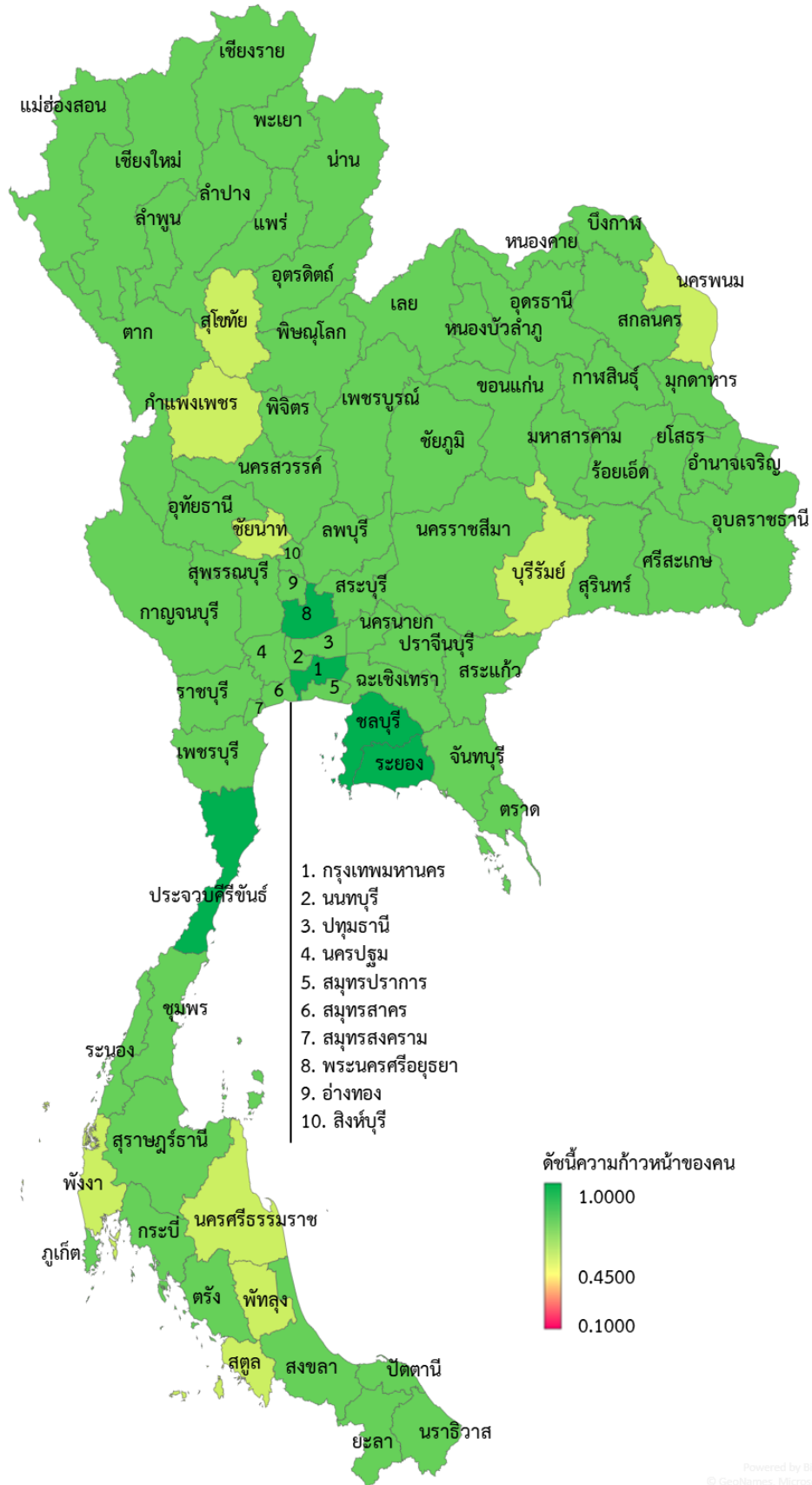
แผนภาพ ผ.2 ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ รายจังหวัด ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

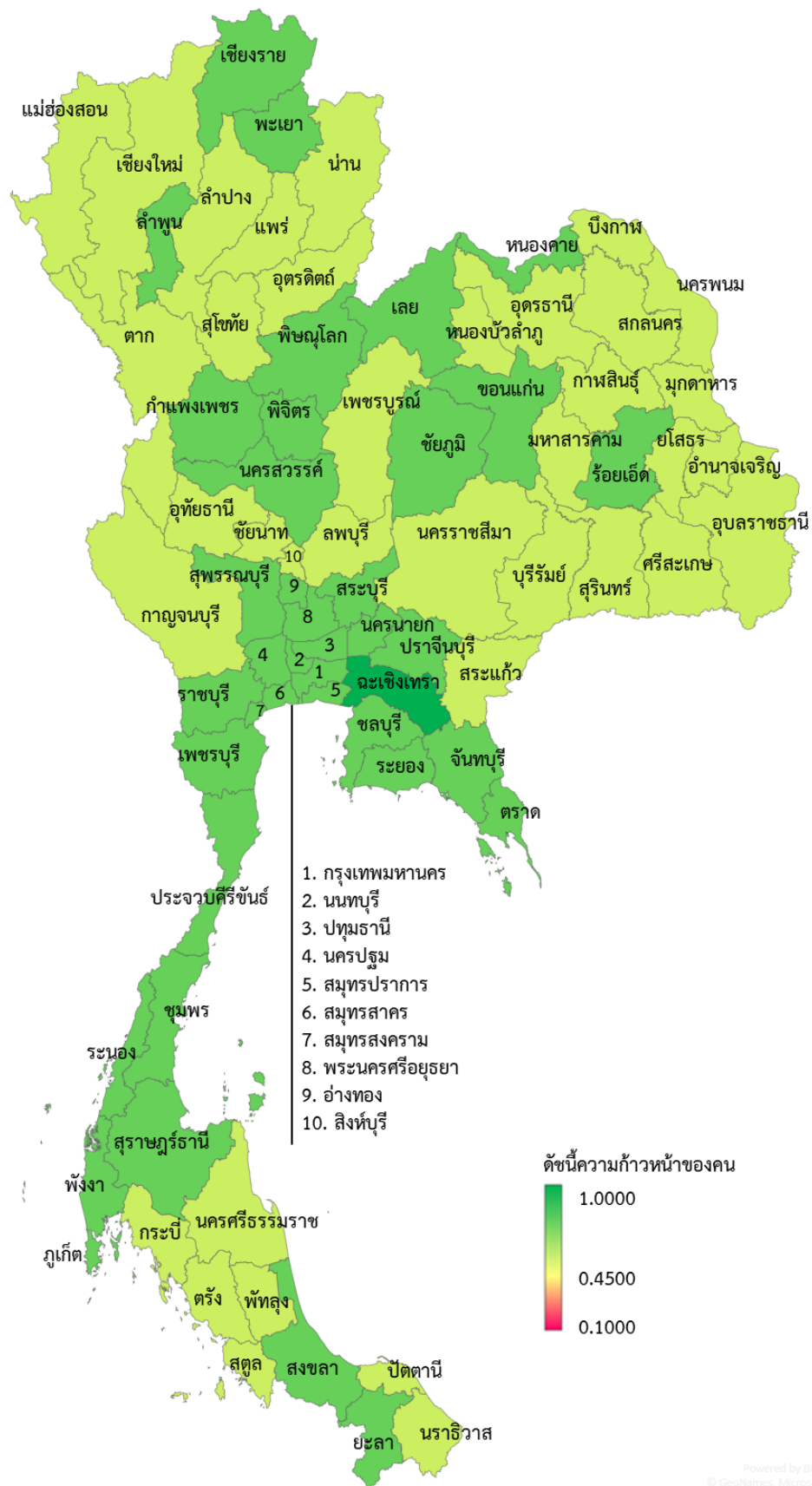
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ ผ.4 ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน รายจังหวัด ปี 2565

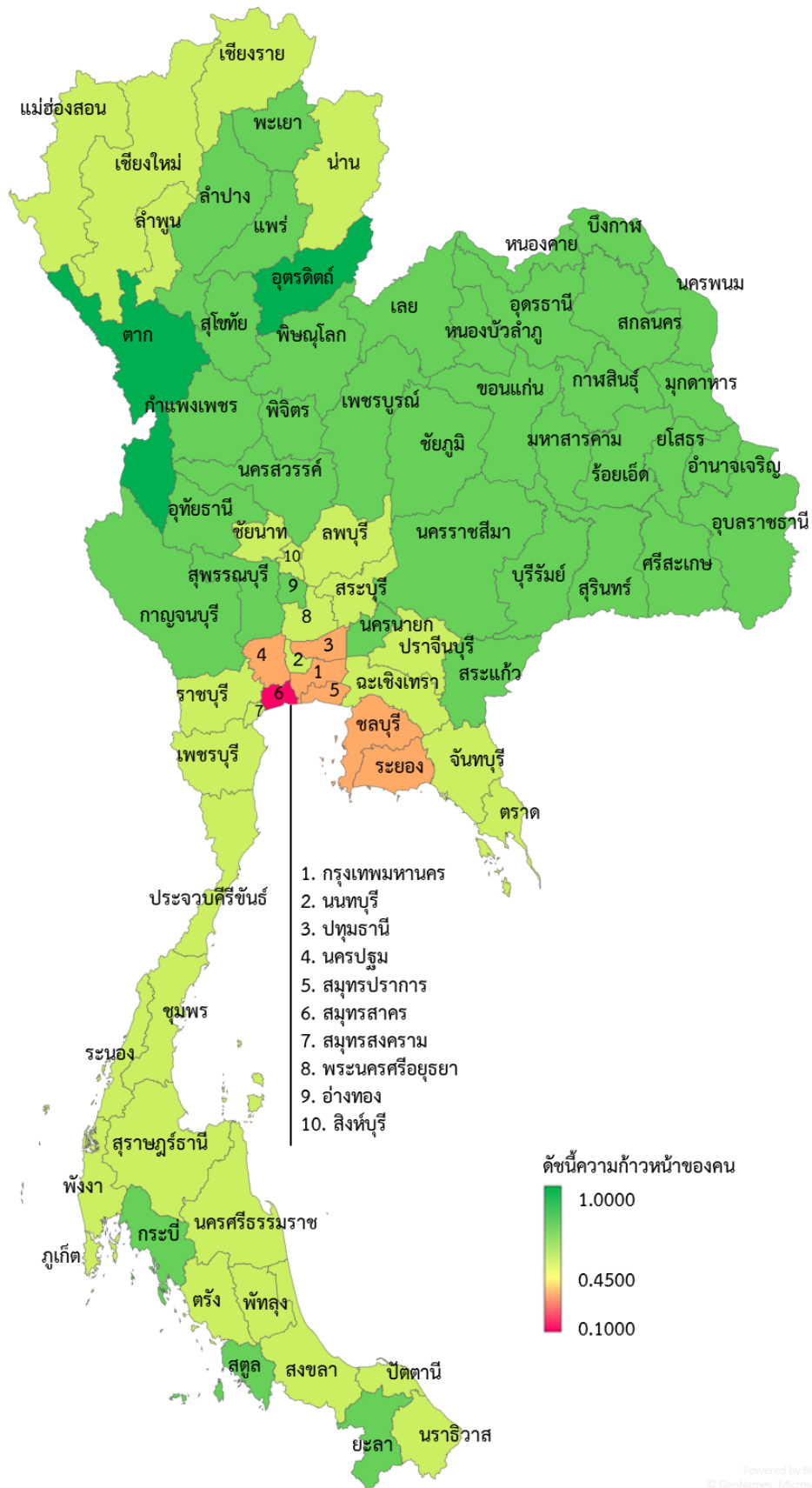
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ ผ.5 ดัชนีย่อยด้านเศรษฐกิจ รายจังหวัด ปี 2565

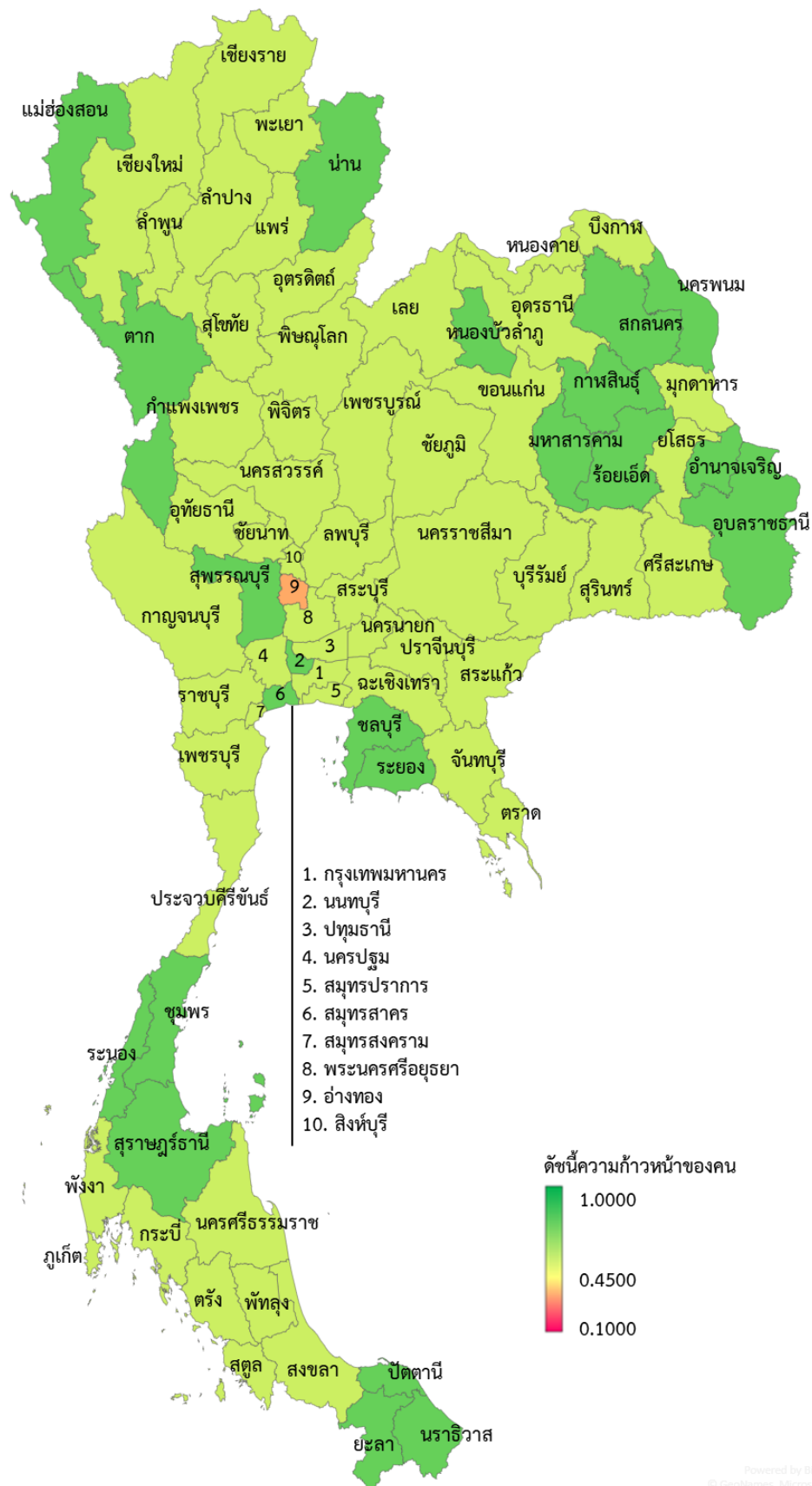
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ ผ.6 ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม รายจังหวัด ปี 2565

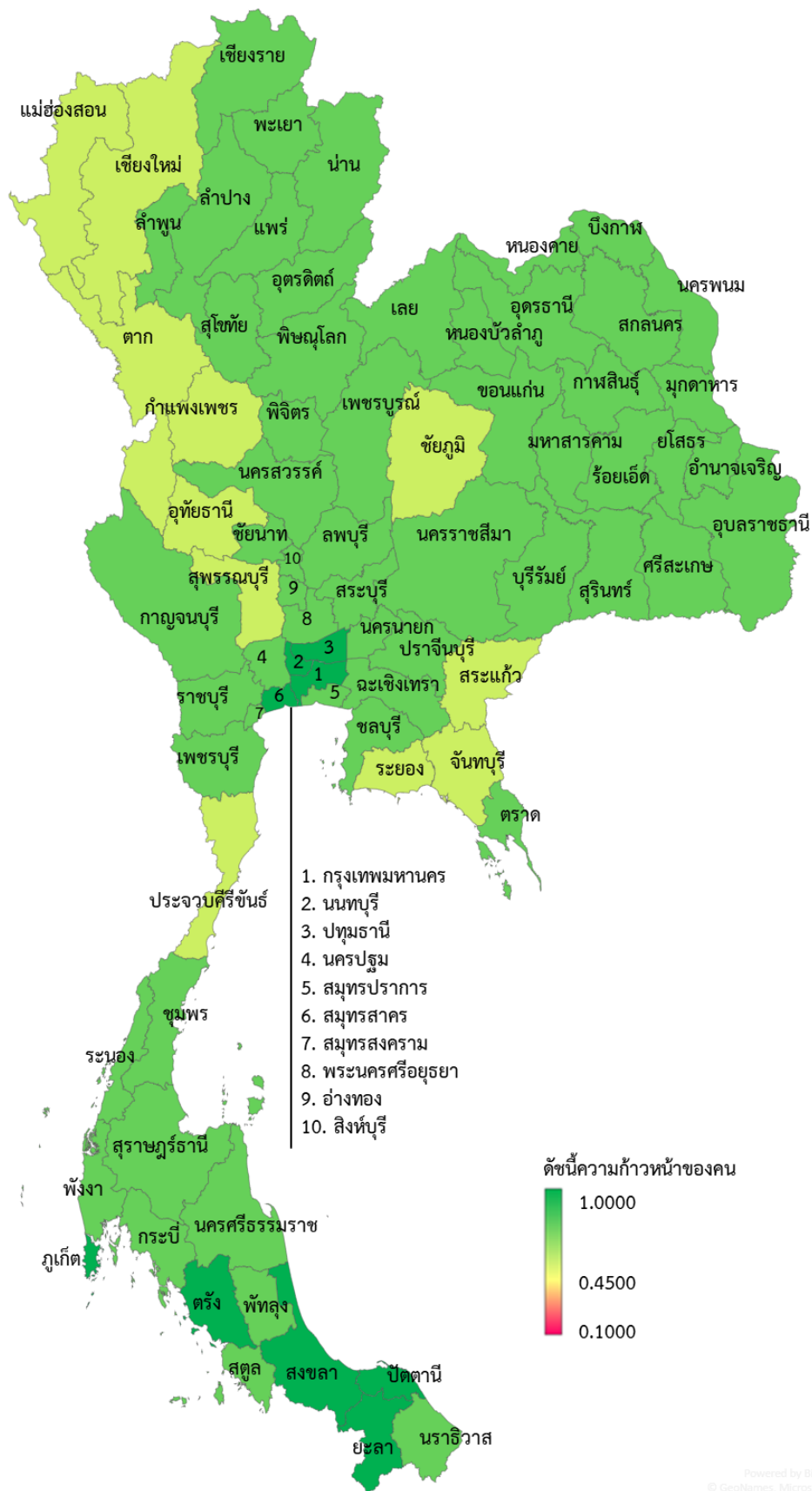
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ ผ.7 ดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน รายจังหวัด ปี 2565

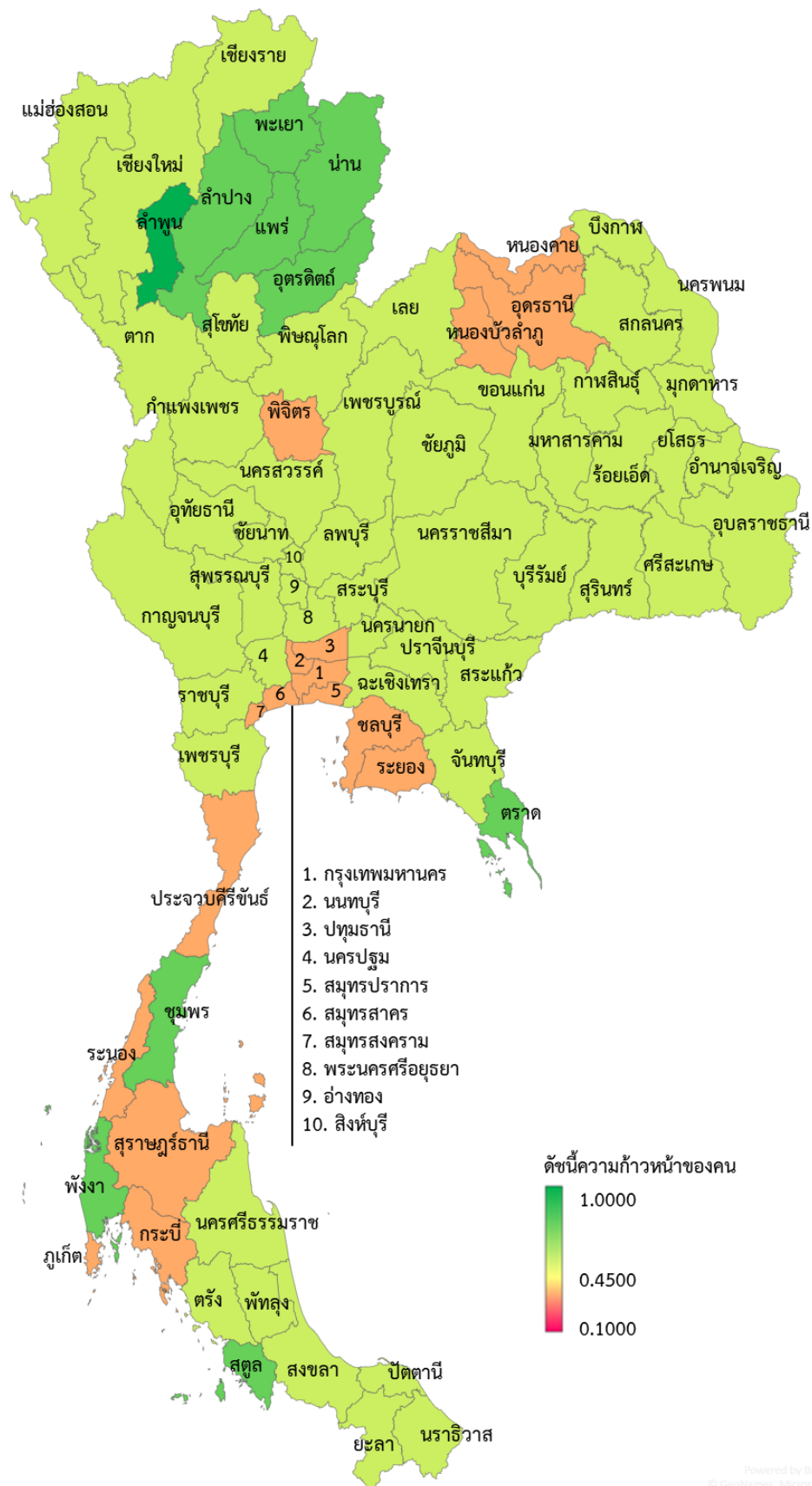
ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ ผ.8 ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร รายจังหวัด ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

แผนภาพ ผ.9 ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม รายจังหวัด ปี 2565

ที่มา: รวบรวมและประมวลผลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
962 ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100
โทรศัพท์ 0 2282 8821 โทรสาร 0 2281 2803
<http://www.nesdc.go.th>